

Закони Ману

перекладач Георг Бюлер

(Священні книги Сходу, том 25)

англ. текст узято з: <https://www.sacred-texts.com/hin/manu.htm>

РОЗДІЛ I

1. Великі мудреці підійшли до Ману, який сидів зі спокійним розумом, і, належним чином вклонившись йому, мовили так:
2. «О гідний, божественний, повідом нам чітко і у належному порядку, священні закони кожної з (чотирьох головних) каст (варна) і проміжних.
3. Бо ти, о Володарю, один знаєш суть, (тобто) обряди та знання душі, (навчений) у всьому цьому обряді Самосутий (Сваямбгу), який є непізнаним і незбагненим».
4. Той, чия сила невимірна, будучи так запитаний велерозумними великими мудрецьми, належно вшанував їх і відповів: «Слухайте!
5. Цей (Всесвіт) існував у вигляді Темряви, несприйнятний, позбавлений відмітних ознак, недсяжний розумінню, непізнаний, повністю занурений ніби у глибокий сон.
6. Тоді божественний Самосутий (сам Сваямбгу) невидимий, (але) творячи (всі) ці великі елементи й решту - помітним, з'явився з непереборною (творчою) силою, розганяючи темряву.
7. Той, кого може сприймати внутрішнє чуття (лише), який є тонким, непомітним і вічним, хто містить усіх створених істот і є немислимим, засяяв власною (волею).
8. Він, бажаючи створити з власного тіла істот багатьох видів, спочатку думкою створив води і вложив у них своє сім'я.
9. Те (сім'я) стало золотим яйцем, в блиску рівне сонцю; в тому (яйці) він сам народився як Брахма, прабатько усього світу.
10. Води називаються нарах, (бо) води є, насправді, потомством Нарі; оскільки вони були його першою оселею (аяна), він, відтак, зветься Нараяна.
12. Божественний жив у цьому яйці протягом цілого року, потім він сам, своєю думкою (лише) розділив його на дві половини;
13. І з тих двох половинок він утворив небо та землю, між ними серединну сферу, вісім точок обрію та вічну оселю вод.
14. Із самого себе (атмана) він також вивів розум, який є і справжнім, і несправжнім, так само з розуму егоїзм, який володіє дією самосвідомості (і є) панівним;
15. Крім того, великого, душу, та всі (речі) під впливом трьох якостей, та, за їх порядком, п'ять органів, які сприймають об'єкти відчуття.
16. Лише поєднавши дрібні частки саме тих шести, які володіють безмірною силою, з частками самого себе, він створив усіх істот.
17. Оскільки ті шість (видів) дрібних часток, які з основи (творця), входять (а-шрі) у ці (істоти), то мудрий називає його основу шаріра (тіло).

18. Ті великі елементи увійшли, разом зі своїми призначеннями та розумом, через свої дрібні частки створювача всіх істот, нетлінного.
19. Але з дрібного тіла (творячи) частки з цих семи вельми потужних Пуруш виникає цей (світ), тлінний від нетлінного.
20. Серед них кожен наступний (елемент) набуває якості попереднього, і яке б місце (у послідовності) кожен з них не посідав, незважаючи на це, багатьма якостями він володіє.
21. Але спочатку він позначив їх декількома іменами, діями та умовами усіх (створених істот), саме згідно зі словами Веди.
22. Він, Володар, також створив вид богів, котрих наділив життям і числом природою є дія; і тонкий вид Садх'ів, та вічне жертвопринесення.
23. А з вогню, вітру та сонця він вивів потрібну вічну Веду, названу Ріг, Яджур та Сама, для належного здійснення жертвопринесення.
24. Час та поділ часу, місячні оселі та планети, річки, океани, гори, рівнини та нерівний ґрунт.
25. Самообмеження, мова, задоволення, бажання і гнів – це все творіння, які він також створив, оскільки бажав закликати цих істот до існування.
26. Більше того, щоб розрізнити дії, він відокремив заслуги від недоліків і змусив істот зазнавати впливу пар (протилежностей), таких як біль і задоволення.
27. Але з дрібних минутих часток згаданих п'яти (елементів) весь цей (світ) створений у належному порядку.
28. Але який би напрям дій Володар спочатку не призначив кожному (виду істот), той лише вона безпосередньо приймає у кожному наступному створенні.
29. Що б він не призначив кожному при (першому) творінні, шкідливість чи нешкідливість, лагідність чи лютість, чесноту чи гріх, правду чи кривду, те безпосередньо чіплялося (згодом) до нього.
30. Оскільки при зміні пір року кожен сезон сам по собі приймає свої відмітні ознаки, так само тілесні істоти (знову в нових народженнях) здійснюють свій (призначений) спосіб дії.
31. Але заради процвітання світів він змусив Брахмана, Кшатрія, Вайш'ю і Шудру виходити з його вуст, його рук, його стегон і його ніг.
32. Розділивши власне тіло, Володар став наполовину чоловіком і наполовину жінкою; з тією (жінкою) він породив Вірадж (*прим. viraj – перша істота, породжена Брахмою*).
33. Але знайте мене, о найсвятіші серед двічінароджених, творцем цього всього (світу), кого той чоловік, Вірадж, сам створив, здійснивши аскезу.
34. Потім я, бажаючи зробити створених істот, здійснив дуже важкі аскези і (тим самим) викликав до життя десять великих мудреців, володарів створених істот:
35. Марічі, Атрі, Ангіраса, Пуластью, Пулаху, Крату, Прачетаса, Васіштху, Бхрігу та Нараду.
36. Вони створили сім інших Ману, сповнених великого с'яйва, богів і види богів та великих мудреців, невимірної сили,
37. Якшів (слуг Кубери, бісів названих) Ракшаси і Пішачи, Гандхарвів (або музикантів богів), Апсар (танцівниць богів), Асурів, (змійв-божеств названих) Наги і Шарпи, (птахів-божеств названих) Супарни і кілька видів духів,

38. Блискавки, громи та хмари, недосконалі (рохіта) та досконалі веселки, падаючі метеори, надприродні шуми, комети та небесні вогні багатьох видів,
- 39 (Конеликих) Кіннар, мавп, риб, птахів багатьох видів, худобу, оленів, людей та хижих звірів з двома рядами зубів,
40. Маленьких та великих хробаків та жуків, міль, вошей, мух, комах, усі жалючі та кусючі комахи та кілька видів нерухомих речей.
41. Таким чином, було ціле (творіння), як нерухоме, так і рухоме, було створено тими вельми розумними за допомогою аскез та за моїм наказом, (кожне з яких) згідно (наслідків) своїх діянь.
42. А будь-який вчинок, призначений (належним) (кожній з) тих істот тут нижче, котрий я по-правді повідомлю вам, як також і їх порядок щодо народження.
43. Худоба, олені, хижі звірі з двома рядами зубів, Ракшаси, Пішачи та люди народжуються з утроби матері.
44. З яєць народжуються птахи, змії, крокодили, риби, черепахи, а також подібні наземні та водні (тварини).
45. З гарячої вологи походять жалючі та кусючі комахи, воші, мухи, клопи та всі інші (істоти) такого роду, що утворюються теплом.
46. Усі рослини, що розмножуються насінням або відростками, ростуть із пагонів; однорічні рослини (це ті), які, приносячи багато квітів і плодів, гинуть після дозрівання їхніх плодів;
47. (Ті дерева), які плодоносять без квітів, називаються ванаспаті (володарі лісу); а ті, що приносять і квіти, і плоди, називають врікша.
48. Але різні рослини з багатьма стеблами, що ростуть з одного або декількох коренів, різні види трав, в'юнкі рослини та повзучі рослини - це все із насіння або з відростків.
49. Ці (рослини), котрі оточені різноманітною Темрявою, результатом своїх вчинків (колишніх існувань), мають внутрішню свідомість і відчувають задоволення та біль.
50. (Різні) умови в цьому завжди жахливому і постійно мінливому колі народжень і смертей, якому підкоряються створені істоти, починаються з (того) Брахми і закінчуються цими (щойно згаданими нерухомими істотами).
51. Коли він, чия сила незбагненна, створив таким чином Всесвіт і людей, він розчинився в собі, неодноразово припиняючи один період за допомогою іншого.
52. Коли Той божественний прокидається, тоді цей світ рухається; коли Він нерухомо дримає, тоді Всесвіт занурюється в сон.
53. Але коли Він відпочиває у спокійнім сні, тілесні істоти, природою яких є дія, позбавлені своїх дій, а розум стає млявим.
54. Коли вони поглинуті, всі відразу, в тій Великій душі, тоді Він, котрий є душею всіх істот, солодко дримає, вільний від усіх турбот та справ.
55. Коли ця (душа) увійшла в темряву, вона надовго залишається об'єднаною з органами (почуття), але не виконує свого призначення; вона тоді залишає тілесну оболонку.
56. Коли, зодягнута у дрібні частки (лише), вона входить у насіння рослин або тварин, тоді вона приймає, об'єднавшись (з тонким тілом), (нову) тілесну оболонку.
57. Отже, Він, нетлінний, (поперемінно) прокидаючись і дримаючи, безперервно відроджує і руйнує все це рухоме і нерухоме (творіння).

58. Але Він, створивши ці Приписи (священного закону), сам навчав їм, згідно правила, лише мене одного на початку; далі ж я (навчав їм) Марічі та інших мудреців.
59. Бхрігу, тут, повністю повторить вам ці Приписи; бо той мудрець навчився всього в їх повноті від мене».
60. Тоді той великий мудрець Бхрігу, до якого таким чином звернувся Ману, сказав, задоволений душею, всім мудрецам: «Слухайте!
61. Шість інших піднесених, дуже могутніх Ману, які належать до роду цього Ману, нащадка Самосутного (Сваямбгу), і які мали кілька творень створених істот,
62. (є) Сварокіша, Ауттамі, Тамаса, Райвата, Какшуша, сповнений великого блиску, і син Вайвасвати.
63. Ці сім вельми славетних Ману, першим серед яких є Сваямбгува, створили і зберегли це ціле, рухоме та нерухоме (творіння), кожний протягом періоду (відведеного йому).
64. Вісімнадцять німеш (мигання ока - це одна каштха), тридцять каштх - одна кала, тридцять кала - одна мухурта і стільки ж (мухурт) один день і ніч.
65. Сонце розділяє дні та ночі, як людські, так і божественні, ніч (призначена) для спокою створених істот, а день для зусиль.
66. Місяць є днем і ніччю духів, але поділ відбувається відповідно до двотижнів. Темні (два тижні) - це їх день для активних зусиль, світлі (два тижні) - ніч для сну.
67. Рік - це день і ніч богів; їх поділ (наступний): півроку, протягом якого сонце рухається на північ, буде днем, а протягом якого воно йде на південь - ніч.
68. Але послухайте зараз коротко (опис) тривалості ночі та дня Браhma та кількох епох (світу, юга), згідно їхнього порядку.
69. Вони віщують, що вік Кріта (складається) з чотирьох тисяч років (богів); сутінки, що передують цьому, складаються зі стількох же сотень, а сутінки, що слідує за ними, тієї ж кількості.
70. В інші три епохи, з їх сутінками, що передують і слідує, тисячі й сотні зменшуються на один (у кожній).
71. Ці дванадцять тисяч (років), які таким чином щойно були згадані, як загальна кількість чотирьох (людських) віків, називаються одним віком богів.
72. Але знайте, що сума тисячі віків богів (утворює) один день Браhma і, що його ніч має такий же строк.
73. Ті (лише, хто) знає, що святий день Браhma, насправді, закінчується після (завершення) тисячі віків (богів) і, що його ніч триває стільки ж, (є дійсно) людьми знайомими з (тривалістю) днів і ночей.
74. Наприкінці дня й ночі Той, хто спав, прокидається і, прокинувшись, створює розум, який є і реальним, і нереальним.
75. Розум, спонуканий бажанням (Брахми) творити, виконує роботу по створенню, видозмінюючи себе, звідси створюється ефір; вони свідчать, що звук є якістю останнього.
76. А з ефіру, видозмінюючи себе, виходить чистий, потужний вітер, транспортний засіб усіх духів; що має якість дотику.
77. Далі, за вітром, що видозмінюється, виходить блискуче світло, яке освітлює і розганяє темряву; як заявлено – має якість кольору;
78. І зі світла, видозмінюючи себе, (створюється) вода, що володіє якістю смаку, з води земля, яка має якість запаху; таким є творення на початку.

79. Згаданий вік богів (або) дванадцять тисяч (їхніх років), помножені на сімдесят один, (складає те, що) тут називають періодом Ману (Манвантара).
80. Манвантар, творень і руйнувань (світу, є) безліч; граючись, як би, Брахма повторює це знову і знову.
81. У вік Кріта Дхарма чотиринога й цілісна, і (так само) Істина; жодна нажива не накопичується нечестивістю людям.
82. В інші (три віки), внаслідок (несправедливих) здобутків (агама), Дхарма позбавляється послідовно однієї ноги, а завдяки (поширеності) злочину, обману та шахрайству, заслуга, (здобута людьми), зменшується на одну чверть (у кожній).
83. (Люди) вільні від хвороб, досягають усіх своїх цілей і живуть чотириста років у віці Кріта, але в Треті та (в кожному з) наступних (віків), їх життя зменшується на одну чверть.
84. Життя смертних, згадане у Веді, бажані результати жертвних обрядів та (надприродна) сила втілених (духів) – це плоди, розподілені серед людей відповідно до (характеру) віку.
85. Один набір обов'язків (встановлений) для людей у віці Кріта, відрізняється у Трета та Двапара, і (знову ж) інший (набір) у Калі, відповідно до зменшення строку (тих) віків.
86. У вік Кріта головною (чеснотою) оголошується (виконання) аскез, у Треті (божественне) знання, у Двапарі (виконання) жертвопринесень, в Калі великодушність лише.
87. Але у наказі захисту цього Всесвіту, Він, найблискупіший, призначив окремі (обов'язки та) заняття тим, хто походить з його вуст, рук, стегон та ніг.
88. Брахманам він призначив викладання та вивчення (Веди), жертвуючи заради власного блага і заради інших, даючи і приймаючи (пожертви).
89. Кшатрію, якому він наказав захищати людей, – дарувати дарунки, приносити жертви, вивчати (Веди) і утримуватися від прихильності до чуттєвих насолод;
90. Вайш'ї доглядати худобу, дарувати дарунки, приносити жертви, вивчати (Веди), торгувати, позичати гроші та обробляти землю.
91. Одне заняття лише Володар призначив Шудрі, – покійно служити однаково цим (іншим) трьом кастам.
92. Зазначається, що людина чистіша над пупком (ніж нижче); отже, Самосутий (Сваямбгу) оголосив найчистішою (частиною) його (бути) устам.
93. Оскільки Брахман з'явився з вуст (Брахми), оскільки він був первістком, і оскільки він володіє Ведами, він по праву є володарем усього цього творіння.
94. Адже Самосутий (Сваямбгу), здійснивши аскезу, спершу створив його з власних вуст, щоб жертви могли бути передані богам і духам, і щоб цей Всесвіт міг бути збережений.
95. Яка ж створена істота може перевершити його, завдяки чиїм устам, боги постійно споживають жертвоприношення, а духи – жертвопринесення мертвим?
96. Зі створених істот найвидатнішими називають тих, які рухомі; з рухомих – тих, які існують розумом; з розумних – людей; а серед людей – Брахманів;
97. З Брахманів – тих, які обізнані (на Веді); з обізнаних, – тих, які визнають (необхідність і спосіб виконання встановлених обов'язків); з тих, хто володіє цими знаннями, – тих, які їх виконують; з виконавців – тих, які відають брахмо.
98. Саме народження Брахмана – це вічне втілення священного закону; бо він народжений, щоб (виконувати) священний закон, і стає єдиним із брахмо.

99. Брахман, який з'явився на світ, народжується як найвищий на землі, володар усіх створених істот, для захисту скарбниці закону.
100. Все, що існує у світі, є власністю Брахмана; через досконалість свого походження, Брахман справді має право на все.
101. Брахман їсть лише власну їжу, носить лише власний одяг, дарує, але свою власну милостиню; інші смертні існують завдяки доброзичливості Брахмана.
102. Для чіткого укладання своїх обов'язків за обов'язками інших (каст) згідно їх становища, мудрий Ману, який вийшов із Самосутного, склав ці Приписи (священного Закону).
103. Вчений Брахман повинен уважно вивчати їх, і він повинен належно навчати своїх учнів їм, і ніхто інший (не повинен цього робити).
104. Брахман, який вивчає ці Приписи (і) сумлінно виконує обов'язки (прописані в них), ніколи не плямується гріхами, що виникають із думок, слів чи вчинків.
105. Він освячує будь-яке товариство (до якого він може увійти), сімох предків і сімох нащадків, і він один заслуговує (володіти) всією цією землею.
106. (Вивчення) цієї (справи) є найкращим засобом забезпечення добробуту, вона збільшує розуміння, дає славу і довге життя, вона (веде) до найвищого блаженства.
107. У цій (справі) повністю зазначено священний закон, а також добрі та погані якості (людських) дій та споконвічні правила поведінки, яких повинні дотримуватися всі чотири касты (варна).
108. Правило поведінки – це трансцендентний закон, незалежно від того, викладається він у відкритих текстах або у священній традиції; отже, двічінароджений, сповнений самоповаги, повинен завжди обережною (слідувати) йому.
109. Брахман, який відступає від правила поведінки, не збирає плодів Веди, але той, хто належним чином дотримується його, отримає повну винагороду.
110. Мудрі, які бачили, що священний закон таким чином заснований на правилі поведінки, прийняли гарне поводження як найкращий корінь усього самообмеження.
111. Створення Всесвіту, правила таїнств, статуту учнівства, та шаноблива поведінка (по відношенню до Гуру), найкраще правило омивання (по поверненню з дому вчителя),
112. (закон) шлюбу та опис (різних) обрядів шлюбу, правила великих жертв і вічне правило похоронних жертвоприношень,
113. опис способів (здобуття) засобів до існування та обов'язків Снатаки, (правила щодо) законної та забороненої їжі, очищення людей та речей,
114. закони стосовно жінок, (закон) відлюдників, (спосіб здобуття) остаточного звільнення та зречення світу, весь обов'язок короля та спосіб вирішення позовів,
115. правила перевірки свідків, закони стосовно чоловіка та дружини, закон (про спадщину та) поділ, (закон стосовно) азартних ігор та видалення (людей шкідливих наче) шипи,
116. (закон стосовно) поведінки Вайш'ів і Шудр, походження змішаних каст, закон для всіх каст у часи лиха та закон покут,
117. троїстий шлях перевтілення, наслідок (добрих чи поганих) вчинків, (спосіб досягнення) вищого блаженства та перевірка гарних і поганих якостей вчинків,
118. споконвічні закони країн, каст (гаті), сімей та правила щодо єретиків та товариств (торговців тощо) – (все це) Ману виклав у цих Приписах.

119. Як Ману, відповідаючи на мої запитання, раніше проголошував ці Приписи, так само навчись і ти (цілої справи) від мене.

РОЗДІЛ II

1. Вивчіть той священний закон, якого дотримуються люди обізнані на (Веді) й дотримуються у їхніх серцях добродетності і, які колись звільняться від ненависті та безладної прихильності.
2. Діяти виключно з прагнення винагороди не гідне похвали, проте звільнення від того прагнення не (знайти) в цьому (світі): адже на (цьому) прагненні ґрунтується вивчення Веди та виконання діянь, передбачених Ведою.
3. Прагнення (до винагороди), справді, має своїм корінням уявлення, що діяння може її принести, і, як наслідок (цього) розуміння приносяться жертви; обітниці та закони, що прописують обмеження, дотримуються ідеї, що вони дадуть свої плоди.
4. Здається, жодного вчинку тут (унизу) ніколи не робить людина, вільна від бажання; бо все, що робить (людина), це (результат) спонуки бажання.
5. Той, хто наполегливо виконує ці (встановлені обов'язки) належним чином, досягає безсмертного стану і навіть у цьому (житті) отримує (виконання) всіх бажань, які він, можливо, задумав.
6. Вся Веда є (першим) джерелом священного закону, потім традиція і добродетельна поведінка тих, хто знає (Веду далі), а також звичаї святих людей і (нарешті) самозаспокоєність.
8. Але вчена людина, після повного вивчення всього цього, оком знання, повинна, відповідно до ваги розкритих текстів, бути націленою на (виконання) своїх обов'язків.
9. Бо та людина, яка дотримується закону прописаного в текстах одкровення і в священних традиціях, здобуває славу в цьому (світі), а після смерті, неперевершене блаженство.
10. Але під Шруті (одкровення) мається на увазі Веда, а під Сморіті (традиція), Приписи священного закону: ці два не повинні ставитись під сумнів ні в якому питанні, оскільки з цих двох – священний закон засяяв.
11. Кожен двічінароджений, який, покладаючись на Приписи діалектик, з презирством ставиться до цих двох джерел (закону), мусить бути вигнаний добродетельними, як атеїст і зневажник Веди.
12. Веда, священна традиція, звичаї добродетельних та власні задоволення вони проголошують явним чотирикратним засобом визначення священного закону.
13. Знання священного закону приписано тим, хто не відданий здобуттю багатства та задоволенню своїх бажань; тому, хто шукає знання священного закону, найвищим авторитетом є одкровення (Шруті).
14. Але коли два священні тексти (Шруті) суперечливі, обидва вважаються законом; бо обидва оголошені мудрим (бути) діючим законом.
15. (Відтак) жертвоприношення (Агніхотра) може бути (необов'язковим) здійсненням, у будь-який час після сходу сонця, до його сходу або коли не видно ні сонця, ні зірок; що (проголошено) ведичними текстами.
16. Знайте, що той, для кого (виконання) обрядів, що починаються обрядом зачаття (Гарбхадхана) і закінчуються ритуалом похорону (Ант'ешті) призначені, поки читаються священні мантри, має право (вивчати) ці Приписи, але жодна інша людина взагалі.
17. Цю землю, створену богами, яка лежить між двома божественними річками – Сарасваті та Дрішадваті, (мудреці) називають Брахмаварта.
18. Звичай, який постійно передається (з незапам'ятних часів) серед (чотирьох головних) каст (варна) та змішаних (родів) цієї країни, називається поведінкою добродетельних людей.

19. Рівнина Куру, (країна) Матс'ів, Панчалів і Шурасенаків, це (форма), насправді, країни Брахмаріши (Брахманічних мудреців, що наступна) відразу після Брахмаварти.
20. Від брахмана, народженого в цій країні, нехай усі люди на землі вивчать їх кілька способів життя.
21. Та (країна), яка (лежить) між Хімаваном і Віндх'єю (горами), на схід від Праяги та на захід від Вінаسانی, (місця, де зникає річка Сарасваті), називається Мадг'ядеша (центральний регіон).
22. Але (урочище) між цими двома горами, (щойно згадане), яке (простягається) аж до східного та західного океанів, мудрі називають Ар'явартою, (країною аріїв).
23. Ту землю, де чорна антилопа, природно, блукає, треба знати, як придатну для здійснення жертвопринесень; (урочище) ж, відмінне від тієї, (є) країною Млеччхів (варварів).
24. Нехай двічінароджені прагнуть жити в цих (вищезазначених країнах); але Шудра, який потребує засобів існування, може жити де завгодно.
25. Отже, вам було коротко описано походження священного закону та походження цього Всесвіту; вивчіть (нині) обов'язки каст (варн).
26. Зі святими обрядами, передбаченими Ведою, мусять проводити церемонію зачаття та інші таїнства для двічінароджених, що освячують тіло і очищають (від гріха) в цьому (житті) і після смерті.
27. Спаленням узливань під час вагітності (матері), Гатакарманом (обрядом після народження), Каудою (постригом) і Маунгібандханою (зав'язування священного поясу з трави Мунга) – порок, що походить від обох батьків, видаляється з двічінароджених.
28. Вивченням Веди, обітницями, спаленням узливань, (промовлянням) священних текстів, (оволодінням) потрібною священною наукою, жертвуванням (богам, Ріши та духам), (породженням) синів, великими жертвопринесеннями та обрядами (Шраута) це (людське) тіло стає гідним для (єднання) з Брахмо.
29. Перед тим, як перерізати пуповину, слід виконати Гатакарман (обряд народження) для хлопця (дитини); і поки промовляються священні мантри, його треба годувати золотом, медом та маслом.
30. Але нехай (батько виконує або) спонукає до виконання Намадхеї (обряду наречення дитини), на десятій чи дванадцятій (день після народження), або в щасливий місячний день, у щасливу мухурту, під сприятливим сузір'ям.
31. Нехай (перша частина) імені Брахмана (позначає щось) сприятливе, Кшатрія пов'язана з владою, Вайш'ї з багатством, а Шудри (відображає щось) нікчемне.
32. (Другою частиною) (імені) Брахмана має бути (слово), що означає щастя, Кшатрія (слово), що означає захист, Вайш'ї (термін), що виражає процвітання, а Шудри (вираз), що позначає служіння.
33. Імена жінок повинні бути простими для вимови, не означати нічого страшного, мати просте значення, бути приємними та сприятливими, закінчуватися довгими голосними та містити слово благословення.
34. На четвертому місяці слід провести Нішкраману (перший вихід з дому) дитини, на шостому місяці Аннапрану (перше годування рисом) та, за бажанням, (будь-яку іншу) сприятливу церемонію, (передбачену) сім'єю.
35. Згідно з вченнями текстів одкровень, Кудакарман (стриження) слід виконувати, заради духовних заслуг усім двічінародженим на першому або третьому році.
37. (Посвята) Брахмана, який бажає володіти священним вченням, має відбутися на п'ятому (році після зачаття), (того) Кшатрія, який бажає стати могутнім – на шостому, (а того) Вайш'ю, який прагне (успіху у своїй) справі – на восьмому.

38. (Час для) Савітрі (посвячення) Брахмана не минає до завершення шістнадцятого року (після зачаття), Кшатрія до завершення двадцять другого, а Вайш'ї до завершення двадцять четвертого.
39. Після тих (періодів, люди) цих трьох (каст), які не отримали причастя у належний час, стають Врат'ями (ізгоями), виключеними з Савітрі (посвяти) і знехтуваними для аріїв.
40. З такими людьми, якщо вони не очищені згідно правила, нехай жоден Брахман ніколи, навіть у часи лиха, не зв'язується через Веду або шлюбом.
41. Нехай учні відповідно до порядку (своїх каст), носять, (як верхній одяг), шкури чорних антилоп, плямистих оленів та козлів, а, (як нижній одяг), з конопель, льону або вовни.
42. Пояс Брахмана повинен складатися з потрійного шнура трави Мунджа, гладкого та м'якого; (того) Кшатрія – з тятиви, виготовленої з волокон Мурви; (того) Вайш'ї – з конопляних ниток.
43. Якщо траву Мунджи (і так далі) неможливо заготовити, (пояси) можуть бути виготовлені з Куши, Асмантаки та Балбаги (волокон), з одним потрійним вузлом або з трьома або п'ятьма (вузлами, відповідно до звичаю родини).
44. Жертовна нитка Брахмана повинна бути зроблена з бавовни, (повинна бути) скручена вправо (і складатися) з трьох ниток; того Кшатрія – з конопляних ниток, (а) Вайш'ї – з вовняних ниток.
45. Брахман повинен (нести), згідно зі священним законом, посох з Більва або Палаша; Кшатрій – з Вата або Хадіра; (а) Вайш'я – з Пілу або Удумбара.
46. Посох Брахмана повинен бути зроблений такої довжини, щоб досягти кінця його волосся; того Кшатрія, щоб досягти його чола; (а) Вайш'ї, щоб діставав (кінчика його) носа.
47. Нехай усі посохи будуть прямими, без вад, красивими на вигляд, не наводячи жах на людей, з їх бездоганною корою, неушкоджені вогнем.
48. Взявши посох за його вибором, поклонившись сонцю та обійшовши вогонь, повертаючи праворуч навколо нього, (учень) повинен збирати милостиню згідно встановленого правила.
49. Посвячений Брахман повинен просити, починаючи (його прохання цим словом) – пані (бгаваті); Кшатрій, ставлячи (слово) пані посередині, а Вайш'я, ставлячи його в кінці (прохання).
50. Нехай спочатку просить їжу у своєї матері, або у сестри, або у власної тітки по матері, або у (якоїсь іншої) жінки, яка не зганьбить його (відмовою).
51. Зібравши стільки їжі, скільки потрібно, (від кількох осіб), і оголосивши це без обману своєму вчителю, нехай їсть, повернувшись обличчям до сходу, і очистивши себе ковтанням води.
52. (Його їжа забезпечить) довге життя, якщо він їсть обличчям до сходу; славу, якщо він повернеться на південь; процвітання, якщо він повернеться на захід; правдивість, якщо він дивиться на північ.
53. Нехай двічінароджений, завжди їсть їжу з зосередженим розумом, після омивання; а після того, як він поїв, нехай належним чином очиститься водою і окропить отвори (його голови).
54. Нехай завжди вшановує свою їжу і їсть її без презирства; побачивши її, нехай радіє, показує приємне обличчя і молиться, щоб він завжди міг її отримувати.
55. Їжа, яку завжди вшановують, надає сили і чоловічої бадьорості; але з'їдена з неповагою, вона нищить їх обох.
56. Нехай він нікому не дає того, що він залишає, і остерігається їсти між (двома прийомами їжі); нехай він не переїдає і не йде нікуди, не очистившись (після їжі).
57. Надмірне вживання їжі шкодить здоров'ю, славі та (блаженству) на небі; це перешкоджає (придбанню) духовних заслуг і викликає огиду серед людей; з цих причин слід ретельно уникати цього.

58. Нехай Брахман завжди ковтає воду з тієї частини руки (тіртхи), що є священною для Брахмана, або з тієї, що священна для Ка (Праджапаті), або з (тієї), священної для богів, ніколи з тієї, священної для духів.
59. Вони називають (частину) біля кореня великого пальця тіртхою, священну Брахману, а що біля кореня (мізинця), священну Ка (Праджапаті), а (що) на кінчиках (пальців, тіртхою) священною для богів, а ту, що внизу (між вказівним і великим пальцем, тіртхою), священною для духів.
60. Нехай спочатку тричі ковтне води; наступними двома омие його рот; і, нарешті, торкнеться водою западини (голови) (місця) душі та голови.
61. Той, хто знає священний закон і прагне чистоти, завжди повинен проводити обряд омивання водою, ні гарячою, ні пінистою, з (призначеної) тіртхи, в самотньому місці і повернувшись на схід чи північ.
62. Брахман очищається водою, яка доходить до його серця, Кшатрій водою, що доходить до його горла, Вайш'я водою, взятою до рота, (а) Шудра водою, що торкається краю (його губ).
63. Двічінародженого називають упавітіном, коли його права рука піднята, (а жертвна нитка або одяг, пропущені під нею, спираючись на ліве плече); (коли його) ліва (рука) піднята (а нитка, або одяг, пропущені під нею, спираючись на праве плече, його називають) прачіनावітін; а нівітіном, коли вони звисають (прямо) з шиї.
64. Свій пояс, шкіру (яка служить йому верхнім одягом), його посох, його жертвну нитку (і) горщик з водою, він повинен кинути у воду, коли вони пошкоджені, і взяти інші, читаючи священні мантри.
65. (Церемонія, що називається) Кешанта (стрижка волосся) освячена для Брахмана на шістнадцятому році (з моменту зачаття); для Кшатрія – на двадцять другому; а для Вайш'ї – на два (роки) пізніше цього.
66. Цю серію (церемоній) потрібно проводити для жінок (також), щоб освятити тіло, у належний час і в належному порядку, але без (промовляння) священних текстів.
67. Весільна церемонія визнана ведичним таїнством для жінок (і дорівнює посвяті), служіння чоловіку (рівноцінним) проживанню в (будинку) вчителя, а домашні обов'язки (тим самим) що й (щоденне) поклоніння священному вогню.
68. Тож, описано правило посвячення двічінародженого, яке вказує на (нове) народження і освячення; дізнайтеся (зараз), до яких обов'язків вони повинні згодом звернутися самі.
69. Виконавши (обряд) посвяти, вчитель мусить спочатку наставляти (учня) щодо (правил) особистого очищення, поведінки, поклоніння вогню та обрядам при сутінках.
70. Але (учень), котрий збирається розпочати Вивчення (Веди), отримає вказівку після того, як він омиється водою згідно Приписів (священного закону), зробить Брахмангалі, (одягне) чистий одяг і належно приборкає своє тіло.
71. На початку і в кінці (уроку) Веди він завжди повинен обійняти ноги свого вчителя (і) повинен вчитися, склавши свої руки; що називається Брахмангалі (з'єднання долонь заради Веди).
72. Зі схрещеними руками він повинен притискати (ноги) вчителя, і торкатися лівої (ноги) його лівою (рукою), правої (ноги) його правою (рукою).
74. Нехай він завжди вимовляє склад Ом на початку та в кінці (уроку) Веди; (бо), якщо склад Ом, що передусе (уроку), не вийде (з нього), і якщо він не слідує йому, той (урок) згасне.
75. Сидячи на (стеблах трави Куша), спрямованих на схід, очищений Павітрами (стебла трави Куша) і освячений трьома тамуваннями дихання (Пранаяма), він гідний (вимовляти) склад Ом.
76. Праджапаті (володар істот) видоїв, (як вони були), з трьох Вед звуки А, У і М, і (В'яхріти) Бхух, Бхувах, Свах.

77. Більше того, з трьох Вед Праджапаті, який мешкає на найвищих небесах (Парамештхін), видоїв, (як вони були) той Ріг-вірш, священний для Савітрі (Савітрі), який починається словом тад, по одній ступні від кожної.
78. Брахман, навчений у Веді, який читає під час сутінок той склад і той (вірш), якому передують В'яхрїти, набуває (всієї) заслуги, яку (читання) Вед надає.
79. Двічінароджений, який (щодня) повторює це три тисячі разів за межами (селища), буде звільнений через місяць навіть від великої провини, як змія зі своєї шкіри.
80. Брахман, Кшатрій і Вайш'я, які нехтують (читанням) цього Ріг-вірша та своєчасним (виконанням) обрядів (призначених для них), будуть звинувачені серед добродесних людей.
81. Знайте, що три нетлінних Магав'яхрїти, яким передує склад Ом, і (за ними) тристопна Савітрі, є входом Веди і ворїтьми, що ведуть (до єднання) із Брахмо.
82. Той, хто щодня читає цей (вірш), невтомно протягом трьох років, увійде (після смерті) до найвищого Брахмо, рухатиметься вільно мов повітря, і прийме ефірну подобу.
83. Односкладовий (Ом) є найвищим Брахмо, (три) тамування дихання є найкращою (формою) самообмеження, але ніщо не перевершує правдивість Савітрі, кращу ніж мовчання.
84. Усі обряди, визначені у Веді, спалені жертвоприношення та (інші) жертвоприношення, минають; але знайте, що склад (Ом) нетлінний, і (це) Брахмо, (і) Володар істот (Праджапаті).
85. Жертва, що складається з шепотіння молитов, є вдсятеро дієвішою, ніж жертва, здійснена згідно з правилами (Веди); (молитва), яка не чутна (для інших), перевершує її в сто разів, а (промовляння священних текстів) подумки у тисячу разів.
86. Чотири Пакаяджни та ті жертви, які передбачені правилами (Вед), не мають за своєю вартістю шістнадцятої частини жертви, що складається з шепотіння молитов.
87. Але, безсумнівно, Брахман досягає найвищої мети лише шепочучи молитви; (чи) виконує він інші (обряди), чи нехтує ними, той, хто сприяє (усім створінням), проголошується (істинним) Брахманом.
88. Мудра людина повинна прагнути приборкати свої органи почуттів, які бігають дико серед привабливих чуттєвих речей, як візник його коней.
89. Ті одинадцять органів, які давні мудреці назвали, я належним чином (і) точно перелічу у відповідному порядку,
90. (а саме) – вухо, шкіра, очі, язик і ніс як п'ятий, задній прохід, статевий орган, руки і ноги, та (орган) мови, названий десятим.
91. П'ятеро з них, вухо та решта відповідно до їхнього порядку, вони називають органами чуття, а п'ятеро, анус та решта, органами дії.
92. Знайте, що внутрішній орган (манас) – одинадцятий, який за своєю якістю належить обом (наборам); коли він приборканий, обидві п'ятірки цих наборів підкорені.
93. Завдяки прихильності своїх органів (до чуттєвого задоволення), людина, безсумнівно, зазнає провини; але якщо вона приборкає їх цілковито, вона буде успішна (у досягненні всіх її цілей).
94. Бажання ніколи не згасає насолодою бажаними речами; воно лише зміцнюється, як вогонь (нагодований) очищеним маслом.
95. Якщо одна людина отримує всі ці (чуттєві насолоди), а інша – відмовиться від їх усіх, то відмова від усього задоволення набагато краща, ніж їх досягнення.

96. Ті (органи), які сильно прив'язані до чуттєвих насолод, не можуть бути так дієво стримані утриманням (від насолод), як постійним (прагненням до істинних) знань.
97. Ні (вивчення) Вед, ні щедрість, ні жертви, ні будь-яке (самонав'язуване) обмеження, ні аскеза, ніколи не забезпечують досягнення (винагороди) людині, серце якої заражено (чуттєвістю).
98. Ту людину можна вважати такою, що (дійсно) приборкала свої органи, яка чуючи, торкаючись і бачачи, смакуючи і відчуваючи запах (чого-небудь) – ні радіє, ні прагне.
99. Але коли один з усіх органів вислизає (з приборкання), тим самим мудрість (людини) вислизає від неї, так само як вода (тече) по (відкритій) шкірі ноги (з посудини).
100. Якщо вона тримає у покорі всі (десять) органів, а також розум, вона може досягти всіх її цілей, не зменшуючи її тіла (практикою) Йоги.
101. Нехай він стоїть під час ранкових сутінків, шепочучи Савітрі, поки не з'явиться сонце, але (нехай він промовляє це), сидючи, ввечері, поки сузір'їв не видно чітко.
102. Той, хто стоїть під час ранкового сутінкового шепотіння (Савітрі), знімає почуття провини, досягнуте протягом (попередньої) ночі; а той, хто (читає це), сидючи ввечері, знищує гріх, який вчинив протягом дня.
103. Але той, хто не (поклоняється) стоячи вранці і не сидючи ввечері, буде, як Шудра, виключений з усіх обов'язків і прав арія.
104. Той, хто (бажає) проводити церемонію щоденним (повторенням), може навіть читати Савітрі біля води, усамітнено в лісі, приборкуючи свої почуття та зосереджуючи свій розум.
105. Обом, – коли (хтось вивчає) додаткові трактати Веди і коли (хтось промовляє) щоденно частину Веди, не потрібно звертати увагу на заборонені дні, так само коли (хтось повторює) священні тексти, обов'язкові для спалення узливання.
106. Не існує заборонених днів для щоденного промовляння, оскільки це оголошено Брахмашаттрою (вічною жертвою, принесеною Брахмо); при цьому Веда заступає місце спалення узливань, і вона несе заслугу (навіть) коли (природні явища вимагають) припинення вивчення Веди, займаючи місце вигуку Вашат.
107. Для того, хто, будучи чистим і приборкуючи свої почуття, протягом року щодня читає Веду, згідно правила, те (щоденне промовляння) завжди тече солодким та кислим молоком, очищеним маслом та медом.
108. Нехай арій, який був посвячений, (щодня) пропонує паливо на священний вогонь, просить їжу, спить на землі і робить те, що корисно цьому вчителю, поки (він проводить церемонію) Самавартана (по поверненню додому).
109. Згідно священного закону (наступні) десять (осіб, а саме), син учителя; той, хто бажає служити; той, хто передає знання; той, хто прагне виконувати закон; той, хто чистий; людина пов'язана шлюбом чи дружбою; той, хто має (розумові) здібності; той, хто робить подарунки грошима; той, хто чесний і родич, можуть бути навчені (у Веді).
110. Якщо нікого не запитують, ніхто не повинен нікому (нічого) пояснювати, а також (не повинен відповідати) особі, яка запитує неналежним чином; нехай мудра людина, хоч і знає (відповідь), поводитьсь серед людей так (ніби) недоумок.
111. З двох осіб, – хто незаконно пояснює (що-небудь), і той, хто незаконно ставить (питання), – один (чи обидва) помруть або викличе ворожнечу (з іншим).
112. Там, де заслуги та багатство не (здобуті навчанням), ані (принаймні) належним послухом, у такий (грунт) священні знання не можна сіяти, подібно, як добре насіння (не можна) (кидати) у безплідну землю.
113. Навіть під час страждань, учитель Веди повинен скоріше померти зі своїми знаннями, ніж сіяти його на безплідному ґрунті.

114. Священне Навчання підійшло до Брахмана і сказало йому: «Я твій скарб, бережи мене, не видавай мене зневажливому; так (збережене), я стану надзвичайно сильним!
115. А передай мене, як хранителю твого скарбу, Брахману, якого ти знатимеш чистим, приборканим у почуттях, цнотливим та уважним».
116. Адже той, хто без дозволу отримує Веду від того, хто її читає, бере на себе провину крадіжки Веди й потоне у пеклі.
117. (Учень) повинен спочатку благоговійно вітати того (вчителя), від якого він отримує (знання), стосовно мирських справ, Веди або Брахмо.
118. Брахман, який повністю керує собою, хоча й знає лише Савітрі, кращий за того, хто знає три Веди, (але) не приборкав себе, їсть усі (види) їжі та продає усі (види) товарів).
119. Не можна сідати на ложе або сидіння, яке займає старший; а той, хто займає ложе або місце, підніметься назустріч (старшому) і (потім) вітає його.
120. Бо життєво важливі потоки молодої людини сходять угору, щоб покинути її тіло, коли наблизиться старший; але піднявшись йому назустріч і вітаючи, вона їх відновлює.
121. Той, хто зазвичай вітає і постійно віддає шану старим, отримує збільшення чотирьох (речей), (тобто), тривалості життя, знань, слави (й) сили.
122. Після привітального (слова), Брахман, який вітає старшого, повинен вимовити його ім'я, сказавши: «Я – такий то».
123. Тим (особам), які при вимові імені не розуміють (значення) привітання, мудра людина повинна сказати: «Це Я» і (вона повинна звернутися) таким же чином до всіх жінок.
124. В привітанні він повинен вимовляти після свого імені слово бхох; адже мудреці заявили, що природа бхох така ж, як і в (усіх власних) імен.
125. Брахману, таким чином, слід вітати у відповідь: «Довгого життя тобі, о добрий!», і голосна «а» повинна бути додана в кінці імені (особи, до якої звертаються), при цьому склад, що передує їй, витягується на три мори.
126. Брахмана, який не знає форми відповіді на привітання, не повинна вітати вчена людина; як Шудра, – саме таким є він.
127. Нехай він запитає брахмана, зустрівши його, після (його здоров'я, словом) кушала, Кшатрія (словом) анамая, Вайш'ю (словом) клема, а Шудру (словом) анародж'я.
128. До того, хто був посвячений (виконувати жертвопринесення Шраута), не можна звертатися по імені, хоча він і молодший; той, хто знає священний закон, повинен використовувати, розмовляючи з такою (людиною, частку) бхох та (займенник) бгават (ваше шанування).
129. Але жінці, яка є дружиною іншого чоловіка, і не родичкою, він повинен сказати: «Пані» (бгаваті) або «Люба сестро!».
130. Своім дядькам по материнській (вуй) та батьківській (стрий) лініях, свекрухам, жерцям (та іншим) поважним особами слід сказати: «Я такий то» і піднятися (назустріч їм), хоча й молодших (за нього).
131. Тітка по материнській лінії, дружина дядька по материнській лінії, свекруха та тітка по батькові, повинні бути вшановані як дружина вчителя; вони рівні жінці його вчителя.
132. (Ніг) дружини свого брата, якщо вона з тієї ж касти (варна), слід торкатися щодня; але (ноги) дружин (інших) родичів, по батьківській та материнській лінії, потрібно обіймати лише після повернення з подорожі.

133. По відношенню до сестри свого батька й матері, а також до власної старшої сестри, треба поводитися як до своєї матері; (але) мати поважніша за них.
134. Співгромадян називають друзями (і рівними йому хоча б і були на) десять років (старшими за іншого), людей, які займаються (однаковим) добрим ремеслом, (хоча й один) на п'ять років (старший за іншого), Шротрїїв, (хоча б і) три роки (різниця їх віку), але в кровних стосунках лише (якщо) різниця у віці дуже мала.
135. Знайте, що Брахман десяти років і Кшатрїй ста років поставлені одне до одного у стосунках батька і сина; але між цими двома Брахман є батьком.
136. Багатство, рід, вік, (належне виконання) обрядів і, по-п'яте, священне навчання – це назви, які слід поважати; але кожна пізніше названа (причина) є вагомішою (ніж попередні).
137. Яка б людина з трьох (вищих) каст не володіла більшістю з цих п'яти, як за кількістю, так і за ступенем, ця людина гідна шани серед них; і (так само) також Шудра, який вступив у десяту (декаду свого життя).
138. Потрібно дати дорогу людині в колісниці; тому, хто старше дев'яноста років; хворому; хто несе вантаж; жінці; Снатаці; королю та нареченому.
139. Серед усіх цих, якщо вони зустрінуться (одночасно), Снатака та король повинні бути (найбільше) вшановані; а якщо король і Снатака (зустрічаються), останній отримує шанування від короля.
140. Вони називають того Брахмана, який приймає учня і навчає його Веді, разом з Калпою і Рахас'ями, вчителем (ачар'я, врешті).
141. Але той, хто заради своїх засобів для існування викладає лише частину Веди, або також Анги з Веди, називається викладачем (упадх'я).
142. Той Брахман, який виконує, згідно з правилами (Веди), обряди, Гарбхадхану (обряд зачаття) тощо, і дає їжу (дитині), називається Гуру (шанований).
143. Той, хто (належно) обраний (для мети), здійснення жертвопринесення Агн'ядхея, Пакаяджни (і) (Шраута), так як і Агніштома (для іншої людини), називається (його) виконавчим жерцем.
144. Ту (людину), яка правдиво наповнює його вуха Ведою, (учень) вважатиме своїм батьком і матір'ю; він ніколи не повинен його ображати.
145. Вчитель (ачар'я) в десять разів поважніший за викладача (упадх'я), батько в сто разів більше, ніж учитель, але мати у тисячу разів більше, ніж батько.
146. З тих, хто породжує фізично, і з тих, хто дає (знання) Веди, дарувальник Веди є більш шанованим батьком; бо народження заради Веди (забезпечує) вічні (нагороди), як у цьому (житті), так і після смерті.
147. Нехай він вважає, що (він отримав) існування (просто тварини), коли батьки народили його через взаємну прихильність і, коли він народився з утроби (його матері).
148. Але те народження, котрим вчитель ознайомив із цілою Ведою, згідно настанов, забезпечуючи його через Савітрі, є справжнім, звільненим від старості та смерті.
149. (Учень) повинен знати, що та людина, яка також приносить йому користь завдяки (навчанню) Веді, будь-то мало чи багато, називається в цих (Приписах) – його Гуру, як наслідок цієї користі (наданої навчанням) у Веді.
150. Той Брахман, який є дарувальником народження заради Веди і вчитель визначених обов'язків, стає, за законом, батьком літнього чоловіка, хоча він сам і є дитиною.
151. Молодий Каві, син Ангїраса, навчав своїх (родичів, які були досить дорослими, бути) батьками, і, оскільки він перевершував їх у (священних) знаннях, він називав їх «Синочки».

152. Вони ж, обурені, запитали богів про це, й боги, зібравшись, відповіли: «Дитина звернулася до вас належним чином.
153. Адже (людина), позбавлена (священного) знання, насправді є дитиною, а той, хто навчає її Веді, є її батьком; бо (мудреці) завжди говорили «дитина» невігласу, а «батько» – вчителю Веді».
154. Ні роками, ні сивим (волоссям), ні багатством, ні (могутніми) родичами не (приходить велич). Мудреці прийняли цей закон: «Той, хто вивчив Веду разом з Ангами (Ануканою), (вважається) нами великим».
155. Старшинство Брахмана походить від (священного) знання, Кшатрія – від доблесті, Вайш'ї – від багатства в зерні (та інших товарах), а Шудри лише від віку.
156. Отже, людина не (вважається) шанованою, якщо її голова сива; того, хто хоч і молодий, але вивчив Веду, боги вважають шанованою.
157. Як слон зроблений з дерева, як антилопа зроблена зі шкіри, такий і ненавчений Брахман; ці троє не мають нічого, крім імен (у своєму роду).
158. Як євнух безсилий із жінками, як корова з коровою безсилі, і як подарунок, зроблений невігласові не приносить винагороди, так і непридатний Брахман, який (не) знає Ріків (священні гімни).
159. Створені істоти повинні бути навчені (стосовно) їх добробуту, не завдаючи їм болю, а мила і лагідна промова повинна бути використана (вчителем), який бажає (дотримуватися) священного закону.
160. Той, насправді, чия мова і думки чисті, та постійно стримані, отримує всю нагороду, яку приносить Веданта.
161. Нехай він, незважаючи на біль, (не вимовляє слів), що швидко вражають (інших); нехай він не завдає шкоди іншим – ні думками, ні вчинками; нехай він не вимовляє промов, які змушують (інших) боятися його, оскільки це заважає йому здобути небеса.
162. Брахман завжди повинен боятися пошани, ніби це отрута; і постійно бажати (терпіти) зневагу, наче (він прагне) нектару.
163. Бо той, хто зневажений, (тим не менше) може спати з легким розумом, прокидатися з легким розумом і з легким розумом ходити тут, серед людей; але насмішник зовсім згине.
164. Двічінароджений, який був освячений за допомогою (використання) засобів (описаних вище), у належному порядку, повинен поступово та з накопиченням виконувати різні аскези, передбачені для (тих, хто) вивчає Веду.
165. Арій повинен вивчати всю Веду разом з Рахас'ями, виконуючи одночасно різні види аскези та обітниць передбачені правилами (Веди).
166. Нехай брахман, який бажає здійснювати аскезу, постійно повторює Веду; бо вивчення Веди оголошено у цьому світі найвищою аскезою для Брахмана.
167. Дійсно, той двічінароджений виконує найвище самообмеження до кінчиків своїх нігтів, який, хоч і носить гірлянду, щодня читає Веду особисто, наскільки можливо.
168. Двічінароджений же, який, не вивчивши Веди, зосереджується на інших (і мирських вивченнях), незабаром, навіть живучи, потрапляє до стану Шудри і його нащадки (за ним).
169. Згідно приписів текстів одкровень, перше народження арія відбувається від (його природної) матері, друге (стається) при пов'язуванні поясу з трави Мунджа, а третє при посвяті до (виконання) жертвопринесення (Шраута).
170. Серед тих (трьох), народження, яке символізує призначення з поясом трави Мунджа, є його народження заради Веди; вони кажуть, що в цьому (народженні) Савітрі (вірш) – це його мати, а вчитель – його батько.

171. Вони називають вчителя батьком(учня), бо він дає Веду; адже ніхто не може здійснити (священний) обряд до призначення поясом з трави Мунджа.
172. (Той, хто не був посвячений), не повинен вимовляти (будь-який) Ведичний текст, за винятком (тих, що потрібні для) здійснення похоронних обрядів, оскільки він, до свого народження від Веди, є рівним із Шудрою.
173. Посвячений (учень) повинен бути навчений щодо виконання обітниць і поступово вивчати Веду, дотримуючись встановлених правил.
174. Який би одяг зі шкіри, священна нитка, пояс, посох та нижній одяг не передбачений для (учня на посвяті), подібний (повинен знову використовуватися) при (виконанні) обітниць.
175. Але учень, який проживає разом зі своїм учителем, повинен дотримуватися таких обмежувальних правил, належно приборкуючи всі свої почуття, щоб збільшити свої духовні заслуги.
176. Кожного дня, викупавшись та очистившись, він повинен пропонувати богам, мудрецам та духам піднесення води, поклонятися (зображенням) богів і додавати паливо у (священний вогонь).
177. Нехай він утримується від меду, м'яса, пахоців, гірлянд, речовин (використовуваних для) приправлення (їжі), жінок, усіх скислих речовин, і від нанесення ран живим істотам.
178. Від змащення (його тіла), нанесення на очі туші, від використання взуття та парасольки (або парасоля), від (чуттєвого) бажання, гніву, зажерливості, танців, співів та гри (музичних інструментів),
179. Від азартних ігор, бездіяльності, суперечок і брехні, від розглядання й дотику до жінок та заподіяння шкоди іншим.
180. Нехай він завжди спить один, нехай ніколи не марнує свою мужність; бо той, хто добровільно марнує свою мужність, порушує обітницю.
181. Двічінароджений учень, який мимоволі витратив свої чоловічі сили під час сну, повинен викупатися, поклонятися сонцю, а потім тричі прошепотіти Рік-вірш (який починається): «Знову нехай моя сила повернеться до мене».
182. Нехай він приносить горщик, повний води, квіти, коров'як, землю та траву Куша, скільки може знадобитися (його вчителю), і щодня ходить просити їжу.
183. Учень, будучи чистим, повинен щодня приносити їжу з домів людей, які не позбавлені (знання) Веди та (виконують) жертвоприношення і, які славляться (дотриманням своїх законних) занять.
184. Нехай не просить ні у родичів свого вчителя, ні у своєї власної чи кривної матері; але якщо немає будинків, що належать чужим людям, нехай він піде до одного з названих вище, взявши останнього названого, першим;
185. Або, якщо немає згаданих вище (добродесних людей), він може піти до кожного (будинку в) селі, будучи чистим і мовчати; але нехай уникає Абхішаштів (тих, кого звинувачують у смертному гріху).
186. Принісши святе паливо здалеку, нехай кладе його куди завгодно, крім землі, і нехай він невтомно робить із ним вогняні приношення на священний вогонь, як ввечері, так і вранці.
187. Той, хто, не будучи хворим, нехтує, протягом семи (послідовних) днів, виходити на жебрацтво та подавати паливо у священний вогонь, повинен виконати покуту Авакірнін (той, хто порушив обітницю).
188. Той, хто виконує обітницю (учнівства), повинен постійно існувати на милостиню, (але) не їсти їжу однієї (лише особи); прожиток учня на випрошеній їжі оголошується рівним (заслугою) посту.

189. На своє задоволення він може їсти, коли його запросять, їжу людини при (обряді) на честь богів, дотримуючись (однак умови його обітниці, або на (похоронній трапезі) на честь духів, поводячись, (проте), як відлюдник.
190. Цей обов'язок встановлений мудрим для Брахмана лише; але жоден такий обов'язок не призначений для Кшатрія і Вайш'ї.
191. Як за розпорядженням свого вчителя, так і без (особливого) наказу, (учень) завжди докладає зусиль у вивченні (Веди), а також у виконанні того, що корисно для його вчителя.
192. Керуючи своїм тілом, мовою, органами (чуття) та розумом, нехай він стоїть склавши руки, дивлячись на обличчя свого вчителя.
193. Нехай він завжди тримає праву руку непокритою, поводить скромно і тримає тіло добре прикритим, а коли до нього звертаються (зі словами): «Сідай», – сідає обличчям до свого вчителя.
194. У присутності свого вчителя нехай завжди їсть менше, одягає менш цінний одяг та прикраси (ніж раніше), і нехай встає раніше (зі свого ліжка), і пізніше лягає.
195. Нехай він не відповідає і не спілкується зі (своїм учителем), ні лежачи на ліжку, ні сидячи, ні їдючи, ні стоячи, ні з відведеним обличчям.
196. Нехай робить (це), стоячи, якщо (його вчитель) сидить, підходячи до нього, коли він стоїть, йдучи йому назустріч, якщо він рушив уперед, і біжить за ним, коли він біжить;
197. обходячи (навколо) обличчям до (вчителя), якщо його обличчя повернуте, наближається до нього, якщо він стоїть на відстані, але нахилиється до нього, якщо він лежить на ліжку, і якщо він стоїть на нижчому місці.
198. Коли його вчитель близько, нехай його ліжка чи місце будуть низькими; а на очах свого вчителя він не повинен сидіти недбало і невимушено.
199. Нехай він не вимовляє простого імені свого вчителя (без додавання почесного звання), навіть за спиною, і нехай не передражнює його ходи, мовлення та постави.
200. Скрізь, де (люди) справедливо осуджують або хибно ганьблять його вчителя, там він повинен закрити вуха або вийти звідти в інше місце.
201. Засудивши (свого вчителя), хоч і справедливо, він стане (при наступному народженні) віслюком; помилково обмовивши його, собакою; той, хто живе з майна свого вчителя, стане хробаком; а той, хто заздрить (його заслугам) – (великою) комахою.
202. Він не повинен служити (вчителю через іншого), поки він сам стоїть осторонь, і коли він (сам) злиться, чи коли жінка поруч; якщо він сидить у візку або на (вищому) сидінні, він повинен спуститися і потім привітати свого (вчителя).
204. Він може сидіти зі своїм учителем у візку, запряженому волами, конями або верблюдами, на ґанку, на підстилці з трави чи листя, на килимку, на камені, на дерев'яній лавці або в човні.
205. Якщо вчитель його вчителя поруч, нехай він поводить (по відношенню до нього), як до власного вчителя; але нехай він, якщо він не отримав дозволу від свого вчителя, не вітає поважних осіб його власної (сім'ї).
206. Це так само (призначено) його постійною поведінкою по відношенню до (інших) викладачів науки, до його родичів, (яким належить пошана), до всіх, хто може стримати його від гріха або дати йому цілющу раду.
207. До його кращих, нехай він завжди поводить як до свого вчителя, так само як і до синів свого вчителя, народжених дружинами рівної касті, і до родичів учителя, як на стороні батька, так і матері.

208. Син учителя, який проводить навчання (замість батька), молодший чи рівного віку, або учень (науки про) жертвоприношення, (чи інших Ангів), заслуговує на ту саму пошану, що й учитель.
209. (Учень) не повинен омивати кінцівок сина свого вчителя, не допомагати йому в омиванні, не їсти залишки його їжі і не мити йому ніг.
210. До дружин учителя, які належать до однієї касты, слід ставитись так само шанобливо, як і до вчителя; а тих, хто належить до іншої касты, треба вшановувати вставанням і привітанням.
211. Нехай він не виконує для дружини свого вчителя (прислужування в) намазуванні її, не допомагає їй у омиванні, не мие її кінцівки або укладає її волосся.
212. (Учень), якому виповнилося двадцять років, і знає, що є належним і неналежним, не вітає молоду дружину свого вчителя (охоплюючи) її ноги.
213. Це в природі жінки, спокушати чоловіків у цьому (світі); з цієї причини, мудрі ніколи не безтурботні (у товаристві) жінок.
214. Бо жінки здатні збити зі шляху в (цьому) світі не тільки дурня, але навіть вченого чоловіка і (зробити) його рабом бажання та гніву.
215. Не слід сидіти в самотньому місці з матір'ю, сестрою чи донькою; бо почуття потужні і оволодівають навіть вченою людиною.
216. Але на своє задоволення, молодий учень може поклонитися перед молодою дружиною вчителя, згідно з правилом, і сказати: «Я такий-то, (вітаю тебе, о пані)».
217. Повернувшись з подорожі, він повинен обхопити ноги дружини свого вчителя і щодня вітати її (у спосіб, про який щойно згадано), пам'ятаючи про обов'язок добродесних.
218. Як людина, яка копає лопатою (в землі), здобуває воду, так і слухняний (учень) отримує знання, що криються (приховані) в його вчителі.
219. (Учень) може або поголити голову, або носити волосся в косах, або заплітати один вузол на маківці; сонце не повинно ні заходити, ні сходити, поки він (спить) у селищі.
220. Якщо сонце сходитиме або заходитиме, поки він спить, чи те (зробив він) навмисно, чи ненавмисно, він постує протягом (наступного) дня, шепочучи (Савітрі).
221. Бо той, хто лежить (сплячи), поки сонце заходить або сходить, і не виконує (цієї) покути, заплямований великою провиною.
222. Очищений ковтанням води, він щодня поклоняється під час сутінків, із зосередженим розумом, у чистому місці, шепочучи встановлений текст згідно правила.
223. Якщо жінка або чоловік низької касты виконують щось, (що призводить до) щастя, нехай і він старанно практикує це, а також (будь-який інший дозволений вчинок), в якому його серце отримує задоволення.
224. (Деякі заявляють, що) головне благо полягає у (придбанні) духовних заслуг та багатства, (інші ставлять це) у (задоволенні) бажання та (придбанні) багатства, (інші) у (придбанні) лише духовної заслуги, а (деякі кажуть, що придбання) лише багатства є головним благом тут, (нижче); але (правильним) рішенням є те, що воно складається із сукупності (тих) трьох.
225. До вчителя, батька, матері та старшого брата не можна ставитись із неповагою, особливо з боку Брахмана, хоча хтось може бути серйозно ображений (ними).
226. Вчитель – образ Брахмана, батько – образ Праджапаті (володаря створених істот), мати – образ землі, а (старший) рідний брат – образ себе.

227. Ті хвилювання (і біль), які зазнають батьки при народженні (своїх) дітей, не можуть бути винагороджені навіть за сто років.
228. Нехай він завжди робить те, що подобається тим (двом), і завжди, (що може сподобатися) своєму вчителю; коли ті троє задоволені, він отримує всі (ті нагороди, які) (дарують) аскези.
229. Покірність цим трьом проголошується найкращою (формою) самоприборкання; нехай він не здійснює інших дій для заслуг, без їх дозволу.
230. Адже вони оголошені трьома світами, вони три (головні) стани, вони три Веди й вони три священних вогні.
231. Батьком, насправді, вважається вогонь Гархапат'я, матір'ю – Дакшинагні, а вчителем – вогонь Ахаванія; ця тріада вогнів є найбільш шанованою.
232. Той, хто не нехтує тими трьома, (навіть після того як став) домогосподарем, переможе три світи і, осяйний тілом, як бог буде насолоджуватися блаженством на небесах.
233. Вшановуючи свою матір, він здобуває цей (нижчий) світ, шануючи свого батька середні сфери, а послухом своєму вчителю – світ Брахми.
234. Усі обов'язки виконав той, хто вшановує цих трьох; але для того, хто їх не вшановує, усі обряди залишаються безплідними.
235. Поки живуть ці троє, нехай він (самостійно) не виконує жодних інших (дій для заслуг); нехай завжди служить їм, радіючи (робити те, що є) приємним і корисним (їм).
236. Він повідомлятиме їм усе, що за їх згодою він може здійснити у думках, словах чи справах, заради майбутнього світу.
237. Шляхом (вшанування) цих трьох, здійснюється все те, що має зробити людина; це явно найвищий обов'язок, кожен інший (вчинок) є підпорядкованим обов'язком.
238. Той, хто володіє вірою, може отримати чисте навчання навіть від чоловіка нижчої касты, найвищого закону навіть від найнижчого, і чудову дружину навіть із нижчої родини.
239. Навіть із отрути можна взяти нектару, навіть у дитини – гарну пораду, навіть у ворога – (урок) доброї поведінки, і навіть з нечистої (речовини) – золото.
240. Чудових дружин, навчання, (знання) закону, (правила) чистоти, добрі поради та різні види мистецтва можна придбати у кого завгодно.
241. Встановлено, що під час лиха (учень) може вчитися (Веді) у того, хто не є Брахманом; і, що він буде ходити позаду і служити (такому) вчителю, доки триває навчання.
242. Той, хто бажає незрівнянного блаженства (на небесах), не буде жити протягом усього свого життя в (домі) вчителя, котрий не є Брахманом, і з Брахманом, який не знає цілої Веди та Ангів.
243. Але, якщо (учень) хоче все своє життя прожити в будинку вчителя, він повинен старанно служити йому, поки він не звільниться від цього тіла.
244. Брахман, який служить своєму вчителю до розчинення його тіла, негайно сягає вічної оселі Брахми.
245. Той, хто знає священний закон, не повинен дарувати будь-який дарунок своєму вчителю до (Самавартани); але коли, з дозволу свого вчителя, він збирається прийняти (останнє) омивання, нехай приготує (дарунок) для поважної людини, відповідно до своїх можливостей,
246. (а саме) поле, золото, корову, коня, парасоль та взуття, сидіння, зерно, (так само) овочі (і, таким чином) принесе задоволення своєму вчителю.

247. (Постійний учень) повинен, якщо його вчитель помре, служити його синові, (за умови, що він буде) наділений добрими якостями, або його вдові, або його Сапінді (*родич*), так само, як і вчителю.

248. Якщо жоден із них не буде живий, він повинен служити священному вогню, стоячи (вдень) і сидячи (протягом ночі), і таким чином закінчити своє життя.

249. Брахман, який таким чином проходить своє учнівське життя, не порушуючи обітниць, досягає (після смерті) найвищого місця проживання і не народиться знову в цьому світі.

РОЗДІЛ III

1. Обітници (вивчення) трьох Вед вчителю, потрібно дотримуватись протягом тридцяти шести років, або половини цього часу, або чверті, або до тих пір, поки (учень) їх не вивчить досконало.

2. (Учень), який вивчив, у належному порядку, три Веди, або дві, або навіть лише одну, не порушуючи (правил) учнівства, повинен увійти у стан домогосподарів.

3. Хто уславився (суворим виконанням) своїх обов'язків і отримав його спадщину, Веду, від його батька буде вшанований, сидячи на сидінні і прикрашений гірляндою, з (подарунком) корови (і медовою сумішшю).

4. Викупавшись, з дозволу свого вчителя, та виконавши за правилом Самавартану, (обряд повернення додому), двічінароджений, одружується на дружині рівної касті, яка наділена сприятливими (тілесними) знаками.

5. Дівчина, яка не є ні Сапіндою з боку матері, ні належить до однієї сім'ї з боку батька, рекомендується двічінародженим чоловікам для шлюбу та подружнього союзу.

6. Зв'язуючись із дружиною, нехай обережно уникає десяти наступних сімей, будь вони навіть такі великі чи багаті на корів, коней, овець, збіжжя чи (інше) майно,

7. (а саме), ті, хто нехтує священними обрядами; у кого не народжуються діти чоловічої статі; у кого не вивчається Веда; ті (представники), у кого на тілі густе волосся; схильні до геморою, сухот, слабкості травлення, епілепсії або білої, чи чорної прокази.

8. Нехай він не одружується на діві (з) рудуватим (волоссям), ні на тій, у якої зайва кінцівка, ні на тій, яка хворіє, ні на тій, у якої немає волосся (на тілі) або занадто багато, ні на балакучій або з червоними (очима),

9. ні на названий на честь сузір'я, дерева чи річки, ні тій, яка носить ім'я низької касті, чи гори, ні на тій, яка названа на честь птаха, змії або раба, ні на тій, чиє ім'я вселяє страх.

10. Нехай одружується на жінці, вільній від тілесних вад, яка має приємне ім'я, (витончену) ходу Хамси (*лебідка*) або слоники, помірну (кількість) волосся на тілі та на голові, маленькі зуби та ніжні кінцівки.

11. Але розсудливий чоловік не повинен одружуватися з (дівчиною), яка не має брата, ані з тією, батько якої невідомий, через страх, що (у першому випадку її не зробили) призначеною дочкою, (а в останньому), що (він вчинить) гріх.

12. Для першого шлюбу, двічінародженим радять (дружин) однакової касті; але для тих, хто через бажання продовжує (одружуватися знову), наступні жінки, (обрані) відповідно до (прямого) порядку (каст), є найбільш схваленими.

13. Заявлено, що жінка-Шудра лише (може бути) дружиною Шудри, вона і одна з його касті (дружинами) Вайш'ї, ті двоє і одна з його касті (дружинами) Кшатрія, ті троє та одна з його власної касті – (дружиною) Брахмана.

14. Жінка-Шудра не згадується, навіть в жодній (давній) історії, як (перша) дружина Брахмана або Кшатрія, хоча б вони жили в (найбільшій) біді.

15. Двічінароджені, які у глупстві одружуються з дружинами низької касты (Шудри), незабаром понижують свої сім'ї та своїх дітей до стану Шудри.
16. За словами Атрі та (Гаутами), сина Утатх'ї, той, хто одружується з жінкою Шудрою, стає ізгоем, за словами Шаунаки при народженні сина, а за словами Бхрігу, той, хто має (чоловіче) потомство з (Шудрою жінкою лише).
17. Брахман, який бере дружину Шудру до свого ліжка, (після смерті) потоне в пеклі; якщо він породить дитину з нею, втратить чин Брахмана.
18. Духи та боги не їстимуть (пожертв) того чоловіка, який виконує обряди на честь богів, духів та гостей, головним чином за сприяння (дружини Шудри), і такий (чоловік) не піде на небеса.
19. Для того, хто п'є вологу з уст Шудри, хто заплямований її диханням і хто народжує з нею сина, спокута не призначена.
20. А тепер послушайте (короткий) опис наступних восьми шлюбних обрядів, що використовуються чотирма кастами (варнами), які частково забезпечують вигоди, а частково приносять зло як у цьому житті, так і після смерті.
21. (Це) обряд Брахмана (Брахма), богів (Дайва), Ріши (Арша), Праджapati (Праджапатя), Асурів (Асура), Гандхарвів (Гандхарва), Ракшасів (Ракшаса) та Пішачів (Пайшака).
22. Що є законним для кожної касты (варни) і, які є чесноти чи вади кожного (обряду), все це я оголошу вам, а також їхні добрі та злі наслідки щодо потомства.
23. Слід знати, що перші шість згідно стану (про який йдеться вище), є законними для Брахмана, чотири останні для Кшатрія, а ті самі чотири, за винятком обряду Ракшаса, для Вайш'ї та Шудри.
24. Мудреці стверджують, що перші чотири схвалені (у разі) Брахмана, один, Ракшаса (обряд у випадку) Кшатрія та Асура (шлюб у) Вайш'ї та Шудри.
25. Але в цих (Приписах священного закону), три із п'яти (останніх) оголошуються законними, а два незаконними; Пайшака та Асура (обряди) ніколи не повинні використовуватися.
26. Для Кшатріїв ті вищезгадані два обряди, Гандхарва та Ракшаса, окремі чи змішані, дозволені священною традицією.
27. Дарування дочки після одягання її (дорогим вбранням) та вшануванням (її подарунками коштовностей) чоловікові, навченому у Ведах та доброму у поведженні, якого запрошує сам (батько), називається обрядом Брахма.
28. Дарування дочки, прикрашеної прикрасами, жерцеві, який належно служить жертвопринесення, під час їх виконання, вони називають обрядом Дайва.
29. Коли (батько) віддає свою доньку згідно з правилом, отримавши від нареченого за (виконання) священного закону, – корову та бика або дві пари, те називається обрядом Арша.
30. Дарування дочки (її батьком) після того, як він звернувся (до пари) із текстом: «Нехай ви обоє виконуете свої обов'язки разом», і виявлення честі (до нареченого), називається в Смерті обрядом Праджапатя.
31. Коли (наречений) приймає діву, після того, як дав стільки багатства, скільки він міг собі дозволити, родичам і самій нареченій, за власною волею, те називається обрядом Асура.
32. Добровільний союз дівчини та її коханого, слід знати як обряд Гандхарва, який походить від бажання і має на меті любові.
33. Примусове викрадення дівчини з її дому, коли вона кричить і плаче, після того, як (її родичі) були забиті або поранені, а (їхні будинки) розбиті, називається обрядом Ракшаса.

34. Коли (чоловік) крадькома спокушає дівчину, яка спить, сп'яніла або не має розуму, це восьмий, найнижчий і найгірший обряд Пішачів.
35. Дарування дочок серед Брахманів найбільше схвалюється, (якщо йому передують) (узливання) води; але у випадку з іншими кастами (це може бути виконано) за (висловленням) взаємної згоди.
36. Послухайте мене, ви, Брахмани, поки я повністю оголошу, яку якість Ману приписав кожному з цих шлюбних обрядів.
37. Син дружини, одруженої за обрядом Брахма, якщо він здійснює гідні справи, звільняє від гріха десять предків, десять нащадків і себе, як двадцять першого.
38. Син, народжений від дружини з одруження за обрядом Дайва, так само (рятує) сім предків та сім нащадків; син дружини з одруження за обрядом Арша, три (у висхідному та низхідному рядах); а син дружини з одруження за обрядом Ка (Праджапаті) – шість (у будь-якому ряду).
39. З чотирьох шлюбів (перерахованих) послідовно, які починаються з обряду Брахма, народжені сини, осяяні знанням Веди і шановані Шиштами (добрими людьми).
40. Наділені якостями краси та добра, володіючи багатством і славою, отримуючи стільки задоволень, скільки бажають, і будучи найправеднішими, вони проживуть сто років.
41. Але з решти, (чотирьох) осуджуваних шлюбів, з'являються сини, які є жорстокими і брехливими, ненависники Веди і священного закону.
42. В бездоганних шлюбах у людей народжуються бездоганні діти, в осуджуваних (шлюбах) осудне (потомство); тому слід уникати осуджуваних (форм шлюбу).
43. Церемонія поєднання рук призначена для (шлюбів) з жінками рівної касты (варни); знайте, що наступне правило (застосовується) до весіль із жінками іншої касты (варни).
44. Виходячи заміж за чоловіка вищої касты, наречена Кшатрійка повинна взяти в руки стрілу, наречена Вайш'я – стрекало, а жінка Шудра – край одягу (нареченого).
45. Нехай (чоловік) наближається до своєї дружини у належний час, постійно задоволений нею (однією); він може також, маючи намір їй догодити, прийти до неї, з бажанням подружніх любовців (у будь-який день), крім Парванів (дні чотирьох змін місяця; тобто восьмого та чотирнадцятого днів кожного півмісяця та днів повного та молодого місяця).
46. Шістнадцять (днів і) ночей (у кожному місяці), включаючи чотири дні, які відрізняються від решти і осуджуються добродесними, (називаються) природним періодами жінок.
47. Але серед них, перші чотири, одинадцятій і тринадцятій (оголошені) забороненими; решта ночей схвалені.
48. На парні ночі зачинають синів, а дочок на непарні; отже, чоловік, який бажає мати синів, повинен підходити до своєї дружини у належний час у парні (ночі).
49. Хлопчик зачинається більшою кількістю чоловічого сімені, а дівчинка – переважанням жіночого; якщо (обидва рівні) – двостатева дитина або хлопчик і дівчинка; якщо (обидва) слабкі або недостатньої кількості, невдале зачаття (наслідок).
50. Той, хто уникає жінок у шість заборонених ночей та у вісім інших, є (рівним цнотливості) учня, в якому би стані він не жив.
51. Жоден батько, який знає (закон), не повинен брати навіть найменшої винагороди за свою дочку; бо людина, яка через скупість бере винагороду, продає своє потомство.

52. Але ті (чоловіки)-родичі, які у своїй нерозумності, живуть на виділену власність жінок, (наприклад, відповідні) робочі тварини, візки та одяг жінок, чинять гріх і потонуть у пеклі.
53. Деякі називають корову та бика, (даних) при шлюбі Арша – «винагородою»; (але) це неправильно, оскільки (прийняття) платні, чи то невелика чи велика, є продажем (дочки).
54. Коли родичі не привласнюють, (для свого використання), (надану) допомогу, це не продаж; (у такому випадку) (дарунок) – це лише знак поваги та доброти до дівчат.
55. Жінок повинні вшановувати та прикрашати їхні батьки, брати, чоловіки та швагри, які бажають (свого) добробуту.
56. Де шануються жінки, там боги радіють; але там, де їх не вшановують, жоден священний обряд не приносить винагороди.
57. Там, де жінки-родички живуть у горі, сім'я незабаром повністю гине; але та сім'я, де вони не нещасні, процвітає.
58. Будинки, на які жінки-родички, неналежно вшановані, проголошують прокльони, повністю гинуть, ніби зруйновані чарами.
59. Отже, чоловіки, які прагнуть (свого) добробуту, повинні завжди вшановувати жінок на святах та учтах (подарунками) прикрас, одягом та (вишуканою) їжею.
60. У тій родині, де чоловік задоволений дружиною, а дружина чоловіком, – щастя, безумовно, буде тривалим.
61. Бо, якщо дружина не сяє красою, вона не буде приваблювати свого чоловіка; а якщо вона не має для нього привабливості, діти не народяться.
62. Якщо дружина сяє красою, весь будинок світлий; але, якщо вона позбавлена краси, все буде здаватися сумним.
63. Через низькі шлюби, пропускаючи (виконання) священних обрядів, нехтуючи вивченням Веди та неповагою до Брахманів, (великі) сім'ї низько занепадають.
64. (Займаючись) ремеслом, грошовими справами, (породженням) дітей лише від Шудряни, (торгівлею) коровами, конями та возами, (заняттями) землеробством і прийняттям служби у короля,
65. жертвуваннями людям, негідним приносити жертви, і запереченнями (майбутніх винагород за добрі) справи, – сім'ї, позбавлені (знання) Веди, швидко гинуть.
66. Але сім'ї, які багаті на знання Веди, хоч і володіють невеликим багатством, зараховуються до числа великих і набувають великої слави.
67. При священному вогні, розпаленому на весіллі, домогосподар виконує, згідно із законом, домашні обряди та п'ять (великих) жертвоприношень, і (разом із цим) він щодня готує їжу.
68. У домогосподаря є п'ять боень (ніби, а саме), вогнище, точильний камінь, мітла, товкач і ступка, посудина для води, через які він зв'язаний (з путами гріха).
69. Щоб послідовно виправити (злочини, скоєні за допомогою) усіх цих (п'яти), великі мудреці призначили домогосподарям щоденне (виконання п'яти) великих жертвоприношень.
70. Навчання (і вивчення) – це жертва (принесена) Брахмо, (приношення води та їжі, назване) Тарпана – жертва предкам, спалення узливань – жертва принесена богам, жертва Балі – та, що принесена Бгугам, а шанобливий прийом гостей – підношення людям.
71. Той, хто не нехтує цими п'ятьма великими жертвами, коли спроможний (здійснювати їх), не заплямований гріхами (вчиненими) у п'яти місцях забою, хоча він постійно живе в (стані) (господаря) дому.

72. Але той, хто не годує цих п'ятьох, богів, його гостей, тих, кого він зобов'язаний утримувати, пращурів та себе – не живе, хоча й дихає.
73. Вони також називають (ці) п'ять жертвоприношень: Ахута, Хута, Прахута, Брахм'я-хута і Прашита.
74. Ахута (не пропонується вогню) – це шепотіння (ведичних текстів); Хута – спалення приношень (запропонованих богам); Прахута (пропонується розсипанням по землі) – жертва Балі, дана Бгугам; Брахм'я-хута (пропонується у травному вогні Брахманів), шанобливий прийом Брахманів (гостей); і Прашита (з'їдена) – (щоденне приношення пращурам, назване) Тарпана.
75. Нехай (кожна людина) у цьому (другому стані, принаймні) щодня використовує особисте читання Веди, а також, здійснює жертви богам; бо той, хто старанно виконує жертви, підтримує як рухоме, так і нерухоме творіння.
76. Підношення, належним чином кинуте у вогонь, сягає сонця; від сонця йде дощ, від дощу їжа, звідти живі істоти (отримують своє існування).
77. Як усі живі істоти існують отримуючи підтримку від повітря, так само (представники) всіх станів існують отримуючи підтримку від домогосподаря.
78. Оскільки люди трьох (інших) станів щодня підтримуються домогосподарем (дарами) священних знань та їжі, то (стан) домогосподарів – найкращий стан.
79. (Обов'язків) цього стану, які не можуть виконувати люди зі слабкими почуттями, повинен ретельно дотримуватися той, хто бажає нетлінного (блаженства на) небесах та постійного щастя в цьому (житті).
80. Мудреці, предки, боги, Бгуги та гості просять домогосподарів (про підношення та подарунки); отже, той, хто знає (закон), повинен дати їм, (що належить кожному).
81. Нехай він поклоняється, згідно правила, мудрецам, шляхом особистого читання Веди, богам – спаленням узливань, пращурам – похоронними обрядами (Шраддха), людям – (даруванням) їжі, а Бгугам – жертвами Балі.
82. Нехай він щодня здійснює похоронну жертву з їжею або водою, а також з молоком, коріннями та фруктами, і (таким чином) догоджає пращурам.
83. Нехай він нагодує навіть одного Брахмана на честь предків у (Шраддсі), яка належить до п'яти великих жертв; але нехай він не насичує з того (приводу) жодного Брахмана через жертву Вайшвадеви.
84. Брахман повинен пропонувати, згідно правила, (його частку Гріх'я-сутри) приготованої їжі призначеної для Вайшвадеви, у священному домашньому вогні наступним божествам:
85. спочатку Агні, а (далі) Сомі, потім обом цим богам спільно, далі до всіх богів (Вішве Девах) й (потім) Дханвантарі,
86. далі до Куху (богині дня молодика), Ануматі (богині дня повні), до Праджапаті (володаря істот), до небес і землі спільно й, нарешті, до Агні Свіштакріт (вогонь, який добре виконує жертвоприношення).
87. Після того, як він належним чином запропонував жертвовну їжу, нехай кидає підношення Балі в усі напрямки, рухаючись (зі сходу) на південь, – Інді, Ямі, Варуні та Сомі, а також слугам (цих божеств).
88. Сказавши: «(Поклоніння) Маругам», він розкидає (трохи їжі) біля дверей, а (частину) у воду, сказавши: «(Поклоніння водам»); він кине (трохи) на товкач і ступку, говорячи так: «(Поклоніння) деревам».
89. Біля узголів'я (ліжка) він зробить жертву Шрі (щастю), а біля ніг (свого ліжка) до Бгадракалі; у центрі будинку хай він помістить Балі для Брахмана та для Вастошпаті (володаря житла).
90. Нехай він підкине у повітря Балі для всіх богів, а (в денний час) для домовиків, які бродять вдень, (а ввечері) для домовиків, які ходять вночі.

91. У верхньому поверсі нехай він запропонує Балі для Шарватмабгугі; але нехай кине те, що залишиться (від цих підношень) у південному напрямку для предків.
92. Нехай він м'яко кладе на землю (трохи їжі) для собак, ізгоїв, Чандалів (Свапак), тим хворим на хвороби, які є покаранням за колишні гріхи, воронам та комахам.
93. Той Брахман, який таким чином щодня вшановує всіх істот, йде, наділений блискучим тілом, прямою дорогою до найвищої оселі (тобто Брахмо).
94. Виконавши це жертвопринесення Балі, він спочатку годуватиме гостя і, згідно правила, подасть милостиню подвижникові (та) учню.
95. Двічінароджений домогосподар, отримує, подаючи милостиню, ту саму винагороду за свій заслужений вчинок, яку (учень) отримує за подарунок, згідно правила, корови своєму вчителю.
96. Нехай він дасть, згідно правила, Брахману, який знає справжнє значення Веди, навіть (невелику частку їжі, як) милостиню, або горщик, повний води, додавши до (їжі приправ, або горщик з квітами та фруктами).
97. Підношення богам і пращурам, зроблені людьми, які не знають (закону дарів), втрачаються, якщо дарувальники, у своїй дурості, (дадуть їх) Брахманам, що є просто попелом.
98. Пожертва, зроблена у вуста-вогонь Брахманів, багатих священним навчанням і аскезою, рятує від нещастя і великої провини.
99. Але нехай запропонує, згідно правила, гостю, який прийшов (сам по собі) місце та воду, а також їжу, додавши (приправу), відповідно до його можливостей.
100. Брахман, не вшанований (у домі), забирає (разом із собою) усі духовні заслуги навіть у людини, яка живе, підбираючи колоски, або пропонує жертви на п'яти вогнях.
101. Трава, кімната (для відпочинку), вода і, по-четверте, ласкаве слово; ці (речі) ніколи не відсутні в будинках добрих людей.
102. Але Брахмана, який залишається лише одну ніч, оголошують гостем (атітхі); бо, оскільки він залишається (стхіта) недовго (аніт'ям), його називають атітхі (гість).
103. Не можна вважати гостем ні Брахмана, який мешкає в тому ж селі, ні того, хто шукає засобів до існування товаришським спілкуванням, хоча він і прийшов до будинку, де (є) дружина і, де священні вогні (збережені).
104. Ті нерозумні домогосподарі, які постійно шукають (аби жити) їжею інших, стають, як наслідок тієї (підлості), після смерті худобою тих, хто дає їм їжу.
105. Гостя, якого ввечері присилає (призахідне) сонце, не повинен проганяти домогосподар; незалежно від того, прийшов він на (вечерю) або у невідповідну мить, він не повинен залишатися в будинку без прийому.
106. Нехай він не їсть жодної (вишуканої) їжі, яку він не запропонує своєму гостю; привітний прийом гостей здобуває багатство, славу, довге життя та небесне блаженство.
107. Нехай пропонує (своїм гостям) сидіння, кімнати, ліжка, присутність при виїзді та шанування (поки вони залишаються), найвидатнішим у найкращій формі, нижчим у нижчій формі, рівним у рівний спосіб.
108. Але якщо після закінчення жертви Вайшвадева приходить інший гість, (домогосподар) повинен дати йому їжу відповідно до його можливостей, (але) не повторювати жертву Балі.
109. Брахман не повинен називати свою сім'ю та (ведичну) готру, щоб отримати їжу; бо того, хто хвалиться ними заради їжі, мудрий називає негідником (вантасін).
110. Але Кшатрія, (який приходить) до дому Брахмана, не називають гостем (атітхі), ні Вайш'ю, ні Шудру, ні власного друга, ні родича, ні вчителя.

111. Але якщо Кшатрій приходить до будинку Брахмана у вигляді гостя, (домогосподар) може нагодувати його відповідно до його бажання, після того, як згадані вище Брахмани поїли.
112. Навіть Вайш'ї і Шудрі, які підійшли до його будинку у вигляді гостей, він може дозволити їсти зі своїми слугами, показуючи (тим самим) свою співчутливу вдачу.
113. Навіть іншим, особистим друзям тощо, які прийшли до нього додому з прихильності, він може давати приправлену їжу, відповідно до своїх можливостей, (разом) зі своєю дружиною.
114. Без вагань він може давати їжу навіть перед своїми гостями наступним особам, (а саме): новоодруженим жінкам, немовлятам, хворим та вагітним жінкам.
115. Але нерозумний чоловік, який спочатку їсть, не давши їжі цим (особам), у той час, як наїдається, не знає, що (після смерті) його самого поглинуть собаки та грифи.
116. Після того, як Брахмани, родичі та слуги пообідають, домогосподар і його дружина можуть згодом з'їсти все, що залишилось.
117. Вшанувавши богів, мудреців, людей, предків та божеств-охоронців будинку, домогосподар з'їсть згодом те, що залишиться.
118. Той, хто готує собі їжу (сам), не їсть нічого крім гріха; бо призначено, що їжа, яка залишається після (виконання) жертв, повинна бути їжею добродесних людей.
119. Нехай він вшанує медовою сумішшю короля, жерця, Снатаку, вчителя, зятя, тестя та дядька по матері, (якщо вони прийдуть) знову, після цілого року, (що минув з моменту їх останнього візиту).
120. Король і Шротрія, які приходять на жертвоприношення, повинні бути вшановані медовою сумішшю, але не в тому випадку, якщо жодна жертва не проводиться; це усталене правило.
121. Але дружина повинна пропонувати ввечері (порцію) прикрашеної їжі, як узливання Балі, без (проголошення) священних мантр; для цього, (обряд, який називається) Вайшвадева, призначається як вранці, так і ввечері.
122. Після виконання Пітріяджни, Брахман, котрий зберігає священний вогонь, щомісяця, у день молодика, приносить похоронну жертву (Шраддха, названу) Пінданвахар'яка.
123. Мудрі називають щомісячну похорону жертву пращурам Анвахар'єю, (що пропонується після коржів), і це слід обережно виконати, зі схваленими (видами) плоті (згадані нижче).
124. Я цілком повідомлю, чим і скільки (Брахманів) потрібно нагодувати з цього (приводу), кого слід уникати та якими видами їжі (вони обідатимуть).
125. Потрібно нагодувати двох (Брахманів) під час приношення богам і трьох при підношенні пращурам, або одного лише з будь-якого випадку; навіть дуже заможна людина не бажає (розважати) велике товариство.
126. Велике товариство знищує ці п'ять (переваг): шанобливе ставлення (до запрошених, правильність) місця та часу, чистоту та (відбір) добродесних Брахманів (гостей); тому, він не (розважатиме) велике товариство.
127. Відомим є цей обряд померлим, названий (святе жертвоприношення пращурам (і виконуваний) у день молодика; якщо людина старанно (виконує) його, (винагорода за) обряд для померлих, який виконується за правилами Смарты, збагачує її постійно.
128. Узливання богам і пращурам повинні даватися дарувальниками лише Шротрії; те, що дається такому найгіднішому Брахману, приносить велику нагороду.
129. Нехай він нагодує навіть одного обізнаного на (жертвопринесенні) богам, і одного на (жертвопринесенні) пращурам; (таким чином) він отримає багату винагороду, а не, (якщо розважатиме) багатьох не знайомих із Ведою.

130. Нехай він запитує навіть щодо віддалених (предків) Брахмана, який вивчив цілий (огляд) Веди; (якщо походить із добродесного роду), така людина гідна одержувати подарунки, (що складаються) з їжі запропонованої богам або пращурам, вона оголошена (отримати такі ж великі винагороди), як гість (атітхі).
131. Хоч і мільйон людей, не знайомих з Ріками (гімни Ріг-Веди), буде обідати на (похоронному жертвопринесенні), натомість одна людина, навчена Веді, задоволена (його прийомом), варта їх усіх, оскільки (це стосується) (створення) духовної заслуги.
132. Їжа, присвячена пращурам або богам, повинна даватися людині, яка відрізняється священними знаннями; бо руки, вимазані кров'ю, не можна очищати кров'ю.
133. Скільки б ковтків невіглас не проковтнув на пожезтві богам чи пращурам, стільки ж розпечених шипів, списів та залізних куль повинен (дарувальник їжі) проковтнути після смерті.
134. Деякі Брахмани віддані (прагненню) до знань, а інші (виконанню) аскези; одні до аскези та до читання Веди, а інші до (виконання) священних обрядів.
135. Узливання пращурам слід ретельно подавати тим, хто відданий знанням, а жертви богам, відповідно до підстав (священного закону), (людям) усіх чотирьох (вищезазначених станів).
136. Якщо є батько, який не знає священних текстів, чий син вивчив один цілий огляд Веди та Ангів, і син невіглас у священних текстах, батько якого знає цілий огляд Веди та Ангів,
137. знайте, що той, чий батько знає Веду, є більш шанованим (з двох); проте інший гідний шани, бо шанований через Веду, (яку він вивчив).
138. Нехай він не приймає власного друга на похоронній жертві; він може здобути його прихильність (іншими) цінними подарунками; нехай годує на Шраддсі Брахмана, котрого він не вважає ні ворогом, ні другом.
139. Той, хто здійснює похоронні жертви та жертви богам головним чином заради (здобуття) друзів, не пожинає після смерті ніякої нагороди за Шраддхи та жертвопринесення.
140. Той найбідніший серед двічнароджених, котрий у своєму глупстві укладає дружні стосунки через похоронну жертву, втрачає небеса, бо виконував Шраддху заради дружби.
141. Подарунок (їжі) двічнародженими, спожитий разом з (друзями та родичами), кажуть, пропонується Пішачам; він залишається в цьому (світі) лише, як сліпа корова в самотньому стійлі.
142. Як землероб не збирає врожаю, коли посіяв насіння в безплідному ґрунті, так само, дарувальник жертвовної їжі не отримує винагороди, якщо дарує її людині не знайомій з Ріками.
143. Але подарунок зроблений згідно з правилами вченої людині, винагороджує дарувальника та отримувача, як у цьому (житті), так і після смерті.
144. (Якщо поруч немає вченого Брахмана), він може скоріше вшанувати (добродесного) друга, аніж ворога, хоча останній може бути обізнаним (завдяки навчанню тощо); бо жертвна їжа, з'їдена ворогом, не приносить винагороди після смерті.
145. Нехай він (докладе) зусилля (щоб) нагодувати на Шраддху послідовника Ріг-Веди, який вивчив один цілий (огляд тієї) Веди, або послідовника Яджур-Веди, який закінчив одну Сакху, або співака Саманів, який (так само) закінчив (вивчення цілого огляду).
146. Якщо один із цих трьох їдців, належним чином вшанований під час похоронної жертви, його предки, (того хто проводить учту), аж до сьомої особи, будуть задоволені дуже довго.
147. Це головне правило (якого слід дотримуватися) при приношенні жертв богам і пращурам; знайте, що добродесні завжди дотримуються наступного допоміжного правила.

148. Можна також пригощати (у таких випадках) діда по матері, дядька по матері, сина сестри, тестя, вчителя, сина дочки, чоловіка дочки, кривого родича, власного жерця чи людину заради якої приносять жертви.
149. Для священного обряду богам, той, хто знає закон, не буде (занадто докладно) розпитувати (запрошеного) Брахмана; але коли хтось проводить обряд на честь пращурів, потрібно ретельно вивчити (якості та походження гостя).
150. Ману заявив, що ті Брахмани, які є злодіями, ізгоями, скопцями або атеїстами, негідні (брати участь) у приношеннях богам і пращурам.
151. Нехай він не приймає на Шраддху того, хто носить волосся в косах (учня); того, хто не вивчав (Веду); того, хто страждає шкірною хворобою; азартного гравця; й тих, хто жертвує заради багатьох (жертвоприношень);
152. лікарів; храмових жерців; продавців м'яса та тих, хто утримує крамниці слід уникати на жертвах принесених богам і пращурам.
153. Платного слуги села чи короля; людини зі спотвореними нігтями або чорними зубами; хто протистоїть своєму вчителю; того, хто залишив священний вогонь; і лихваря;
154. того, хто страждає від сухот; хто харчується доглядом худоби; молодшого брата, який одружується або розпалює священний вогонь перед старшим; хто нехтує п'ятьма великими жертвами; ворога роду Брахмана; старшого брата, який одружується або розпалює священний вогонь після молодшого та того, хто належить товариству чи об'єднанню;
155. актора або співака; того, хто порушив обітницю учнівства; того, чиєю (єдиною чи першою) дружиною є Шудряна; сина жінки, яка заміжня знову; одноокої людини; і того, в чиєму домі коханець його дружини (проживає);
156. того, хто навчає за обумовлену плату і хто навчається за таких умов; того, хто навчає учнів Шудр і того, чий учителем є Шудра; того, хто говорить грубо; сина перелюбниці та сина вдови;
157. того, хто кидає свою матір, батька або вчителя без (достатньої) причини; хто уклав союз з ізгоями або через Веду, або через шлюб;
158. паля; в'язня; того, хто їсть їжу дану сином перелюбниці; продавця Соми; того, хто здійснює морські подорожі; барда; олійника; підбурювача до лжесвідчення;
159. того, хто свариться або звертається до суду на свого батька; власника грального дому; п'яниці; хто страждає хворобою (в покарання за колишні) злочини; кого звинувачують у смертному гріху; лицеміра; продавця речовин, що використовуються для приправи їжі;
160. виробника луків і стріл; того, хто розпусний із вдовою брата; зрадника друга; того, хто живе азартними іграми; того, хто дізнається (Веду) від свого сина;
161. епілептика; хто страждає від жажливих набряків залоз; ураженого білою проказою; донощика; божевільного; сліпого і того, хто вишукує недоліки Веди слід уникати.
162. Дресирувальника слонів, волів, коней або верблюдів; того, хто живе астрологією; птахівника і хто навчає користуванню зброєю;
163. того, хто відводить водотоки і хто радується перепиняючи їх (водотоки); архітектора; гінця і садівника дерева (за гроші);
164. заводчика собак для розваг і соколів; того, хто ганьбить дівчат; хто любить ранили живих істот; хто заробляє на життя від Шудр; і того, хто приносить жертви Ганам;

165. того, хто не дотримується правила поведінки; (людини позбавленої енергії, як) євнух; того, хто постійно просить (про прихильність); того, хто живе землеробством; клишоногого; і орудника доброчесних;
166. пастуха; охоронця буйволів; чоловіка удруге заміжньої жінки і носія мертвих тіл, (усіх їх) необхідно обережно уникати.
167. Брахман, який знає (священний закон), повинен уникати (жертвоприношень), як (богам, так і пращурам), цих найнижчих із двічінароджених, чия поведінка варта осуду і, які негідні (сидіти) в товаристві (на трапезі).
168. Як вогонь від сухої трави (не може поглинути жертви і швидко) згасає, так само (із цим) ненавченим Брахманом; йому не можна давати жертовну їжу, оскільки вона (буде) запропонована в попіл.
169. Я цілком повідомлю, який наслідок дарувальник отримує після смерті, якщо він дає їжу, призначену богам чи пращурам, людині, яка негідна сидіти у товаристві.
170. Ракшаси, воістину, споживають (їжу) з'їдену Брахманами, які не виконали обітницю учнівства, Паріветтрою і т.д., а також іншими людьми, яких не допускають до товариства.
171. Того слід розглядати як Паріветтрі, хто одружується або починає виконання Агніхотри перед старшим братом, а останнього – як Парівітті.
172. Старший брат, який одружується після молодшого, молодший брат, який одружується раніше старшого, жінка, з якою укладено такий шлюб, той, хто віддає її і жертвний жрець, як п'ятий, усі потрапляють у пекло.
173. Той, хто розпусно кохається із вдовою померлого брата, хоча вона була призначена (народити дитину йому) згідно священного закону, повинен бути відомим як Дідхішупаті.
174. Два (види) синів, Кунда та Голака, народжуються дружинами інших чоловіків; (той, хто народився) поки чоловік живе, буде Кундою, а (той, хто народився) після смерті чоловіка – Голакою.
175. Але ці дві істоти, які народилися від дружин інших людей, завдають дарувальнику втрати (винагороди), як у цьому житті, так і після смерті, за їжу, священну богам або пращурам, яка була дана (їм).
176. Нерозумний дарувальник (похоронної трапези) не пожинає винагороди за стільки гідних гостей, коли людину, негідну для товариства, можна побачити в той час поки вони їдять.
177. Слепий своєю присутністю спричиняє дарувальнику (учти) втрату винагороди за дев'яносто (гостей), одноокий чоловік за шістьдесят, той, хто страждає білою проказою за сотню, а той, покараний (страшною) хворобою – за тисячу.
178. Дарувальник (Шраддхи) втрачає винагороду, за такий нежертвний дар, за стількох Брахманів, скількох (гість), котрий жертвує для Шудрів, може торкнутися, (під час трапези), своїми кінцівками.
179. І якщо Брахман, хоч і обізнаний у Веді, через жадібність прийме подарунок від такої (людини), він швидко загине, як посудина з неопаленої глини у воді.
- 180 (Їжа) дана продавцеві Соми, стає сміттям; (що дана) лікарю – гноєм і кров'ю, а, (що подається) храмовому жерцеві – втрачається; а, (що дається) лихвареві – не знаходить місця (в світі богів).
181. Що було дано Брахману, який живе торгівлею, те не є (корисним) у цьому і тому світі, а (дарована) Брахману, народженому вдруге заміжньою жінкою, (нагадує) приношення кинуте в попіл.
182. Але мудрі заявляють, що їжа, яка (пропонується) іншим нечестивим, неприйнятним людям, переліченим вище, (перетворюється на) жиrowі виділення, кров, м'ясо, кістковий мозок і кістки.
183. А тепер послухайте, яким володарем двічінароджених очищається товариство осквернене (присутністю) негідних (гостей), і повний (опис) Брахманів, які освячують товариство.

184. Тих людей слід розглядати як святителів товариств, які є найбільш ученими в усіх Ведах і в усіх Ангах та, які є нащадками Шротріїв.
185. Трінакікета – той, хто підтримує п'ять священних вогнів; Трішупарна – той, хто знає шість Анг; син жінки, одруженої за обрядом Брахми; той, хто співає Г'ештхасаман;
186. той, хто знає значення Веди і той, хто його пояснює; учень; той, хто дав тисячу (корів) і столітній повинні вважатися Брахманами, які освячують товариство.
187. В день перед виконанням обряду Шраддха або в день, коли він відбудеться, нехай він запросить, з належною повагою, принаймні трьох Брахманів, таких, як було згадано вище.
188. Брахман, якого запросили на (обряд) на честь предків, завжди повинен керувати собою, а не читати Веду, і той, хто виконує Шраддху (повинен діяти так само).
189. Бо пращури відвідують запрошених Брахманів, ідуть за ними, (коли вони йдуть), як вітер, і сідають біля них, коли вони сидять.
190. Але Брахман, який, належно запрошений на обряд на честь богів або предків, будь-яким чином порушує (призначення), стає винним (у злочині) і (в наступному народжується) свинею.
191. Але той, хто, запрошений до Шраддхи, кохається з Шудряною, бере на себе всі гріхи, які зробив дарувальник (учти).
192. Пращури – це первісні божества, вільні від гніву, обережні до чистоти, завжди цнотливі, несхильні до сварок і наділені великими чеснотами.
193. Зараз, цілком дізнайтеся, від кого всі ці (пращури беруть) своє походження та з якими обрядами їм слід поклонятися.
194. (Різні) роди пращурів оголошені синами всіх тих мудреців, Марічи та решти, які є дітьми Ману, сина Хіраньягарбхи.
195. Сомашади, сини Віраджа, називаються пращурами Садх'їв, а Агнішватти, діти Марічи, відомі у світі (як пращури) богів.
196. Бархішади, народжені Атрі, написано, є (пращурами) Дайтьїв, Данавів, Якшів, Гандхарвів, Зміїних божеств, Ракшасів, Супарнів і Кіннарів.
197. Сомапи тих Брахманів, Хавірбуги тих Кшатріїв, Аг'япи тих Вайш'їв, а Шукаліни тих Шудр.
198. Сомапи – це сини Каві (Бхрігу), Хавішмати діти Ангїраса, Аг'япи нащадки Пуласт'ї, а Шукаліни (породження) Васіштхи.
199. Слід знати, що (інші роди), Агнідагдхи, Анагнідагдхи, Кав'ї, Бархішади, Агнішватти та Саум'ї – це (пращури) Брахманів лише.
200. Але знайте також, що в цьому (світі) існує незліченна кількість синів і онуків тих головних родів пращурів, які були перераховані.
201. Від мудреців виникли пращури, від пращурів боги і Данави, але від богів цілий світ, як рухомий, так і нерухомий у належному порядку.
202. Навіть вода, пропонована з вірою (пращурам) у посудинах виготовлених зі срібла або прикрашених сріблом, створює нескінченне (блаженство).
203. Для двічінароджених обряд на честь пращурів важливіший за обряд на честь богів; бо жертвування богам, що передує (Шраддхам), було оголошено засобом зміцнення (останніх).

204. Нехай спочатку запросить (Брахмана) на шанування богів, як захист для (жертви пращурам); бо Ракшаси знищують похоронну жертву, яка залишається без такого захисту.
205. Нехай він (Шраддху) починає і закінчує (обрядом) на честь богів; вона не повинна починатися і закінчуватися (обрядом) для пращурів; бо той, хто змушує її починатися і закінчуватися (обрядом) на честь пращурів, незабаром гине разом зі своїм потомством.
206. Нехай намаже чисте та відокремлене місце коров'яком і обережно зробить його похилим на південь.
207. Пращурів завжди радують підношення, що робляться у відкритих, природно чистих місцях, на берегах річок та у затишних місцевостях.
208. (Жертводавець) повинен змусити (запрошених) Брахманів, які належно здійснили омивання, сісти на окремі підготовлені місця, на яких були покладені стебла трави Куша.
209. Розмістивши тих бездоганних Брахманів на їхні місця, він вшановує їх запашними гірляндами та пахощами, починаючи з (тих, кого запрошують на честь) богів.
210. Подарувавши їм воду, зерна сезаму і стебла трави Куша, Брахман (жертводавець) пропонує (узливання) у священний вогонь, отримавши дозвіл (зробити це) від (усіх) Брахманів (гостей) разом.
211. Виконавши спочатку, згідно з правилом, як засіб захисту (Шраддхи), приношення Агні, Сомі та Ямі, нехай згодом задовольнить пращурів даром жертвовної їжі.
212. Але якщо немає (священного) вогню, (доступного), він повинен віддати (підношення) в руку Брахмана; бо Брахмани, які знають священні тексти, заявляють: «Що таке вогонь, те саме що й Брахман».
213. Вони (також) кличуть цих перших із двічінароджених древніми божествами похоронної жертви, вільними від гніву, яких легко задовольнити, зайнятими добробутом людей.
214. Після того, як він здійснить (обряди) у вогні, (і) цілу низку обрядів таким чином, щоб вони закінчилися на півдні, нехай кропить правою рукою воду на місці (де розташовувався).
215. Але, зробивши три коржі з решти цієї жертвовної їжі, він повинен, зосередившись і повернувшись на південь, покласти їх на (траву Куша) точно таким же чином, як (він вилив узливання) води.
216. Запропонувавши ті коржі за (встановленим) правилом, будучи чистим, нехай витирає ту саму руку (коріннями) цих стебел трави Куша, заради (трьох предків), які беруть участь у витираннях (лепа (покриття)).
217. Випивши (далі) води, обернувшись (на північ), і тричі повільно затамовуючи подих, (жертводавець), який знає священні тексти, поклонятиметься (богам-охоронцям) шести сезонів і пращурам.
218. Нехай він обережно вилле залишок води біля коржів, і зосереджений, вдихне запах тих коржів у тому порядку, в якому вони були розміщені (на землі).
219. А беручи послідовно дуже маленькі порції з коржів, він повинен змусити тих, сидячих Брахманів, з'їсти їх, згідно з правилом, до (їх трапези).
220. Але якщо батько (жертводавця) живий, він повинен запропонувати (коржі) трьом віддаленим (предкам); або він може також нагодувати свого батька під час похоронної жертви, як (одного з) Брахманів (гостей).
221. Але той, чий батько помер, поки його дідусь живий, після вимови імені свого батька згадає (ім'я) свого прадіда.
222. Ману заявив, що або дідусь може їсти на тій Шраддсі, (як гість), або (онук), отримавши дозвіл, може виконувати це, як він забажає.
223. Наливши в руки (гостей) воду змішану з сезамом, в яку поміщена стеблина трави Куша, він дасть (кожному) ту (вищезазначену) частину коржа, сказавши: «Тим, Свадха!».

224. Але несучи (посудину) наповнену їжею, обома руками, (жертводавець) сам обережно кладе її перед Брахманами, розмірковуючи про предків.
225. Злісні Асури силою викрадають ту їжу, яку приносять не тримаючи двома руками.
226. Нехай, будучи чистим та уважним, обережно кладе на землю приправу (для рису), так само як бульйони та горщики трав, кисле та солодке молоко й мед,
227. (а також) різні (види) твердої їжі, яка вимагає жування, та м'якої їжі, коренеплодів, фруктів, приємного м'яса та запашних напоїв.
228. Все це він дарує (своїм гостям), будучи чистим та уважним, послідовно запрошує їх прийняти кожную (страву), проголошуючи її якості.
229. Нехай він ні в якому разі не плаче, не сердиться або не каже неправди, а також нехай не торкається їжі ногою і не струшує її силою.
230. Сльози віддають (їжу) Претам, гнів – ворогам, брехня – собакам, копняк ногою – Ракшасам, струшування – грішникам.
231. Що б не радувало було Брахманів, нехай він дає, не шкодуючи цього; нехай він загадує загадки з Веди, бо це приємно для предків.
232. При (жертві на честь) пращурів він повинен дати (своїм гостям) почути Веду, Приписи священного закону, легенди, казки, Пурани і Кхили (додаткові гімни).
233. Задоволений сам, нехай радує Брахманів, змушує їх приймати поступово і повільно (кожную страву), і неодноразово запрошує (їх їсти), пропонуючи їжу та (вихваляючи) її якості.
234. Нехай він охоче розважає на похоронній жертві сина дочки, хоча він і є учнем, і нехай він покладе ковдру Непал на сидіння (кожного гостя), розсипаючи зерна сезаму по землі.
235. Є три способи освячення, (які будуть використані) у Шраддсі, – син дочки, ковдра Непал та зерна сезаму; і вони рекомендують три (інші речі) для цього, – чистоту, придушення гніву та відсутність поспіху.
236. Вся їжа повинна бути дуже гарячою, і (гості) їстимуть мовчки; (навіть незважаючи на) просьбу дарувальника (свята), Брахмани не повинні проголошувати якості жертвовної їжі.
237. Допоки їжа залишається теплою, допоки вони їдять мовчки, допоки не проголошуються якості їжі, поки й пращури беруть участь у ній.
238. Що (гість) їсть, прикриваючи голову, те, що він їсть, повернувшись обличчям на південь, те, що він їсть із сандаліями (на ногах), те споживають Ракшаси.
239. Чандал, свійська свиня, півень, собака, жінка з місячним та євнух не повинні дивитись на Брахманів, поки вони їдять.
240. Якщо (хтось із) цих дивиться на спалення узливання, на (урочистий) подарунок, на обід (даний Брахманам) або на будь-який обряд на честь богів і пращурів, то вони не дають бажаного результату.
241. Свиня робить (обряд) марним вдихаючи запах (приношень), півень повітрям від крил, собака кинувши оком (на них), низькокастова людина торкаючись (їх).
242. Якщо кульгавий чоловік; одноокий; без кінцівки або той, хто має зайву кінцівку, є навіть слугою виконавця (Шраддхи), він повинен бути вивезений з того місця (де Шраддха проводиться).
243. Брахману (домогосподарю) або подвижнику, який приходить за їжею, він може, з дозволу (його) Брахманів (гостей), виказати шану відповідно до своїх можливостей.

244. Нехай він змішує всі види їжі, окропить їх водою і покладе, розсипаючи (на траві Куша), на землю перед (своїми гостями), коли вони закінчать свою трапезу.
245. Залишок (у посуді) і частина, розкидана на траві Куша, становитимуть частку померлих (дітей), які не прийняли причастя (кремації), і тих, хто (несправедливо) залишив шляхетних дружин.
246. Вони оголошують залишки, що впали на землю в (Шраддху) пращурам, як частку чесних, старанних слуг.
247. Але перед виконанням Сапіндікарани, він мусить нагодувати на похоронному жертвопринесенні на честь (нещодавно) померлого Арія (одного Брахмана) не (зробивши жертву) богам, і дати лише один корж.
248. А після того, як Сапіндікарана (померлого батька) була виконана, відповідно до священного закону, сини повинні запропонувати коржі з цими обрядами, (описаними вище).
249. Нерозумна людина, яка, з'ївши Шраддху (-обід), віддає залишки Шудрі, з головою падає в пекло Каласутра.
250. Якщо учасник Шраддхи (-обіду) ляже того ж дня в ліжко жінки Шудри, пращурини його (предків) лежатимуть протягом цього місяця в її випорожненнях.
251. Звернувшись із запитанням: «Чи добре ви пообідали?» до (своїх гостей), нехай дасть воду для омивання тим, хто вже задоволений, і відпустить їх після того, як вони омиються водою, (зі словами) «Відпочивайте або (тут, або вдома)!».
252. Брахмани (гості) повинні відповісти йому: «Хай буде Свадха (благо)»; адже на всіх обрядах на честь предків слово Свадха є найвищою умовою.
253. Далі нехай повідомляє (тих гостей), хто закінчив їжу, про їжу, яка залишилася; з дозволу від Брахманів, нехай розпорядиться нею, як вони можуть призначити.
254. У (Шраддху) на честь предків потрібно використовувати (при питанні гостям, чи задоволені вони, це слово) – свадітам; у Гоштхі-шраддху, (слово) – сушрутам; у Вріддхі-шраддху, (слово) – сампаннам; а в (обряд) на честь богів, (слово) – рукітам.
255. Полудень, трава Куша, належна підготовка житла, зерна сезаму, щедрість, ретельне приготування їжі та (товариство) поважних Брахманів – справжнє багатство на всіх похоронних жертвоприношеннях.
256. Знайте, що трава Куша, очисні (тексти), ранок, всілякі жертвоприношення та ті засоби очищення, згадані вище, є благословеннями при жертві богам.
257. Їжа, яку їдять пустельники в лісі, молоко, сік Сома, м'ясо, що не готується (зі спеціями), і натуральна сіль, називаються, за своєю природою, жертвовною їжею.
258. Звільнивши (запрошених) Брахманів, нехай із зосередженим розумом, мовчазний і чистий, подивиться на південь і попросить цих благословень у пращурів:
259. «Нехай будуть щедрі люди навколо нас! Нехай (наші знання) Вед і (наше) потомство збільшуються! Нехай віра не покине нас! Нехай у нас буде можливість багато дати (нужденним)!».
260. Пожертвувавши таким чином (коржі), нехай він після (молитви) змусить корову, Брахмана, козла або священний вогонь споживати ці коржі, або нехай кине їх у воду.
261. Деякі роблять підношення коржів після (трапези); деякі дають (їх) з'їсти птахам або кидають їх у вогонь чи воду.
262. Перша дружина (жертводавця), яка є вірною і має намір поклонитися пращурам, може з'їсти середину коржа, якщо вона бажає народити сина.

263. (Таким чином) вона народить сина, який буде довгожителем, відомим, розумним, багатим, батьком численних нащадків, наділений (якістю) добра та справедливості.
264. Вимивши руки і ковтнувши води, нехай готує (їжу) для його батьків, а після того, як дасть їм це з належною повагою, нехай нагодує і своїх родичів по матері.
265. Але залишки залишатимуться (там, де вони лежать), поки Брахмани не звільняться; згодом він повинен зробити (щоденну) домашню жертву Балі; що встановлено (правилом) священного закону.
266. Зараз я цілком повідаю, яка жертвна їжа, дана пращурам згідно правила, буде служити довго чи вічно.
267. Предки людей протягом одного місяця задовольняються зернами сезаму, рисом, ячменем, бобами маша, водою, корінням та фруктами, які давали згідно правила.
268. Два місяці рибою, три місяці м'ясом газелей, чотири бараниною і п'ять м'ясом птахів,
269. шість місяців плоттю козенят, сім плямистого оленя, вісім тієї чорної антилопи, але дев'ять того (оленя, названого) Руру,
270. десять місяців вони задоволені м'ясом вепрів та буйволів, але одинадцять місяців, дійсно, м'ясом зайців і черепах,
271. один рік коров'ячим молоком та рисовим молоком; від плоті довговухого білого козла їх задоволення триває дванадцять років.
272. (Овоч названий) Калашака, (риба названа) Магашалка, плоть носорога та червоної кози, а також усі види їжі, що їдять пустельники в лісі, служать нескінченно довго.
273. Будь-яку (їжу), змішану з медом, можна давати на тринадцятий місячний день у сезон дощів під сузір'ям Магхах, що також приносить нескінченні (задоволення).
274. «Нехай така людина, – (кажуть предки), – народиться у нашій родині, яка дасть нам рисове молоко з медом та очищеним маслом тринадцятого місячного дня (місяця Бхадрапада) та (в полудень), коли тінь слона падає на схід».
275. Чого б (людина), сповнена віри, належним чином не дала, згідно встановленого правила, те стає в іншому світі вічним і нетлінним (задоволенням) для пращурів.
276. Дні темної половини місяця, починаючи з десятого але крім чотирнадцятого, рекомендуються для похоронної жертви; (це) не так само (з) іншими.
277. Той, хто виконує її в парні (місячні) дні і під парними сузір'ями, отримує (виконання) всіх своїх бажань; той, хто вшановує пращурів у непарні (місячні дні) і в непарні (сузір'я), отримує визначне потомство.
278. Оскільки друга половина місяця є кращою за першу половину, так само той час пополудні, є кращим для (виконання) похоронної жертви, ніж ранок.
279. Нехай він, невтомно, належним чином виконує (обряди) на честь пращурів, згідно встановленого правила, передаючи священну нитку через праве плече, рухаючись зліва направо (і) тримаючи в руках траву Куша, до кінця (обряду).
280. Нехай він не приносить похоронних жертвоприношень вночі, оскільки (ніч) оголошується, належить Ракшасам, ні в сутінках, ні тоді, коли сонце тільки зійшло.
281. Нехай він приносить тут, нижче, похоронну жертву, згідно з правилом наведеним вище, (принаймні) тричі на рік, взимку, влітку та в сезон дощів, але те, що входить до п'яти великих жертв, кожен день.
282. Спалення узливання, принесене в жертву пращурам, не повинно робитись на загальному вогні; Брахман, котрий береже священний вогонь, (не повинен) (здійснювати) похоронну жертву, за винятком дня молодика.

283. Навіть коли Брахман, після омивання насичує пращурів водою, він отримує тим самим цілу винагороду за виконання (щоденної) Шраддхи.

284. Вони називають (пращурів) батьків – Васу, (тих) дідусів – Рудри, а (тих) прадідів – Адіт'ї; так (говорить) вічна Веда.

285. Нехай він щодня приймає участь у вігхасі і щодня їсть амріту (амброзію); але вігхаса – залишками від трапези (гостей Брахманів), а решта жертви (називається) амріта.

286. Отже, всі обряди, що стосуються п'яти (щоденних великих) жертвопринесень, були вам оголошені; послухайте зараз закон про спосіб життя, придатний для Брахманів.

РОЗДІЛ IV

1. Живучи з учителем протягом чверті життя (людини), Брахман житиме протягом другої чверті (свого життя) у своєму будинку, після того, як він візьме дружину.

2. Брахман повинен шукати засоби існування, які або не спричиняють, або, принаймні, небагато, болю (іншим) і жити (так), за винятком часів лиха.

3. З метою досягнення ледь достатнього існування, нехай накопичує майно (дотримуючись тих) бездоганих занять, (які призначені) його (касті), без (надмірного) стомлення його тіла.

4. Він може існувати завдяки Ріта (правда) та Амріта (амброзія), або Мріта (смерть) і Прамріта (що спричиняє багато смертей); або навіть (способом) названим Сат'янріта, (суміш істини та брехні), але ніколи Сваврітті (собачий спосіб життя).

5. Під Рітою слід розуміти збір зерна; Амрітою, те, що дається без просьби; Мрітою – їжу отриману жебрацтвом, а землеробство проголошено Прамрітою.

6. Але торгівля та (позика грошей) – це Сат'янріта, навіть завдяки цьому можна існувати. Прислужування ж називається Сваврітті; тому слід уникати цього.

7. Він може або мати достатньо для заповнення комори, чи запас, що наповнює зерновий глечик; або він може зібрати те, що вистачить на три дні, або не робити запасів на завтра.

8. Більше того, серед цих чотирьох Брахманів-домогосподарів, кожен пізніше (названий), повинен вважатися більш визначним і завдяки своїй чесноті підкорити світ більш повно.

9. Один з них слідує за шістьма заняттями, інший живе трьома, один двома, але четвертий живе Брахмашаттрою.

10. Той, хто підтримує себе збираючи зерна та колоски, завжди повинен бути націленим на (виконання) Агніхотри і постійно пропонувати лише ті Ішти, які прописані для днів сполучення та протистояння (місяця), і для сонцестоянь.

11. Нехай він ніколи, заради існування, не піде шляхами світу; нехай живе чистим, прямим, чесним життям Брахмана.

12. Той, хто бажає щастя, повинен прагнути цілком задоволеного настрою і приборкання себе; бо щастя має задоволення своїм корінням, корінь нещастя протилежної (вдачі).

13. Брахман, який є Снатакою і живе одним зі (згаданих вище) способів життя, мусить виконувати (наступні) обов'язки, що забезпечують небесне блаженство, довге життя та славу.

14. Нехай він, невтомно, щодня виконує обряди, прописані для нього у Веді; бо той, хто виконує їх відповідно до своїх можливостей, досягає вищого стану.

15. Незалежно від того, багатий він чи навіть у біді, нехай він не шукає багатства через заняття до яких люди прихильються, або через заборонені заняття, не (приймає подарунки) від будь-якого (дарувальника, ким би він не був).
16. Нехай він, без бажання (насолоди), не прив'язується до будь-яких чуттєвих насолод і нехай ретельно уникає надмірної прихильності до них, (роздумуючи про їхню нікчемність у) своєму серці.
17. Нехай уникає всіх (способів придбання) багатства, що перешкоджають вивченню Веди; (нехай підтримує себе) у будь-якому випадку, але вчиться, бо та (відданість вивченню Веди забезпечує) виконання його цілей.
18. Нехай він ходить тут (на землі), носячи свій одяг, мову та думки у відповідності зі своїм віком, заняттям, багатством, його святим навчанням та родом.
19. Нехай він щодня розбирається з тими науковими Приписами, які незабаром збільшать мудрість; з тими, які вчать придбанню багатства, тими, що приносять користь (для інших мирських стосунків), а також з Нігамами, які пояснюють Веду.
20. Бо чим більше людина повністю вивчає Приписи науки, тим більше вона цілком їх розуміє, і її велике навчання яскраво сяє.
21. Нехай ніколи, якщо він здатний (здійснити їх), не нехтує жертвами мудреця, богам, Бгугам, людям і пращурам.
22. Деякі люди, які знають обряди жертвоприношень, завжди приносять ці великі жертви в їх органах (почуттів), без будь-яких (зовнішніх) зусиль.
23. Знаючи, що (виконання) жертви в їхній промові та в їх подиху призводять до нетлінної (винагороди), деякі завжди пропонують їх дихання у їх промові, а свою промову у своєму подиху.
24. Інші Брахмани, бачачи оком знання, що виконання цих обрядів має знання своїм корінням, завжди виконують їх лише через знання.
25. Брахман завжди повинен пропонувати Агніхотру на початку або в кінці дня та ночі, а Даршу та Паурнамасу (Ішти) наприкінці кожного півмісяця,
26. коли ж старе зерно спожите, то (Аграяна) Ішти новим зерном; у кінці (трьох) сезонів (Чатурмас'я)-жертвопринесення; на сонцеворот – тваринна (жертва); наприкінці року – узливання Сома.
27. Брахман, який розводить священні вогні, повинен, якщо він хоче довго жити, не їсти нового зерна чи м'яса не принісши (Аграяну) Ішти з новим зерном та тваринною-(жертвою).
28. Бо його вогні, не вшановані підношеннями новим зерном та твариною, прагнуть зжертви його життєво важливі сутності, (бо вони) жадібні до нового зерна та плоті.
29. Жоден гість не повинен залишатись у його домі, не отримуючи, відповідно до його можливостей, – місця, їжі, сидіння, води або коренів та фруктів.
30. Нехай він не вшановує, навіть привітанням, еретиків, людей, які слідуєть забороненим заняттям, людей, які живуть мов коти, шахраїв, логіків, (які аргументують проти Веди), і тих, хто живе мов чаплі.
31. Ті, хто став Снатаками після вивчення Веди або після завершення обітниць, (і) домогосподарі, які є Шротріями, повинні поклонятися (дарами їжі), священними для богів і пращурів, але потрібно уникати тих, хто відрізняється.
32. Домогосподар повинен давати (стільки їжі), скільки зможе (запасти), тим, хто не готує собі їжу, і всім істотам потрібно роздавати (їжу), без шкоди (для власних інтересів).
33. Снатака змучений голодом, може просити багатства у короля, у того, для кого він жертвує, та в учня, але не інших; це усталене правило.

34. Снатака, який здатний (здобути їжу), ніколи не повинен мучити себе голодом, а також не повинен носити старий або брудний одяг, якщо має майно.
35. Тримаючи волосся, нігті та бороду підстриженими, підкоряючи свої пристрасті аскезою, одягаючи білий одяг та (підтримуючи себе) в чистоті, він завжди повинен займатися вивченням Веди та (такими діями, які сприяють) його добробуту.
36. Він повинен мати при собі бамбукову палицю, горщик повний води, священну нитку, пучок трави Куша та (носити) дві яскраві золоті сережки.
37. Нехай він ніколи не дивиться на сонце, коли воно заходить або сходить, затьмарюється або відбивається у воді, або стоїть посеред неба.
38. Нехай він не переступає мотузку, до якої прив'язане теля, нехай не біжить, коли йде дощ, і нехай не дивиться на власний образ у воді; це усталене правило.
39. Нехай проходить повз (курган) землі, корову, ідола, Брахмана, очищене масло, мед, перехрестя та відомі дерева, йдучи праворуч від них.
40. Нехай він, хоч божевільний від бажання, не підходить до своєї дружини, коли з'являється її місячне; і нехай він не спить з нею в одному ліжку.
41. Бо мудрість, енергія, сила, зір і життєва сила чоловіка, який наближається до жінки вкритої менструальними виділеннями, цілком гинуть.
42. Якщо він уникає її поки вона перебуває в такому стані, його мудрість, енергія, сила, зір і життєва сила зростають.
43. Нехай він не їсть у товаристві своєї дружини і не дивиться на неї поки вона їсть, чхає, позіхає або сидить невимушено.
44. Брахман, який бажає енергії, не повинен дивитись на (жінку), яка використовує тіні для її очей, змастила чи не покрила себе, або народила (дитину).
45. Нехай він не їсть одягнений лише в один одяг; нехай не купається голим; нехай не мочиться на дорозі, на попелі чи в корівнику,
46. ні на зораній землі, ні у воді, ні на вівтарі з цегли, ні на горі, ні на руїнах храму, ні на мурашиному пагорбі,
47. ні в нори у яких живуть живі істоти, ні в той час, коли він гуляє або стоїть, ні на березі річки, ні на вершині гори.
48. Нехай він ніколи не звільняється від калу або сечі лицем до вітру чи вогню, або дивлячись на Брахмана, сонце, воду чи корів.
49. Він може випорожнюватися накривши (землю) палицями, грудками, листям, травою тощо, стримуючи свою мову, (підтримуючи себе) в чистоті, огортаючи тіло і закриваючи голову.
50. Нехай він полегшується від калу та сечі вдень, повертаючись на північ, вночі повертаючись на південь, під час двох сутінок в тому ж (положенні), що і вдень.
51. У тіні або в темряві Брахман може робити це і вдень, і вночі, займаючи будь-яку позицію, яка йому подобається; так само, коли є загроза його життю.
52. Розум (людини), яка мочиться проти вогню, сонця, місяця, у воду, навпроти Брахмана, корови чи вітру, гине.
53. Нехай не дує на вогонь своїм ротом; нехай не дивиться на оголену жінку; нехай він не кидає ніякої нечистої речовини у вогонь і нехай не гріє на ньому своїх ніг.

54. Нехай він не ставить (вогонь) під (ліжко або подібно); не переступає через нього, не ставить (коли він спить) біля підніжжя (у кінці його ліжка); нехай не мучить живих істот.
55. Нехай він не їсть і не подорожує, і не спить під час сутінків; нехай не дряпає землі; нехай не знімає його гірлянди.
56. Нехай він не пускає у воду сечу чи кал, ані слину, ані (одяг) нечистий брудними речовинами, ані будь-якими іншими (домішками), ані кров'ю, ані отруйними речами.
57. Нехай він не спить один у пустельному житлі; нехай не будить (старшого), який спить; нехай він не спілкується з жінкою у якої місячне; і нехай не йде на жертвопринесення, якщо він не обраний (бути жерцем).
58. Нехай тримає праву руку непокритою в місці, де зберігається священний вогонь, у корівнику, у присутності Брахманів, під час власного читання Веди та під час їжі.
59. Нехай він не заважає корові, яка годує (її теля), і нікому про це не повідомляє. Мудра людина, побачивши на небі веселку, не повинна нікому вказувати на неї.
60. Нехай він не мешкає в селі, де не виконується священний закон, і (не залишається) довго, де спалах хвороби; нехай не вирушає сам у подорожі і не проживає довго на горі.
61. Нехай він не мешкає ні в країні, де правителями є Шудри, ні в тій, яку наповнюють несправедні люди, ні в тій, яка стала місцем еретиків, ні в тій, що кишить людьми найнижчих каст.
62. Нехай він не їсть нічого, з чого видобуто олію; нехай не буде ненажерою; нехай він не їсть дуже рано (вранці), ні дуже пізно (ввечері), і не (приймає будь-яку їжу) ввечері, якщо він їв і (наситився) вранці.
63. Нехай він не докладає зусиль без мети; нехай не п'є води зі з'єднаних долонь; нехай не їсть їжу (покладену) собі на коліна; нехай не виявляє (марної) цікавості.
64. Нехай він не танцює, не співає, не грає на музичних інструментах, не плескає (по своїм кінцівкам), не скрегоче зубами, нехай не видає незграбних звуків, хоч він і має палке бажання.
65. Нехай він ніколи не мие ніг в посудині з білої міді; нехай не їсть із розбитої (глиняної) тарелі, ані з тієї, що (судячи) за її зовнішнім виглядом, (осквернена).
66. Нехай він не користується взуттям, одягом, священною ниткою, прикрасами, гірляндою чи посудиною для води, якими користувалися інші.
67. Нехай він не подорожує з неприрученими звірами, а також з (тваринами), яких мучить голод чи хвороба, або чії роги, очі та копита постраждали або хвости яких спотворені.
68. Нехай він завжди подорожує зі (звірами), які добре приборкані, стрімкі, наділені щасливими знаками, досконалі за кольором і формою, не підганяючи їх багато стрекалом.
69. Слід уникати ранкового сонця, диму, що піднімається від (палаючого) трупа, та зламаного сидіння. Нехай він сам не стриже нігті чи волосся і не кусає нігті зубами.
70. Нехай він не розчавлює землі або грудок, і не відриває траву нігтями; нехай він не робить нічого марного або, що матиме неприємні наслідки у майбутньому.
71. Людина, яка розчавлює грудки, зриває траву або гризе нігті, незабаром гине, також донощик і той, хто нехтує (правилами) очищенням.
72. Нехай не свариться; нехай він не носить гірлянду над (його волоссям). Їхати на спині корів (або волів) – це так чи інакше осудний вчинок.
73. Нехай він не заходить у обнесене стінами село чи будинок, окрім, як у ворота, а вночі нехай тримається подалі від коріння дерев.

74. Нехай він ніколи не грає в кості й сам не знімає взуття; нехай він не їсть лежачи на ліжку, і того, що було покладено в його руку чи на сидіння.
75. Нехай він не їсть після заходу сонця жодної (їжі), що містить зерна сезаму; нехай він ніколи не спить оголеним і не ходить нікуди неочищеним (після їжі).
76. Нехай їсть поки ноги (ще) мокрі (від омивання), але нехай не лягає спати з мокрими ногами. Той, хто їсть, коли ноги (ще) мокрі, досягне довгого життя.
77. Нехай він ніколи не заходить у важкодоступне місце, непроникне для його ока; нехай не дивиться на сечу чи кал і не перепливає річку (пливучи) руками.
78. Нехай він не наступає на волосся, попіл, кістки, горщики, бавовняне насіння або полову, якщо він бажає довгого життя.
79. Нехай він не залишається разом з ізгоями, ані з Чандалами, ані з Пуккашами (*низькі*), ані з дурнями, ані з владними людьми, ані з людьми низької касті, ані з Ант'явас'янами (*змішана каста, чандал+нішада*).
80. Нехай він не дає поради Шудрі, ні залишків їжі, ні їжі пропонованої богам; і нехай він не пояснює священний закон (такій людині), і не нав'язує (їй) покути.
81. Бо той, хто пояснює священний закон (Шудрі) або приписує йому покуту, потоне разом із тією (людиною) у пеклі (названому) Асамвріта.
82. Нехай не чухає голову з'єднаними обома руками; нехай не чіпає її, коли він нечистий і не купається, не занурюючи її.
83. Нехай він уникає (у гніві) хапатися за (власне чи чуже) волосся, або бити (себе чи інших) по голові. Коли він виміє (зануренням) голову, він не повинен торкатися жодної з кінцівок олією.
84. Нехай він не приймає подарунків від короля, який не походить із роду Кшатрія, ані від м'ясників, олійників та митників, а також від тих, хто живе за рахунок вигоди з повій.
85. Одна олійня така ж (погана), як десять боень, одна корчма така ж (погана), як десять олієнь, один бордель, такий же (поганий), як десять корчм, один король такий же (поганий), як десять борделів.
86. Короля оголошено рівним (у злому) м'яснику, який утримує сто тисяч боень; приймати подарунки від нього – це жахливий (злочин).
87. Той, хто приймає подарунки від жадібного короля, який діє всупереч Приписам (священного закону), послідовно перейде до наступних з двадцяти одного пекла:
88. Тамішра, Андхатамішра, Магараурава, Раурава, пекло Каласутра, Маганарака,
89. Самгівана, Магавікі, Тапана, Сампратапана, Самгхата, Сакакола, Кудмала, Путімірттіка,
90. Лохашанку, Рігіша, Патхін, (полум'яна) річка, Салмала, Асіпатравана та Лохакарака.
91. Вчені Брахмани, які знають, що, хто вивчає Веду і прагне блаженства після смерті, не приймає подарунків від короля.
92. Нехай він прокидається в мухурту, священну для Брахмана, і подумає про (придбання) духовних заслуг і багатства, про тілесну втому, що виникає від цього, і про справжнє значення Веди.
93. Коли він підвівся, звільнився від природної потреби і ретельно очистився, нехай стоїть під час ранкових сутінків, довго шепочучи (Гаятрі), і у належний час (він повинен так само виконати) вечірне (служіння).
94. Подовжуючи сутінкові служіння, мудреці здобули довге життя, мудрість, честь, славу та досконалість у Ведичних знаннях.

95. Виконавши Упакарман згідно встановленого правила щодо (повного Місяця в місяці) Шравана або Прауштхапада (Бхадрапада), Брахман старанно вивчатиме Веди протягом чотирьох з половиною місяців.
96. Коли настане день Пуш'я (місяця Пауша), або перший день світлої половини Магха, Брахман повинен здійснити вдень Утсаргана з Вед.
97. Виконавши Утсарга за межами (села), як це передбачають Приписи (священного закону), він припинить читання протягом двох днів і проміжної ночі, або протягом цього дня (Утсарги) і (наступної) ночі.
98. Потім він буде старанно читати Веди протягом світлих (половин місяців) і належним чином вивчати всі Анги Вед під час темних двотижнів.
99. Нехай він не читає (тексти) ні нечітко, ні в присутності Шудр; і нехай він, якщо в останню частину ночі він втомився читати Веду, знову лягає спати.
100. Відповідно до правила проголошеного вище, нехай він читає щоденні (частини) Мантр, і ревний Брахман, (який) не зазнає лиха, (вивчає) Брахману і Мантрасамхіту.
101. Нехай той, хто навчається, завжди уникає (читання) у наступних випадках, коли вивчення Веди заборонено, і (нехай) той, хто навчає учнів, за встановленим правилом, (робить це так само).
102. Ті, хто знає (правила) переказу, заявляють, що в сезон дощів вивчення Веди необхідно зупинити в цих двох (випадках): коли вночі чути вітер і коли він крутить пилом у денний час.
103. Ману заявив, що коли блискавки, грім і дощ (спостерігаються разом) або коли великі вогняні метеори падають з усіх боків, читання слід перервати до тієї самої години (наступного дня, відлічуючи від появи події).
104. Коли він зауважує ці (явища) всі разом (у сутінках), після того, як розгорілися священні вогні (для виконання Агніхотри), тоді потрібно знати, що читання Веди заборонено, а також коли хмари з'являються не в сезон.
105. На (випадок) надприродного звуку з неба, землетрусу і, коли небесні вогні оточені ореолом, нехай знає, що (вивчення Веди слід) припинити до тієї ж години (наступного дня), навіть якщо (ці явища трапляються) у (сезон дощів).
106. Але коли блискавки та гуркіт грому (спостерігаються) після того, як розгорілися священні вогні, зупинка триватиме до тих пір, поки видно світло (сонця чи зірок); якщо залишиться (вищезазначене явище – дощ трапляється, читання припиняється), як удень, так і вночі.
107. Для тих, хто бажає здобути надзвичайно великі заслуги, постійне переривання вивчення Веди (прописується) в селах і містах, і (вивчення Веди повинно) завжди (припинятися), коли будь-який неприємний запах (відчутний).
108. У селі, де лежить труп, у присутності (людини, яка живе несправедно, як) Шудра, коли (звук) плачу (чується), і в натовпі людей – (читання Веди треба) зупинити.
109. У воді, протягом середини ночі, коли вона випорожнюється або є нечистою, і після того, як вона прийняла поминальний обід, людина навіть не повинна думати в своєму серці (про священні тексти).
110. Вчений Брахман не повинен читати Веду протягом трьох днів, коли він прийняв запрошення на (поховальний обряд) на честь одного предка (екоддішта), або коли король став нечистим через народження або смерть у своїй родині (сутака), або коли Раху затемненням робить Місяць нечистим.
111. Поки запах і плями від (їжі, що дається) на честь одного предка, залишаються на тілі вченого Брахмана, до тих пір він не повинен читати Веду.

112. Коли лежить на ліжку, коли його ноги підняті (на лавку), сидячи підібгавши ноги, з тканиною, зав'язаною навколо колін, нехай не вчиться, а також коли їсть м'ясо чи їжу дану людиною нечистою внаслідок народження або смерті,
113. ні під час туману, ні коли чути звук стріл, ні під час сутінків, ні в день молодика, ні чотирнадцятого та восьмого (днів кожного півмісяця), ні на день повні.
114. День молодика знищує вчителя, чотирнадцятий (день) – учня, восьмий і день повні – (знищують усі запам'ятовані) Веди; нехай, отже, уникає (читання) в ті (дні).
115. Брахман не повинен читати (Веду) під час пилової бурі, а також коли небо надзвичайно червоне, а також коли чути виття шакалів, чи коли гавкають собаки, ревуть осли або рохкають верблюди, ані поки (він сидить) разом з ними.
116. Нехай він не вчиться біля могильника, ані біля села, ані в корівнику, ані в одязі, який він носив під час подружніх зносин, а також після отримання подарунка на похоронну жертву.
117. Будь-то тварина чи річ нежива, яким би не був (подарунок) на Шраддху, нехай він, щойно прийнявши це, не читає Веди; бо рука Брахмана – це його уста.
118. Коли село обсіли грабіжники і, коли пожежа підняла тривогу, нехай знає, що (вивчення Веди слід) перервати до тієї самої години (наступного дня) і при (появі) усіх прикмет.
119. З (нагоди) Упакарман (щорічний початок періоду навчання) та Ведотсарга приписано пропускати (вивчення Веди) на три дні, а на Аштаки і в останні ночі сезонів, – на день і ніч.
120. Нехай він не читає Веди на конях, ані на дереві, ані на слоні, ані на човні (або кораблі), ані на вісліюку, ані на верблюді, ні стоячи на безплідному місці, ні катаючись на возі,
121. ні під час словесної сутички, ні під час взаємного нападу, ні в таборі, ні під час бою, ні коли він щойно їв, ні під час нетравлення шлунку, ні після блювоти, ні при кислих відрижках,
122. ні без отримання дозволу від гостя, (який залишається у його будинку), ні тоді, коли вітер сильно дме, ні поки кров тече з його тіла, ні коли він поранений зброєю.
123. Нехай він ніколи не читає Ріг-Веду або Яджур-Веду, поки звучить Саман (мелодії); (нехай припинить усяке вивчення Веди на день і ніч) після закінчення Веди або після читання Аран'яки.
124. Ріг-Веда оголошена священною для богів, Яджур-Веда – святою для людей, а Сама-Веда – святою для пращурів; отже, звук останньої нечистий, (так би мовити).
125. Знаючи це, обізнані щодня повторюють спочатку у належному порядку сутність трьох (Вед), а потім (текст) Веди.
126. Знайте, що (вивчення Веди повинно бути) перерване на день і ніч, коли худоба, жаба, кішка, собака, змія, мангуста або щур проходять між (учителем та його учнем).
127. Нехай двічінароджений, завжди обережно перериває вивчення Вед у двох (випадках, а саме), коли місце, де він читає, є нечистим і, коли він сам не очищений.
128. Двічінароджений, який є Снатакою, повинен залишатися цнотливим у день молодика, восьмого (місячного дня кожного півмісяця), у день повні і на чотирнадцятий, навіть (якщо вони припадають) на час (належний для подружніх зносин).
129. Нехай він не купається (відразу) після їжі, ні коли він хворий, ні посеред ночі, ні щільно одягнений у весь свій одяг, ні у ставку, якого він не знає досконало.
130. Нехай він навмисно не наступає на тінь (образів) богів, гуру, короля, Снатаки, свого вчителя, рудувато-коричневої тварини або того, хто був посвячений на виконання жертвопринесення Шпраута (Дікшита).

131. Опівдні та опівночі, після того, як поласував м'ясом на поминальній учті, і при двох сутінках, нехай він довго не затримується на перехресті.
132. Нехай він навмисно не наступає на речі, що використовуються для очищення організму, на воду, що використовується для купелі, на сечу або послід, на кров, на слиз і на виплюнуте або блювоту.
133. Нехай він не виявляє особливої уваги до ворога, до друга ворога, до злого чоловіка, до злодія чи до дружини іншого чоловіка.
134. Бо в цьому світі немає нічого такого згубного для довгого життя, як злочинна розмова з дружиною іншого чоловіка.
135. Нехай той, хто бажає добробуту, дійсно, ніколи не зневажає Кшатрія, змію і вченого Брахмана, будь вони навіть дуже слабкими.
136. Тому що ці трое, коли до них ставляться з неповагою, можуть остаточно знищити його; отже, мудрий ніколи не повинен зневажати ними.
137. Нехай він не зневажає себе через колишні невдачі; до смерті нехай шукає удачі, не втрачає надію здобути її.
138. Нехай він говорить правдиво, нехай говорить приємне, нехай не вимовляє жодної неприємної правди і нехай не вимовляє приємної брехні; це вічний закон.
139. (Що є) добре, нехай називає добром, або нехай каже лише «добре»; нехай не вступає у марну ворожнечу чи суперечки з кимось.
140. Нехай він не подорожує ні рано вранці, ні пізно ввечері, ні просто у час полуденної (спеки), ні з невідомим (супутником), ні наодинці, ні з Шудрами.
141. Нехай він не ображає ні тих, хто має зайві кінцівки або брак кінцівок, ні тих, хто не має знань, ні дуже старих людей, ні тих, хто не має краси чи багатства, ні низьконароджених.
142. Брахман, який нечистий, не повинен торкатися рукою корови, Брахмана або вогню; і, маючи добре здоров'я, нехай не дивиться на світила в небі, поки він нечистий.
143. Якщо він торкнувся цього, нечистий, нехай завжди окроплює рукою воду на органи чуття, усі кінцівки та пупок.
144. Окрім, коли хворий, він не повинен без причини торкатися порожнин (тіла), а також повинен уникати (торкатися) волосся на таємних (частинах).
145. Нехай він охоче дотримується (звичаїв) сприятливих і правил доброго поведження, буде обережний щодо чистоти і приборкує усі свої почуття, нехай шепоче (молитви) і, невтомний, щодня пропонує жертвоприношення у вогонь.
146. Ніякого лиха не трапляється з тими, хто охоче дотримується сприятливих звичаїв і правил доброго поведження; з тими, хто завжди дбайливо ставиться до чистоти, і з тими, хто шепоче (священні тексти) і виконує узливання на вогонь.
147. Нехай він, не втомлюючись, щодня шепоче Веду у належний час; бо вони проголошують це своїм найвищим обов'язком; (усі) інші (звичаї) називаються вторинними обов'язками.
148. Щодня читаючи Веду, (дотримуючись правил) очищення, (практикуючи) аскезу і не завдаючи шкоди створеним істотам, людина (отримує здатність) згадувати колишні народження.
149. Той, хто, згадуючи свої колишні існування, знову читає Веду, отримує нескінченне блаженство постійним вивченням Веди.

150. Нехай він завжди пропонує в дні Парва приношення Савітрі та такі, як відведення лихих прикмет, а на Аштаки і Анваштаки нехай постійно поклоняється пращурам.
151. Далеко від свого житла нехай позбувається сечі (й випорожнень), далеко (нехай виливає) воду, яка використовується для миття ніг, і далеко залишки їжі та води з купелі.
152. Рано вранці лише нехай він випорожнюється, прикрашає (своє тіло), купається, чистить зуби, наносить на очі тині й поклоняється богам.
153. Але в дні Парва нехай він піде відвідати (образи) богів, і добродесних Брахманів, і правителя (країни), заради захисту, а також своїх Гуру.
154. Нехай він благоговійно вітає шанованих людей (які відвідують його), дасть їм своє місце, нехай сідає біля них склавши руки а, коли вони йдуть, (супроводжує їх), йдучи за ними.
155. Нехай він, невтомно, слідкує за поведінкою добродесних людей, пов'язаних з його заняттями, що повністю проголошено в розкритих текстах і в священній традиції (Смриті) і є корінням священного закону.
156. Добродесною поведінкою він здобуває довге життя, добродесною поведінкою бажане потомство, добродесною поведінкою нетлінне багатство; добродесна поведінка знищує (наслідок) неприємних знаків.
157. Бо людину за погану поведінку звинувачують люди, вона постійно зазнає нещастя, страждає від хвороб і недовговічна.
158. Людина, яка слідкує за поведінкою добродесних, має віру і вільна від заздрості, живе сто років, хоча й зовсім позбавлена сприятливих знаків.
159. Нехай він обережно уникає всіх починань (успіх яких залежить від інших); але нехай він охоче шукає те (досягнення), яке залежить від нього самого.
160. Все, що залежить від інших (приносить) біль, все, що залежить від себе самого (приносить) задоволення; знайте, що це коротке визначення задоволення та болю.
161. Коли виконання вчинку радує його серце, нехай виконує його старанно; але нехай уникає протилежного.
162. Нехай він ніколи не ображає вчителя, який прийняв його, ні того, хто пояснив Веду, ні його батька та матір, ні (будь-якого іншого) Гуру, ні корів, ні Брахманів, ні будь-яких людей, котрі здійснюють аскезу.
163. Нехай він уникає атеїзму; лайки на Веди; зневаги до богів; ненависті; відсутності скромності; гордості; гніву та суворості.
164. Нехай він, розлючений, не піднімає палицю проти іншої людини і не б'є (нікого), крім сина чи учня; цих двох він може побити, щоб їх виправити.
165. Двічінароджений, який просто погрожував Брахману з наміром (нанести йому) тілесні ушкодження, буде блукати сто років у пеклі Тамішра.
166. Умисно вдаривши його у гніві, навіть травинкою, він народиться, протягом двадцяти одного існування, в утробі матері (таких істот, де люди народжуються в покарання за свої) гріхи.
167. Людина, яка в глупстві своєму, змусила кров текти з тіла Брахмана, який не нападає на неї, страждатиме після смерті надзвичайно сильним болем.
168. Скільки частинок пилу набирають кров із землі, протягом стількох років проливач крові буде пожиратися іншими (тваринами) у наступному світі.
169. Отже, мудра людина ніколи не повинна погрожувати Брахману, ні бити його, навіть травинкою, і не спричиняти витік його крові.

170. Ні людина, яка (живе) несправедливо, ні той, хто (набуває) багатства (говорячи) брехню, ні той, хто завжди із задоволенням завдає шкоди, ніколи не досягають щастя в цьому світі.
171. Нехай він, хоч і страждає через свою праведність, ніколи не повертає свого серця до неправди; бо він побачить швидко повалення несправедливих, злих людей.
172. Несправедність, що практикується в цьому світі, не дає одразу своїх плодів, як корова; але, просуваючись повільно, вона відсікає коріння того, хто це зробив.
173. Якщо (покарання падає) не на самого (злочинця), (воно падає) на його синів, якщо не на синів, (принаймні) на його онуків; але беззаконня (колись) скоєне, ніколи не приносить плоду тому, хто його вчинив.
174. Він деякий час процвітає через несправедність, потім він здобуває велику удачу, далі перемагає ворогів, але (врешті) гинуть і (гілка, і) корінь.
175. Нехай завжди насолоджується правдивістю, (дотриманням) священного закону, поведінкою, гідною арія, та чистотою; нехай карає своїх учнів за священним законом; нехай тримає приборканою свою мову, руки та живіт.
176. Нехай він уникає (придбання) багатства та (задоволення його) бажань, якщо вони суперечать священному закону, і навіть законних дій, які можуть завдати болю в майбутньому або образити людей.
177. Нехай він не буде марно діяльним ні руками та ногами, чи його очима, ні нечесним (на його шляхах), ні марномовним, ні завдаючи шкоди іншим чи навіть думає про це.
178. Нехай ходить тим шляхом святих людей, яким пішли його батьки та його діди; поки він буде йти так, він не зазнає шкоди.
179. Із жерцем або домашнім жерцем, з учителем, з вуєм, гостем і утриманцем, з немовлятами, літніми та хворими людьми, з ученими людьми, з його родичами по батьківській лінії, з родичами по шлюбу та родичами по матері,
180. з батьком і матір'ю, з родичами жінок, з братом, з сином та дружиною, з дочкою та з рабами, нехай він не свариться.
181. Якщо він уникне сварок з цими людьми, він буде звільнений від усіх гріхів, і придушуючи (всі) такі (сварки), домогосподар завойовує всі наступні світи.
182. Вчитель – володар світу Брахми, батько має владу над світом Володаря створених істот (Праджапаті), гість править світом Індри, а жерці – світом богів.
183. Жінки-родичі (мають владу) над світом Апсар, родичі по материнській лінії над тими Вішвадевами, пов'язані через одруження – над водами, мати та вуй над землею.
184. Немовлят, літніх, бідних та хворих людей слід вважати правителями середньої сфери, старшого брата рівним батькові, дружину та сина, як власне тіло,
185. рабів як тінь, дочку як вищий об'єкт ніжності; отже, якщо він (кого-небудь) з них образив, мусить зносити це без обурення.
186. Хоча (завдяки своїй вченості та святості) він може мати право приймати подарунки, нехай не прив'язується (занадто) до цієї (звички); бо через його прийняття (багатьох) подарунків, божественне світло в ньому незабаром згасне.
187. Без повного знання правил, передбачених священним законом для прийняття подарунків, мудра людина не повинна нічого брати, навіть якщо вона може страждати від голоду.

188. Але невіглас, який приймає золото, землю, коня, корову, їжу, одяг, зерна сезаму (або) очищене масло, перетворюється на попіл, як (шматок) дерева.
189. Золото та їжа руйнують його довголіття, земля і корова – його тіло, кінь – око (зір), одяг – шкіру, очищене масло – енергію, зерно сезаму – нащадків.
190. Брахман, який не виконує аскези і не вивчає Веду, але з радістю приймає подарунки, тоне з (дарувальником у пеклі), як (занурюється) у воду (той, хто намагається перетнути її у) човні з каменю.
191. Отже, невіглас повинен боятися приймати будь-які подарунки; бо через дуже малий (подарунок) навіть, дурень занурюється (у пекло), як корова в болота.
192. (Людина), яка знає закон, не повинна пропонувати, навіть воду, ні Брахману, який поводить як кішка, ні Брахману, який поводить як чапля, ні тому, хто не знайомий з Ведою.
193. Адже майно, хоч і зароблене відповідно до встановлених правил, – яке дається цим трьом (особам), – у наступному світі спричиняє нещастя як дарувальника, так і одержувача.
194. Як той, хто (намагається) перетнути воду в кам'яному човні опускається (на дно), так само необізнаний дарувальник і необізнаний обдарований опускаються глибоко.
195. (Людину), котра, завжди жадібна, показує прапор чесноти, (яка є) лицеміром, обманщиком людей, прагне нанести шкоду (і) недобррозичлива (по суті) до всіх людей, – він повинен знати тією, яка поводить як мов кішка.
196. Той Брахман, котрий, із похмурим поглядом, жорстокої вдачі, прагне виключно досягти своїх цілей, нечесний і облудно лагідний, – є таким, хто поводить як чапля.
197. Ті Брахмани, які поводяться як чаплі, і ті, які показують риси котів, падають внаслідок цього злого способу дії в (пекло, що називається) Андхатамішра.
198. Коли він учинив гріх, нехай він не здійснює покаєння під приводом, (що вчинок має на меті здобути) духовні заслуги, (таким чином) приховуючи свій гріх під (відмовкою про) обітницю та вводячи в оману жінок та Шудр.
199. Такі Брахмани засуджуються після смерті і в цьому (житті) тими, хто викладає Веду, і обітниця, виконана під облудною брехнею, йде до Ракшасів.
200. Той, хто не будучи учнем, здобуває собі засоби до існування, одягаючи одяг учня, бере на себе провину (усіх) учнів і народжується знову в утробі тварини.
201. Нехай він ніколи не купається у водоймах, що належать іншим людям; якщо він купається (у такій), він заплямований частиною вини того, хто зробив водойму.
202. Той, хто без дозволу користується возом, ліжком, сидінням, криницею, садом чи будинком, що належать (іншій людині), бере на себе чверть вини (власника).
203. Нехай він завжди купається в річках, у ставках, викопаних (самими) богами, в озерах, у водозборах чи джерелах.
204. Мудра людина повинна постійно виконувати першочергові обов'язки (названі – яма), але не завжди другорядні (названі – ніяма); бо той, хто не виконує перше, тоді як він підкоряється останньому, стає ізгоем.
205. Брахман ніколи не повинен їсти (обід даний) під час жертвопринесення, що виконує той, хто не є Шротрією; хто жертвує для безлічі людей; жінкою чи свнухом.
206. Коли ці люди приносять жертви на вогонь, вони не радують святих (людей), вони не подобаються богам; тож нехай він цього уникає.

207. Нехай він ніколи не їсть (їжу дану) у стані сп'яніння, розлучення чи хворими (людьми), а також ту, в якій знаходиться волосся або комахи; і також ту, якої навмисно торкнулися ногою;
208. й не ту на яку дивився вбивця вченого Брахмана; ні ту, до якої торкалася жінка з місячним; ні ту, яку дзьобали птахи чи торкалася собака;
209. ні їжу, яку нюхала корова; ні особливо ту, що була запропонована запрошенням усім бажаним; ні їжу (дану) багатьма чи блудницями; ні ту, яка оголошена вжитою обізнаною (людиною);
210. ані їжу (дану) злодієм, музикантом, теслярем, лихварем, посвяченим (для виконання жертвопринесення Шраута), скупим, пов'язаним путами,
211. обвинуваченим у смертному гріху (Абхішашта), гермафродитом, непристойною жінкою чи лицеміром; ані (чогось солодкого); скислою; ані того, що тримали цілу ніч; і (їжу) Шудри; ні залишків від (іншої людини);
212. ні (їжу дану) лікарем, мисливцем, жорстоким чоловіком; тим, хто їсть залишки (їжі іншого); ні їжу Угри; ні їжу, приготовлену жінкою після пологів; ні ту, (дану на обід), де (гість піднімається) передчасно (і) ковтає води; ані ту, (дану жінкою) у якої не минули десять днів після забруднення;
213. ні (їжу), що дається без належної поваги; ні (ту, що містить) м'ясо з'їдене без жодної священної мети; ні (ту, що дається) жінкою, яка не має (родичів) чоловіків; ні їжу ворога; ні ту, (дану) володарем міста; ні ту, що (дана) ізгоями; ні ту, на яку хтось чхнув;
214. ні їжу (дану) донощиком; тим, хто зазвичай розказує неправду; тим, хто продає (винагороду за) жертвопринесення; ні їжу (дану) актором, кравцем або невдячною (людиною),
215. ковалем, Нішадою, сценічним актором, ювеліром, ремісником корзин або торговцем зброєю;
216. дресирувальником мисливських собак, митником, пральником, фарбувальником, нещадним (чоловіком) та чоловіком у будинку якого (живе) коханець (його дружини);
217. ні (їжу дану) тими, хто свідомо терпить коханців (своїх дружин); і тими, ким у всіх справах керують жінки; ні їжу (дану людьми), чий десять днів нечистоти, через смерть, не минули; ані ту, що неприємна.
218. Їжа короля погіршує його бадьорість, їжа Шудри – його досконалість у священному навчанні, їжа ювеліра – його довголіття, шкуродера – його славу;
219. їжа ремісника знищує його потомство, їжа пральника – його (тілесну) силу; їжа безлічі та блудниць не допускає його до (вищих) світів.
220. Їжа лікаря (така ж мерзена, як) гній; їжа нечесної жінки (рівна) спермі; їжа лихваря (така ж мерзена, як) сміття; і їжа торговця зброєю (так само погана).
221. Їжа інших осіб, котрі були послідовно перераховані як такі, чию їжу не можна їсти, мудрі проголошують (настільки ж нечистою, як) шкіра, кістки та волосся.
222. Якщо він мимоволі з'їв їжу одного з них, (він повинен) постувати три дні; якщо він з'їв це навмисно або (проковтнув) сперму, гній або сечу, він повинен виконати покаєння Криккхра.
223. Брахман, який знає (закон), не повинен їсти приготовлену їжу (дану) Шудрою, який не виконує Шраддху; але в разі відсутності (інших) засобів існування, він може прийняти сире (зерно), достатнє для однієї ночі (і дня).
224. Боги, розглянувши (відповідні заслуги) скупого Шротрії та щедрого лихваря, оголосили їжу обох рівноправною (за якістю).
225. Володар створених істот (Праджапаті) прийшов і сказав їм: «Не робіть те рівним, що є нерівним. Їжа цього щедрого (лихваря) очищається вірою; (щодо) іншої (людини), то брудниться відсутністю віри».

226. Нехай, без втоми, завжди приносить жертви і з вірою виконує милосердні справи; за пожертви та благодійні справи, зроблені з вірою, та законно зароблені гроші, (здобуде) нескінченні винагороди.
227. Нехай він завжди виконує, згідно своїх можливостей, з радісним серцем, обов'язок щедрості в обох, як у жертвоприношенні, так і благодійними діями, якщо знайде гідного одержувача (для своїх подарунків).
228. Якщо його просять, нехай він завжди щось дає, нехай це буде навіть мало, без нарікань; бо знайдеться, (можливо), гідний одержувач, який врятує його від усієї (провини).
229. Водадавець отримує вдоволення (свого голоду та спраги), дарувальник їжі – нетлінне щастя, дарувальник сезаму – бажане потомство, дарувальник світильника – чудовий зір.
230. Дарувальник землі – здобуває землю, дарувальник золота – довге життя, дарувальник будинку – найвидатніших особняків, дарувальник срібла (руп'я) – вишуканої краси (рупа),
231. дарувальник одягу – місце у світі Місяця, дарувальник коня (ашва) – місце у світі Ашвінів, дарувальник тяглого вола – велику удачу, дарувальник корови – світ Сонця;
232. дарувальник воза або ліжка – дружину, дарувальник захисту – верховного панування, дарувальник зерна – вічного блаженства, дарувальник Веди (брахман) – союзу з Брахманом;
233. Дар Веди перевершує всі інші дари, – воду, їжу, корів, землю, одяг, сезам, золото та очищене масло.
234. З якою метою (людина) дарує будь-який дар, з цією ж метою вона отримує, (при своєму наступному народженні), з належною шанобою, її (винагороду).
235. І той, хто шанобливо отримує (подарунок), і той, хто шанобливо дарує його, йдуть на небо; а навпаки, то (вони обидва потрапляють) у пекло.
236. Нехай він не пишається своєю аскезою; нехай не виголошує брехні після того, як він принесе жертву; нехай не говорить погано про Брахмана, хоча його й мучать (вони); коли він дарує (подарунок), нехай не хвалиться ним.
237. Через брехливість – жертва стає марною, через самовдоволення – (нагорода за) суворість втрачається, довголіття – висловлюванням зла на Брахмана, а (винагорода) за дар – вихвалянням.
238. Не завдаючи болю жодному створінню, нехай він повільно накопичує духовні заслуги заради (придбання) супутника у наступний світ, як біла мураха (поступово піднімається) на пагорб.
239. Бо в наступному світі ні батько, ні мати, ні дружина, ні сини, ні стосунки не залишаються його супутниками; духовні заслуги залишаються одні лише (з ним).
240. Кожен народжується сам, сам він помирає, сам користується (нагородою за свою) чесноту, сам (він і зазнає покарання за свій) гріх.
241. Залишаючи мертве тіло на землі, як зруб деревини, або грудку землі, родичі від'їжджають, відвернувши обличчя; але духовні заслуги слідує за (душею).
242. Тож нехай він завжди повільно накопичує духовні заслуги, щоб (вони могли бути його) супутником (після смерті); бо з заслугами, як його супутниками, він пройде морок, який важко пройти.
243. (Той супутник) швидко веде людину, віддану обов'язкам і позбавляючи її гріхів за допомогою аскетизму, до потойбічного світу, осяяного і одягненого ефірним тілом.
244. Нехай той, хто бажає підняти свій рід, завжди зв'язується з найвидатнішими (людьми) і уникає всіх низьких.
245. Брахман, який завжди поєднує себе з найвидатнішими і уникає всіх нижчих, (сам) стає більш визначним; протилежною ж поведінкою він стає Шудрою.

246. Той, хто є наполегливим, лагідним (і) терплячим, уникає товариства людей жорстокої поведінки і не завдає шкоди (живим істотам), отримує, якщо він постійно живе таким чином приборкуючи свої органи та щедрістю, – райське блаженство.
247. Він може приймати від будь-якої (людини) паливо, воду, коріння, фрукти, їжу пропонувану без просьби та мед, а також подарунок, (який полягає в) обіцянці захисту.
248. Володар створених істот (Праджапаті) заявив, що милостиню, яку вільно пропонує і принесе (сам дарувальник), можна прийняти навіть від грішної людини, за умови, що (дар) не був (попрошений або) обіцяний заздалегідь.
249. Протягом п'ятнадцяти років пращури не їдять (їжу) тієї людини, яка зневажає (вільно пропонуваній дарунок), не запалює вогонь його, що несе підношення (богам).
250. Ложе, будинок, трава Куша, пахощі, вода, квіти, коштовності, кисле молоко, зерно, риба, солодке молоко, м'ясо та овочі, – нехай він не відмовляється, (якщо вони добровільно пропонуються).
251. Той, хто хоче заспокоїти своїх Гуру та тих, кого він зобов'язаний утримувати, або бажає вшанувати богів та гостей, може прийняти (подарунки) від кого завгодно; але він не повинен вгамовувати свій (власний голод) такими (подарунками).
252. Але якщо його Гуру мертвий або, якщо він живе окремо від них у (іншому) будинку, нехай, коли він шукає засобів до існування, приймає (подарунки) лише від добрих людей.
253. Його робітник на оранці, друг його родини, його стадо корів, його раб і його перукар, є серед тих Шудр, чию їжу він може їсти, так само (бідної людини), яка пропонує себе (бути його рабом).
254. Яким є його характер, яка робота, яку він бажає виконати і, який спосіб, котрим він хоче служити, саме так (добровільний раб) повинен запропонувати себе.
255. Той, хто описує себе доброчесним (людям), всупереч істині, є найгіршим (нещасним) у цьому світі; він злодій, який вбиває себе самого.
256. Усі речі (мають свою природу) визначену мовою; мова є їхнім коренем, і з мовлення вони виходять; а хто нечесний стосовно мови, той нечесний у всьому.
257. Коли він заплатить, згідно із законом, свої борги перед великими мудрецьми, пращурами та богами, нехай передає все своєму синові і живе (у своєму домі), не дбаючи про будь-які мирські клопоти.
258. Сам нехай постійно розмірковує на самоті над тим, що корисно для його душі; бо той, хто медитує на самоті, досягає найвищого блаженства.
259. Таким чином були проголошені засоби, за допомогою яких домогосподар Брахман повинен завжди існувати, та короткий зміст обрядів Снатаки, які посилюють святість та викликають похвалу.
260. Брахман, який, вивчив знання Вед, поводить таким чином і щодня знищує свої гріхи, буде піднесений у світ Брахми.

РОЗДІЛ V

1. Мудреці, почувши проголошені таким чином обов'язки Снатаки, мовили великому душею Бхрігу, породженому з вогню:
2. «Як Смерть може мати владу над Брахманами, які знають священну науку, Веду, (і), котрі виконують свої обов'язки, як їм було пояснено (тобою), о Володарю?».
3. Праведний Бхрігу, син Ману, (таким чином) відповів великим мудрецьм: «Послухайте, (на покарання) яких помилок Смерть прагне скоротити життя Брахмана!».

4. «Через нехтування вивченням Веди, через відхилення від правил поведінки, через відмову (виконання обов'язків) і через помилки (вчинені вживанням забороненої) їжі, Смерть прагне скоротити життя Брахмана».
5. Часник, цибуля-порей та цибуля, гриби та (всі рослини), що виходять із нечистот (речовин), непридатні для вживання двічінародженим.
6. Слід обережно уникати червоних виділень з дерев та (соків), що течуть із надрізів, (фруктів) Селу та молозива корови, (яке вона дає після отелення).
7. Рису звареного із сезамом, пшениці змішаної з маслом, молоком та цукром, молочного рису та борошняної випічки, не приготовленої для жертвоприношення, м'яса не окропленого водою під час читання священних текстів, їжі, принесеної богам і харчів для жертвоприношення,
8. молока корови (або іншої тварини) протягом десяти днів після її отелення, верблюдів, однокопитних тварин, овець, корови в тічці або тієї, у якої немає теляти з нею;
9. Необхідно уникати (молока) усіх диких тварин, крім буйволів корів, тих жінок, а також усіх (перероблених) речовин.
10. Серед (речей перероблених) на кисле, кисле молоко та всю (їжу) приготовлену з нього, можна їсти, як і те, що добувають із чистих квітів, коріння та фруктів.
12. горобця, Плава, Хамса, качки Брахмані, сільського півня, журавля Сараса, Раггудала, дятела, папуги та шпака,
13. тих, які харчуються вражаючи дзьобами, птахами з перетинчастими лапами, Кояшті, тих, які дряпаються їх шпорами, тих, які пірнають і живуть рибою, м'яса з бійні та сушеного м'яса,
14. Бака та журавля Балака, ворона, Кхангарітака (тварин), які їдять рибу, сільських свиней та всіляку рибу.
15. Той, хто їсть м'ясо будь-якої (тварини), називається пожирачем плоті тієї (окремої істоти), той, хто їсть рибу, є пожирачем будь-якого (різновиду) плоті; то нехай він уникає риби.
16. (Але рибу названу) Патіна і, (яку називають) Рохіта, можна їсти, якщо вона використовується для приношення богам або пращурам; (можна їсти) так само Рагів, Сімхатунд і Шасалків в усіх випадках.
17. Нехай він не їсть окремих або невідомих звірів та птахів, хоча вони можуть підпадати під (розряд) їстівних (істот), а також будь-яких п'ятипалих (тварин).
18. Дикобраз, їжак, ігуана, носоріг, черепаха та заєць, яких вони оголошують їстівними; так само ті (домашні тварини), які мають зуби лише в одній щелепі, за винятком верблюдів.
19. Двічінароджений, який свідомо їсть гриби, свійську свиню, часник, свійського півня, цибулю або цибулю-порей – стане ізгоєм.
20. Той, хто мимоволі бере участь у (будь-якому) із цих шести, повинен виконати Самтапану (Кріккхра) або Місячну покуту (Кандраяна) подвижників; у разі (коли він з'їв) будь-яку іншу (заборонену їжу), він постує один день (і ніч).
21. Один раз на рік Брахман повинен виконувати покаяння Кріккхра, щоб спокутувати ненавмисне вживання (забороненої їжі), але за навмисне (вживання забороненої їжі, він повинен виконувати призначені покаяння).
22. Звірі та птахи, рекомендовані (для споживання), можуть бути вбиті Брахманами для жертвоприношень і для того, щоб нагодувати тих, кого вони зобов'язані утримувати; бо Агаст'я робив це здавна.
23. Адже у давні (часи) жертвоприношення були (зроблені з плоті) їстівних звірів та птахів під час жертвоприношень, принесених Брахманами та Кшатріями.

24. Всю законну тверду або м'яку їжу можна їсти, хоча й несвіжу, (після її) змішування з жирними (речовинами), а також залишками жертвоприношень.
25. Але всі приготування з ячменю та пшениці, а також молочні продукти можуть їсти двічінароджені не змішуючи їх з жирними (речовинами), хоча вони, можливо, і стояли довгий час.
26. Таким чином, їжа, дозволена і заборонена для двічінароджених, було цілком описана. Зараз же я запропоную правила їжі та уникання м'яса.
27. Можна їсти м'ясо, коли воно було окроплене водою, тоді як читали мантри, коли Брахмани бажають, (він робить це), коли зайнятий (виконанням обряду) згідно із законом і, коли життя в небезпеці.
28. Володар істот (Праджапаті) створив весь цей (світ бути) засобом існування життєвого духу; і нерухоме, і рухоме (створення є) їжею життєвого духу.
29. Позбавлені руху є їжею тих, наділених рухом; (тварини) без іклів – (це їжа) тих, хто має ікла; ті, хто не має рук – тих, хто володіє руками; а боязкі – сміливих.
30. Їдець, який навіть щодня пожирає тих, кому судилося стати його їжею, не чинить гріха; бо сам творець створив і їдців, і тих, кого слід їсти (для тих особливих цілей).
31. «Вживання м'яса (годиться) для жертвоприношень», це проголошено правилом, яке прийняли боги; але наполягати (використовувати його) в інших (випадках), як кажуть, справа гідна Ракшасів.
32. Той, хто їсть м'ясо, коли вшановує богів і пращурів, не чинить гріха, чи то купив його, чи сам убив (тварину), чи отримав його в дар від інших.
33. Двічінароджений, який знає закон, не повинен їсти м'ясо, крім випадків, коли це відповідає закону; бо якщо він з'їв його незаконно, він, не зможе врятуватися, будучи з'їденим після смерті його (жертвами).
34. Після смерті провина того, хто вбиває оленів з метою наживи, не така (велика), як у того, хто їсть м'ясо без жодної (священної) мети.
35. Але людина, яка належним чином займається (виконанням обов'язку або обідає на священному обряді), відмовляється їсти м'ясо, стає після смерті твариною протягом двадцяти одного існування.
36. Брахман ні в якому разі не повинен їсти плоть тварин неосвячених Мантрами; але, підкоряючись первісному закону, він може їсти його, освячене ведичними текстами.
37. Якщо у нього є сильне бажання (до м'яса), він може зробити тварину з очищеного масла або одне з борошна (і з'їсти це); але нехай він ніколи не намагається знищити тварину без (законної) причини.
38. Скільки волосків має вбитий звір, так часто, дійсно, той, хто його вбив без (законної) причини, зазнає насильницької смерті при майбутніх народженнях.
39. Сваямбгу (Самосутий) сам створював тварин заради жертв; жертви (запроваджені) заради блага всього цього (світу); отже, забій (звірів) на жертвоприношення не є забоем (у звичайному розумінні цього слова).
40. Трави, дерева, худоба, птахи та (інші) тварини, які були знищені для жертвоприношень, отримують, (відроджуючись), вищі існування.
41. Підносячи медову суміш (гостю) при жертвоприношенні та на обрядах на честь предків, але лише в цих випадках, тварина може бути вбита; це (правило) проголошене Ману.
42. Двічінароджений, який, знаючи справжнє значення Веди, вбиває тварину для цих цілей, змушує і себе, і тварину переходити в найбільш благословенний стан.
43. Двічінароджений добродішної вдачі, незалежно від того, проживає він у (власному) будинку, у вчителя чи в лісі, ніколи, навіть під час лиха, не повинен заподіювати шкоди (будь-якій істоті), що не є дозволеною Ведою.

44. Знайте, що заподіяння шкоди рухомим істотам і тим, хто позбавлений руху, яке Веда прописала для певних випадків, взагалі не є шкодою; бо священний закон сяє із Веди.
45. Той, хто завдає шкоди нешкідливим істотам через бажання (принести) собі задоволення, ніколи не знаходить щастя, ні живучи, ні померши.
46. Той, хто не прагне викликати страждання путами і смертю живих істот, (але) бажає добра всім (істотам), здобуває нескінченне блаженство.
47. Той, хто не завдає шкоди жодному (створінню), без зусиль досягає того про що думає, що робить і на чому встановлює свій розум.
48. М'ясо ніколи не можна отримати без пошкодження живих істот, а поранення живих істот шкодить (досягненню) небесного блаженства; то нехай він уникає (вживання) м'яса.
49. Добре розглянувши (огидне) походження плоті та (жорстокість) поневолення та вбивства тілесних істот, нехай він повністю утримається від споживання плоті.
50. Той, хто, не нехтуючи правилом (наведеним вище), не їсть м'яса, як Пішача, стає любий людям і не буде мучений хворобами.
51. Той, хто дозволяє (забій тварини), той, хто її патрас, той, хто її вбиває, той, хто купує або продає (м'ясо), той, хто його готує, той, хто подає його, і той, хто його їсть, (всі мусять розглядатися як) убивці (тварини).
52. Немає більшого грішника, ніж та (людина), яка, не через поклоніння богам чи пращурам, прагне збільшити (розмір) її власної плоті плоттю інших (істот).
53. Той, хто протягом ста років щорічно виконує жертвопринесення коня, і той, хто повністю утримується від м'яса, отримує ту саму винагороду за їх заслужену (поведінку).
54. Живучи чистими плодами та корінням, і вживаючи їжу придатну для подвижників (у лісі), людина не отримує (настільки велику) винагороду, як повністю уникаючи (використання) плоті.
55. «Мене він (мам сах)» зжере у тому (світі), чию плоть я їм у цьому (житті); мудрі оголошують це справжнім значенням слова «плоть» (мамсах).
56. Немає гріха в поїданні м'яса, (вживанні) хмільних напоїв та в плотському зв'язку, бо це природний шлях створених істот, але утримання приносить великі винагороди.
56. Немає гріха в поїданні м'яса, (вживанні) хмільних напоїв та в плотському зв'язку, бо це природний шлях створених істот, але утримання приносить великі винагороди.
57. Зараз я поясню, у належному порядку, очищення для мертвих та очищення речей, як це передбачено для чотирьох каст (варна).
58. Коли (дитина) помирає, після прорізання зубів, або до того, як прорізаються зуби отримала (таїнство) постригу (Кудакарана), або (посвячення), усі родичі (стають) нечистими, і при народженні (дитини) те саме (правило) прописано.
59. Визначено, що серед Сапінд забруднення через смерть (триватиме) десять днів (або), поки не будуть зібрані кістки, (або) три дні або лише один день.
60. Але стосунки Сапінди припиняються із сьомою особою (у висхідному та низхідному рядах), стосунками Саманодака, коли (спільне) походження та (існування спільного родинного)-імені (більше) невідомі.
61. Оскільки ця нечистота внаслідок смерті прописана для (всіх) Сапінд, так само вона повинна (триматися) при народженні тими, хто бажає бути цілковито чистим.
62. (Або поки) нечистота внаслідок смерті є загальною для всіх (Сапінд), то спричинена народженням (падає) лише на батьків; (або) впаде лише на матір, а батько стане чистим омиваючись;

63. Але людина, витративши свої сили, очищається лише омиванням; після народження дитини (у заміжньої жінки), вона (*людина*) зберігатиме нечистоту протягом трьох днів.
64. Ті, хто торкнувся трупа, очищаються через один день і ніч (доданої до) трьох періодів по три дні; ті, хто робить uzливання води, через три дні.
65. Учень, який виконує Пітримедху для свого померлого вчителя, стає також чистим через десять днів, як і ті, хто виносить труп (до цвинтаря).
66. (Жінка) очищається при викидні стільки (днів і) ночей, скільки місяців (минуло після зачаття), а жінка з місячним, стає чистою після омивання, по тому, як менструальні виділення припиняють (текти).
67. (При смерті) дітей, у яких постриг (Кудакарман) не був виконаний, (Сапінди) оголошуються чистими за один (день і) ніч; (при смерті) тих, хто отримав постриг, (але не посвячення, закон) визначає, (що) очищення (відбувається) через три дні.
68. Дитину, яка померла до закінчення другого року, родичі винесуть (із села) прикрашену (квітами і закопавши) в чистий ґрунт, не збирають кісток (згодом).
69. Таку (дитину) не можна спалювати вогнем, і не можна лити воду на вшанування їй; залишаючи її як (зруб) деревини в лісі, (родичі) залишатимуться нечистими лише протягом трьох днів.
70. Родичі не повинні підносити uzливання (дитині), яка не досягла третього року; але якщо у неї були зуби або обряд найменування (Намакарман) був проведений, (пропонування води не є обов'язковим).
71. Якщо побратим помер, Смерті прописує нечистоту на один день; при народженні, очищення Саманодаки оголошується (закінченим) після трьох (днів і) ночей.
72. (При смерті) жінок (заручених, але) не заміжніх, (наречений та його) родичі очищаються через три дні, а родичі по батьківській лінії стають чистими за тим же правилом.
73. Нехай (скорботні) їдять їжу без обробленої солі, омиваються протягом трьох днів, утримуються від м'яса і сплять окремо на землі.
74. Вищезазначене правило щодо нечистоти внаслідок смерті було прописано (для випадків, коли родичі проживають) поблизу (померлого); (Сапінда) родичі та (Саманодака) родичі повинні знати наступне правило (щодо випадків, коли помер той хто живе) на відстані (від них).
75. Той, хто може почути, що (родич), який проживає в далекій країні, помер до десяти (днів після його смерті), буде нечистим лише протягом решти періоду з десяти (днів і) ночей.
76. Якщо минуло десять днів, він буде нечистим протягом трьох (днів і) ночей; але якщо минув рік (з моменту смерті), він стає чистим лише омиванням.
77. Людина, яка почула про смерть родича (Сапінди) або про народження сина через десять днів (коли нечистота минула), стає чистим, омиваючись, одягнувшись у свій одяг.
78. Якщо немовля (в якого не прорізалися зуби) або (дорослий родич, який не є) Сапінда, помре в далекій країні, одразу стає чистим після омивання в одязі.
79. Якщо протягом десяти днів (після нечистоти) трапляється інше народження або смерть, Брахман залишається нечистим лише до закінчення (першого) періоду з десяти днів.
80. Вони проголошують, що, коли вчитель (ачар'я) помер, нечистота (триває) три дні; якщо син (вчителя) або дружина (померли, це триває) день і ніч; що є встановленим (правилом).
81. Для Шротрії, який проживає з (його прихильності), людина буде нечистою протягом трьох днів; для вужа, учня, жерця чи родича по матері – на одну ніч разом із попереднім та наступним днями.

82. Якщо король, в чийй державі він проживає, помер, (він буде нечистим) доти, доки світить світло (сонця чи зірок), але для (близького друга), який не є Шротрією (нечистота триває) на цілий день, так само для Гуру, який знає Веду та Анги.
83. Брахман повинен бути чистим через десять днів, Кшатрій через дванадцять, Вайш'я через п'ятнадцять, а Шудра очищається через місяць.
84. Нехай він, (без потреби), не подовжує період нечистоти і не перериває обряди, що проводяться зі священними вогнями; бо той, хто виконує той обряд (Агніхотра), не буде нечистим, хоча (він і буде) родичем (Сапінда).
85. Коли він торкнувся Чандала, жінки з місячним, ізгоя, жінки після родів, трупу або того, хто торкався (трупа), він стає чистим омиваючись.
86. Той, хто очистився ковтаючи воду, повинен, побачивши будь-яку нечисту (річ чи особу), завжди шепотіти священні тексти, адресовані Сур'ї та (вірші) Павамані.
87. Брахман, який торкнувся людської кістки до якої прилип жир, стає чистим омиваючись; якщо вона без жиру, полощучи водою і торкаючись (згодом) корови або дивлячись на сонце.
88. Той, хто дав обітницю, не повинен лити узливання (померлим) поки обітниця не буде виконана; але коли він підніс воду після її завершення, він стає чистим лише за три дні.
89. Узливання води не пропонується тим, хто (нехтує встановленими обрядами і можна сказати) народився марно; тим, хто народився внаслідок незаконного змішання каст, тим, хто є аскетом секти), а також тим, хто покінчив життя самогубством,
90. жінкам, які приєдналися до єретичної секти; котрі через хіть живуть (з багатьма чоловіками); які зробили аборт; убили своїх чоловіків або вживали хмільне.
91. Учень не порушує обітницю, виносячи (до місця кремації) свого власного мертвого вчителя (ачар'ю), підвикладача (упадх'яю), батька, матір чи Гуру.
92. Нехай він виносить мертвого Шудру через південні ворота міста, але (трупи) двічінароджених, які є добродесними, крізь західні, північні чи східні (ворота).
93. Пляма нечистоти не падає на королів і на тих, хто виконує обітницю або Саттру; бо (перші сидять на троні Індри, а (два останні) завжди чисті, як Брахман.
94. Для короля на троні великодушності, передбачено негайне очищення, і причиною цього є те, що він сидить (там) для захисту (своїх) підданих.
95. (Те саме правило стосується родичів) тих, хто згинув під час повстання чи битви, (тих, кого вбито) блискавкою або королем, та (тих, хто загинув б'ючись) за корів і Брахманів, і тих, кому король бажає (бачити чистими).
96. Король – це втілення восьми божеств-охоронців світу, Місяця, Вогню, Сонця, Вітру, Індри, Володарів багатства та води (Кубери та Варуни), і Ями.
97. Оскільки король наповнений тими володарями світу, для нього не призначено ніякої нечистоти; бо чистота та нечистота смертних спричинена та усунена (тими) володарями світу.
98. Тим, хто загинув у битві, орудуючи зброєю згідно із законом Кшатрійів, негайно виконується жертва (Шраута), а також період нечистоти (спричинений його смертю); це усталене правило.
99. (В кінці періоду нечистоти), Брахман, який виконав необхідні обряди, стає чистим торкаючись води; Кшатрій, торкаючись тварини на якій він їздить і своєї зброї; Вайш'я, торкаючись його стрекала або кільця в носі (його волів); Шудра, торкнувшись його палиці.

100. Отже, очищення (необхідне) від (смерті) Сапінди, вам пояснено, о найкращі з двічінароджених; послухайте тепер, як люди очищаються після смерті будь-якого (родича, який не є) Сапіндою.
101. Брахман, винісши мертвого Брахмана, який не є Сапіндою, як, (якщо б він був) (близьким) родичем або близьким родичем своєї матері, стає чистим через три дні;
102. Але якщо він їсть їжу (покійного Сапінди), він очищається за десять днів, (але) за один день, якщо він не їсть їх їжу і не мешкає в їхньому домі.
103. Добровільно пішовши за трупом, незалежно від того, родича по батьківській лінії чи незнайомця, він стає чистим омиваючись, одягнувши свій одяг, торкаючись вогню та вживаючи очищене масло.
104. Нехай він не дозволить Шудрі виносити мертвого Брахмана, поки поруч люди тієї самої касті; бо те цілопалення, заплямоване дотиком Шудри, шкодить (переходу небіжчика на) небеса.
105. Знання (Брахмана), аскетизм, вогонь, (свята) їжа, земля, (стримування) внутрішнього почуття, вода, нанесення (коров'яка), вітер, священні обряди, сонце і час є очисниками тілесних (істот).
106. Серед усіх способів очищення, – чистота у (придбанні) багатства визнана найкращою; бо чистий той, хто здобуває багатство чистими руками, а не той, хто очищається землею та водою.
107. Навчені очищаються милостивим характером; ті, хто вчинив заборонені дії – щедрістю; таємні грішники – шепотінням (священних текстів), а ті, хто найкраще знає Веду, – за допомогою аскез.
108. Землею та водою очищається те, що слід зробити чистим; річка – потоком; жінка, думки якої були нечисті – під час місячного; Брахман – відкинувши світ (сан'яса).
109. Тіло очищається водою, внутрішній орган очищається правдивістю; окрема душа – священним навчанням та аскезою; розум – (справжніми) знаннями.
110. Таким чином, вам були проголошені чіткі правила очищення тіла; почувте зараз рішення (закону) щодо очищення різних (неживих) речей.
111. Мудре визначення, що всі (предмети), виготовлені з металу, самоцвітів та всього, що зроблено з каменю, слід очищати попелом, землею та водою.
112. Золота посудина, на якій не залишається плям, стає чистою лише водою, так само й те, що породжене у воді, (як черепашки та корали), і те, що зроблено з каменю, та не прикрашена срібна (посудина).
113. Із союзу води та вогню виникло блискуче золото та срібло; отже, ці два найкраще очищаються (елементами) з яких вони виникли.
114. Мідь, залізо, латунь, полуда, олово та свинець повинні очищатись, як підходить (для кожного конкретного випадку), лугом (речовинами), кислотами або водою.
115. Очищення, призначене для всіх (різновидів) рідин, відбувається шляхом пропускання через них двох стеблин трави Куша, для твердих речей шляхом збризкування (їх водою), для (речей), виготовлених з дерева їх струганням.
116. При жертвоприношеннях очищення (кухлів Соми названих) Камаси і Грахи та інших посудин для жертвоприношень, (відбувається) тертям їх рукою та (згодом) промиванням (їх водою).
117. Кару (*казан*) та (ложки, що називаються) Шрук та Шрува, повинні бути очищені гарячою водою, так само (дерев'яний меч, що називається) Спх'я, сито (Сурпа), візок (для привезення зерна), товкач та ступка.
118. Спосіб очищення великої кількості зерна та тканини полягає в тому, щоб окропити їх водою; але очищення невеликих кількостей встановлене шляхом їх промивання.
119. Шкури та (речі) з розколотого очерету необхідно очищати, як одяг; овочі, коріння та фрукти, як зерно;

120. Шовкові та вовняні речі – лужною землею; ковдри товкти (плодами) Арішта; Амсупатти – плодами Бел; льняну тканину (пастою) з жовтої гірчиці.
121. Людина, яка знає (закон), повинна очищати мушлі, ріг, кістку та слонову кістку, як льняну тканину, або сумішшю коров'ячої сечі та води.
122. Трава, дерево та солома стають чистими, окроплені водою, будинок підмітанням та змазуванням (коров'яком або побілкою), глиняну посудину повторним опаленням.
123. Глиняну посудину, осквернену хмільним, сечею, послідом, слиною, гноєм чи кров'ю, не можна очистити повторним опаленням.
124. Земля очищається (наступними) п'ятьма (способами, а саме) підмітанням, змазуванням (її коров'яком), обприскуванням (її коров'ячою сечею або молоком), вишкрібанням і перебуванням корів (на ній протягом дня й ночі).
125. (Їжа), яку дзьобали птахи, нюхали корови, торкалися (ногою), на яку чхали або забруднена волоссям чи комахами, стає чистою, коли її розкришать по землі.
126. До тих пір, поки (неприємний) запах не залишає (річ) осквернену нечистими речовинами, а плями, спричинені ними (не зникнуть), до тих пір земля і вода повинні застосовуватися для очищення (неживих) речей.
127. Боги оголосили три речі (чистими) Брахманам: – ті (на яких) (забруднення) не видно, які було промиті водою і, які схвалені (як чисті) словом (Брахмана).
128. Вода, достатня (за кількістю) для того, щоб вгамувати спрагу корови, що володіє (належним) запахом, кольором і смаком, і не змішана з нечистими речовинами, є чистою, якщо її збирати на (чистому) ґрунті.
129. Рука ремісника завжди чиста, тому (кожен товар, що продається), виставляється на продаж на ринку, а їжа отримана жебрацтвом, яку учень тримає (в руці), завжди придатна для використання; це усталене правило.
130. Рот жінки завжди чистий, так само птах, коли він призводить до падіння плоду; теля чисте через смоктання молока, а собака, коли ловить оленя.
131. Ману оголосив, що плоть (тварини), яку вбили собаки, є чистою, так само (як) і (звіра) вбитого хижими (тваринами) або людьми низької касты (Дас'ю), такими як Чандали.
132. Усі ті порожнини (тіла), які лежать над пупком, є чистими, (але) ті, що знаходяться нижче пупка, є нечистими, а також виділення, що виходять із тіла.
133. Мухи, краплі води, тінь, корова, кінь, промені сонця, пил, земля, вітер та вогонь, потрібно знати, чисті для дотику.
134. В приписі очищення (органів), якими виходять сеча та фекалії, слід використовувати землю та воду, коли це може знадобитися, також для видалення (залишків тих, серед) дванадцяти забруднень тіла.
135. Жирні виділення, сперма, кров, (жирова речовина) мозку, сеча, фекалії, слиз носа, вушна сірка, мокрота, сльози, виділення очей та піт – це дванадцять домішок (тіла) людини.
136. Той, хто бажає бути чистим, мусить очистити статевий орган одним (використанням) землі, задній прохід (застосувавши землю) три (рази), (ліву) рукою лише (застосувавши її) десять (разів), і обидві (руки) (застосувавши її) сім (разів).
137. Таке очищення призначене для домогосподарів; (воно) подвоюється для учнів, потроюється для відлюдників, але у чотири рази для подвижників.

138. Коли він звільнився від сечі або фекалій, нехай, потягнувши воду, скропить порожнини, так само, коли він збирається читати Веду, і завжди перед тим, як приймати їжу.
139. Нехай той, хто бажає тілесної чистоти, спочатку ковтне води тричі, а потім двічі витре рот; але жінка і Шудра (виконують кожну дію) один раз (лише).
140. Шудри, які живуть за законом, щомісяця голять (голови); їхній спосіб очищення (повинен бути) таким же, як у Вайш'ів, а їхня їжа залишки їжі Арія.
141. Краплі (води) з рота, які падають на кінцівку, не роблять (людину) нечистою, ні волосся вусів, що потрапляють у рот, ні те, що прилипає до зубів.
142. Краплі, що стікають на ноги тому, хто пропонує воду для полоскання іншим, повинні вважатися рівними воді зібраній на землі; вони не роблять його нечистим.
143. Того, хто, переносячи що-небудь у будь-який спосіб, торкається нечистого, (людини чи речі), стане чистим, якщо зробить омивання не відкладаючи цього предмета.
144. Той, хто виблював або його пронесло, повинен омитися, а згодом з'їсти очищене масло; але якщо (напад починається) після того, як він з'їв, нехай ковтне лише води; омивання призначається й тому, хто мав любові з жінкою.
145. Хоча він може бути (вже) чистим, нехай ковтне води після сну, чхання, їжі, плювання, брехні та пиття води, так само й коли він збирається вивчати Веду.
146. Отже, правила особистого очищення для людей усіх каст і тих, хто очищає (неживі) речі, були вам повністю проголошені; послухайте тепер обов'язки жінок.
147. Дівчиною, молодницею чи навіть літньою пані, нічого не повинні робити самостійно, навіть у власному будинку.
148. У дитинстві жінка повинна підкорятися батькові, в молодості – чоловікові, коли її володар помер своїм синам; жінка ніколи не повинна бути незалежною.
149. Вона не повинна прагнути піти від батька, чоловіка чи синів; залишивши їх, вона зробить зневаженими обидві – (власну і сім'ю чоловіка).
150. Вона завжди повинна бути веселою, кмітливою (в управлінні її) домашніми справами, обережною в прибиранні посуду та ощадливою у витратах.
151. Того, кого батько може дати їй, або її брат з дозволу батька, вона буде слухатися, поки він живий, а якщо він помер, вона не повинна ображати (його пам'ять).
152. Для досягнення гарної долі (нареченим), на весіллях використовують проголошення благодатних текстів (сваст'яна) та жертву Володареві істот (Праджапаті); (але) заручини (батьком або опікуном) є причиною влади (чоловіка) (над його дружиною).
153. Чоловік, який одружився на ній зі священними текстами, завжди дарує дружині щастя, як у пору, так і не в пору, і в цьому світі, і в іншому.
154. Хоча й позбавленому чесноти або, який шукає задоволень (в іншому місці), чи позбавлений добрих якостей, (проте) вірна дружина повинна постійно поклонятися мужу як богу.
155. Ні жертва, ні обітниця, ні піст не повинні виконуватися жінками окремо (від своїх чоловіків); якщо дружина слухається її чоловіка, з цієї (причини лише) вона піднесеться на небеса.
156. Вірна дружина, яка бажає жити (після смерті) зі своїм чоловіком, ніколи не повинна робити щось, що може викликати невдоволення того, хто взяв її за руку, незалежно від того, живий він чи мертвий.

157. Для її задоволення, нехай вона виснажує своє тіло (живучи на) чистих квітах, корінні та плодах; але вона ніколи не повинна згадувати імені іншого після смерті чоловіка.
158. До смерті нехай вона буде терплячою (з труднощами), самоприборканою і цнотливою, та прагне (виконати) той найчудовіший обов'язок, який (прописаний) для дружин, котрі мають лише одного чоловіка.
159. Багато тисяч брахманів, які були цнотливими з юності, пішли на небеса не продовжуючи свого роду.
160. Доброчесна дружина, яка після смерті чоловіка постійно залишається цнотливою, досягає небес, хоча у неї і немає сина, так само ті цнотливі чоловіки.
161. Але жінка, яка від бажання мати нащадків порушує свій обов'язок щодо свого (померлого) чоловіка, наводить на себе ганьбу в цьому світі і втрачає місце зі своїм чоловіком (на небесах).
162. Потомство, породжене іншим чоловіком, тут не (вважається законним), також (нащадки, народжені) дружиною іншого чоловіка, не (належать тому, хто породжує); не призначений ніде другий чоловік доброчесним жінкам.
163. Ту, яка живе з чоловіком вищої касті покинувши власного чоловіка, який належить до нижчої, в цьому світі зневажатимуть, а її називають переодруженою жінкою (парапурва).
164. Порушуючи свій обов'язок перед своїм чоловіком, дружина оганьбиться в цьому світі, (після смерті ж) вона потрапляє в лоно шакала і мучиться хворобами, (покаранням) за свій гріх.
165. Та, яка, приборкує свої думки, слова та вчинки, і ніколи не зневажає свого господаря, проживає (після смерті) зі своїм чоловіком (на небесах) і називається доброчесною (дружиною).
166. В нагороду за таку поведінку, жінка, яка керує своїми думками, мовою та діями, здобуває в цьому (житті) найвищу славу, а в наступному (світі) місце біля свого чоловіка.
167. Двічінароджений, обізнаний на священному законі, спалює дружину рівної касті, яка поводить так і вмирає перед ним, зі (священними вогнями, використаними для) Агніхотри та з жертвоприношеннями.
168. Діючи таким чином на похороні, давши священні вогні своїй дружині, яка помирає перед ним, він може знову одружитися і знову розпалити (вогні).
169. (Живучи) за (попередніми) правилами, він ніколи не повинен нехтувати п'ятьма (великими) жертвами, і, взявши дружину, він повинен проживати у (своєму) будинку протягом другого періоду свого життя.

РОЗДІЛ VI

1. Двічінароджений Снатака, який таким чином жив згідно із законом у стані домогосподарів, може, прийнявши тверде рішення та тримаючи свої почуття у покорі, жити в лісі, належним чином (дотримуючись правил, наведених нижче).
2. Коли домогосподар бачить свою (шкіру) зморшкуватою, а (волосся) білим, і синів його синів, тоді він може піти до лісу.
3. Покинувши всю їжу, вирощену оранкою, та всі свої речі, він може піти в ліс, або віддавши дружину своїм синам, або в супроводі неї.
4. Взявши з собою священний вогонь та знаряддя необхідні для домашнього (жертвоприношення), він може піти з села в ліс і проживати там, належно приборкуючи свої почуття.
5. Нехай принесе ці п'ять великих жертв згідно з правилом, з різними видами чистої їжі, придатної для подвижників, або з травами, корінням та плодами.
6. Нехай він одягне шкіру або рваний одяг; нехай омивається ввечері або вранці; і нехай завжди носить коси, волосся на тілі, на бороді та нігті (не зрізаним).

7. Нехай він робить підношення Балі з такою їжею, яку він їсть, і дає милостиню відповідно до своїх можливостей; нехай вшановує тих, хто приходить до його скиту, милостинею, що складається з води, коренів та плодів.
8. Нехай він завжди старанно читає Веду особисто; нехай буде терплячим до труднощів, доброзичливим (до всіх), зібраним розумом, завжди щедрим і ніколи не отримує подарунків, співчутливим до всіх живих істот.
9. Нехай він приносить, згідно закону, Агніхотру з трьома священними вогнями, ніколи не пропускаючи жертви на молодика та повню, у належний час.
10. Нехай він також приносить Накшатрешті, Аграяну і Катурмас'ю (жертвоприношення), а також Тураяну і так само Дакшаяну у відповідному порядку.
11. З чистими зернами, придатними для подвижників, які ростуть навесні та восени, і які він сам зібрав, нехай по кілька разів готує жертвні коржі (пуродаса) та варену юшку (кару), як наказує закон.
12. Запропонувавши ті найчистіші жертвоприношення, що складаються з лісових продуктів, він може використати решту для себе (змішану з) сіллю, приготовленою ним самим.
13. Нехай їсть овочі, які ростуть на суші або у воді, квіти, коріння та фрукти, продукти чистого дерева та олії, видобуті з лісових плодів.
14. Нехай він уникає меду, плоті та грибів, що ростуть на землі (або деінде, овочі звані) Бгустріна, Сігрука та плід Слешмантака.
15. Нехай він викине у місяць Ашвіна їжу подвижників, яку він раніше збирав, а також свій зношений одяг та свої овочі, коріння та плоди.
16. Нехай він не їсть нічого (вирощеного) на ораній (землі), хоча це, можливо, хтось викинув, ані коріння та фруктів вирощених у селі, хоча (його може мучити голод).
17. Він може їсти або те, що було приготовлено на вогні, або те, що дозріло часом; він може або використовувати камінь для розтирання, або зуби можуть бути його ступкою.
18. Він може або одразу (після щоденного прийому їжі) очистити (свою посудину для збору їжі), або створити запас, достатній на місяць, або назбирати достатньо на шість місяців, або на рік.
19. Зібравши їжу, відповідно до своїх можливостей, він може їсти вночі (лише), або вдень (лише), або кожного четвертого прийому їжі, або кожного восьмого.
20. Або він може жити згідно з правилом місячної покути (Кандраяна, щодня зменшуючи кількість своєї їжі) в світлий час (половини місяця) і (збільшуючи його) в темну (половину); або він може їсти в останні дні кожного двотижня, лише (раз на день) варену ячмінну кашу.
21. Або він може постійно харчуватися лише одними квітами, корінням та плодами, які дозріли часом і самі впали, слідуючи правилу (Приписів) Вікханів (*сутри для пустельників*).
22. Нехай він або катається по землі, або стоїть вдень навшпиньки, (або) нехай поперемінно стоїть і сідає; йдучи на Савани (при сході сонця, опівдні та при заході сонця) до води в лісі (з метою омивання).
23. Влітку хай він піддається жару п'яти вогнів, під час сезону дощів живе під відкритим небом, а взимку буде одягненим у мокрий одяг, (таким чином) поступово збільшуючи (суворість) своєї аскези.
24. Коли він омивається при трьох Саванах (схід сонця, полудень та захід сонця), нехай пропонує водяні узливання пращурам та богам, а практикуючи все жорсткіші та жорсткіші покути, нехай висушить тіло.
25. Розмістивши себе між три священні вогні, згідно встановленого правила, нехай живе без вогню, без дому, цілком мовчазний, живучи на коренях та плодах,

26. не докладаючи зусиль (для здобування) речей, які дають задоволення, цнотливий, сплячи на голій землі, не піклуючись про жодне укриття, мешкаючи біля коренів дерев.
27. Від брахманів, (які живуть) подвижниками, нехай він отримує милостиню, (ледве достатню) для підтримки життя, або від інших домогосподарів двічінароджених (каст), які проживають у лісі.
28. Або (пустельник), який мешкає в лісі, може принести (їжу) з села, отримуючи її або в порожньому посуді (з листя), в (оголеній) руці, або в розбитому глиняному посуді, й може з'їсти вісім шматків.
29. Ці та інші звичаї повинен Брахман, який мешкає в лісі, старанно практикувати, і щоб досягти повного (єднання) з (верховною) Душею (він повинен вивчити) різні священні тексти, що містяться в Упанішадах,
30. (як також ті обряди та тексти), які практикували та вивчали мудреці (Ріши) та Брахмани-домогосподарі, щоб збільшити свої знання (про Брахмо) та свою аскетичність, а також, щоб освятити їхні тіла;
31. Або нехай він іде, цілком рішучий і рухаючись прямо у північно-східному напрямку, живучи на воді та повітрям, поки його тіло не зануриться у спокій.
32. Брахман, позбувшись свого тіла одним із тих способів, які практикували великі мудреці, піднесений у світі Брахми, вільний від горя і страху.
33. Але, пройшовши таким чином третю частину (природного терміну) життя людини в лісі, він може жити аскетом протягом четвертої частини свого існування, відмовившись від будь-якої прив'язаності до мирських речей.
34. Той, хто після переходу від стану до стану, після жертвоприношень і підкорення своїх почуттів, втомлений (даруванням) милостині та підношенням їжі, подвижник, здобуває блаженство після смерті.
35. Коли він віддасть три борги, нехай застосує свій розум до (досягнення) остаточного звільнення; той, хто шукає цього, не сплативши (своїх боргів), впаде.
36. Вивчивши Веди згідно з правилом, народивши синів за священним законом і принісши жертви відповідно до своїх можливостей, він може спрямувати свій розум на (досягнення) остаточного звільнення.
37. Двічінароджений, який прагне остаточного звільнення, не вивчаючи Вед, не маючи народжених синів і не приносячи жертв, впаде.
38. Виконавши Ішті, священну для Володаря істот (Праджапаті), де (він віддає) все своє майно в якості жертвоприношення, зберігаючи в собі священні вогні, Брахман може піти зі свого дому (як подвижник).
39. Світи, сяючі у блиску, стають (часткою) того, хто читає (тексти, що стосуються) Брахмо, іде зі свого дому, (як подвижник), давши обіцянку безпеки усім створеним істотам.
40. Тому двічінародженому, котрим навіть найменша небезпека не чиниться для створених істот, не буде небезпеки від жодної (сторони), після його звільнення зі свого тіла.
41. Виходячи зі свого будинку, повністю забезпеченого засобами очищення (Павітра), нехай він блукає цілковито тихо і ніяк не дбаючи про задоволення, які можуть бути запропоновані (йому).
42. Нехай він завжди блукає сам, без будь-якого супутника, як засіб досягти (остаточного звільнення), цілком розуміючи, що самотня (людина, яка) ні покидає, ні залишає, – досягає свого кінця.
43. Він не повинен мати ні вогню, ні житла, він може йти у село за їжею, (він повинен бути) байдужим до всього, твердо цілеспрямований, розмірковуючи (і) зосереджуючи свій розум на Брахмо.
44. Горщик (замість миски для милостині), коріння дерев (для житла), грубий зношений одяг, життя на самоті та байдужість до всього – ознаки того, хто досяг звільнення.
45. Нехай він не бажає померти, нехай не бажає жити; нехай чекає (призначеного йому) часу, як слуга (чекає) на виплату своєї оплати.

46. Нехай він опускає ногу, очищену його поглядом (*щоб не наступити на жодну істоту*), нехай п'є воду, очищену (натягнутою) тканиною, нехай вимовляє слова, очищені істиною, нехай зберігає своє серце в чистоті.
47. Нехай терпляче зносить важкі слова, нехай нікого не ображає і нехай не стає нічийим ворогом заради цього (скороминущого) тіла.
48. На розгніваного чоловіка нехай він натомість не проявляє гніву; нехай благословляє, коли його проклинають; і нехай не вимовляє слів, позбавлених правди, розсіяних біля семи воріт (*мирські справи*).
49. Захоплюючись тим, що відноситься до Душі, сидячи (у позах, передбачених Йогою), незалежний (від зовнішньої допомоги), повністю утримує від чуттєвих насолод, із собою як єдиним супутником, він житиме в цьому світі, бажаючи блаженства (остаточного звільнення).
50. Ні через (пояснення) див та прикмет, ні через майстерність в астрології та хіромантії, ні через поради та виклад (Шастр), нехай він ніколи не прагне отримати милостиню.
51. Нехай він, (щоб просити), не підходить до будинку наповненого пустельниками, брахманами, птахами, собаками чи іншими жебраками.
52. З його підстриженими волоссям, нігтями та бородою, носячи миску для милостині, посох та горщик з водою, нехай він постійно блукає, приборкуючи себе та не шкодячи жодній істоті.
53. Його посуд не повинен бути металевим і мати тріщин; його призначено очищати водою, як (чаші названі) Камаса, при жертвопринесенні.
54. Гарбуз, дерев'яна миска, глиняний посуд або зроблений із розколотого очерету, Ману, син Сваямбгу, оголосив посудинами (придатними) для подвижника.
55. Нехай ходить просити один раз (на день), нехай не прагне отримати велику кількість (милостині); бо подвижник, який охоче шукає милостиню, приєднується також до чуттєвих насолод.
56. Коли з (кухні) не піднімається дим, коли товкач лежить нерухомо, коли вугілля згасло, коли люди закінчили трапезу, коли залишки з посуду були видалені, нехай подвижник завжди йде просити.
57. Нехай він не шкодує, коли нічого не отримує, і не радіє, коли отримує (щось), нехай (приймає) стільки, скільки буде підтримувати життя, нехай не дбає про (якість свого) посуду.
58. Нехай він зневажає всю (їжу), отриману внаслідок покірних просьб, (бо) навіть подвижник, який досяг остаточного звільнення, пов'язаний (путами Сансари) прийняттям (їжі даної) внаслідок покірних просьб.
59. Малим споживанням, стоянням та сидінням на самоті, нехай стримує свої почуття, якщо їх приваблюють чуттєві предмети.
60. Завдяки стриманості своїх почуттів, знищенню любові та ненависті, й утриманню від заподіяння шкоди істотам, він стає гідним безсмертя.
61. Нехай він розмірковує про переселення людей, спричинене їх гріховними вчинками, про їх падіння в пекло та про муки у світі Ями,
62. про розлуку з дорогими людьми, про їхній союз з ненависними людьми, про те, що їх старість долає і мучить хворобами,
63. про відхід особистої душі з цього тіла та її нове народження в (іншому) лоні, та про її мандри через десять тисяч мільйонів існувань,
64. про заподіяння болу втіленим (духам), що спричинене недоліком, та здобуття вічного блаженства, спричинене досягненням їхньої найвищої мети, (здобутої завдяки) духовним заслугам.

65. За допомогою глибокої медитації нехай він розпізнає тонкий характер верховної Душі та її присутність у всіх організмах, як вищих, так і найнижчих.
66. Якому б стану він не був приписаний, нехай він, хоча й заплямований (через брак зовнішніх ознак), виконує свій обов'язок, рівнодумний щодо всіх істот; (бо) зовнішня ознака (стану) не є причиною (придбання) заслуг.
67. Хоча плоди дерева Катака, (очисні горіхи), роблять воду прозорою, проте (остання) не стає прозорою внаслідок згадування назви (плоду).
68. Щоб уберегти живих істот, нехай він завжди, вдень і вночі, навіть з болем у тілі, ходить, ретельно оглядаючи землю.
69. Для спокутування (смерті) тих істот, яким він ненавмисно завдав шкоди вдень чи вночі, подвижник повинен омиватися і робити шість тамувань дихання.
70. Три тамування дихання ще, виконані згідно з правилом і у супроводі (промовляння) В'яхрїтів та складу Ом, повинен знати найвищою (формою) аскетизму для кожного Брахмана.
71. Бо, як домішки металевих руд, розплавлені у продуванні (печі), знищуються, так само забруднення органів знищуються через тамування дихання.
72. Нехай він знищує забруднення через тамування дихання, (вчинення) гріха – приділенням уваги, всі чуттєві прихильності – стримуванням (його почуттів та органів), а всі нешляхетні якості – медитацією.
73. Нехай він розпізнає практикою медитації прогрес особистої душі через істот різного роду, (прогрес) важкий для розуміння не оновлених духовно людей.
74. Той, хто має справжнє розуміння (природи світу), не заморочений його діями; але той, хто позбавлений цього розуміння, потрапляє в коло народжень і смертей.
75. Не завдаючи жодним істотам шкоди, відриваючи почуття (від предметів насолоди) обрядами, прописаними у Веді, і суворо практикуючи аскезу, (люди) отримують такий стан (навіть) у цьому (світі).
- 76-77. Нехай він покине це житло, складене з п'яти елементів, де кістки є балками; яке тримається між собою сухожиллями (замість мотузок); де плоть і кров – це ступка; яке покрите шкірою; яке має неприємний запах; наповнене сечою та лайном; сповнене старості та смутку; місце хвороби, переслідуване болем; затемнене пристрастю та скороминуще.
78. Той, хто покидає це тіло, (чи то за необхідністю), як дерево (відірване від) берега річки, або (вільний), як птах, (який) покидає дерево, – звільняється від біди (цього світу, жахливого наче) акула.
79. Створюючи (заслугу його власних) добрих діянь його друзям, а (провину) його злих вчинків ворогам, він досягає вічного Брахмо, практикуючи медитацію.
80. Коли за вдачею (свого серця) він стає байдужим до всіх предметів, він отримує вічне щастя, як у цьому світі, так і після смерті.
81. Він, який таким чином поступово відмовився від усіх прихильностей і звільнився від усіх пар (протилежностей), заспокоюється у Брахмо лише.
82. Все, що було оголошено (вище), залежить від медитації; бо той, хто не володіє знанням того, що відноситься до Душі, пожинає не повну винагороду за виконання обрядів.
83. Нехай він постійно читає (ті тексти) Веди, які стосуються жертви, (ті), що стосуються божеств, і (ті), які розглядають Душу і містяться в заключних частинах Веди (Веданті).
84. Те є притулок невігласів, і саме те (відмова) тих, хто знає (значення Веди); тобто (захист) тих, хто шукає (блаженства на) небесах, і тих, хто шукає нескінченного (блаженства).

85. Двічінароджений, який стає подвижником, після послідовного виконання вищезазначених вчинків, скидає гріх тут внизу і досягає найвищого Брахмо.
86. Тож, закон (дійсний) для самоприборканих подвижників; тепер послухайте (особливі) обов'язки тих, хто відмовляється (від обрядів, передбачених) Ведою.
87. Учень, домогосподар, пустельник і подвижник, ці (складають) чотири окремі стани, які всі походять від (стану) домогосподарів.
88. Але всі (або) навіть (будь-який з) цих станів, прийнятих послідовно відповідно до Приписів (священного закону), ведуть Брахмана, який діє за попередніми (правилами), до вищого стану.
89. І відповідно до приписів Веди та Смерті, домогосподар оголошується вищим за всіх них; бо він підтримує інших трьох.
90. Як усі ріки, як великі, так і малі, знаходять місце для відпочинку в океані, так само люди всіх станів знаходять захист у домогосподарів.
91. Двічінародженим, які належать до (будь-якого з) цих чотирьох станів, слід ретельно виконувати десятичастинний закон.
92. Задоволення, прощення, самоприборкання, утримання від неправомірного привласнення чогось, (дотримання правил) очищення, приборкання почуттів, мудрість, знання (вищої Душі), правдивість та утримання від гніву, (форма) десятичастинного закону.
93. Ті Брахмани, які досконально вивчають десятичастинний закон і, вивчивши його, підкоряються йому, вступають у вище положення.
94. Двічінароджений, який зібравши розум, слідує десятичастинному закону і сплативши свої (три) борги, може, вивчивши Веданту за встановленим правилом, стати подвижником.
95. Відмовившись (від виконання) усіх обрядів, скинувши провину своїх (гріховних) вчинків, підкоривши свої почуття і вивчивши Веду, він може жити спокійно під захистом свого сина.
96. Той, хто таким чином відмовився (від виконання) усіх обрядів, хто націлений виключно на власну (особливу) мету (і) вільний від бажань, знищує свою провину своїм відреченням і отримує вище положення.
97. Таким чином, вам оголошено чотиричастинний святий закон Брахманів, який після смерті (дає) нетлінні винагороди; тепер вивчіть обов'язок королів.

РОЗДІЛ VII

1. Я оголошу про обов'язки королів (і) покажу, як повинен поводитися король, як його створили та, як (він може досягти) найвищого успіху.
2. Кшатрій, який прийняв, згідно з правилом, причастя передбачене Ведою, повинен належним чином захищати весь цей (світ).
3. Бо коли ці істоти, залишившись без короля, через страх розійшлися в усіх напрямках, Господь створив короля для захисту всього (творіння),
4. беручи (для цієї мети) вічні частки Індри, Вітру, Ями, Сонця, Вогню, Варуни, Місяця і Володаря багатства (Кубери).
5. Оскільки король був створений із часток тих володарів богів, він, таким чином, перевершує всіх створених істот пишнотою;
6. і як сонце він палить очі і серця; і ніхто на землі не може навіть дивитись на нього.

7. Завдяки своїй (надприродній) силі, він Вогонь і Вітер, він Сонце й Місяць, він Володар справедливості (Яма), він Кубера, він Варуна, він великий Індра.
8. Навіть немовля-короля не можна зневажати (з ідеї) ніби він (просто) смертний; бо він є великим божеством у людській подобі.
9. Вогонь спалює лише одну людину, якщо вона необережно наближається до нього, вогонь (гніву) короля поглинає (всю) сім'ю разом із худобою та скарбом майна.
10. Повністю обміркувавши мету, (свою) силу, місце і час, він по черзі приймає безліч (різних) форм для повного досягнення справедливості.
11. Той, чиєю прихильністю живе Падма, богиня удачі, в доблесті якого мешкає перемога, в гніві якого перебуває смерть, утворений пишнотою усіх (богів).
12. (Людина), яка у своїй надзвичайній дурості ненавидить його, безсумнівно загине; бо король швидко вирішує знищити таку (людину).
13. Тож, нехай (людина) не порушує того закону, який до вподоби йому, ані (його наказів), що завдають болю тим, кого осудив.
14. Заради (короля) Бог раніше створив свого власного сина – Покарання, захисника всіх істот (втілення) закону, утвореного славою Брахми.
15. Через страх перед ним усі створені істоти, як нерухомі, так і рухомі, не дозволяють собі насолоджуватися і відхилятися від своїх обов'язків.
16. Повністю обміркувавши час і місце (злочину), силу та знання (злочинця), нехай справедливо призначить те (покарання) людям, які вчинили несправедливо.
17. Покаранням є (насправді) король (і) чоловік, той, хто керує справами, той правитель, і це називається запорукою для чотирьох станів у дотриманні закону.
18. Покарання керує усіма створеними істотами, покарання лише захищає їх, покарання стежить за ними, поки вони сплять; мудрі оголошують покарання (тотожним із законом).
19. Якщо (покарання) належним чином застосовується після (належного) розгляду, це робить всіх людей щасливими; але завдане без розгляду, воно руйнує все.
20. Якби король невтомно не призначав покарання тим, хто гідний кари, сильніший смажив би слабшого, як рибу на рожні;
21. ворона їла б жертвний пиріг, а собака лизала б жертвоприношення, і власність не залишалася б ні в кого, нижчі б (захоплювали місце) вищих.
22. Цілий світ тримається в ладі покаранням, бо невинну людину важко знайти; через страх покарання весь світ плодоносить насолодами (якими володіє).
23. Боги, Данави, Гандхарви, Ракшаси, птахи та зміїні божества навіть дарують задоволення (належне їм) лише, якщо їх мучить (страх) покарання.
24. Усі касты (варна) були б зіпсовані (змішанням), всі перепони були би розбиті, й усі люди мали б (один проти одного) наслідки помилок, без поваги до покарання.
25. Але там, де Покарання з чорним відтінком і червоними очима, знищує грішників, там підданих не турбують, за умови, що той, хто його завдає, добре слідкує.
26. Вони проголошують того короля справедливим виконавцем покарання, який є правдивим, який діє після належного розгляду, який є мудрим і обізнаним на (відповідній цінності) чесноти, задоволення і багатства.

27. Король, який належно завдає (покарання), процвітає стосовно (тих) трьох (способів щастя); але той, хто хтивий, упереджений і віроломний, буде знищений навіть через (несправедливе) покарання (якого він завдає).
28. Покарання (володіє) дуже яскравим блиском, і його важко застосовувати людям з недосконалим розумом; це вражає короля, який відхиляється від свого обов'язку, разом з його родичами.
29. Далі воно торкнеться його замків, його теренів, цілого світу разом із рухомим і нерухомим (творінням), так само мудреців і богів, які (у разі невдачі жертв) піднімуться до неба.
30. (Покарання) не може бути справедливо вчинене тим, хто не має помічника, (ані) дурнем, (ані) жадібною людиною, (ані) тим, чий розум недосконалий, (ані) тим, хто пристрастився до чуттєвих насолод.
31. Тим, хто є чистим (і) вірним своїй обіцянці, хто діє згідно з Приписами (священного закону), хто має добрих помічників і є мудрим, може бути (справедливо) застосовано покарання.
32. Нехай він поводить себе справедливо у своєму власному домі, з суворістю карає своїх ворогів, поводить себе двоєдушно стосовно своїх друзів і буде поблажливим до Брахманів.
33. Слава про короля, який поводить себе так, навіть якщо він живе завдяки збиранню зерна, поширюється по світу, як крапля олії по воді.
34. Але слава короля, який діє протилежно і не впокорує себе, зменшується серед людей, як крапля очищеного масла у воді.
35. Король був створений (щоб бути) захисником каст (варна) і станів, які, всі відповідно до свого порядку, виконують кілька своїх обов'язків.
36. Все мусить бути зроблено ним та його слугами для захисту свого народу, що я в повному обсязі оголошу вам.
37. Нехай король, піднявшись рано вранці, вшановує Брахманів, які добре знають потрібну священну науку і навчені (у політиці), та виконує їхні поради.
38. Нехай він щодня вшановує старих Брахманів, які знають Веду і є чистими; бо той, хто завжди вшановує літніх людей, вшановується навіть Ракшасами.
39. Нехай він, хоча й може бути вже стриманим, постійно вчиться у них стриманості; бо стриманий король ніколи не згине.
40. Через нестачу стриманості загинуло багато царів разом з їхніми речами; завдяки стриманості навіть відлюдники в лісі здобули королівства.
41. Через нестачу смирення Вена загинув, так само король Нагуша, Судаса, син Пігавана, Сумукха та Немі.
42. Проте смиренням, Прітху та Ману здобули владу, Кубера – місце Володаря багатства, а син Гадхі – становище Брахмана.
43. З тих, хто розбирається у трьох Ведах, нехай він пізнає потрібну (священну науку), первісну науку про управління, науку про діалектику та пізнання (верховної) Душі; від людей (теорію) (різних) ремесел і професій.
44. День і ніч він повинен наполегливо докладати зусиль, щоб підкорити свої почуття; бо той (лише), хто підкорив власні почуття, може тримати своїх підданих у покорі.
45. Нехай він обережно уникає десяти пороків, що впливають із любові до насолоди, і восьми, що йдуть від гніву, які (всі) закінчуються нещастям.
46. Бо король, який прив'язаний до пороків, що йдуть від любові до насолоди, втрачає своє багатство і свою чесноту, а (той, який потурає) тим, що виникають із гніву, (втрачає) навіть своє життя.

47. Полювання, азартні ігри, денний сон, причепливість, (надмірність із) жінками, пияцтво, (непомірна любов до) танців, співів, музики та марні подорожі – десятикратний набір (пороків), що виникають із любові до насолоди.
48. Плітки, насильство, віроломство, заздрість, наклеп, (несправедливе) захоплення майна, знуцання та напади – це вісім з набору (пороків), спричинених гнівом.
49. Ту жадібність, яку всі мудреці оголошують корінням навіть обох цих (наборів), нехай ретельно перемагає; обидва набори (пороків) створюються цим.
50. Пияцтво, кості, жінки та полювання, ці чотири (які були перераховані) поспіль, він повинен знати, як найбільш згубні у наборі, що походить від любові до насолоди.
51. Нанесення тілесних ушкоджень, знуцання та заволодіння майном, ці три він повинен знати, як найбільш згубні в наборі викликаному гнівом.
52. Самоприборканий (король) повинен знати, що в цьому наборі із семи, який панує повсюдно, кожен раніше названий порок є більш огидним (ніж той, що названий пізніше).
53. (Для порівняння) між пороком та смертю, порок оголошується більш згубним; порочна людина тоне у найнижчому (пеклі), той же, хто помирає вільним від пороку, піднімається на небеса.
54. Нехай призначить сім чи вісім радників, предки яких були королівськими слугами, котрі знають науки, героїв обізнаних на використанні зброї та, які походять із (знатних) родин і випробувані.
55. Навіть легку, (саму по собі), справу (іноді) важко здійснити одній людині; наскільки ж (важче королю), особливо (якщо він не має) жодного помічника, (керувати) королівством, яке приносить великі доходи.
56. Нехай він щодня розглядає з ними звичайні (справи, маючи на увазі) мир і війну, (чотири теми названі) стхана, дохід, (спосіб) захисту (себе і свого царства) та освячення своїх здобутків (побожними дарами).
57. Перевіривши (спочатку) думку кожного (радника) окремо і (потім погляди) усіх разом, нехай він робить те, що (найбільш) корисно для нього у його справах.
58. Але з найвидатнішим серед них, вченим Брахманом, нехай король обмірковує найважливіші справи, які стосуються шести заходів королівської політики (*союз, війна, похід, очікування, опіка, розділення*).
59. Нехай він, сповнений довіри, завжди доручає цьому (посадовцю) всі справи; взявши на себе остаточне рішення, нехай згодом почне діяти.
60. Він також повинен призначити інших посадовців, мужів добросовісних, мудрих, твердих, добре обізнаних на зборі грошей та добре перевірених.
61. Скільки людей вимагає належного ведення його справи, стільки вправних та кмітливих (мужів), вільних від лінощів, нехай він призначить.
62. Серед них нехай він використовує сміливих, умілих, шляхетних і чесних у (місцях для збору) доходів, (наприклад, на шахтах, виробництвах та складах), (але) сором'язливих в середині його палацу.
63. Нехай він також призначить посла, який обізнаний з усіма науками, який розуміє натяки, вирази обличчя та жести, чесного, вмілого та (знатного) роду.
64. (Такий) посол схвалюється королем, – відданий, чесний, умілий, який володіє доброю пам'яттю, який знає (належне) місце і час (для дій, який є) гарним, безстрашним і красномовним.
65. Військо залежить від посадовця (відповідального за це), належний контроль (підлеглих) – від війська, скарбниці та (уряд) королівства – від короля, мир та протилежна йому (війна) – від посла.
66. Бо лише посол створює (королівських) союзників і розлучає союзників; посол веде ту справу, за якою (королі) роз'єднані чи ні.

67. Що стосується справ, нехай (посол) досліджує вираз обличчя, жести та дії (іноземного короля) через жести та дії його довірчих (радників), та (викриває) його задуми серед його слуг.
68. Дізнавшись точно (від свого посла) задуми іноземного короля, нехай (король) вживає таких заходів, щоб він не приніс зла собі самому.
69. Нехай поселиться в країні, яка відкрита і має сухий клімат, де багато зерна, в якій, в основному, живуть арії, не підвладні епідемічним хворобам (або подібним неприємностям) і приємні; де васали слухняні, а його власні (люди легко) знаходять собі засоби для існування.
70. Нехай збудує (там) місто, зробивши для своєї безпеки фортецю захищену пустелею, або фортецю, побудовану з (каменю та) землі, або захищену водою чи деревами, або таку, (утворену озброєним табором) або городище.
71. Нехай він докладе всіх зусиль, щоб зміцнити городище, адже серед усіх тих (згаданих укріплень), городище відрізняється багатьма чудовими якостями.
72. Перші три з них (різні типи укріплень) населені дикими звірами, тваринами, що живуть у норах, і водними тваринами, останні три – мавпами, людьми та богами відповідно.
73. Як вороги не завдають шкоди цим (істотам, коли вони знаходяться) захищеними (їхніми) укріпленнями, так само вороги (не зможуть) заподіяти шкоди королю, який сховався у своїй фортеці.
74. Один лучник, розміщений на валу, – це суперник у бою із сотнею (ворогів), сто для десяти тисяч; отже, це визначено в Шастрах, що король гуртує фортецю.
75. Нехай ця (фортеця) буде добре забезпечена зброєю, грошима, зерном та звірами, Брахманами, ремісниками, знаряддями, фуражем та водою.
76. Нехай він збудує для себе в її центрі просторий палац, (добре) захищений, придатний для проживання в будь-яку пору року, блискучий (побілкою), забезпечений водою та деревами.
77. Заселивши його, нехай одружиться з дружиною рівної касті (варна), яка має сприятливі знаки (на своєму тілі) і народилася у чудовій сім'ї; яка є чарівною і має красу та чудові якості.
78. Нехай він призначить домашнього жерця (пурохіта) і вибере жерців-посадовців (рітвідж); вони повинні виконувати його домашні обряди та (жертвоприношення) для яких потрібні три вогні.
79. Король приносить різні жертви (Шраута), на яких (розподіляються) щедрі винагороди, і, щоб здобути заслуги, він даруватиме Брахманам радість та багатство.
80. Нехай він змушує річний дохід у своєму королівстві збирати довіреними (посадовцями); нехай дотримується священного закону в (своїх справах з) людьми і поводить мов батько по відношенню до всіх людей.
81. Для різних (галузей справ) нехай він призначає розумних керівників; вони повинні перевірити всі (дії) тих людей, які займаються його справою.
82. Нехай вшановує тих Брахманів, які повернулися з дому свого вчителя (після вивчення Веди); бо ті (гроші, які дають) Брахману, оголошено нетлінним скарбом для королів.
83. Ні злодії, ні вороги не можуть його здолати, ані загубити; отже, нетлінний запас мусять складати королі з Брахманів.
84. Підношення, зроблене через вуста Брахмана, яке ні пролито, ні впало (на землю), ні коли-небудь зів'яло, є набагато чудовішим, ніж Агніхотри.

85. Подарунок тому, хто не є Брахманом (дає) звичайну (винагороду; подарунок) тому, хто називає себе Брахманом – подвійну (винагороду); подарунок начитаному Брахману в сто тисяч разів (винагороди); (подарунок) тому, хто знає Веду та Анги (Ведапарагу, нагорода) безкінечна.
86. Бо відповідно до особливих якостей одержувача та відповідно до віри (дарувальника), за подарунок у наступному світі буде отримана невелика або велика винагорода.
87. Король, який, захищаючи свій народ, викликаний (ворогами), будь вони рівні за силою, чи сильніші, чи слабкіші, не повинен уникати бою, пам'ятаючи про обов'язок Кшатрійів.
88. Не тікати в бою, захищати людей, вшановувати Брахманів – найкращий засіб для забезпечення щастя короля.
89. Ті королі, які, прагнучи вбити один одного в бою, борються з найбільшим зусиллям і не тікають, йдуть на небеса.
90. Коли він бореться зі своїми ворогами в бою, нехай не наносить удари зброєю прихованою (в деревині), ні (такою, яка) зазубрена, отруєна або гостряки якої палають вогнем.
91. Нехай він не завдає удару ні тому, хто (у польоті) піднявся у височину, ні євнуху, ні тому, хто склав долоні (на прохання), ні тому, хто (тікає) з розпущеним волоссям, ні тому, хто сидить унизу, ані тому, хто каже: «Я твій»;
92. ні тому, хто спить, ні тому, хто втратив його кольчугу, ні тому, хто оголений, ні тому, хто роззброєний, ні тому, хто дивиться, не беручи участі в бійці, ні тому, хто б'ється з іншими (ворогами);
93. ні тому, в кого зламана зброя, ні тому, хто засмучений, ні тому, хто був важко поранений, ні тому, хто переляканий, ні тому, хто повернувся для втечі; (тож у всіх цих випадках нехай він) пам'ятає про обов'язок (шляхетних воїнів).
94. Але (Кшатрій), котрий загинув у бою, поки він тікав зі страхом, бере на себе весь гріх свого господаря, яким би (той не був);
95. і які б заслуги (людина), яка вбита в польоті, не здобула для наступного (світу), все те її господар забере.
96. Колісниці та коні, слони, парасолі, гроші, зерно, худоба, жінки, всілякі (ходові) товари та безцінні метали належать тому, хто бере їх, (сам) долаючи (володаря).
97. Текст Веди (проголошує), що (воїни) дарують королю частину вибраної (здобичі); те, що не було взято самим, повинен розподілити король між усіма воїнами.
98. Так було проголошено бездоганний, первісний закон для воїнів; від цього закону Кшатрій не повинен відходити, коли б'є своїх ворогів у бою.
99. Нехай він прагне здобути те, чого ще не здобув; те, що він здобув, нехай ретельно зберігає; нехай збільшує те, що зберігає, а те, що він збільшив, нехай дарує гідним людям.
100. Нехай він знає, що це чотири засоби для забезпечення цілей (існування) людини; нехай він, завжди невтомно, правильно їх застосовує.
101. Те, чого він (ще) не здобув, нехай шукає (виграти) (своїм) військом; те, що він здобув, нехай захищає пильною увагою; те, що він захистив, нехай збільшує (різними способами) збільшення того; а те, що він збільшив, нехай щедро дарує (гідним людям).
102. Нехай він завжди буде готовий до удару, свою майстерність постійно проявляє, а свої таємниці постійно приховує, і нехай постійно досліджує слабкі сторони свого ворога.
103. Від того, хто завжди готовий до удару, весь світ у захваті; тож, хай зробить усі створіння підданими собі, навіть застосовуючи силу.

104. Нехай він завжди діє без віроломства і ні в якому разі не зрадницьки; ретельно оберігаючи себе, нехай завжди розуміє зраду, яку використовують його вороги.
105. Його ворог не повинен знати своїх слабостей, але він повинен знати слабкі сторони свого ворога; як черепаха (ховає кінцівки), нехай захищає представників (свого уряду від зради), нехай захищає власні слабкі місця.
106. Нехай планує свої починання (терпляче розмірковуючи) мов чапля; як лев, нехай напружує сили свої; як вовк, хай вихоплює (свою здобич); наче заєць, нехай роздвоюється при відступі.
107. Коли він так зайнятий завоюванням, нехай підкорить усіх супротивників, яких він може знайти, (чотирма) прийомами, примиренням та рештою.
108. Якщо їх не можна зупинити трьома першими прийомами, то нехай він, здолавши їх лише силою, поступово підкоряє їх.
109. Серед чотирьох прийомів, примирення та решти, вчені завжди радять примирення та (використання) сили для процвітання королівств.
110. Як орач висмикує бур'яни і зберігає зернові, нехай король захищає своє царство і знищує своїх супротивників.
111. Той король, котрий, через безумство, безтурботно утискує своє царство, (буде), разом зі своїми родичами, невдовзі позбавлений його життя і царства.
112. Як життя живих істот руйнується, муками їх тіла, так само життя королів руйнується їх гнобленням їхніх королівств.
113. Керуючи своїм королівством, нехай завжди дотримується (наступних) правил; бо король, який добре керує своїм королівством, легко процвітає.
114. Нехай розмістить загін воїнів, яким керує (довірений старшина), посеред двох, трьох, п'яти чи сотень сіл, (щоб бути) захистом королівства.
115. Нехай він призначить голову над (кожним) селом, а також голів десяти сіл, голів двадцяти, голів сотні та голів тисячі.
116. Голова одного села повідомляє голову десяти сіл про злочини, вчинені в його селі, а голова десяти (робить свій звіт) голові двадцяти.
117. А правитель двадцяти доповість про всі такі (справи) голові сотні, а голова сотні сам дасть відомості голові тисячі.
118. Ті (вироби), які селяни повинні щодня постачати королю, такі як їжа, напої та паливо, повинен зібрати голова одного села.
119. Правитель десяти (сіл) повинен користуватися однією кулою (стільки землі, скільки вистачає на одну сім'ю), правитель двадцяти – п'ятьма кулами, очільник сотні сіл – (доходами) одного села, володар тисячі – (доходами) міста.
120. Справи тих (посадовців), які пов'язані з (їхніми) селами та їх окремі справи, перевірятиме інший радник короля, (який повинен бути) відданим і ніколи неухважним;
121. І в кожному місті нехай він призначить по одному очільнику всіх справ, високого чину, грізного, (схожого) на планету серед зірок.
122. Нехай та (людина) завжди особисто відвідує, по-черзі, всіх тих (інших посадовців); нехай вона належним чином досліджує їх поведінку у своїх районах, через шпигунів (призначених) кожному.

123. Адже слуги короля, призначені захищати (людей), зазвичай стають негідниками, які заволодівають чужим майном; нехай захищає своїх підданих від таких (людей).
124. Нехай король відбирає все майно тих (посадовців), які, злісно налаштовані, можуть брати гроші у прохачів, і виганяє їх.
125. Для жінок зайнятих на королівській службі та для прислужників, нехай він встановлює щоденне утримання, згідно їх становища та їх роботи.
126. Один пана (заробіток) повинен бути даний (щодня), як найменша платня, шість – найбільша, так само одяг кожні шість місяців і одну дронну зерна щомісяця.
127. Добре обміркувавши (ставки) купівлі та (продажу), (довжину) дороги, (витрати на) їжу та приправи, витрати на охорону товарів, нехай король змусить торговців платити мито.
128. Після (належного) розгляду, король завжди встановлює у своєму королівстві мита та податки таким чином, щоб і він сам, і людина, яка виконує роботу, отримували (належну їм) винагороду.
129. Як п'явка, теля та бджола потроху забирають їжу, так само король повинен брати зі свого царства помірні щорічні податки.
130. П'ятдесяту частину (приросту) худоби та золота може забрати король, та восьму, шосту або дванадцятку частку посівів.
131. Він також може взяти шосту частину дерев, м'яса, меду, очищеного масла, пахощів, (лікувальних) трав, речовин для приправи їжі, квіти, корені та фрукти;
132. листя, горщики, трави, (предмети) з очерету, шкури, глиняний посуд та всілякі (вироби) з каменю.
133. Хоча б і помирав (від нестачі), король не повинен стягувати податок з Шротрії, і жоден Шротрія, який проживає у його королівстві, не повинен загинути від голоду.
134. Королівство того короля, у володіннях якого Шротрія голодує, невдовзі так само страждатиме від голоду.
135. Перевіривши своє навчання у Веді та (чистоту) своєї поведінки, король повинен забезпечити йому засоби до існування, відповідно до священного закону, і всіляко захищати його, як батько (захищає) законного власного сина.
136. Які б добрі дії (такий Брахман) не здійснював під повним захистом короля, тим самим збільшує тривалість життя, багатство і королівство короля.
137. Нехай король змусить простих мешканців його королівства, які живуть з транспорту, щороку платити якусь дрібницю, яку називають податком.
138. Механіків та ремісників, а також Шудр, які живуть працею рук, він може змусити працювати (на себе) один (день) кожного місяця.
139. Нехай він не ріже власний корінь (не стягуючи податків), ані корінь інших (людей) через надмірну жадібність; бо, рубаючи власний (або їхній) корінь, він робить себе або їх нещасними.
140. Нехай король, уважно розглянувши (кожну) справу, буде одночасно і різким, і лагідним; бо короля, який є і різким, і лагідним, високо шанують.
141. Коли він втомиться від перевірки справ людей, нехай посадить на це місце (правосуддя) свого головного радника, (який повинен бути) знайомий із законом, мудрий, самоприборканий і походитиме зі (шляхетної) сім'ї.
142. Влаштувавши таким чином усі справи (свого) уряду, він ревно і ретельно захищатиме своїх підданих.

143. Той (монарх), підданих якого розбійники (Дас'ю) вивозять з його королівства, поки вони голосно кличуть (на допомогу), а він та його слуги (принишко) дивляться, – мертвий, а не живий (король).
144. Найвищий обов'язок кшатрія – захищати своїх підданих, бо король, який користується нагородами, щойно згаданими, зобов'язаний (виконувати цей) обов'язок.
145. Перевіривши в останнє нічну варту, здійснивши (обряд) особистого очищення, зібравшись розумом, принісши жертви у вогні і поклонившись Брахманам, він увійде в зал зборів, який повинен мати знаки, (що вважаються) сприятливими (для житла).
146. Перебуваючи там, він повинен задовольнити всіх підданих, (які приходять до нього, ласкавим прийомом), а потім відпустити їх; відпустивши своїх підданих, він радитиметься зі своїми радниками.
147. Піднявшись на задню частину пагорба чи тераси, (і) відійшовши там у самотнє місце, або в безлюдний ліс, нехай він радиться з ними непомітно.
148. Той король, чиї таємні плани інші люди, (хоча) й зібрані (з цією метою) не виявляють, (буде) насолоджуватися цілою землею, навіть якщо він буде бідним на скарби.
149. На час наради нехай він виведе недоуків, німих, сліпих та глухих, тварин, дуже старих чоловіків, жінок, варварів, хворих та тих, хто не має кінцівок.
150. (Такі) жалюгідні (особи), також тварини, а особливо жінки, зраджують таємній раді; з цієї причини він повинен бути обережним щодо них.
151. Опівдні або опівночі, коли він душевно та тілесно стомиться, нехай він обміркує, або сам із собою, або зі своїми (радниками) – добродетельність, задоволення та багатство,
152. про (примирення) у досягненні цих (цілей), які протистоять одна одній, про видання його дочок заміж та про утримання його синів (від шкоди),
153. про відправку послів, про завершення починань (уже розпочатих), про поведінку (жінок у) його гаремі та про дії його шпигунів.
154. Про всі восьмичастинні справи та п'ять видів (шпигунів), про доброзичливість чи ворожнечу та поведінку кола його (сусідів, він повинен) ретельно (розмірковувати).
155. Про поведінку середнього (принца), про вчинки того, хто прагне завоювання, про поведінку нейтрального (короля) та (про) ворога, (нехай) старанно (розмірковує).
156. Ці (чотири) складові (пракриті, форми), коротко (кажучи), основа кола (сусідів); крім того, перераховано вісім інших (у Приписах державної політики) і (таким чином), (загалом) проголошено дванадцять.
157. Радник, королівство, фортеця, скарбниця та військо – це ще п'ять (складових елементів кола); адже вони згадуються у зв'язку з кожною (із перших дванадцяти; отже, складається ціле коло), коротко (кажучи), із сімдесяти двох (складових частин).
158. Нехай (король) вважає, за ворога, свого найближчого сусіда та прихильника (такого) ворога, а дружнім, найближчого сусіда його ворога і нейтральним (короля) окрім цих двох.
159. Нехай він подолає їх усіх за допомогою (чотирьох) доцільних способів, примирення та решти, (найманцями), чи то одним, чи спільно, (або) відвагою та політикою (самостійно).
160. Нехай він постійно думає про шість заходів королівської політики (гуну, а саме) союз, війну, похід, привал, поділ армії та пошук захисту.
161. Ретельно розглянувши справу (у руках), нехай він вдається до вичікування або маршу, союзу чи війни, поділу своїх сил або пошуку захисту (залежно від випадку).

162. Але король повинен знати, що існують два види союзів і воєн, (так само як два) походи та вичікування, й два (випадки) для пошуку захисту).
163. Союз, який дає нинішні та майбутні переваги, повинен мати два види, (а саме), те коли йдеш спільно (з союзником), і навпаки, (коли союзники діють окремо).
164. Війна проголошується в два види, (а саме), яка проводиться в сезон або не в сезон, самостійно і для власних цілей, і, (яка ведеться з помсти) за шкоду заподіяну другові.
165. Похід (для нападу), кажуть, подвійний, (а саме, що здійснюється) одним, коли раптом виникає невідкладна справа, і, (який здійснюється) тим, хто перебуває в союзі з другом.
166. Вичікування позначається двома видами, (а саме, тією особою), котра поступово була ослаблена долею чи наслідком колишніх вчинків, і (тією), котра прихильна до друга.
167. Якщо військо зупиняється (в одному місці), а її володар (в іншому), щоб досягти певної мети, це, знайомі з чеснотами заходів королівської політики, називають подвійний поділ сил.
168. Пошук притулку проголошується двома видами, (по-перше), з метою досягнення переваги, коли когось переслідують вороги, (по-друге), щоб стати відомим серед добродесних, (як ставленик могутнього короля).
169. Коли (король) знає, (що) у якийсь майбутній час, його перевага (є) певна, і, (що) на дану мить (він зазнає) невеликої шкоди, тоді нехай він вдається до мирних заходів.
170. Але коли він вважає, що всі його піддані надзвичайно задоволені, і, (що він) є найвищим (при владі), то нехай він веде війну.
171. Коли він знає, що його власне військо радісне на вигляд і сильне, а його ворога навпаки, тоді нехай він виступає проти свого ворога.
172. Але якщо він дуже слабкий в колісницях і в'ючних, а також у військах, то нехай він обережно вичікує, послідовно втихомирюючи своїх ворогів.
173. Коли король знає, що ворог сильніший у всіх відношеннях, то нехай розділить своє військо і таким чином досягне своєї мети.
174. Але коли він дуже вразливий для нападу сил ворога, тоді нехай швидко шукає захисту у праведного, могутнього короля.
175. Тому (принцу), який стримуватиме обох, його (віроломних) підданих і військо ворога, нехай служить з усіма зусиллями, як гуру.
176. Коли навіть у такому (стані) він бачить, (що) зло спричинене (таким) захистом, нехай він, не вагаючись, вдається до війни.
177. Усіма (чотирма) прийомами політики принц повинен улагодити (справи так), щоб ні друзі, ні нейтральні, ні вороги не переверщували його самого.
178. Нехай він повністю розгляне майбутнє та негайні результати всіх починань, а також добрі та погані сторони всіх минулих (дій).
179. Той, хто знає добро і зло, (які будуть наслідки його вчинків) у майбутньому, швидко приймає рішення для сьогодення і розуміє наслідки минулих (вчинків), – не буде переможений.
180. Нехай він влаштовує все таким чином, щоб жоден союзник, жоден нейтральний або ворог, не могли йому нашкودити; це підсумок політичної мудрості.
181. Але якщо король здійснює похід проти ворожого королівства, то нехай він поступово, нижчезгаданим чином, наступає проти столиці свого ворога.

182. Нехай король здійснить свій похід у чудовий місяць Маргаширша, або місяць Пхалгуна та Кайтра, відповідно до (стану його) війська.
183. Навіть у інші часи, коли він має цілковиту перспективу перемоги, або коли лихо спіткало його ворога, він може наступати на нього.
184. Але належним чином влаштувавши (усі справи) у своєму першому (королівстві), а що стосується походу, забезпечивши базу (для своїх операцій) і відповідно відправивши своїх шпигунів;
185. розчистивши три види доріг і (зробивши) своє шестичастинне військо (дієвим), – нехай неквапливо рухається в порядку, передбаченому для ведення війни, проти столиці ворога.
186. Нехай він пильно стережеться друга, який таємно служить ворогу, і проти (перебіжчиків), які повертаються (з табору ворога); бо такі (люди) найнебезпечніші вороги.
187. Нехай він марширує своєю дорогою, розташувачи (свої війська) як посох, (тобто видовжено), або як віз, (тобто клином), або як веپر, (тобто в ромбі), або як Макара, (тобто у двох трикутниках, зі з'єднаними вершинами), або як вістря, (тобто у довгій лінії), або як Гаруда, (тобто у ромбоїді з далеко розширеними крилами).
188. З будь-якої сторони, з якої він очікує небезпеку, нехай у цьому напрямку він збільшує свої війська і нехай завжди сам отабориться у шикуванні, схожому на лотос.
189. Нехай він розподілить місця головнокомандуючого, (підлеглого) генерала (і вищих офіцерів) у всіх напрямках, і нехай повертає свій фронт у той бік, звідки він боїться небезпеки.
190. З усіх сторін нехай розташує війська, на які він може покластися, з якими домовлені сигнали, які є досвідченими, як у підтримці нападу, так і в нападі, безстрашні та віддані.
191. Нехай він поставить невелику кількість воїнів битися в тісних лавах, за своєю волею нехай збільшить кількість вільними рядами; або нехай дасть їм битися, розташувачи (невелику кількість) на вістрі лави, (а більшу кількість) у лаві «блискавка» (*ваджра – зброя Індри*).
192. На рівній землі нехай він б'ється колісницями та кіньми, в обмежених водою місцях – з човнами та слонами, на (землі) вкритій деревами та чагарниками – луками, на горбистій землі – мечами, щитами (та іншою) зброєю.
193. (Людей народжених в) Курукшетрі, Матсьях, Панчалах і тих, які народилися в Шурасені, нехай він поставить битися з бойових колісниць, як також (інших, котрі) високі й світлі.
194. Після розташування своїх військ він повинен заохочувати їх (безпосередньо) і ретельно оглядати; він також повинен відзначити поведінку (воїнів), коли вони вражають ворога.
195. Коли він осаджуватиме свого ворога (у місті), нехай сидить у таборі, вимотує його королівство і постійно псує йому траву, їжу, паливо та воду.
196. Так само нехай він знищує водойми, вали та рови, і нехай атакує (ворога зненацька) і тривожить його вночі.
197. Нехай він спонукає до повстання тих, хто відкритий для таких спонукань, нехай йому повідомляють про вчинки його (ворога), і коли доля сприятлива, нехай б'ється без страху, намагаючись перемогти.
198. Він повинен, (однак), намагатися завоювати своїх ворогів примиренням, (практичними) подарунками та шляхом розбрату, що використовується окремо або спільно, і ніколи не б'ється, (якщо цього можна уникнути).
199. Бо коли двоє (принців) б'ються, перемога і поразка в битві, як учить досвід, непевні; нехай, отже, уникає сутички.

200. (Але), якщо навіть ці три вищезгадані виверти невдалі, то нехай він, належним чином докладаючи зусиль, бореться таким чином, щоб він міг цілком перемогти своїх ворогів.
201. Коли він здобув перемогу, нехай належно поклоняється богам і шанує праведних Брахманів, нехай дарує звільнення і нехай проголошує обіцянки безпеки.
202. Але, повністю з'ясувавши бажання всіх (завойованих), нехай розмістить там родича (переможеного правителя на троні) і нехай нав'яже йому умови.
203. Нехай зробить впливовими законні (звичаї) (мешканців), як вони призначені (бути), і нехай вшанує (нового короля) та його головних слуг дорогоцінними дарами.
204. Вилучення бажаного майна, яке викликає невдоволення, та його розподіл, що викликає задоволення, є рекомендованими, (якщо вони) чиняться у належний час.
205. Усі починання (у) цьому (світі) залежать як у відповідності до долі, так і від людських зусиль; але серед цих двох (шляхів) – доля незбагненна; у випадку ж людських зусиль дії можливі.
206. Або (король, схильний до завоювання), вважаючи дружбу, золото і землю потрібним результатом (походу), може, старанно піклуючись, помиритися зі (своїм ворогом) і повернутися (до свого королівства).
207. Звернувши належну увагу на будь-якого короля в колі (сусідніх держав), який може напасти на нього з тилу, і на його прибічника, який виступає проти останнього, нехай (завойовник) захистить плоди походу від (принца, якого він атакує), чи ж (він, можливо, став) доброзичливим, чи ж (залишився) ворожим.
208. Отримуючи золото і землю, король зростає не стільки в силі, скільки завдяки міцному другові, (який), хоча й слабкий, (може стати) могутнім у майбутньому.
209. Слабкий друг так само схвалюється, який є праведним (і) вдячним, народ якого задоволений, який прихильний і наполегливий у своїх починаннях.
210. Мудрий оголошує того (найнебезпечнішим ворогом), котрий є мудрим, знатного роду, сміливий, розумний, щедрий, вдячний і міцний.
211. Поведінка гідна арія, знання людей, хоробрість, співчутливий характер і велика щедрість – це чесноти нейтрального, (у котрого можна шукати прихильності).
212. Нехай король не вагаючись покине, заради себе, навіть країну сприятливу, родючу і прийнятну для збільшення худоби.
213. У часи потреби нехай він береже своє багатство; за рахунок свого багатства нехай він береже свою дружину; нехай він, у будь-якому випадку, береже себе, навіть (відмовляючись) від своєї дружини та свого багатства.
214. Мудрий (король), бачачи, що всілякі напасті жорстоко долають його одночасно, повинен спробувати всі (чотири) доцільні засоби, чи разом, чи окремо, (щоб урятувати себе).
215. Про особу, яка наймає працівників, про справу, яку слід здійснити, та про всіх працівників разом, про ці три нехай він розмірковує і прагне досягти своїх цілей.
216. Порадившись таким чином зі своїми радниками з усіх цих (питань), виконавши вправи і вимившись після цього, король може увійти в гарем опівдні, щоб пообідати.
217. Там він може їсти їжу, (яка була приготовлена) вірними, непідкупними (слугами), які знають (належний) час (для обіду), які були добре перевірені (й освячені) священними текстами, що знищують отруту.
218. Нехай він змішує всю їжу з ліками, (що є) протиотрутами, і нехай завжди буде обережним, носячи коштовне каміння, що знищує отруту.

219. Добре перевірені жінки, чиє вбрання та прикраси були обстежені, нехай уважно прислуговують йому віялами, водою та пахощами.

220. Подібним же чином нехай він обережно ставиться до своїх візків, ліжок, сидінь, купілі, одягу та всіх своїх прикрас.

221. Пообідавши, він може розважатися з дружинами в гаремі; але коли він порозважався, він мусить, у належний час, знову подумати про державні справи.

222. Прикрашений (державними шатами), нехай він знову оглядає його воїнів, усі його колісниці та в'ючних тварин, зброю та спорядження.

223. Виконавши свої присутінкові молитви, нехай він, добре озброєний, послухає у внутрішніх покоях справи тих, хто робить таємні доповіді, і своїх шпигунів.

224. Але, переходячи до іншої таємної світлиці та звільняючи цих людей, він може увійти в гарем в оточенні жінок-(служниць), щоб знову повечеряти.

225. З'ївши там щось удруге і освіжившись звуками музики, нехай він іде відпочити та встане у належний час, вільний від втоми.

226. Король, який має гарне здоров'я, повинен дотримуватися цих правил; але, якщо він не схильний, він може довірити всі ці (справи) своїм слугам.

РОЗДІЛ VIII

1. Король, прагнучи розслідувати справи закону, повинен увійти до свого суду, зберігаючи гідне поведження, разом із Брахманами та досвідченими радниками.

2. Там, сидячи або стоячи, піднявши праву руку, без показовості в одязі та прикрасах, нехай він розгляне справи позивачів.

3. Щодня (вирішуючи) одну за одною (усі справи), які підпадають під вісімнадцять заголовків (закону), відповідно до принципів вироблених із місцевих звичаїв і від Приписів священного закону.

4. З тих (заголовків) першим є несплата боргів, (потім – далі), (2) внесок і застава, (3) продаж без права власності, (4) стосунки між учасниками та (5) повернення дарунків,

5. (6) невивплата платні, (7) невиконання угод, (8) скасування купівлі-продажу, (9) суперечки між власником (худоби) та його слугами,

6. (10) суперечки щодо меж, (11) напад та (12) наклеп, (13) крадіжка, (14) грабіж та насильство, (15) перелюб,

7. (16) обов'язки чоловіка та дружини, (17) розподіл (спадщини), (18) азартні ігри та ставки; це у цьому світі вісімнадцять тем, що породжують судові процеси.

8. Спираючись на вічний закон, нехай він вирішує клопотання людей, які здебільшого змагаються за щойно згадані теми.

9. Але якщо король особисто не розслідує позови, то нехай він призначить вченого Брахмана для їх розгляду.

10. Та (людина) повинна увійти до цього найвидатнішого суду у супроводі трьох засідателів і повністю розглянути (всі) причини (пред'явлені) перед (королем), сидячи або стоячи.

11. Де сидять троє Брахманів, обізнаних на Ведах, і вчений (суддя), призначений королем, вони називають це судом (чотириликим) Брахми.

12. Але, де справедливість поранена несправедливістю, а судді не виймають жало, там (вони також) вражені (цим жалом несправедливості).

13. Або в суд не слід входити, або мусять казати правду; людина, яка або нічого не говорить, або говорить неправду, стає грішною.
14. Якщо справедливість знищується несправедливістю, а правда – брехнею, поки судді дивляться, вони також будуть знищені.
15. «Справедливість, будучи зневаженою, руйнує; справедливість, будучи збереженою, зберігає; тому, справедливість не повинна зневажатися, щоб зневажена справедливість не знищила нас».
16. Бо божественну справедливість (називають) биком (вріша); ту (людину), яка її зневажає (куруте 'лам), боги вважають (людиною, зневаженою, як) Шудра (врішала); нехай вона, отже, остерігається зневажати справедливість.
17. Єдиний друг, який стежить за людьми навіть після смерті, є справедливість; бо все інше втрачається одночасно, коли тіло (гине).
18. Одна чверть (вини) несправедливого (рішення) припадає на того, хто вчинив (злочин), одна чверть на (неправдивого) свідка, одна чверть на усіх суддів, одна чверть на короля.
19. Але там, де засуджений той, хто гідний осуду, король вільний від провини, а судді врятовані (від гріха); вина падає на винуватця (злочину лише).
20. Брахман, який живе лише за назвою своєї касті (гаті), або той, хто просто називає себе Брахманом, (хоча його походження невідоме), може, на задоволення короля, тлумачити йому закон, але ніколи не Шудра.
21. Королівство того монарха, котрий дивиться поки Шудра встановлює закон, опуститься (низько), як корова в болото.
22. Те королівство, де Шудр дуже багато, яке вражене атеїстами і знедоленими двічінародженими (мешканцями), незабаром повністю загине, уражене голодом і хворобами.
23. Зайнявши місце справедливості, прикривши своє тіло і поклонившись богам-охоронцям світу, нехай він, зібраний розумом, розпочне судовий процес.
24. Знаючи, що доцільно чи недоцільно, що є чистою справедливістю чи несправедливістю, нехай досліджує справи позивачів згідно з порядком каст (варна).
25. За зовнішніми ознаками нехай він виявляє внутрішній характер людей, за їх голосом, кольором, рухами, виглядом, очима та жестами.
26. Внутрішня (робота) розуму сприймається через вигляд, рухи, ходу, жести, промову та зміни в оці та обличчі.
27. Король захищає успадковане (та інше) майно неповнолітнього, доки той не повернеться (з дому свого вчителя) або поки не перейде свій вік.
28. Подібним чином слід подбати про безплідних жінок, тих, хто не має синів, тих, родина яких вимерла, дружин і вдів, вірних їх володарям, і жінок вражених хворобами.
29. Праведний король повинен карати, як злодіїв, тих родичів, які за життя привласнили власність таких жінок.
30. Майно, власник якого зник, король повинен зберігати, як вклад, протягом трьох років; протягом трьох років власник може вимагати його, після (цього терміну), король може забрати це.
31. Той, хто каже: «Це належить мені», повинен бути обстежений згідно з правилом; якщо він точно описує форму, кількість (знайдених предметів) тощо, (він є власником) (і) повинен (отримати) це майно.
32. Але якщо він насправді не знає часу та місця (де воно було втрачено), його кольору, форми та розміру, він гідний штрафу рівного (за вартістю) (заявленій речі).

33. Тепер король, пам'ятаючи про обов'язок добрих людей, може взяти одну шосту частину втраченого і згодом знайденого майна, або одну десяту, або принаймні одну дванадцятку.
34. Втрачене та згодом знайдене майно (слугами короля), залишається на зберіганні (особливих) посадовців; тих же, кого король може засудити за крадіжку, він накаже забити слоном.
35. Від тієї людини, яка справді скаже стосовно вкладу: «Це належить мені», король може взяти одну шосту або одну дванадцятку частину.
36. Але той, хто неправдиво говорить (так), буде оштрафований на восьму частину його майна, або, рахуючи (вартість) зробленого вкладу, на деяку меншу частину (цього).
37. Коли вчений Брахман знаходить скарб, зданий на зберігання в минулі (часи), він може взяти навіть все (з нього); бо він господар усього.
38. Коли король знаходить у землі скарб давніх часів, нехай віддає одну половину Брахманам, а другу половину поміщає у свою скарбницю.
39. Король отримує половину древніх скарбів та металів (знайдених) у землі, з метою (його захисту) (і) тому, що він є володарем ґрунту.
40. Майно, вкрадене злодіями, повинно бути повернуте королем (людям) усіх каст (варна); король, який використовує таке (майно) сам, бере на себе провину злодія.
41. (Король), який знає священний закон, повинен вивчити закони каст (гаті), районів, гільдій та сімей, і (таким чином) встановити особливий закон кожного.
42. Бо люди, які дотримуються своїх занять і дотримуються свого особливого обов'язку, стають дорогими людям, хоча вони й можуть жити на відстані.
43. Ні король, ні будь-хто з його слуг, не повинні самі порушувати судовий процес або замовчувати той, який був поданий (їм) (кимось) іншим.
44. Як мисливець висліджує лігво (пораненого) оленя за краплями крові, так само король дізнається, на чиєму боці лежить правда, шляхом висновків (із фактів).
45. Під час судового розгляду, він повинен приділяти повну увагу істині, об'єкту (суперечки) (та) собі, далі, свідкам, місцю, часу та зовнішнім ознакам.
46. Що, можливо, практикувалося добродесними, такими двічінародженими людьми, відданими закону, те він повинен встановити як закон, якщо це не суперечить (звичаям) країн, сімей та каст (гаті).
47. Коли позичальник подає позов (перед королем) про стягнення грошей з боржника, нехай змусить боржника сплатити суму, яку кредитор доведе, що вона (має бути сплаченою).
48. Будь-якими засобами, якими позичальник міг би отримати у власність своє майно, так само, за допомогою цих засобів, він може примусити боржника і заплатити йому.
49. За допомогою морального примушення, судовим позовом, спритним керуванням чи звичаєвим провадженням, кредитор може стягнути майно передане в позику; а по-п'яте, силою.
50. Позичальник, який сам стягує своє майно з боржника, не повинен звинувачувати короля у тому, що він повернув те, що є його власним.
51. Але тому, хто заперечує борг підтверджений вагомими доказами, повинен наказати сплатити цей борг позичальнику та невеликий штраф, відповідно до його умов.
52. Що стосується відмови (від боргу) боржником, який був зобов'язаний у суді сплатити його, скаржник повинен викликати (свідка), який був присутній (коли була надана позика), або надати інші докази.

53. (Позивач), – який викликає свідка, який не був присутній при угоді, який відмовляється від своїх свідчень, або не розуміє, що його висловлювання плутані або суперечливі;
54. або той, хто заявив, що має на меті довести згодом зміни (його справи), або той, кого допитують по факту належно заявленому ним самим, і не дотримується цього;
55. або хто розмовляє зі свідками у місці, неналежному для такої розмови; або хто відмовляється відповісти на запитання належно поставлені чи покидає (суд);
56. або хто, отримавши наказ говорити, не відповідає або не доводить того, що він стверджував; або хто не знає, що є першим (пунктом), а що другим, – зазнає невдачі у своєму позові.
57. Тому, хто каже: «У мене є свідки» і, за наказом їх пред'явити, не пред'являє їх, суддя повинен, на цих (самих) підставах, заявити відмову у позові.
58. Якщо позивач не говорить, він може бути покараний фізично чи штрафом, відповідно до закону; якщо (обвинувачений) не заявляє клопотання протягом трьох тижнів, він програв свою справу.
59. У подвійному розмірі тієї суми, у якій (відповідач) неправдиво відмовляє або на яку (позивач) неправдиво заявляє, ці двоє (людей), які порушили правосуддя, повинні бути оштрафовані королем.
60. (Відповідач), який, будучи представленим (до суду) позичальником, (і) допитаний, заперечує (борг), повинен бути засуджений (за його брехливість) принаймні трьома свідками, (які свідчитимуть) у присутності Брахмана (призначеного) королем.
61. Я повністю повідомлю, які люди можуть бути свідками за позовами позичальників, і яким чином ці (свідки) повинні давати правдиві (докази).
62. Домогосподарі, чоловіки з синами та корінні (жителі країни, будь вони) Кшатрії, Вайш'ї або Шудри, є правомочними, якщо їх запрошує позивач, давати свідчення, а не будь-які особи (їхнього стану можуть бути), крім випадків терміновості.
63. Надійні люди всіх (чотирьох) каст (варна) можуть бути свідками в судових процесах, (люди), які знають весь (їх) обов'язок і позбавлені жадоби; але нехай відкине тих, протилежних (осіб).
64. Не повинні бути призначені (свідками), – хто зацікавлений в позові, ані знайомі (друзі), товариші та вороги (сторін), а також (люди), раніше засуджені (за неправдиве свідчення), а також (особи), які страждають на (важку) хворобу, ані (ті), хто заплямовані (смертним гріхом).
65. Короля не можна робити свідком, ані ремісників та акторів, ані Шротрію, ані учня Вед, ані (подвижника), який відмовився від (усіх) зв'язків (зі світом),
66. ні того, хто цілком залежний, ні того, хто має погану славу, ні Дас'ю, ні того, хто слідує забороненим заняттям, ні літню (людину), ні дітей, ні ту (самотню людину), ні людину з найнижчих каст, ні позбавлену органів чуття,
67. ні надзвичайно засмученого, ні сп'янілого, ні божевільного, ні мученого голодом чи спрагою, ні пригніченого втомою, ні мученого бажанням, ні гнівну людину, ні злодія.
68. Жінки повинні давати свідчення для жінок, а для двічінароджених такі само двічінароджені, добродішні Шудри для Шудр, а люди найнижчих каст – для найнижчих.
69. Але будь-яка особа, яка має особисто відомості (про вчинене) у внутрішніх кімнатах (будинку), або в лісі, або про (злочин, що спричиняє) втрату життя, може давати свідчення між сторонами.
70. У разі браку (належних свідків, докази) може надати, (у таких випадках), жінка, дитя, стара людина, учень, родич, раб або найнятий слуга.

71. Але (суддя) повинен розглядати докази дітей, старих людей та хворих, які (є схильними) говорити неправдиво, як ненадійні, так само як і людей з розладами розуму.
72. В усіх випадках насильства, крадіжок та перелюбу, наклепів та нападів, він не повинен допитувати (правомочних) свідків (занадто суворо).
73. При конфлікті свідків, король приймає, (як правдиві), свідчення більшості; якщо ж (протиборчі сторони) однакові за кількістю, (тих), які вирізняються гарними якостями; при різниці ж між (однаково) поважними (свідками, тих, які) найкращі серед двічінароджених.
74. Докази відповідно до того, що насправді було побачено чи почуто, є прийнятними; свідок, який говорить правду в тих (випадках), не втрачає ні духовних заслуг, ні багатства.
75. Свідок, який свідчить на зборах шановних людей (Ар'я) все, крім того, що бачив чи чув, падає після смерті з головою у пекло і втрачає небеса.
76. Коли людина (спочатку), яка не була призначена свідком, бачить або чує що-небудь і (згодом) допитується щодо цього, вона повинна заявити про це, (саме так) як бачила або чула.
77. Одна людина, вільна від жадоби, може бути (прийнята) свідком; але не, навіть, багато чистих жінок, бо розуміння жінок, можливо, коливається, ані, навіть, багато інших чоловіків заплямованих гріхом.
78. Що свідки заявляють цілком вільно, те слід прийняти на суді; (покази), котрі відрізняються від тих, які вони роблять недоречно, нічого не варті для (цілей) справедливості.
79. Свідків, яких збирають у суді в присутності позивача та відповідача, нехай суддя вислухає, люб'язно закликаючи їх наступним чином:
80. «Те, що ви знаєте має бути взаємно розглянуто в цей спосіб між двома людьми перед нами, повідомте все, по-правді; бо ви є свідками в цій (справі).
81. Свідок, який говорить правду в своїх свідченнях, здобуває (після смерті) найпрекрасніші світи (блаженства), а тут (унизу) неперевершену славу; таке свідчення шанує (сам) Брахма.
82. Той же, хто дає неправдиві свідчення, міцно пов'язаний путами Варуни, безпомічний протягом ста існувань; нехай, (отже, люди) дають правдиві свідчення.
83. Правдивістю свідок очищається, правдивістю зростає його заслуга, отже, правду повинні говорити свідки всіх каст (варна).
84. Сама Душа є свідком Душі, і Душа – притулком Душі; не зневажайте власної Душі, найвищого свідка людей.
86. Небо, земля, води, (чоловік у) серці, місяць, сонце, вогонь, Яма та вітер, ніч, двоє сутінків та справедливість знають поведінку всіх тілесних істот!».
87. (Суддя), очищаючись, повинен запитати вдень двічінароджених (свідків), які (також були) очищені (і стоять) обличчям на північ чи схід, дати правдиві свідчення в присутності (зображення) богів і Брахманів.
88. Нехай він вислухає Брахмана (починаючи з) «Говори», Кшатрія (починаючи з) «Говори правду», Вайшью (застерігаючи його) (нагадуванням) про його стада, зерно і золото, Шудру (погрожуючи йому) (провиною) кожного злочину, що спричиняє втрату каст;
89. (Кажучи), «Які б місця (мук) не були призначені (мудрецьми) вбивці брахмана, вбивці жінок і дітей, тому, хто зраджує друга, і невдячній людині, будуть твоєю (долею), якщо ти кажеш неправдиво.
90. (Нагорода) за всі гідні справи, які ти, добрий чоловіче, зробив з миті твого народження, стануть часткою собак, якщо у своїй промові ти відступишся від істини.

91. Якщо ти думаєш, о доброчесний друже, поважаючи себе, «я сам» (знай, що) той мудрець, який є свідком усіх доброчесних вчинків і всіх злочинів, постійно мешкає у твоєму серці.
92. Якщо ти не розходишся з тим божественним Ямою, сином Вайвасвати, який живе в твоєму серці, тобі не потрібно ні відвідувати Гангу, ні (землю) Куру.
93. Оголений і стрижений, мучений голодом і спрагою і позбавлений зору, той, хто дає неправдиві свідчення, піде з горщиком просити їжі біля дверей свого ворога.
94. Стрімко, у цілковитій темряві, грішний чоловік впаде у пекло, який, допитаний у суді, відповідає на одне питання неправдиво.
95. Той, хто в суді (правосуддя) неправдиво розповідає про справу (або стверджує факт), свідком якого він не був, нагадує сліпого, який ковтає рибу з кістками.
96. Боги незнайомі з кращою людиною в цьому світі, ніж тією, обізнана Душа якої не відчуває занепокоєння, коли вона дає свідчення.
97. Дізнайся, друже, з переліку, в належному порядку, скільки він знищує родичів, котрий дає неправдиві свідчення у кількох окремих випадках.
98. Він вбиває п'ятьох брехливими свідченнями щодо (дрібної) худоби, він вбиває десятьох брехливими свідченнями щодо телят, він вбиває сотню брехливими свідченнями щодо коней і тисячу брехливими свідченнями щодо людей.
99. Неправдиво говорячи у справі стосовно золота, він вбиває народжених і ненароджених; брехливими свідченнями щодо землі, він вбиває все; отже, остерігайтеся брехливих свідчень щодо землі.
100. Вони оголошують (брехливі свідчення) щодо води, плотського задоволення з жінками і всіх коштовних каменів вироблених у воді або складених з каменів, однаково (нечестивими), як брехню щодо землі.
101. Позначивши відмінно все зло, (яке породжується) лжесвідченням, заяви відкрито все, як (ти) чув або бачив (те)».
102. З Брахманами, які доглядають худобу, торгують, ремісничують, стають акторами (або співаками), прислужниками чи лихварями, (суддя) поводитиметься як із Шудрами.
103. У (деяких) випадках людина, яка хоч і знає (факти) відмінні, але дає такі (неправдиві свідчення) з побожного мотиву, не втрачає небес; такі (свідчення) вони називають мовою богів.
104. Кожного разу, коли смерть Шудри, Вайш'ї, Кшатрія або Брахмана буде (спричинена) оголошенням правди, може бути оголошена неправдою, бо така (брехня) краща за істину.
105. Такі (свідки) повинні пропонувати Сарасваті жертви вареного рису (кару), які є священними для богині мови, (таким чином) виконуючи найкраще покаяння щоб виправити провину в цій неправді.
106. Або такий (свідок) може запропонувати, згідно з правилом, очищене масло на вогонь, читаючи тексти Кушманда, або Рік, священні Варуна, «Розв'яжи, о Варуно, найвищі пута», або три вірші Водам.
107. Чоловік, який, не хворіючи, не дає свідчень у (справі) позики і подібній, протягом трьох тижнів (після виклику), стане відповідальним за весь борг і (оплачує) десяту частину цілого, (як штраф, королю).
108. Свідком, якому протягом семи днів після дачі показань трапляється (лихо через) хворобу, пожежу або смерть родича, повинен бути сплачений борг та штраф*. (* - бо такі лиха вважаються доказом лжесвідчення).
109. Якщо дві (сторони) сперечаються щодо справ для яких відсутні свідки, і (суддя) не може посправжньому встановити істину, він може мотивувати її прояснення навіть присягою.

110. І великих мудреців, і богів клятви були прийняті з метою (вирішення сумнівних) справ; а Васіштха навіть присягнувся перед королем (Судасою), сином Пігавана.
111. Нехай жодна мудра людина не присягає облудно, навіть у дрібниці; бо, хто облудно присягає, втрачений у цьому (світі) і по смерті.
112. Жоден злочин, що спричиняє втрату касті, не вчиняється шляхом присяги (облудно) жінкам, речам кимось бажаним, під час шлюбу, заради корму для корови, чи палива, і на те (щоб показати) милість Брахману.
113. Нехай (суддя) змусить Брахмана присягати своєю правдивістю, Кшатрія – своєю колісницею або верховою твариною і його зброєю, Вайш'ю – його телятами, зерном і золотом, а Шудру (прокляттям на його власну голову) всіма важкими провинами (патака).
114. Або (суддя) може змусити (сторону) нести вогонь чи пірнати під водою, або окремо торкатися голови своїх дружин та дітей.
115. Той, кого палаючий вогонь не палить, кого водяні сили піднімають (швидко), хто не зустрінеється зі швидким лихом, повинен бути невинним, (силою) його клятви.
116. Раніше, коли Ватсу звинувачував його молодший брат, вогонь, шпигун світу, не спалив навіть волоса (його), через його правдивість.
117. Кожного разу, коли за будь-яким позовом подано неправдиві свідчення, нехай (суддя) скасовує рішення, і все, що було зроблено, має (вважатись) скасованим.
118. Докази (дані) з жадоби, неухважності, залякування, дружби, хіті, гніву, невігластва та дитячості – визнаються недійсними.
119. Я викладу, в (належному) порядку, відповідні покарання тому, хто дає неправдиві свідчення з будь-якого з цих мотивів.
120. (Той, хто лжесвідчить) через жадобу, буде оштрафований на тисячу (пана), (той, хто це зробить) через неухважність, найнижче покарання; (якщо людина це робить) через страх, два середні покарання будуть оплачені як штраф, (якщо він це робить) через дружбу, у чотири рази більше найнижчої суми (покарання).
121. (Той, хто це робить) через хіть, (хай заплатить) у десять разів від найнижчого штрафу, але (той, хто це робить) через гнів, утричі наступного (або другого штрафу); (той, хто це робить) через незнання, дві повні сотні, але (той, хто це робить) через дитячість, сто (пана).
122. Вони заявляють, що мудрі прописали ці штрафи за лжесвідчення, щоб запобігти несправедливості та стримувати несправедливість.
123. Але справедливий король штрафує і проганяє (людей) трьох (нижчих) каст (варн), які дали неправдиві свідчення, але Брахмана він (лише) вижене.
124. Ману, син Самосутного (Сваямбгу), назвав десять місць, за якими покарання може бути (накладено) у справах трьох (нижчих) каст (варна); але Брахман виганяється неушкодженим (із країни).
125. (Цими) органами є, живіт, язик, дві руки і, по-п'яте, дві ноги; око, ніс, два вуха, так само й (ціле) тіло.
126. Нехай (король), повністю з'ясувавши мотив, час і місце (злочину), а також врахувавши стан (злочинця) та (природу) злочину, накладе покарання на тих, хто цього заслуговує.
127. Несправедливе покарання руйнує добре ім'я серед людей і славу (після смерті), та навіть у наступному світі призводить до втрати небес; нехай, отже, остерігається завдавати (його).
128. Король, який карає тих, хто цього не заслуговує, а не тих, хто цього заслуговує, наводить на себе велику ганьбу і (після смерті) занурюється в пекло.

129. Нехай покарає спочатку (м'яким) застереженням, потім (суворим) докором, на третій раз штрафом, після цього ж, тілесною карою.
130. Але коли він не може стримати таких (правопорушників) навіть тілесними покараннями, тоді нехай застосує до них навіть усі чотири (способи разом).
131. Ті технічні назви (певної кількості) міді, срібла та золота, які зазвичай використовуються на землі для комерційних справ серед людей, я повністю повідомлю.
132. Дуже маленький шматочок, який видно, коли сонце світить крізь решітку, вони оголошують (бути) найменшою з (усієї) кількості і (названий) трасарену (плаваюча частинка пилу).
133. Знай (що) вісім трасарену (рівні) в обсязі (до) лікши (яйце воші), три з них одному зернятку чорної гірчиці (рагасаршапа), а три з останніх, насінню білої гірчиці.
135. Чотири суварна – це одна пала, а десять пала – одна дхарана; дві крішналі (срібла), зважені разом, слід вважати однією машака срібла.
136. Шістнадцять із них роблять срібну дхарану, або пурану; але знай (що) карша міді – це каршапана, або пана.
137. Знай (що) десять дхаран срібла складають одну сатаману; чотири суварни слід вважати (рівними) за вагою нішці (*nishka*).
138. Двісті п'ятдесят пана оголошуються першим (або найнижчим) покаранням, п'ять (сотень) вважаються середнім (або серединним), але одна тисяча найвищим.
138. Двісті п'ятдесят пана оголошуються першим (або найнижчим) покаранням, п'ять (сотень) вважаються середнім (або серединним), але одна тисяча – найвищим.
139. Борг, визнаний належним, (відповідач) сплачує п'ять зі ста, (як штраф), якщо ж це буде заперечуватись (але доведено), то вдвічі більше; це вчення Ману.
140. Позикодавець може передбачити збільшення свого капіталу за відсотки дозволені Васіштхою, і брати щомісяця вісімдесяту частину сотні (*тобто, до 15%*).
141. Або, пам'ятаючи про обов'язок добрих людей, він може взяти два із сотні (щомісяця), бо той, хто бере два із сотні, не стає грішником заради наживи.
142. Лише два зі ста, три, чотири і п'ять, (а не більше), він може приймати щомісячні відсотки відповідно до порядку каст (варна).
143. Але якщо дана вигідна застава (тобто та від якої накопичується прибуток), він не отримуватиме відсотків за позику; також він не може, зберігаючи (таку) заставу протягом дуже довгого часу, давати її або продати.
144. Застава (лише для її збереження) не повинна використовуватися примусово, (позикодавець), так використовуючи її, мусить відмовитися від своїх (цілих) відсотків, або, (якщо вона була зіпсована в результаті використання), він повинен задовольнити (власника) шляхом (сплати) її початкової ціни; в іншому випадку він вчиняє крадіжку застави.
145. Ні застава, ні вклад не можуть бути втрачені з часом; обидва вони підлягають відновленню, хоча й залишаються довго (у заставі).
146. Речі, що використовуються з дружньої згоди, корова, верблюди, верховий кінь та (звір), призначені для об'їжджання, ніколи не втрачаються (для власника).
147. (Але загалом), яке б (майно), власник не бачив використовуваним іншими протягом десяти років, хоча й присутній він нічого не каже, те (майно) він не поверне.

148. Якщо (власник не) недоумок, не неповнолітній, і якщо (його майном) користується (інший) на його очах, воно втрачено для нього за законом; ворожий власник зберігає це майно.
149. Застава, межа, майно немовлят, (відкритий) вклад, запечатаний вклад, жінки, майно короля та багатство Шротрії не втрачаються внаслідок (ворожого) використання.
150. Дурень, який використовує заставу без дозволу власника, повинен перерахувати половину своїх відсотків, як компенсацію за (таке) використання.
151. У грошових операціях відсотки, що виплачуються одночасно (не в розстрочку), ніколи не повинні перевищувати подвоєного (основного боргу); на зерно, фрукти, шерсть або волосся, (і) звірів-носіїв, він не повинен перевищувати п'яти разів (початкової кількості).
152. Передбачені відсотки, що перевищують законну ставку, суперечать (закону) і не можуть бути повернуті; вони називають це лихварським способом (позики); (позикодавець) не має, (в жодному разі), права на (більше) ніж п'ять із сотні.
153. Нехай він не бере відсотків поза роком, а також таких, які не затверджені, а також складних відсотків, періодичних відсотків, обумовлених відсотків та фізичних відсотків.
154. Той, хто, не маючи можливості сплатити борг (у встановлений час), бажає укласти нову угоду, може продовжити угоду після сплати належних відсотків.
155. Якщо він не може сплатити гроші, (що підлягають відсоткам), він може вставити їх в оновлену (угоду); він повинен сплатити стільки відсотків, скільки можуть бути належними.
156. Той, хто уклав контракт на перевезення вантажів возом за гроші і погодився на певне місце чи час, не пожинає цієї винагороди, якщо не дотримується (передбаченого) місця та часу.
157. Яку б ставку не встановлювали люди, які є знавцями морських подорожей і здатні обчислити (прибуток) відповідно до місця, часу та предметів, (що перевозяться), те (має законну силу) у таких випадках стосовно платежу (який буде здійснено).
158. Людина, яка стає поручителем у цьому (світі) за появу (боржника), а не робить цього, сплачує борг із власного майна.
159. Але гроші, які зобов'язані поручительством, або марно обіцяні, або втрачені під час гри, або за хмільне, або залишені несплаченим штрафом та податком, чи митом, син (сторони, яка його заборгувала), не зобов'язаний платити.
160. Це, щойно згадане правило, поширюється на випадок поруки (лише); якщо поручитель виплати помре, (суддя) може змусити навіть його спадкоємців сплатити борг.
161. За рахунок чого тоді те, що після смерті поручителя, потім виплачує інший, справи якого цілком відомі, позикодавець може (у деяких випадках) згодом вимагати борг (у спадкоємців)?
161. За рахунок чого тоді те, що, крім виплати, після смерті поручителя, справи якого цілком відомі, позикодавець може, (у деяких випадках), згодом вимагати борг (зі спадкоємців)?
162. Якщо поручитель отримав гроші (від того, за кого він взяв заставу) і мав грошей достатньо (щоб заплатити), то (його спадкоємець), який їх отримав, виплатить (борг) зі свого майна; це встановлене правило.
163. Угода, укладена особою у хмільному стані чи божевільною, чи тяжко розладною (хворобою тощо), або повністю залежною, дитиною або дуже старою людиною, чи не уповноваженою стороною – недійсна.
164. Та угода, яка була укладена всупереч закону або встановленій поведінці (добросесних), не може мати законної сили, хоча вона й може бути встановлена (шляхом доказів).

165. Шахрайську заставу чи продаж, шахрайський дарунок чи схвалення, а також (будь-яку справу), коли він виявляє шахрайство, (суддя) оголошує недійсною.
166. Якщо боржник помер і (позичені гроші) були витрачені на сім'ю, вони повинні бути сплачені родичами з власного статку, навіть якщо вони розділені.
167. Навіть особа, яка цілком перебуває на утриманні, укладає угоду на користь сім'ї, господар (будинку), незалежно, – чи проживає він у своїй країні, чи за кордоном, – не скасує її.
168. Що дано силою, що використовується силою, а також, що було скоєно силою, й усі інші справи, здійснені силою, Ману визнав недійсними.
169. Троє страждають заради інших, свідки, поручитель та судді; але четверо збагачують себе (через інших), Брахман, позикодавець, торговець і король.
170. Жоден король, яким би бідним він не був, не повинен брати нічого, чого не слід брати, і він, хоч би заможний, не відмовляється, беручи те, що йому слід узяти, будь то навіть мале.
171. Внаслідок того, що він узяв те, що не слід брати, або відмовився від того, що слід отримати, король буде звинувачений у слабкості і загине в цьому (світі) та після смерті.
172. Беручи належне, запобігаючи змішанню каст (варна) і захищаючи слабких, сила короля зростає, а він процвітає в цьому (світі) та після смерті.
173. Нехай принц, відтак, подібно Ямі, не прислухаючись до власних симпатій і антипатій, поводить себе точно так само, як Яма, придушуючи свій гнів і приборкуючи себе.
174. Але того недоброзичливого короля, який у своїй нерозумності вирішує несправедливо, його вороги незабаром підпорядковують собі.
175. Якщо, підкоряючи любов і ненависть, він вирішує причини згідно із законом, (серця) його підданих привертаються до нього, наче річки, що (плинуть) до океану.
176. (Боржника), який скаржиться королю на те, що його позикодавець стягує (борг) незалежно (від суду), король змушує сплатити, (як штраф), одну чверть (суми), а його позикодавцю (належні) гроші.
177. Навіть (особистою) працею боржник повинен відшкодувати (те, що він винен) своєму позикодавцю, якщо він з тієї ж касті або нижчої; але (боржник) вищої касті, повинен платити це поступово, (коли він щось заробляє).
178. Згідно з цими правилами, нехай король рівно вирішує між людьми, які суперечать один одному у справі, яка доведена свідками та (іншими) доказами.
179. Розумна людина вносить вклад (лише) людині з (доброї) родини, доброї поведінки, добре знайомій із законом, правдивій, яка має багато родичів, заможній і шанованому (арію).
180. Яким би способом людина не передавала що-небудь у руки іншій, таким самим чином повинна бути повернута та сама річ (власнику); як доставлено (було, так мусить бути) повернуто.
181. Той, хто не повертає вкладу вкладнику на його прохання, може бути засуджений суддею і за відсутності вкладника.
182. У разі відсутності свідків, нехай (суддя) по-справжньому дасть золото тому (відповідачу) під якимось приводом, через шпигунів відповідного віку та зовнішності, (а потім вимагає його назад).
183. Якщо (відповідач) поверне його в тому вигляді, в якому він був узятий під заставу, на ньому не буде нічого (з цього опису), в чому його звинувачують інші.
184. Але якщо він повертає не те золото, яке слід, тим (шпигунам), то він буде змушений примусово відновити обидва (вклади); це встановлена норма закону.

185. Відкритий або запечатаний вклад ніколи не повинен повертатися близькому родичу (вкладника протягом життя останнього); бо, якщо (отримувач) помер (не доправивши його), вони втрачені (*вважаються повернутими власнику*), але якщо він не помер, вони не втрачені.
186. Але (заставоутримувач), який за власним бажанням повертає їх близькому родичу померлого (вкладника), не повинен переслідуватися (за них) королем або родичами вкладника.
187. І (у сумнівних випадках) він повинен спробувати отримати цю річ дружніми засобами, не (вдавшись до) виверту чи розслідуючи поведінку (заставоутримувача), він повинен вирішити (справу) м'якими засобами.
188. Таке правило для повернення всіх тих відкритих вкладів; у випадку запечатаного вкладу (заставоутримувач) не зазнає (засудження), якщо лише він чогось не взяв.
189. (Вклад) викрадений злодіями або змитий водою, чи спалений вогнем, (заставоутримувач) не зможе зробити його корисним, якщо він не взяв його частину (собі).
190. Того, хто привласнює заставу, і того (хто просить про це) не зробивши цього, (суддя) випробовуватиме всіма (різними) способами та присягами передбаченими у Веді.
191. Той, хто не поверне заставу, і той, хто вимагає того, чого він ніколи не вносив, повинні бути покарані як злодії, або змушені заплатити штраф, рівний (вартості збереженої або заявленої речі).
192. Король повинен змусити того, хто не відновить відкритий вклад, і так само, хто зберігає запечатаний вклад, сплатити штраф, рівний (його вартості).
193. Людина, яка облудним способом заволодіє чужим майном, повинна бути привселюдно покарана різними (способами), тілесними (або грошовими) покараннями, разом зі своїми співучасниками.
194. Якщо вклад, певного опису чи кількості, хтось бере під заставу в присутності певної кількості (свідків), він повинен знати, що він саме такий (за описом та кількістю; заставоутримувач) який робить неправдиву заяву (щодо цього) підлягає штрафу.
195. Але якщо що-небудь доставляється або отримується приватно, це повинно бути приватно повернуто; яка застава (була, такою повинна бути) зворотна доставка.
196. Таким чином, нехай король вирішує (причини) щодо вкладу та дружньої позики (для використання), не виказуючи (надмірної) суворості до заставоутримувача.
197. Якщо хтось продає майно іншої людини, не будучи власником і без згоди власника, (суддя) не допускає того злодія, хоча він може й не вважати себе злодієм, за свідка (у будь-якому випадку).
198. Якщо (кривдник) є родичем (власника), його штрафують на шістьсот пана; якщо він не родич і не має виправдання, він буде винним у крадіжці.
199. Подарунок або продаж, зроблені кимось іншим, крім власника, повинні вважатися недійсними, згідно правила судового розгляду.
200. Якщо володіння явне, але жодного права власності не розрізнити, там право (має бути) доказом (власності), а не володінням; таке усталене правило.
202. Якщо справжнього (продавця) не буде, (покупець) будучи виправданий публічним продажем, повинен бути звільнений королем без покарання, але (колишній власник), який втратив рухоме майно, отримає його (назад від покупця).
203. Один товар, змішаний з іншим, не повинен продаватися (як чистий), а поганий (як гарний), ні менший, (ніж відповідна кількість або вага), ні що-небудь, чого немає в руці або приховується.
204. Якщо після показу однієї дівчини нареченому видають іншу, він може одружитися з ними обома за ту саму ціну; так Ману освятить.

205. Той, хто видає (дівчину заміж), попередньо відкрито заявивши про її вади, незалежно від того, божевільна вона, уражена проказою або втратила невинність, не підлягає покаранню.
206. Якщо жрець, обраний для здійснення жертвопринесення, відмовляється від своєї роботи, лише частку (платні), відповідно до (виконаної) роботи, отримує він від тих, хто працює з ним.
207. Але той, хто покине свою роботу після того, як будуть сплачені жертвоприношення, отримає свою повну частку і доручає виконувати (те, що залишиться) іншому (жрецю).
208. Але, якщо (окремі) збори призначені для кількох частин обряду, чи отримає їх той (хто виконує частину), чи всі вони ділять їх?
209. Жрець Адхварью візьме колісницю, а Брахман на розпалюванні вогнів (Агньядхана) – коня, жрець Хотрі також візьме коня, а Удгатрі – візок, (використаний), коли (Сому) придбали.
210. (Чотири) головні жерці серед усіх (шістнадцяти), які мають право на одну половину, отримують половину (платні), наступні (чотири) половину того, декілька, що мають право на третю частку, одну третину, а тим, хто має право на четверту, чверть.
211. Застосовуючи ці принципи, розподіл часток повинен здійснюватися серед тих людей, які тут (нижче) виконують свою роботу спільно.
212. Гроші повинні бути дані (або обіцяні) для благочестивої мети однією людиною іншій, котра їх просить для цього, дар же буде недійсним, якщо (гроші) згодом не (використані) у (зазначений) спосіб.
213. Але якщо (отримувач) через гордість або жадібність намагається примусити (виконати обіцянку), його повинен змусити король заплатити одну суварну, як спокуту його крадіжки.
214. Отже, законне вилучення дарунку було цілком пояснено; наступним я запропоную (закон) про не виплату заробітної плати.
215. Найманий (слуга або робітник), який, не хворіючи, через пиху, не виконує свою роботу згідно угоди, буде оштрафований на вісім кришналів і йому не виплачуватиметься плата.
216. Але (якщо він справді) хворий, (і) після одужання виконує (свою роботу) згідно з початковою угодою, він отримуватиме плату навіть по (закінченні) дуже довгого часу.
217. Але якщо він, хворий чи ні, не (виконує або) виконує (іншими) його роботу, відповідно до його згоди, плата за цю роботу йому не виплачується навіть (якщо вона лише) трохи неповна.
218. Тож, закон про не виплату заробітної плати повністю викладено; далі я розтлумачу закон стосовно людей, які порушують угоду.
219. Якщо людина, яка належить до товариства, що населяє село або район, після присяги на угоду, порушує її через скупість, (король) виганяє її зі свого королівства,
220. і, посадивши такого порушника угоди, він змусить його заплатити шість нішок, (кожну з) чотирьох суварн і одну сатаману срібла.
221. Праведний король застосовуватиме цей закон про штрафи в селах та кастах (гаті) до тих, хто порушує угоду.
222. Якщо хтось у цьому (світі), після купівлі чогось чи продажу, пошкодує (про свою угоду), він може повернути або забрати (назад) цю річ протягом десяти днів.
223. Але після (закінчення) десяти днів він не може ні забрати, ні змусити її повернути (назад); і той, хто її візьме (назад), і той, хто її віддасть (назад, крім, як за згодою), карається штрафом короля в шістсот (пана).
224. Але сам король накладе у дев'яносто шість пана штрафу на того, хто видає дівчину з вадюю (залицяльнику), не повідомивши (його про вадю).

225. Але той чоловік, який зі злости каже про діву: «Вона не діва», буде оштрафований на сто (пана), якщо він не зможе довести її зіпсованість.
226. Шлюбні тексти застосовуються виключно до незайманих (і) ніде серед людей до жінок, які втратили цноту, бо такі (жінки) виключаються з релігійних обрядів.
227. Шлюбні тексти є певним доказом (того, що діву взяли законною) дружиною; але вчені повинні знати, що вони (і церемонія одруження завершуються з сьомим кроком (нареченої навколо священного вогню).
228. Якщо хтось у цьому (світі) пошкодує про будь-яку завершену угоду, (король) утримуватиме його на шляху справедливості згідно правил, наведених вище.
229. Я повністю повідомлю, згідно з дійсним законом, (правила стосовно) суперечок, які виникають внаслідок провини власників худоби та пастухів.
230. Вдень відповідальність за безпеку (худоби покладається) на пастуха, вночі на господаря, (за умови, що вона перебуває) в його будинку; (якщо це буде) інакше, пастух нести відповідальність (за неї протягом ночі також).
231. Найманий пастух, якому платять молоком, може дойти, за згодою господаря, найкращу (корову) з десяти; таким повинен бути його найм, якщо (не) виплачується (інша) плата.
232. Пастух сам виправляє (втрату тварини), яка заблукала, знищена червою, вбита собаками або (впала) в яму, якщо він не доклав належних зусиль (щоб запобігти цьому).
233. Але за (тварину), яку викрали злодії, хоч і підняв тривогу, пастух не платить, за умови, що він повідомить свого господаря у належне місце та час.
234. Якщо худоба вмирає, нехай він несе своєму господареві вуха, шкіру, хвоста, сечові міхури, сухожилля та жовту справжню жовч, і нехай вказує на її особливі позначки.
235. Але якщо кози чи вівці оточені вовками, а пастух не поспішає (їм на допомогу), брехня несе відповідальність за будь-яку (тварину), на яку вовк може напасти та вбити.
236. Але якщо вони, утримуючись у (належному) стані, пасуться разом у лісі й вовк, раптово стрибнувши на одну з них, вбиває її, пастух не несе в цьому випадку відповідальності.
237. З усіх боків села, простір – сто дану чи три сам'я-кидка (вшир), – нехай буде зарезервовано (для пасовища), і в тричі (такий простір) навколо міста.
238. Якщо худоба завдає шкоди необгородженим посівам на ньому, (спільному), король у такому випадку не повинен карати пастухів.
239. (Власник поля) повинен зробити там живопліт, на який верблюд не погляне, і закрити кожну щілину, через яку собака чи кабан можуть просунути його голову.
240. (Якщо ж худоба чинить шкоду) в загородженому полі біля шляху або біля села, пастуха штрафують на сто (пана); (але худобу) без нагляду пастуха, (сторожа в полі) повинна прогнати.
241. (За шкоду) на інших полях, (з кожної голови) худоби (сплачується штраф у розмірі одного (пана) і чверті, а в усіх (випадках, вартість) (знищеного) врожаю повинна бути відшкодована власнику поля; це встановлене правило.
242. Але Ману оголосив, що немає оплати штрафу за (заподіяну шкоду) коровою протягом десяти днів після її отелення, биками та худобою, присвяченою богам, незалежно від того, супроводжує їх пастух чи ні.
243. Якщо (посіви знищені) з вини (самого) землероба, штраф складає вдесятеро більше, ніж частка (короля); але штраф (повинен бути) лише у половину цієї суми, якщо (виною тому) слуги, а землероб про це не знав.

244. Цих правил праведний король повинен дотримуватися (в усіх випадках) проступків господарів, їх худоби та пастухів.
245. Якщо між двома селами виникла суперечка щодо межі, король врегулює межі в місяці Г'яйштха, коли наземні позначки найбільш чітко видно.
246. Нехай він позначить межі деревами (напр.) Н'ягродхами, Ашваттхамами, Кімшуками, бавовняними деревами, Шала, пальмами Пальміра та деревами з молочним соком,
247. групуючи чагарники, бамбуки різних видів, Самі, повзучими рослинами та насипними курганми, очеретами, заростями Кубгаки; таким чином межа не буде забута.
249. і оскільки він бачить, що через незнання людьми меж, у світі постійно трапляються порушення, нехай зробить інші приховані позначки для меж,
250. камені, кістки, коров'яче волосся, полову, попіл, горщики, сухий коров'як, цеглу, шлаки, гальку та пісок,
251. і будь-що з подібних речей, щоб земля не поглинула, навіть через тривалий час, те він повинен приховати там, де поєднується одна межа (з іншою).
252. За цими ознаками, довготривалими володіннями та постійними протоками води, король встановлює межі (землі) двох суперечних сторін.
253. Якщо є сумніви навіть при огляді знаків, врегулювання спору щодо меж залежатиме від свідків.
254. Свідки, (даючи свідчення) щодо межі, повинні бути допитані щодо маркувальних знаків у присутності натовпу жителів села, а також двох учасників справи.
255. Коли вони, допитані, одноголосно вирішують, саме так він записує межу (письмово), разом із їхніми іменами.
256. Нехай вони, поклавши землю на голови, одягаючи гірлянди (з червоних квітів) та червоний одяг, присягаючись всіма (винагородами) за заслужені вчинки, влаштовують (межу) по-правді.
257. Якщо вони визначають (межу) в зазначений спосіб, вони невинні у кривосвідченні; але якщо вони визнають це несправедливо, вони будуть змушені заплатити штраф у двісті (пана).
258. У разі відсутності свідків (із двох сіл, люди) чотирьох сусідніх сіл, які є чесними, приймають, (як свідки), рішення щодо межі, в присутності короля.
259. У разі відмови сусідів, (які є) первісними мешканцями (країни та можуть бути) свідками щодо межі, (король) може заслухати свідчення навіть наступних, мешканців лісу.
260. (А саме), мисливців, птахоловів, пастухів, рибалок, копачів коріння, змісловів, збирачів та інших лісовиків.
261. Коли вони, допитані, оголошують позначки для перетину кордонів, саме так король справедливо забезпечує їх встановлення між двома селами.
262. Рішення щодо меж полів, криниць, ставків, садів та будинків залежить від (доказів) сусідів.
263. Якщо сусіди дають неправдиві свідчення, коли люди сперечаються про межу, король змусить кожного з них заплатити середній розмір покарання як штраф.
264. Той, хто погрозами привласнює будинок, ставок, сад чи поле, буде оштрафований на п'ятсот (пана); (якщо він порушив) через незнання, штраф (повинен бути) двісті (пана).
265. Якщо межі неможливо встановити (за будь-якими доказами), нехай праведний король, із (наміром) принести їм (всім) вигоду, сам призначить (його) землю (кожному); це встановлене правило.

266. Відтак, закон вирішення (суперечок) щодо меж, був повністю проголошений, далі я запропоную (спосіб) вирішення (випадків) наклепу.
267. Кшатрій, який паплюжив Брахмана, карається штрафом у розмірі ста (пана); Вайш'я – сто п'ятдесят або двісті; Шудра зазнає фізичних покарань.
268. Брахмана штрафують на п'ятдесят (пана) за наклеп на Кшатрія; у (випадку) з Вайш'єю штраф повинен становити двадцять п'ять (пана); у (випадку) із Шудрою – дванадцять.
269. За злочини двічінароджених проти тих, хто тієї самої касті (варна, штраф повинен бути) також дванадцять (пана); за промови, які не слід вимовляти, цей (і кожен штраф повинен бути) подвійним.
270. Однонародженій людині (Шудрі), яка ображає двічінароджену людину грубою лайкою, відрізають язика; бо вона низького походження.
271. Якщо він згадує імена та касті (ґаті) (двічінароджених) образливо, розпечений залізний цвях, у десять пальців, встромлюють йому в рот.
272. Якщо він зарозуміло повчає Брахманів їхньому обов'язку, король змусить залити гарячу олію в рот і вуха.
273. Той, хто через зарозумілість неправдиво висловлюється стосовно навчання (кастового побратима), своєї країни, своєї касті (ґаті) або обрядів, за якими освячували його тіло, повинен сплатити штраф у двісті (пана).
274. Той, хто, навіть правдиво, (зневажливо) називає іншу людину однооким, кульгавим або подібними (прізвиськами), буде оштрафований, принаймні, на одного каршапану.
275. Той, хто паплюжить своїх матір, батька, дружину, брата, сина чи вчителя, і той, хто не поступається дорогою своєму наставникові, змушений буде заплатити сто (пана).
276. (За взаємне насильство) Брахмана і Кшатрія, розбірливий (король) повинен накласти найнижчий штраф на Брахмана, а на Кшатрія – середній.
277. Вайш'я і Шудра повинні бути покарані точно так само, відповідно до їхніх каст, але язик (Шудри) не повинен бути вирізаний; таке рішення.
278. Таким чином, правила покарання (застосовані у справах) за наклеп, правдиво були проголошені; далі, я запропоную рішення (про випадки) нападу.
279. Якою б кінцівкою не зашкодив чоловік з низької касті (чоловікові з трьох) вищих (каст), саме ця кінцівка повинна бути відрізана; це вчення Ману.
280. Хто підніме руку чи палицю, тому відсічуть руку; хто в гніві вдарить ногою, тому відрубають ногу.
281. Чоловік низької касті, який намагається сісти на одне сидіння з людиною високої касті, повинен бути таврований на стегнах і вигнаний, або (король) змусить порізати його сідниці.
282. Якщо з зарозумілості він плює (на вищого), король дасть відрізати обидві губи; якщо він мочиться (на нього), статевий орган; якщо він пускає вітер (на нього), задній прохід.
283. Якщо він хапає за волосся (вищого), нехай (король) без вагань відрубає йому руки, так само (якщо він хапає його) за ноги, бороду, шию або мошонку.
284. Хто порізав шкіру (рівного) або закривавив (його), штрафується на сто (пана), той, хто розрізав м'яз – шість нішок, той, хто зламав кістку, буде вигнаний.
285. Відповідно до корисності кількох (видів) дерев, за їх пошкодження повинен бути накладений штраф; це встановлене правило.

286. Якщо удар завдано людині чи тварині з метою (заподіяння їм) болю, (суддя) призначає штраф пропорційно кількості (заподіяного) болю.
287. Якщо кінцівка поранена, (спричинена) рана або кров (тече, нападник) повинен оплатити (постраждалому) витрати на лікування або все, (як звичайні засоби лікування, так і витрати лікування, як) штраф (королю).
288. Той, хто пошкодить товари іншого, навмисно чи ненавмисно, повинен задовольнити (власника) і сплатити королю штраф, рівний (шкоді).
289. У разі (пошкодження) шкури або посуду зі шкури, дерева або глини, штраф (повинен бути) у п'ять разів більший за їх вартість; так само у випадку (пошкодження) квітів, коренів та плодів.
290. Вони заявляють стосовно возу, його візника та власника, (що) існує десять випадків, коли не може бути застосоване покарання (за заподіяну шкоду); в інших випадках призначається штраф.
291. Коли вуздечку защепило, коли ярмо зламане, коли віз розвертається вбік або назад, коли зламана вісь або колесо,
292. коли шкіряні ремінці, мотузка на шії або вуздечка порвані, і коли (візник) голосно кричав: «Дайте дорогу!», Ману заявив, (що в усіх цих випадках) жодне покарання (не повинно застосовуватися).
293. Але якщо візок з'їжджає зі (шляху) через бажання водія, власник штрафується, якщо (завдано) збиток, – двісті (пана).
294. Якщо візник умілий (але недбалий), його одного штрафують; якщо візник не вмільний, пасажери возу (також) повинні бути оштрафовані на сто (пана).
295. Але якщо його зупиняє на своєму шляху худоба або (інший) віз, і він спричиняє смерть будь-якої живої істоти, без сумніву накладається штраф.
296. Якщо людина вбита, його (візника) провина буде одночасно такою ж, як і (зłodія); для великих тварин, таких як корови, слони, верблюди чи коні, половина цього.
297. За поранення дрібної худоби штраф (повинен бути) двісті (пана); штраф за чудових диких чотириногих та птахів становитиме п'ятдесят (пана).
298. За віслуків, овець та кіз штраф становитиме п'ять маша; але покаранням за вбивство собаки чи свині є одна маша.
299. Дружину, сина, раба, учня та (молодшого) брата по крові, які допустили помилки, можуть бити мотузкою або розколоти бамбуком,
300. але по задній частині тіла (лише), ніколи по шляхетній частині; той, хто вдарить їх інакше, зазнає такої ж провини, як і зłodій.
301. Таким чином, цілий закон про напад (і заподіяння шкоди) оголошено повністю; зараз же я поясню правила рішень (у випадках) крадіжки.
302. Нехай король докладе максимум зусиль, щоб покарати зłodіїв; бо, якщо він карає зłodіїв, слава його зростає, а царство процвітає.
303. Той король насправді завжди гідний шани, який забезпечує безпеку (своїм підданим); за виконання жертвопринесення (саттра, яку він ніби виконує) тим самим зростає, бо безпека (його підданих являє) жертвну винагороду.
304. Король, який (належним чином) захищає (своїх підданих), отримує від кожного і всіх шосту частину їхніх духовних заслуг; якщо він не захистить їх, шоста частина їх недоліків також (впаде на нього).

305. Незалежно від того, які (заслуги людина здобуває) читаючи Веду, жертвуючи, благодійними дарами (або) поклоняючись (Гуру і богам), король отримує шосту частину цього, через належний захист (свого королівства).
306. Король, який захищає створених істот відповідно до священного закону і б'є тих, хто гідний фізичних покарань, щодня приносить (ніби) жертви, на яких сотні тисяч (даються як) винагороди.
307. Король, який не надає захисту, (проте) бере свою частку натурою, свої податки, мито та збори, щоденні дарунки та штрафи, незабаром (після смерті) потоне в пеклі.
308. Вони заявляють, що король, який не надає захисту, (однак) отримує шосту частину виробленого, бере на себе весь бруд усього свого народу.
309. Знайте, що король, який не дотримується правил (закону), атеїст і хижий, який не захищає (своїх підданих, але) пожирає їх, опуститься низько (після смерті).
310. Нехай він обережно стримує нечестивих трьома методами, – ув'язненням, заковуючи їх у кайдани, та різними (видами) тілесних покарань.
311. Бо караючи нечестивих і віддаючи перевагу добродіям, королі постійно освячуються, як двічінароджені люди жертвами.
312. Король, який бажає власного добробуту, повинен завжди ставитись поблажливо до сторін у суді, немовлят, літніх та хворих людей, котрі лають його.
313. Той, хто, болюче скривджений людьми прощає (їх), у нагороду за цей (вчинок) буде піднесений на небесах; але той, хто, (гордий) своїм королівським станом, не прощає їм, з цієї (причини) потоне у пеклі.
314. Злодій повинен, біжучи, наблизитися до короля з розпущеним волоссям, зізнаючись у цій крадіжці (й кажучи): «Ось так я зробив, покарай мене».
315. (І він повинен) нести на плечі товкач, або кий із дерева Кхадіра, або спис, гострий з обох кінців, або залізний ціпок.
316. Незалежно від того, покараний він чи помилуваний, злодій звільняється від (провини) крадіжки; але король, якщо не покарає, бере на себе провину злодія.
317. Вбивця вченого Брахмана кидає свою провину на того, хто їсть його їжу, перелюбна дружина на її (недбалого) чоловіка, (грішний) учень або жертводавець на (їх недбалого) вчителя (або жерця), злодій на короля, (який його прощає).
318. Але люди, які вчинили злочини і були покарані царем, йдуть на небо, будучи чистими, як ті, що здійснювали гідні вчинки.
319. Той, хто викраде мотузку чи горщик з криниці, або пошкодить хижу, де розподіляється вода, повинен сплатити одну маша штрафу і повернути (річ, витягнуту або пошкоджену) на її (належне місце).
320. На того, хто вкрав більше десяти кумбх зерна, (накладається) тілесне покарання; в інших випадках він повинен бути оштрафований в одинадцять разів і виплатити (власнику вартість його) майна.
321. Тож фізичні покарання будуть застосовані за викрадення більше сотні (пала) речей, що продаються на вагу, (тобто) золота, срібла тощо, та найкращого одягу.
322. За (крадіжку) більше п'ятдесяти (пала) прийнято відітнути руки (злочинця); але в інших випадках нехай він оплатить штраф в одинадцять разів більший за вартість.
323. За викрадення знатних людей, особливо жінок, та найцінніших дорогоцінних каменів, (злочинець) заслуговує фізичного (чи смертного) покарання.

324. За крадіжку великих тварин, зброї чи ліків нехай король визначить покарання, врахувавши час і мету (для якої вони були призначені).
325. За (крадіжку) корів Брахмана, проколювання (ніздрів) неплідної корови, а також за викрадення (іншої) худоби (Брахмана, порушник) негайно втратить половину його ніг.
326. (За крадіжку) ниток, бавовни, речовин для бродіння, коров'яку, патоки, кислого молока, солодкого молока, вершкового масла, води або трави,
327. посудини з бамбука або іншого очерету, солі різних видів, глиняних (посудин), землі та попелу,
328. риби, птахів, олії, очищеного масла, м'яса, меду та інших речей тваринного походження,
329. або інших речей подібного типу, хмільних напоїв, вареного рису та будь-якого виду вареної їжі, штраф (повинен бути) вдвічі більший (за викрадений виріб).
330. За квіти, зелене зерно, чагарники, ліани, дерева та інше нечищене (зерно), штраф (має бути) п'ять кришналів.
331. За лущене зерно, овочі, коренеплоди та фрукти, штраф (повинен бути) сто (пана), якщо немає зв'язку (між власником та злодієм), п'ятдесят (пана), якщо такий зв'язок існує.
332. Правопорушення (з цього опису), яке вчиняється у присутності (власника) та із застосуванням насильства, буде грабіж; якщо (воно вчинено) за його відсутності, це буде крадіжка; так само, якщо (володіння) чимось заперечується після того, як це було взято.
333. На ту людину, яка може вкрасти (будь-які) згадані вище речі, коли вони підготовлені до (використання), нехай король накладе перше (або найнижче) покарання; так само на того, хто може вкрасти (священний) вогонь із кімнати (в якій він зберігається).
334. Якою б кінцівкою злодій, будь-яким чином, не вчинив (злочин) проти людей, саме тієї (король) позбавить його, щоб запобігти (повторенню злочину).
335. Ні батько, ні вчитель, ні друг, ні мати, ні дружина, ні син, ні домашній жрець, не повинні залишатися без покарання королем, якщо вони не виконують свого обов'язку.
336. Там, де іншу просту людину оштрафують на одну каршапану, короля штрафують на одну тисячу; це встановлене правило.
337. У випадку (крадіжки), провина Шудри буде у вісім разів, Вайш'ї – у шістнадцять, Кшатрія – у тридцять два,
338. Брахмана – у шістдесят чотири, або у цілих сто разів, або (навіть) двічі по шістдесят чотири; (кожному з них) за знання природи злочину.
339. (Виривання) коріння та плодів дерев, деревини для (жертвовного) вогню та трави для годівлі корів, Ману оголосив (не) крадіжкою.
340. Брахман, прагнучи отримати власність у людини, яка забрала те, що їй не було дано, або жертвуючи за неї, або навчаючи її, так само подібний до злодія.
341. Двічінароджений, який подорожує і чий запаси вичерпані, не штрафується, якщо він бере два стебла цукрового очерету або два (їстівних) кореня з поля іншої людини.
342. Той, хто прив'язує неприв'язану або звільняє прив'язану (худобу інших людей); хто бере раба, коня чи віз, зазнає вини злодія.
343. Король, який карає злодіїв за цими правилами, здобуде славу в цьому світі, а після смерті неперевершене блаженство.

344. Король, який бажає завоювати трон Індри та нетлінну вічну славу, навіть на мить не повинен нехтувати (карати) людину, яка вчинила насильство.
345. Той, хто вчиняє насильство, повинен вважатися найгіршим злочинцем, (більш злим), ніж наклепник, злодій і тим, хто завдає шкоди (іншому) палицею.
346. Але той король, який прощає винуватця насильства, швидко гине і викликає ненависть.
347. Ні заради дружби, ні заради великої користі, король не повинен відпускати винуватців насилля, які викликають жах у всіх істот.
348. Двічінароджені можуть брати зброю, коли (їм) заважають (виконувати їхні обов'язки), коли знищують (загрози) двічінародженим кастам (варна) у (лихі) часи,
349. на власний захист, для боротьби за винагороду обов'язків жерців, і з метою захисту жінок та Брахманів; той, хто (за таких обставин) вбиває заради правди, не чинить гріха.
350. Можна без вагань вбити вбивцю, який наближається (із вбивчим умислом), будь то вчитель, дитина, чи літній чоловік, або Брахман, глибоко обізнаний на Ведах.
351. Вбиваючи вбивцю, вбивця не несе провини, незалежно від того, робить він це (публічно чи таємно); в такому випадку лють відступає від люті.
352. Чоловіків, які чинять перелюб з дружинами інших, король позначає покараннями, що викликають жах, а згодом проганяє.
353. Бо (перелюб) спричиняє змішання каст (варна) серед людей; звідти (слідuje) гріх, який ріже навіть коріння і спричиняє руйнування всього.
354. Чоловік, раніше звинувачений у (таких) порушеннях, який таємно розмовляє з дружиною іншого чоловіка, повинен виплатити перший (або найнижчий) штраф.
355. Але чоловік, раніше не обвинувачений, який (таким чином) розмовляє з (жінкою) з якоїсь (розумної) причини, не несе ніякої провини, оскільки в ньому немає проступку.
356. Той, хто звертається до дружини іншого чоловіка на Тіртсі, за межами села, в лісі або біля злиття річок, зазнає (покарання) за перелюбні вчинки (самграхана).
357. Пропонування подарунків (жінці), сварка (з нею), торкання її прикрас та сукні, сидячи з нею на ліжку, усі (ці дії) вважаються обдуманим порушенням подружньої поведінки (самграхана).
358. Якщо хтось торкається жінки в місці (до якого не можна торкатися) або дозволяє (доторкнутися до себе в таке місце), усі (такі дії, вчинені) за взаємною згодою, оголошуються перелюбом (самграхана).
359. Людина, яка не є Брахманом, повинна зазнати смерті за перелюб (самграхана); бо дружин усіх чотирьох каст завжди слід ретельно оберігати.
360. Жебракам, бардам, чоловікам, які здійснили початковий обряд Ведичного жертвопринесення, та ремісникам, не заборонено говорити з заміжніми жінками.
361. Нехай ніхто не спілкується з дружинами інших людей після того, як йому заборонили (робити це); але той, хто розмовляє (з ними), незважаючи на заборону, буде оштрафований на одну суварну.
362. Це правило не поширюється на дружин акторів та співаків, ні (на) тих, хто живе (інтригами) своїх (дружин); бо такі чоловіки відправляють своїх дружин (до інших) або, ховаючись, дозволяють їм триматись злочинних стосунків.
363. Однак той, хто таємно розмовляє з такими жінками або з рабнями, яких утримує якийсь (господар), і з жінками-подвижницями, буде змушений заплатити невеликий штраф.

364. Той, хто зневажить не згодну дівчину, негайно зазнає тілесних покарань; але чоловік, який насолоджується дівчиною за згодою, не зазнає тілесних покарань, якщо (його каста) буде такою ж (як і її).
365. За дівчину, яка загравала з (чоловіком) вищої (касти), він не отримує жодного штрафу; але ту, яка залицяється до (чоловіка) нижчої (касти), нехай змусять жити замкнутою в її будинку.
366. (Чоловік) низької (касти), який кохається з дівчиною вищої (касти), зазнає фізичних покарань; той, хто звертається до дівчини рівної (касти), сплачує шлюбну платню, якщо її батько цього бажає.
367. Але якщо хтось нахабно, силою бруднить дівчину, негайно відріжуть йому два пальці, і він заплатити штраф у шістсот (пана).
368. Чоловік рівної (касти), який оскверняє охочу дівчину, не зазнає відрізання пальців, але повинен заплатити штраф у двісті (пана), щоб утримати його від повторення (злочину).
369. Дівчина ж, яка бруднить (іншу) дівчину, повинна бути оштрафована на двісті (пана), заплатити подвійний розмір її (шлюбної) платні і отримати десять (ударів) кийком.
370. Але жінці, яка бруднить дівчину, слід негайно поголити (голову) або відрізати два пальці і змусити їхати (через місто) на віслюку.
371. Якщо дружина, пишаючись величчю своїх родичів або (своєю) досконалістю, порушує обов'язок перед своїм володарем, король змусить зацькувати її собаками у публічному місці.
372. Нехай він змусить чоловіка-злочинця спалити на розпеченому залізному ліжку; вони кластимуть під нього дрова, (доки) грішник не згорить (на смерть).
373. На людину (колись) засуджену, яку (знову) звинувачують протягом року, подвійний штраф (слід накласти); так само (слід подвоїти штраф) за (повторне) злягання з Врат'єю та Чандалом.
374. Шудра, який злягається з жінкою двічінародженої касті (варни), яку охороняли або не охороняли (карається таким чином): якщо її не охороняли, він втрачає статевий орган і все своє майно; якщо її охороняли, то все, (навіть своє життя).
375. (За злягання з охоронюваною Брахманкою, Вайш'я позбавляється всього свого майна, після ув'язнення на рік; Кшатрій штрафуються на тисячу (пана) і голиться із сечею (осла).
376. Якщо Вайш'я чи Кшатрій має зв'язок з не охоронюваною Брахманкою, нехай штрафуються: Вайш'я на п'ятсот (пана), а Кшатрій на тисячу.
377. Але навіть ці двоє, якщо вони зазіхають на Брахманку (не тільки), охоронювану, (але й дружину видатного мужа), будуть покарані як Шудра або спалені у вогні з сухої трави.
378. Брахман, який хтиво пізнає охоронювану Брахманку проти її волі, карається штрафом у тисячу (пана); але йому доведеться заплатити п'ятсот, якщо він мав зв'язок із охочою.
379. Бриття частини (голови) призначено для Брахмана (замість) смертної кари; але (чоловіки) інших каст зазнають смертної кари.
380. Нехай він ніколи не вбиває Брахмана, хоча той і вчинив усі (можливі) злочини; нехай вижене такого (злочинця), залишивши все його майно (йому) та (його тіло) неушкодженим.
381. На землі невідомо жодного більшого злочину, ніж вбивство Брахмана; отже, король не повинен навіть уявляти в думках вбивство Брахмана.
382. Якщо Вайш'я наблизиться до охоронюваної жінки касті Кшатрійів, або Кшатрій до (охоронюваної) жінки Вайш'ї, вони обидва заслуговують на те ж покарання, як у випадку з не охоронюваною Брахманкою.

383. Брахман повинен бути примушений заплатити штраф у розмірі тисяча (пана), якщо він злягався з охоронюваними (жінками) з цих двох (каст); за (образу) (охоронюваної) жінки Шудри, штраф у розмірі тисяча (пана) на Кшатрія або Вайш'ю.
384. За (злягання) з не охоронюваною Кшатрійкою, штраф у розмірі п'ять сотень (пана припаде) на Вайш'ю; але (за те саме порушення), Кшатрій повинен бути поголений із сечею (осла) або (заплатити) стільки ж штрафу.
385. Брахман, який наближається до не охоронюваних жінок (із) (касти) Кшатріїв чи Вайш'ів, або Шудряни, штрафується на п'ятсот (пана); але (за злягання з) жінкою з нижчих (каст) – одну тисячу.
386. Той король, у місті якого не живе жоден злодій, жоден перелюбник, жоден наклепник, жодна людина винна у насильстві і жоден хто коїть напади, досягає світу Шакри (Індри).
387. Приборкання цих п'яти в його краях забезпечує королю першорядність володаря серед рівних йому та славу у світі.
388. Жертводавець, який залишає запрошеного жерця, і запрошений жрець, який залишає жертводавця, (кожен будучи) здатний виконувати свою роботу і не забруднений (тяжкими злочинами), повинен бути оштрафований на сто (пана).
389. Ні мати, ні батько, ні дружина, ні син не повинні бути відкинуті; той, хто їх відкине, якщо він не винен у злочині, що спричинив втрату касти, буде штрафований на шістсот (пана).
390. Якщо двічінароджені сперечаються між собою щодо обов'язку станів, король, який бажає свого добробуту, не повинен (поспіхом) вирішувати (що є) закон.
391. Виявивши їм належну шану, він повинен за (сприяння) Брахманів, спочатку заспокоїти їх лагідним (словом), а потім навчити їх обов'язку.
392. Брахман, який не запрошує свого наступного сусіда та його сусіда наступним за ним, (хоча) обидва гідні (шани), до свята на якому розважають двадцять Брахманів, підлягає штрафу в розмірі однієї маша.
393. Шротрія, який не розважає добродесного Шротрію на сприятливих святкових обрядах, змушений буде заплатити йому двічі (вартості) їжі та одну золоту маша, (як штраф королю).
394. Сліпий, недоумок, (каліка), який пересувається за допомогою дошки, чоловік, якому виповнилося сімдесят років і той, хто дарує благо Шротріям, не зобов'язується жодним (королем) платити податок.
395. Нехай король завжди доброзичливо поводить себе зі Шротрією, хворим або стражденним чоловіком, немовлям та літнім чи незаможним чоловіком, людиною високого походження та шанованою людиною (Арієм).
396. Прач повинен прати (одяг його наймитів) обережно на гладкій дошці з дерева Салмалі; він не повинен повертати одяг (однієї особи) тим, (іншим), а також дозволяти нікому (крім власника) носити його.
397. Ткач, (який отримав) десять пала (ниток), повинен повернути (вагою тканини) ще одну пала; той, хто діє інакше, змушений буде заплатити штраф у дванадцять (пана).
398. Нехай король візьме двадцятку частину тієї (суми), яку люди, добре обізнані зі встановленням мита та зборів (і) вмілі (оцінювати вартість) усіх видів товарів, змогли визначити як вартість кожного придатного товару.
399. Нехай король відбере все майно (торговця), який із жадібності експортує товари на які король має монополію, або (експорт яких заборонений).
400. Той, хто уникає митниці (або мита), той, хто купує або продає в неналежний час, або той, хто робить неправдиву заяву при переліку (своїх товарів), штрафується у вісім разів (суми мита) від якої він намагався ухилитися.

401. Нехай (король) затвердить (ставки) купівлі-продажу всіх ходових товарів, обміркувавши (належним чином), звідки вони приходять, куди вони йдуть, як довго їх тримають, (ймовірний) прибуток та (ймовірні) витрати.
402. Раз на п'ять ночей, або наприкінці кожних двох тижнів, нехай король відкрито встановлює ціни для (купців).
403. Усі ваги та міри повинні бути належним чином позначені, і раз на півроку нехай він переглядає їх.
404. На переправі, за (порожній) візок слід заплатити одну пана, чоловік з (ношею) половину пана, за тварину та жінку – одну чверть (пана), за чоловіка без носі – половину чверті.
405. Візки (навантажені) повними посудинами (товарів), повинні сплатити за проїзд на переправі відповідно до вартості (товару), порожні посудини та люди без багажу трохи менше.
406. За тривалий проїзд, найм човна мусить бути пропорційним місцю та часу; знайте, що це (правило стосується) до (проходів вздовж) берегів річок; на морі ж немає незмінного (перевезення).
407. Але жінку, яка була вагітна два місяці й більше, подвижника, лісового відлюдника та Брахманів, які вивчають Веду, не повинні змушувати платити мито на поромі.
408. Що б не було пошкоджено на човні з вини човнярів, це повинно бути відновлено човнярами сукупно, (кожен сплачуючи) свою частку.
409. Це рішення в клопотаннях (пред'явлених) пасажирами (має лише добро) на випадок, якщо човнярі винні в недбалстві на воді; у разі (нещасного випадку) спричиненого (волею) богів, штраф не може (накладатися на них).
410. (Король) повинен наказати Вайш'ї торгувати, позичати гроші, обробляти землю або доглядати худобу, а Шудрі служити двічінародженим кастам.
411. (Якийсь заможний) Брахман співчутливо підтримуватиме як Кшатрія, так і Вайш'ю, якщо вони страждають нестачею засобів існування, наймаючи їх на роботу, (яка підходить для) їх (каст).
412. Але Брахман, який, оскільки він владний, з жадібності змушує посвячених (чоловіків) двічінароджених (каст), проти їх волі, виконувати роботу рабів, карається королем штрафом у шістьсот (пана).
413. Але Шудру, купленого чи не купленого, він може змусити робити роботу слуги; бо його створив Самосутий (Сваямбгу), щоб бути рабом Брахмана.
414. Шудра, хоч і звільнений його господарем, не звільняється від служіння; оскільки це його вроджене, хто ж може звільнити його від цього?
415. Є раби семи видів, (а саме): хто потрапив у полон за правилом; хто служить за його повсякденну їжу; хто народжений у будинку; кого купили і кого отримали; той хто успадкований від предків; і хто потрапляє в рабство шляхом покарання.
416. Дружина, син та раб, ці троє, оголошено, не мають майна; багатство, яке вони заробляють, (набувається) для того, кому вони належать.
417. Брахман може впевнено володіти речами (свого) Шудри (раба); бо, оскільки той (раб) не може мати майна, його господар може брати його власність.
418. (Король) повинен обережно змусити Вайш'ю і Шудру виконати роботу (призначену) для них; бо якби ці дві (касти) відступили від своїх обов'язків, вони б заплутали цей (весь) світ.
419. Нехай він щодня наглядає за завершенням своїх починань, вантажами та возами, (збором) своїх доходів та виплат, копальнями та скарбницею.

420. Король, який таким чином закінчує справи, всі законні, перераховані вище, і усуває всі гріхи, досягає найвищого стану (блаженства).

РОЗДІЛ ІХ

1. Зараз я запропоную вічні закони для чоловіка та його дружини, які дотримуються шляху обов'язку, чи разом вони, чи в розлуці.
2. Жінки вдень і вночі повинні оберігатися, залежачи від чоловіків їх (сімей), і, якщо вони прихилиються до чуттєвих насолод, їх слід тримати під чиєюсь покурою.
3. Її батько захищає (її) в дитинстві, її чоловік захищає (її) в молодості, а її сини захищають (її) у старості; жінка ніколи не годна до незалежності.
4. Вартий осуду той батько, який не віддає (свою дочку заміж) у належний час; вартий осуду чоловік, який не наближається до (його дружини у належний період), і вартий осуду син, який не захищає свою матір після смерті чоловіка.
5. Жінок слід особливо оберігати від зловісних схильностей, в яких би дрібницях вони не проявлялися; бо, якщо їх не охоронятимуть, вони принесуть смуток двом сім'ям.
6. Враховуючи той найвищий обов'язок серед усіх каст, навіть слабкі чоловіки (повинні) прагнути оберігати своїх дружин.
7. Той, хто ретельно оберігає свою дружину, зберігає (чистоту) свого потомства, добродісну поведінку, свою сім'ю, себе й свої (засоби здобуття) заслуги.
8. Чоловік, після зачаття його дружиною, стає ембріоном і народжується знову нею; бо то є подружжя чесноти дружини (гая), що він народжується (гаяте) знову нею.
9. Який чоловік, котрому дружина вірна, такий само і син, якого вона виношує; нехай він ретельно оберігає свою дружину, щоб зберегти чистоту свого потомства.
10. Жоден чоловік не може цілком оберігати жінок силою; але їх можна оберігати прийняттям (наступних) заходів:
11. Нехай (чоловік) доручить своїй (дружині) збирання та витрату свого багатства, підтримку (всього) у чистоті, виконання релігійних обов'язків, готування їжі та догляд за речами господи.
12. Жінок, ув'язнених у домі надійними та слухняними слугами, все ж не (добре) охороняють; лиш ті, які за власним бажанням оберігають себе, добре охороняються.
13. Пиття (хмільного), спілкування з поганими людьми, розлука з чоловіком, блукання деінде, сон (у невідповідний час) та проживання в будинках інших чоловіків – це шість причин загибелі жінок.
14. Жінки не переймаються красою, і їм немає діла до віку; (думаючи): «(Досить того, що) він чоловік», вони віддаються і красеню, і потворному.
15. Завдяки своїй пристрасті до чоловіків, через свою мінливу вдачу, через природну легкодухість, вони стають неприхильними до своїх чоловіків, наскільки б обережно їх не охороняли в цьому (світі).
16. Знаючи їхню вдачу, яку Володар істот заклав у них при творінні, хай буде так, що (кожний) чоловік мусить найбільше докладати зусиль, щоб оберігати їх.
17. (При їх створенні), Ману відводив жінкам (любов до їх) ліжка, (до їх) місця та (до) візерунку, нечистих бажань, гніву, обману, злостивості та поганій поведінки.
18. Для жінок жоден (священний) обряд (не проводиться) зі священними текстами, так встановлено закон; жінки, (які) позбавлені сили та позбавлені (знання) Ведичних текстів, (такі ж нечисті, як) (сам) обман, це стало правило.

19. І, з цією метою, багато священних текстів співаються також у Ведах, щоб (повністю) пізнати справжній характер (жінок); почуйте (нині ті тексти, які посилаються на) спокуту їхніх (гріхів).
20. «Якщо моя мати, заблукавши і невірна, задумала заборонені бажання, хай мій батько захистить те насіння від мене», – такий священний текст.
21. Якщо жінка думає в глибині душі про щось, що поранить її чоловіка, (вищезазначений текст) оголошується (засобом) для повного усунення такої невірності.
22. Якими б не були якості чоловіка, з яким жінка поєднується згідно із законом, такі самі якості вона приймає, мов річка (поєднана) з океаном.
23. Акшамала, жінка найнижчого походження, будучи з'єднаною з Васіштхою і Шарангі, (будучи з'єднаною) з Маңдапалою, стала гідною шани.
24. Ці й інші жінки низького народження, досягли слави у цьому світі завдяки відповідним добрим якостям своїх чоловіків.
25. Таким чином, проголошено завжди чисте відоме поведження, (яке впорядковує стосунки) між чоловіком і дружиною; почуйте (далі) закони, стосовно дітей, які є причиною щастя у цьому світі та після смерті.
26. Між дружинами (штріях), яким (судилося) народити дітей, які забезпечують багато благословень, які гідні шани та осяють (їхні) оселі, та між богинями долі (штріях, які проживають) у будинках (чоловіків), ніякої різниці немає.
27. Народження дітей, виховання народжених та повсякденне життя чоловіків, (у цих питаннях) – жінка, очевидна основа.
28. Народження, (належне виконання релігійних обрядів), вірна служба, найвище подружнє щастя та небесне блаженство для предків та себе, залежать лише від дружини.
29. Та, яка приборкуючи свої думки, мову та дії, не порушує свого обов'язку перед своїм володарем, живе разом з ним (після смерті) на небесах, а в цьому світі названа добродієчними: вірна (дружина, – садхві).
30. Але за невірність до свого чоловіка, дружина зазнає осуду серед людей і (в наступному житті) вона народжується в утробі шакала й мучиться хворобами, покаранням за свій гріх.
31. Послухайте (зараз) наступне святе обговорення, корисне для всіх людей, яке добродієчні (сьогодні) та давні великі мудреці проводили щодо нащадків чоловічої статі.
32. Вони (всі) кажуть, що син (жінки) належить володареві, але щодо (значення терміна) володар – тексти різняться; одні називають батька (дитини володарем), інші заявляють (що це) власник землі.
33. За священною традицією жінку оголошують землею, чоловіка – насінням; творення всіх тілесних істот (відбувається) завдяки поєднанню землі з насінням.
34. У деяких випадках насіння більш видатне, а в інших – лоно жінки; але коли обидва рівні, потомство найбільш високо цінується.
35. При порівнянні насіння та посудини (для насіння), насіння оголошується більш важливим; адже потомство всіх створених істот відзначається характеристиками насіння.
36. Який (вид насіння посіяно на полі підготовленому в належний час), така (рослина) цього ж виду, позначена особливими якостями насіння, в ньому й виникає.
37. Цю землю, дійсно, називають первісною утровою створених істот; але насіння не розвиває у його розвитку якихось властивостей утробі.
38. У цьому світі насіння різних видів, посіяне в потрібний час на землі, навіть на одному полі, виходить (кожне) відповідним до свого виду.

39. Рис (названий) вріхи та (той, названий) салі, мудга-боби, сезам, маша-боби, ячмінь, цибуля та цукрова тростина, (усі) виникають відповідно до їх насіння.
40. Щоб одну (рослину) посіяти, а інша виросте, не може статися; яке б насіння не було посіяне, (рослина) саме такого виду з'являється.
41. Отже, ніколи розсудливий, добре навчений чоловік, який знає Веду та її Анги, і бажає довгого життя, не повинен жити з чужою дружиною.
42. Щодо цієї (справи), знайомі з минулим вимовляють такі строфи, які співав Ваю (Вітер, щоб показати), що насіння не слід сіяти (жодним) чоловіком на те, що належить іншому.
43. «Як стріла, пущена (мисливцем), який після цього б'є пораненого (оленя) в рану (зроблену іншим), влучає даремно, так і насіння, посіяне на тому, що належить іншому, швидко втрачається для сіяча».
44. (Мудреці), які знають минуле, називають цю землю (прітхві) саме за дружиною Прітху; вони оголошують – поле належить тому, хто очистив від дерев, а оленя тому, хто (першим) поранив його.
45. Тільки він є досконалий чоловік, який складається (з трьох з'єднаних осіб), своєї дружини, себе та свого потомства; так (каже Веда) і (вчені) Брахмани також пропонують цей (принцип): «Чоловік оголошений єдиним із дружиною».
46. Ні продажем, ні відмовою, дружина не звільняється від чоловіка; такими ми знаємо закон, який Володар істот (Праджапаті) створив давно.
47. Один раз розподіляють (спадщину), (один раз) дівчину видають заміж (і) один раз (чоловік) каже: «Я віддам»; кожна з цих трьох (дій виконується) лише один раз.
48. Як з коровами, кобилами, верблюдицями, невільницями, буйволицями, козами та вівцематками – не батько (або його власник) отримує потомство, так само (це) з дружинами інших.
49. Ті, хто, не маючи власного поля, але маючи зерно, сіє його в чужий ґрунт, дійсно не отримує зерна врожаю, яке може вирости.
50. Якби (бик одного чоловіка) породив сотню телят з коровами іншого чоловіка, вони належали би власнику корів; даремно би бик витратив свої сили.
51. Отже, чоловіки, які не мають подружнього майна в жінках, але сіють своє насіння в ґрунт інших, приносять користь власникові жінки; але той, хто дає насіння, не пожинає переваг.
52. Якщо між власником поля та власником насіння не укладено угоди щодо врожаю, вигода однозначно належить власнику поля; посудина важливіша за насіння.
53. Але якщо особливою угодою (поле) передається (іншому) для сівби, то власник насіння та власник ґрунту вважаються в цьому світі пайовиками (врожаю).
54. Якщо насіння переноситься водою або вітром на чиесь поле і проростає (там), насіння (рослина, що виросла з нього) належить саме власнику поля, власник насіння не отримує врожаю.
55. Знайте, що такий закон стосується потомства корів, кобил, невільниць, верблюдів, козлів та вівцематок, а також самиць птахів і буйволиць.
56. Таким чином, вам проголошено порівняльну важливість насіння та лона; далі я запропоную закон (застосовний) до жінок у часи нещастя.
57. Дружина старшого брата для його молодшого (брата) – дружина Гуру; але дружина молодшого оголошена (бути) невісткою старшого.

58. Старший (брат), який наблизився до дружини молодшого і молодший (брат, який наближається) до дружини старшого, крім випадків нещастя, обидва стають вигнанцями, хоча (вони були належним чином уповноважені).
59. При відсутності спадкоємців (її чоловіка), жінка, яка отримала дозвіл, може отримати (належно) (передбаченим порядком), бажане потомство шляхом (співжиття зі) швагром або (з якимось іншим) Сапіндою (чоловіка).
60. Той (кого) призначено (співіснувати) з вдовою, повинен (підійти до неї) вночі, намащений очищеним маслом і мовчки, (і) породити одного сина, в жодному разі не другого.
61. Деякі (мудреці), обізнані на законі, розглядають мету призначення не досягнутою цими двома (при народженні першого), гадають, що другого (сина) можна законно породжувати (такій) жінці.
62. Але коли мета призначення (спільного проживання) з вдовою досягнута, відповідно до закону, ці двоє поводяться один до одного, як батько та невістка.
63. Якщо ці двоє, (будучи таким чином призначеними), відхиляються від правила і діють від плотського бажання, вони обоє стануть ізгоями, (як люди), які оскверняють постіль невістки або Гуру.
64. Двічінародженими вдова не призначена для (співжиття) з будь-якою іншою особою (крім чоловіка); бо ті, хто призначить (її) іншому (чоловіку), порушать вічний закон.
65. У священних текстах, що стосуються шлюбу, призначення (вдів) ніде не згадується, а також повторне одруження вдів не передбачено правилами стосовно шлюбу.
66. Ця практика, яку засвідчують вчені двічінароджених каст, як придатна для великої рогатої худоби, кажуть (мала місце) навіть серед людей, поки правив Вена.
67. Той голова величних мудреців, який раніше володів усім світом, спричинив сум'яття у кастах (варнах), його розум був знищений хіттю.
68. З того (часу) доброзвичайні осуджують того (чоловіка), який у своєму глупстві призначає жінку, чоловік якої помер, (виношувати) дітей (іншому чоловікові).
69. Якщо (майбутній) чоловік дівчини помирає після заручин, її швагер одружиться з нею згідно наступного правила.
70. Згідно з правилом, обручившись з нею, (яка повинна бути) одягнена в білий одяг і старанно очищена, він підходить до неї один раз у кожний сприятливий час, поки не народить.
71. Нехай жоден розсудливий чоловік, віддавши свою дочку одному (чоловікові), не віддасть її знову іншому; бо той, хто віддає (свою дочку), яку він раніше давав, бере на себе (провину), говорячи неправдиво стосовно людини.
72. Хоча (чоловік), можливо, прийняв дівчину у належному вигляді, він може кинути (її, якщо вона матиме) недолік, хвора або не цнотлива, і (якщо її) дано шахрайством.
73. Якщо хтось видає дівчину сповнену недоліків, не повідомляючи про них, (наречений) може розірвати цю (угоду) із злісним дарувальником.
74. Чоловік, який має справу (за кордоном), може виїхати після забезпечення підтримку на свою дружину; бо дружина, хоч і добродісна, може стати нечистою, якщо має брак засобів на життя.
75. Якщо (чоловік) вирушив у подорож після забезпечення (її), дружина піддається обмеженням у своєму повсякденному житті; але якщо він пішов не забезпечивши (її), вона може існувати бездоганною ручною працею.

76. Якщо чоловік поїхав за кордон з якогось священного обов'язку, (вона) повинна чекати його вісім років, якщо (він поїхав) (здобути) навчання або славу – шість (років), якщо (він поїхав) для розваг – три роки.
77. Протягом одного року нехай чоловік терпить дружину, яка його ненавидить; але після (проміжку в) рік, нехай позбавить її власності та припинить співжиття з нею.
78. Її, яка виявляє неповагу до (чоловіка), яка пристрастилася до (якоїсь злої) пристрасті, є п'яницею або хворою, слід покинути на три місяці (і) позбавити її прикрас та обстановки.
79. Але та, яка виявляє відразу до божевільного чи ізгоя (чоловіка), євнуха, позбавленого чоловічої сили або враженого хворобою, як покараного за злочини, не повинна бути відкинута або позбавлена її майна.
80. Та, яка вживає хмільні напої, погано поводиться, бунтівна, хвора, пустотлива або марнотратна, може в будь-який час бути замінена (іншою дружиною).
81. Безплідну дружину можуть замінити на восьмому році; у якої діти (всі) помирають – на десятому; яка виношує лише дочок – на одинадцятому; але та, яка сварлива – без зволікань.
82. Але хвору дружину, яка є доброю (до свого чоловіка) і доброчесну у своїй поведінці, можна замінити (лише) за її власною згодою і ніколи не слід зневажати.
83. Дружину, яка, коли взяли іншу, у гніві покидає дім (свого чоловіка), слід негайно ув'язнити або вигнати в присутності родичів.
84. Але її, яка хоч і було заборонено, вживає хмільне на святах або ходить на публічні видовища чи збори, буде оштрафовано на шість кришналів.
85. Якщо двічінароджені одружуються з жінками власних, так і інших (нижчих каст), – старшинство, шана та житло тих (дружин) мусять (відповідати) згідно порядку каст (варна).
86. Серед усіх (двічінароджених людей), жінка рівної касті лише, і не жодна з інших каст, повинна особисто бути присутньою зі своїм чоловіком та допомагати йому в його щоденних священних обрядах.
87. Але той, хто з безглуздя допускає той (обов'язок) виконувати іншій, поки його дружина рівної касті жива, оголошений древніми таким (мерзенним), як Чандал (породжений з) (касті) Брахмана.
87. Але той, хто з безглуздя допускає той (обов'язок) виконувати іншій, поки його дружина рівної касті жива, оголошений древніми таким (мерзенним), як Чандал, (хоч і породжений в) (касті) Брахмана.
88. Видатному, гарному прохачеві рівної (касті) повинен (батько) віддати свою дочку, згідно встановленого правила, хоч вона й не досягла (належного віку).
89. (Але) дівчина, хоч і вийшла заміж, ліпше повинна залишатися в (батьківському) домі до смерті, ніж щоб вона колись була віддана чоловіку, позбавленому добрих якостей.
90. Три роки нехай дівчина чекає, хоча вона й досягла зрілості; але після цього часу нехай вона сама вибере собі нареченого (рівної) (касті та чину).
91. Якщо, не будучи заміж, вона сама шукає чоловіка, ні вона не несе провини, ані той, за кого вона виходить заміж.
92. Дівчина, яка сама вибирає, не повинна брати з собою жодної прикраси подарованої батьком, матір'ю чи братами; якщо вона їх забере, це буде крадіжка.
93. Але той, хто бере (дружиною) зрілу дівчину, не повинен платити ніякого шлюбного збору її батькові; бо (останній) втратить його володіння над нею внаслідок його попередження (законного результату про появу) її суперників.

94. Чоловік, у віці тридцяти років одружується з дівчиною дванадцяти, яка йому подобається, або чоловік двадцяти чотирьох на дівчині восьми; якщо ж (виконанню) його обов'язків буде (інше) перешкоджати, (він повинен одружитися) негайно.
95. Чоловік приймає дружину від богів, (він не одружується з нею) згідно з власною волею; роблячи те, що подобається богам, він завжди повинен підтримувати її (поки вона) вірна.
96. Щоб бути матерями – створені жінки, а батьками – чоловіки; отже, релігійні обряди призначені у Веді для здійснення (чоловіком) разом із дружиною.
97. Якщо після сплати шлюбної винагороди за дівчину, той хто дав винагороду помирає, вона видається заміж за його брата, якщо вона дасть згоду.
98. Навіть Шудра не повинен брати шлюбну плату, коли віддає свою дочку; бо той, хто бере плату, продає свою дочку, покривавши (справу під іншим ім'ям).
99. Ні древні, ні сучасні добродішні люди, не робили такого (вчинку), щоб пообіцявши (дочку) одному чоловікові, вони віддали її іншому;
100. Дійсно, ми не чули, навіть у колишніх творіннях, про таку (річ, як) прихований продаж доньки за сталою ціною, яка називається шлюбна плата.
101. «Нехай взаємна вірність зберігається до смерті», це можна вважати підсумком вищого закону для чоловіка та дружини.
102. Нехай чоловік і жінка, одружені, постійно докладають зусиль, щоб (вони не могли бути) роз'єднані (і) не порушили їх взаємної вірності.
103. Так було оголошено вам закон для чоловіка та його дружини, який тісно пов'язаний із подружнім щастям, і спосіб виховання нащадків у часи лиха; вивчіть же (нині закон стосовно) поділу спадщини.
104. Після смерті батька та матері, брати, зібравшись, можуть розділити між собою рівними частками батьківське (і материнське) майно; бо, вони не мають влади (над ним) поки живуть батьки.
105. (Або) старший сам може взяти все батьківське майно, інші житимуть під ним так само, як (вони жили) за свого батька.
106. Відразу після народження свого первістка, чоловік (називається) батьком сина і звільняється від боргу перед пращурами; той (син), отже, гідний (отримати) все майно.
107. Той єдиний син, на якого він покладає свій борг і завдяки якому він здобуває безсмертя, зароджений для (виконання) закону; всіх інших вони вважають потомками бажання.
108. Як батько (підтримує) своїх синів, так само нехай старший підтримує своїх менших братів, і нехай вони, згідно закону, поведуться щодо свого старшого брата, як сини (поведуться щодо свого батька).
109. Старший (син) робить сім'ю процвітаючою або навпаки, доводить її до розорення; старший (вважається) серед чоловіків найбільш гідним пошани, старшого не зневажають добродішні.
110. Якщо старший брат поводить як старший брат (повинен це робити), він (мусить поводитися) як мати і як батько; але якщо він поводить не гідно старшого брата, його все одно слід шанувати, як родича.
111. Або нехай вони живуть разом, або окремо, якщо (кожен) бажає (здобути) духовні заслуги; бо (їхнім проживанням) окремо, (їх) заслуги зростають, отже, відокремлення є законним.
112. Додаткова частка, (відрахована) для старших, складатиме одну двадцяту (майна) та найкращу з усієї нерухомості, для середніх половина цього, але для наймолодших одна четверть.
113. І старший, і наймолодший беруть (свої частки) згідно (щойно встановленого правила), (кожен з) тих, хто є між старшим і наймолодшим, матимуть частку (прописану для) середніх.

114. Серед речей будь-якого виду, найстарший бере найкращу (річ) та (так само одне рухоме майно), що є особливо добрим, а також найкращих з десяти (тварин).
115. Але серед (братів), однаково вправних у своїх справах, немає додаткової частки (що складається з найкращої тварини) серед десяти; трохи дрібниць дається старшому на знак поваги.
116. Якщо таким чином вираховуються додаткові частки, потрібно виділити рівні частки (із залишків для кожного); але якщо відрахування не проводиться, розподіл часток між ними (здійснюється) наступним чином.
117. Нехай старший син візьме одну частку зверху, (брат) народжений наступним за ним, одну (частку) з половиною, молодші – по одній кожний; таким чином закон встановлено.
118. Але дівчатам (сестрам) брати окремо дадуть (частки) зі своїх часток, кожен зі своєї частки одну четверту частину; ті, хто відмовиться дати (це), стануть ізгоями.
119. Нехай він ніколи не ділить (ціну) одного козла чи вівці, чи (однієї тварини) з нероздвоєними копитами; прописано, (що) один козел або вівця, (що залишилися після рівного поділу, належать) лише старшому.
120. Якщо молодший брат народжує сина від дружини старшого, тоді поділ повинен бути здійснений однаково; цей закон незмінний.
121. Представник, (син, народжений дружиною) не має права головного, (старшого брата, на додаткову частку); бо головний (став) батьком у продовженні роду (сином його молодшого брата); отже, слід віддавати частку (сину, народженому від дружини старшого брата) за правилом (зазначеним вище).
122. Якщо є сумніви, як проводити поділ, якщо молодший син народився від старшої дружини, а старший син молодшої дружини,
123. (тоді син), народжений від першої дружини, візьме за додаткову частку одного (найкращого) бика; наступні найкращі бики (належатимуть) тим (хто) поступається їхніми матерями.
124. Але старший (син, який народився) від старшої дружини, отримає п'ятнадцять корів і бика, інші сини можуть потім брати частки відповідно до (старшинства) своїх матерів; це усталене правило.
125. Між синами народженими від дружин рівних (по касті) (і) без (будь-якої іншої) різниці, не існує старшинства в праві матері; старшинство проголошується згідно народження.
126. А щодо Субрахманья (текстів), також записано, що звертання (до Індри здійснюється) первістком, близнюкам так само (зачатим одночасно) у лонах (їхніх матерів), старшинство, оголошено, (залежить – по) народженню.
127. Той, хто не має сина, може наступним чином зробити свою дочку призначеною дочкою (путрікою, звертаючись до її чоловіка): «Син, народжений нею, повинен виконувати мої похоронні обряди».
128. Згідно з цим правилом, сам Дакша, володар створених істот, раніше зробив (усіх його жіночих нащадків) призначеними дочками, щоб примножити свій рід.
129. Він дав десять Дхармі, тринадцять Кашьяпі, двадцять сім Королю Сомі, вшановуючи (їх) з ласкавим серцем.
130. Син є таким самим (як) він, а (така) дочка дорівнює синові; як же може інший (спадкоємець) взяти майно, тоді як така (призначена дочка, яка є такою ж) самою, жива?
131. Але що б не було окремою власністю матері, це лише частка незаміжньої дочки; а син (призначеної) дочки візьме все майно (його діда по матері), який не залишив сина.
132. Син (призначеної) дочки, дійсно, (також) прийме майно свого (власного) батька, який не залишає (іншого) сина; він (тоді) подарує два похоронні коржі власному батькові та дідові по матері.

133. Між сином сина та сином (призначеної) дочки немає різниці ні в мирських справах, ні в священних обов'язках; бо їх батько та мати обидва вийшли з тіла одного (чоловіка).
134. Але якщо після призначення дочки народжується син (від її батька), поділ (спадщини) у цьому (випадку) повинен бути рівним; адже для жінки немає права первородства.
135. Але якщо призначена дочка випадково помирає не (залишивши) сина, чоловік призначеної дочки може, не вагаючись, взяти це майно.
136. Через того сина, чия (дочка), або не призначена, або призначена, може народити (чоловікові) рівної (касти), його дідусь по матері (має) онука; він подасть похоронний корж і забере майно.
137. Через сина він завойовує світи, через онука здобуває безсмертя, але через сина онука здобуває він світ сонця.
138. Оскільки син рятує (траяте) свого батька з пекла під назвою Пут, він був, відтак, названий пут-тра (визволителем з Пут) самим Самосутним (Сваямбгу).
139. Між сином сина та сином дочки в цьому світі не існує різниці; бо навіть син дочки рятує того (у кого немає синів) у тому світі, як син сина.
140. Нехай син призначеної дочки спочатку подарує похоронний корж своїй матері, другий її батькові, поховальний батькові його батька.
141. Від людини, яка має усиновленого (Датріма) сина, сповненого усіма добрими якостями, саме той (син) прийме спадщину, хоча й узятий з іншої сім'ї.
142. Прийомний син ніколи не повинен брати сімейне (ім'я) та майно свого природного батька; похоронний корж іде за сімейним (ім'ям) та майном, похоронні жертви того, хто дарує (його сина на усиовлення), припиняються (стосовно цього сина).
143. Син дружини, не призначений (мати нащадка іншим), і той, кого (призначена жінка, вже) маючи сина, виношує своєму швагру, обидва негідні частки, бо (один є) сином перелюбника, а (другий) породжений (простою) пожадливістю.
144. Навіть син-(дитина) жінки, (належним чином) призначеної, не народжений згідно правила (наведеного вище), є негідним батьківського майна; бо він породжений ізгоєм.
145. Син, (законно) народжений від такої призначеної жінки, повинен успадковувати як законний син тіла; адже це насіння та плід належать, згідно із законом, власнику ґрунту.
146. Той, хто піклується про майно свого померлого брата та його вдову, після виховання сина для брата, віддасть це майно саме тому (синові).
147. Якщо жінка, (належним чином) призначена, виношує сина своєму швагру або іншому (Сапінді), того (сина, якщо він) народжений через бажання, вони оголошують не здатним успадкувати та породженим даремно.
148. Правила (наведені вище) слід розуміти (до застосування) щодо розподілу між синами жінок однієї (касти); слухай (нині закон) стосовно тих, кого породив один чоловік від багатьох дружин різних (каст).
149. Якщо в прямому порядку каст є чотири дружини Брахмана, правило розподілу (майна) між народженими ними синами є таким:
150. (Раб), який обробляє (поле), бик, якого тримають для запліднення корів, віз, прикраси та будинок, передається як додаткова частка Брахману-(сину), і одна найкраща частка.
151. Нехай син Брахманки (дружини) візьме три частки (решти) майна, син Кшатрійки – дві, син Вайш'ї півтори частки, а син Шудряни може взяти одну частку.

152. Або нехай той, хто знає закон, розділить на десять частин усе майно і справедливо розподілить їх згідно з таким правилом:
154. Незалежно від того, чи є у (Брахмана) сини чи немає синів (від дружин двічінароджених каст), (спадкоємець) повинен, згідно із законом, віддавати сину Шудряни-(дружини) не більше десятої (частки його майна).
155. Син Брахмана, Кшатрія і Вайш'ї від Шудряни-(дружини) не отримує частки спадщини; все, що може дати йому батько, це буде його власністю.
156. Усі сини двічінароджених чоловіків, народжених від дружин тієї самої касты, повинні порівну ділити майно, після того як інші надали старшому додаткову частку.
157. Для Шудри висвячена дружина лише своєї касты (і) жодної іншої; народжені від неї матимуть рівні частки, навіть якщо синів буде сто.
158. Серед дванадцяти синів людей, яких Ману, породжений від Самосутного (Сваямбгу), перераховує, шість є спорідненими та спадкоємцями, а шість не спадкоємцями, але (родичами).
159. Законний син тіла, син, народжений дружиною, син усиновлений, син прийомний, син таємно народжений, і син покинутий, (є) шістьма спадкоємцями та родичами.
160. Син незаміжньої дівчини, син прийнятий з дружиною, син придбаний, син народжений від жінки, яка одружилася знов, син, який віддав себе і син жінки Шудри, (є) шість (які не є) спадкоємцями, (але) родичами.
161. Який би результат не отримав чоловік, котрий (намагається) перетнути (плесо) води в небезпечному човні, такий самий результат отримує той, хто (намагається) пройти похмурість (майбутнього світу) з (допомогою) поганого (замінника справжнього) сина.
162. Якщо двоє спадкоємців одного чоловіка, є законним сином його тіла та сином народженим від його дружини, кожен (з двох синів), за винятком іншого, має майно свого (природного) батька.
163. Законний син тіла сам (повинен бути) власником батьківського майна; але, щоб уникнути жорстокості, нехай він дозволить підтримати решту.
164. Але коли законний син тіла ділить батьківське майно, він віддає одну шосту або одну п'яту частину власності свого батька сину народженому від дружини.
165. Законний син та син дружини, (таким чином) ділять майно батька; але інші кажуть, стають членами сім'ї та успадковують згідно їхнього порядку, (кожний пізніше названий при відсутності тих, названих раніше).
166. Той, кого чоловік породжує від власної дружини, нехай знає, що він є законним сином тіла (Аураса), першим в ряду.
167. Той, котрий був народжений за особливим законом (Нійога) у призначеній дружини померлого, євнуха або хворого, називають сином, народженим від дружини (Кшетрага).
168. Той (хлопчик), рівний (за кастою), якого його мати або його батько ласкаво дарують, (підтверджуючи дарунок) (узливанням) води, під час лиха, (чоловікові) як його сина, мусить розглядатися як усиновлений син (Датріма).
169. Але він вважається прийомним сином (Крітріма), якого (чоловік) робить своїм сином, (будучи) рівним (за кастою), знайомить із (розмежуванням) правильним і неправильним, (та) наділений синівськими чеснотами.
170. Якщо (дитина) народилася в будинку чоловіка, а її батько не відомий, це син, який народився таємно в будинку (Гудхотпанна), і належатиме тому, від дружини кого він народився.

171. Той, кого (чоловік) приймає як свого сина (після того, як його покинули) батьки або хтось із них, називається покинутим сином (Апавіддха).
172. Сина, якого дівчина таємно виношує в будинку свого батька, слід назвати сином незаміжньої дівчини (Каніна та оголосити) таке потомство незаміжньої дівчини (приналежним) тому, хто одружиться з нею (згодом).
173. Якщо хтось одружується, свідомо чи несвідомо, з вагітною (нареченою), дитина в її лоні належить тому, хто одружується на ній, і називається (сином) прийнятим з нареченою (Саходха).
174. Якщо чоловік купує (хлопчика), рівного чи нерівного (у добрих якостях), у батька та матері заради отримання сина, ця (дитина) називається купленим (сином) – (Крітака).
175. Якщо жінка, кинута чоловіком або вдова, за власним бажанням укладає другий шлюб і народжує (сина), його називають сином жінки, яка вийшла заміж знов (Паунарбгава).
176. Якщо вона є (ще) незайманою або, яка повернулася (до свого першого чоловіка) після того, як залишила його, вона гідна знову провести зі своїм другим (або першим покинутим) чоловіком, церемонію (сватання).
177. Той, хто, втративши батьків або покинутий (ними) без (справедливої) причини, віддає себе (чоловікові), називається сином відданим самим собою (Сваямдатта).
178. Син, якого Брахман породжує через пристрасть до жінки Шудряни, (хоч і живий) (параян), труп (сава) насправді, і тому його називають Парасава, (живим трупом).
179. Син, якого (породила) Шудряна рабиня або рабиня його раба, може, якщо це дозволено (його батьком), взяти частку (спадщини); таким чином закон врегульовано.
180. Цих одинадцять, сина народженого дружиною та решту, як було перераховано (вище), мудрі називають заміною для сина (взятого) з метою (запобігти) провалу (похоронних) церемоній.
181. Ті сини, про яких згадувалося у зв'язку з (законним сином тіла), народжені незнайомцями, належать (насправді) тому, з чийого сімені вони походять, але не іншому (чоловікові, який їх забрав).
182. Якщо серед братів, породжених від одного (батька), один має сина, Ману оголосив, що всі вони мають потомство чоловічої статі через цього сина.
183. Якщо серед усіх дружин одного чоловіка одна має сина, Ману оголошує їх усіх (матерями) синів через цього сина.
184. У разі відсутності будь-якого кращого (сина), кожен нижчий гідний спадщини; але якщо їх багато (однакових) (в ряду), вони всі ділять майно.
185. Не брати, і не батьки, (а) сини беруть батьківське майно; але батько бере спадщину (сина), який не залишає жодного чоловічого нащадка, та його брати.
186. Трьом (предкам) потрібно підносити воду, трьом дається похоронний корж, четвертий (нащадок є) дарувальник цих (приношень), п'ятий же не має зв'язку (з ними).
187. Завжди тому (родичу, в межах трьох рівнів), хто є найближчим до (померлого) Сапінди, майно мусить належати; після, Сакуля (дальній родич) буде (спадкоємцем, потім) духовний учитель або учень.
188. Але внаслідок відсутності всіх (спадкоємців), Брахмани поділять майно, (котрі є) обізнані на трьох Ведах, чисті та самоприборкані; відтак, закон не порушується.
189. Власність Брахмана ніколи не повинен брати король, це тверде правило; але (власність людей) інших каст король може взяти собі, за відсутності всіх (спадкоємців).
190. (Якщо вдова) (чоловіка), який помер не залишивши нащадка, виховує йому сина членом родини (Саготра), вона передає цьому (синові) все майно, яке належало (померлому).

191. Але якщо двоє (синів), народжені двома (різними чоловіками), борються за майно (в руках) своєї матері, кожен візьме, за винятком іншого, те, що належало його батькові.
192. Але коли мати померла, усі матеріні брати та матеріні сестри порівну поділять майно матері.
193. Навіть дочкам цих (дочок) слід щось подарувати, як належить, з майна їхньої бабусі по материнській лінії, з прихильності.
194. Що (було дано) перед (весільним) вогнищем, що (було дано) на весільну ходу, що подаровано на знак любові та, що отримано від її брата, матері чи батька, те називається шестикратною власністю жінки.
195. (Така власність), як також і наступний дарунок і те, що було передано (їй) її ласкавим чоловіком, передаватиметься її нащадкам, (навіть) якщо вона помре за життя свого чоловіка.
196. Визначено, що майно (жінки, яка вийшла заміж) згідно з обрядом Брахма, Дайва, Арша, Гандхарва чи Праджапатья, (належатиме) лише її чоловікові, якщо вона померла без нащадка.
197. Але передбачено, що майно, яке могло бути передане (дружині) у шлюбі Асура або (одному з) інших (негідних шлюбів, повинно бути передане) її матері та її батькові, якщо вона померла без нащадка.
198. Яке б майно не було передано її батьком дружині (у якої є спів-дружини різних каст), те візьме дочка (Брахмані) (дружини), або той нащадок (дочки).
199. Жінки ніколи не повинні збирати таємні скарби з (власності) своїх сімей, що є спільним для багатьох, а також зі свого власного, (особливо чоловіка), майна, без дозволу.
200. Прикраси, які могли носити жінки за життя свого чоловіка, його спадкоємці не повинні ділити; ті, хто їх розділяє, стають ізгоями.
201. Євнухи та ізгої, (особи) народжені сліпими або глухими, божевільними, ідіотами та німими, а також ті, у кого відсутній будь-який орган (дії чи відчуття), не отримують жодної частки.
202. Але це справедливо, що (людина), яка знає (закон), повинна давати навіть їм усім їжу та одяг без обмежень, згідно своїх можливостей; той, хто цього не дасть, стане для всіх ізгоем.
203. Якщо євнух та решта хотіли б як-небудь або іншим бажанням (взяти) дружин, нащадки таких серед них, які матимуть дітей, гідні частки.
204. Якого б майна не набув старший (син) (власними зусиллями) після смерті батька, частка цього (належатиме) його молодшим (братом) за умови, що вони досягли належного поступу в навчанні.
205. Але якщо всі вони, будучи ненавченими, набувають власності своєю працею, розподіл цього буде рівним, (яке є) не майном, набутим батьком; це усталене правило.
206. Майно (набуте) завдяки навчанню, належить виключно тому, кому (воно було вручено), як і подарунок другу, подарунок отриманий на шлюб або з медовою сумішшю.
207. Але, якщо хтось із братів, маючи можливість (утримувати себе) власною справою, не бажає (частки майна сім'ї), йому можуть виділити (інші) отримати децицю з його частки на прожиття.
208. Те, що може (брат) придбати своєю працею, не користуючись вотчиною, цим придбанням, (заробленим виключно) власними зусиллями, він не ділиться, якщо тільки не за власною волею, (зі своїми братами).
209. Але якщо батько повертає втрачений спадок, він не повинен ділити його, якщо тільки не за власною волею, зі своїми синами, (бо це) самонабуте (майно).
210. Якщо брати (колись) розділились і живучи (знову) разом (як співспадкоємці), чинять другий розділ, у такому випадку поділ має бути рівним; у такому випадку немає права первородства.

211. Якщо старший або наймолодший (брат) позбавлений своєї частки або, якщо хтось із них помер, його частка не втрачається (його безпосередніми спадкоємцями).
212. Його єдиноутробні брати, зібравшись, порівну розділять її, і ті брати, котрі возз'єдналися (з ним), і єдиноутробні сестри.
213. Старший брат, який через скупість може обдурити молодших, не повинен (більше обіймати місце) старшого, не отримує додаткової частки (старшого сина) і карається королем.
214. Усі брати, які зазвичай здійснюють заборонені дії, негідні (частки) майна, і старший не повинен робити (нічого свого) відокремленим майном не віддаючи (рівний замітник) своїм меншим братам.
215. Якщо нерозділені брати (які живуть зі своїм батьком) разом докладають зусиль (задня вигоди), батько ні в якому разі не повинен давати їм нерівні частки (при поділі майна).
216. Але син, котрий народився після поділу, сам візьме майно його батька, або, якщо хтось (із інших синів) возз'єднається з (батьком), він поділиться з ними.
216. Але син, котрий народився після поділу, один візьме майно його батька, чи, якщо хтось (із інших синів) возз'єднається з (батьком), він поділиться з ними.
217. Мати повинна отримати спадщину сина, (який помер) не залишивши нащадка, і, якщо мати померла, бабуся по батькові візьме майно.
218. І якщо після того, як усі борги та власність були розподілені належним чином, згідно з правилом, будь-яке (майно) виявлене згодом, потрібно розділити порівну.
219. Одяг, віз, прикраси, приготовану їжу, воду та жінки (рабині), – власність призначена для благочестивого використання чи жертвоприношень, і пасовище, – вони оголошують неподільними.
220. Таким чином, вам оголошено про розподіл (майна) та правила розподілу (частки) (кільком) синам народженим від дружини, та решта, у (належному) порядку; слухайте (зараз) закони, що стосуються азартних ігор.
221. Азартні ігри та ставки, нехай король виключає зі своєї держави; ці два пороки спричиняють руйнування королівств принців.
222. Азартні ігри та ставки разом відкривають крадіжки; король завжди докладатиме зусиль, щоб придушити обидва (з них).
223. Коли використовуються неживі (речі) (для ставок грошей на них), те називається серед людей азартними іграми (дьюта), коли використовуються живі істоти (з тією ж метою), потрібно знати те буде ставка (самахвая).
224. Нехай король фізично покарає всіх тих (осіб), які або грають і роблять ставки, або надають (можливість для цього), подібно Шудрам, які використовують відмітні ознаки двічінароджених (чоловіків).
225. Гравців, танцюристів та співаків, жорстоких людей, людей, які належать до єретичної секти, тих, хто дотримується заборонених занять, і продавців хмільного, хай негайно вижене зі свого міста.
226. Якщо такі (особи), котрі є таємними злодіями, мешкають у королівстві, то вони постійно переслідують його добрих підданих своїми забороненими справами.
227. У минулій Кальпі це (зло) азартних ігор спричиняло велику ворожнечу; мудра людина, отже, не повинна практикувати це, навіть задля розваги.
228. Кожну людину, яка віддається цьому (пороку), чи таємно, чи відкрито, король може покарати на свій розсуд.

229. Але Кшатрій, Вайш'я і Шудра, які не можуть сплатити штраф, віддають борг роботою; Брахман сплачує його частинами.
230. Для жінок, неповнолітніх, людей несповна розуму, бідних та хворих, король застосовує покарання батогом, тростиною чи мотузкою тощо.
231. Але тих, хто призначений (для управління державними справами), хто, підігрітий жагою багатства псує справу позивачів, король позбавить їхнього майна.
232. Підроблювачів королівських указів, тих, хто корумпує його радників, тих, хто вбиває жінок, дітей або Брахманів, і тих, хто служить його ворогам, король прирікає на смерть.
233. Коли будь-яка (законна справа) буде завершена або (покарання) буде застосовано відповідно до закону, він затверджує це, і не скасовує.
234. Чи то його радники, або суддя можуть постановити неправильно, король сам (повторно) вирішує та штрафує їх на тисячу (пана).
235. Вбивця Брахмана, (двічінароджений), який п'є (хмільний напій названий) Сура, той, хто краде (золото Брахмана), і той, хто ганьбить ліжка Гуру, мусить кожний і всі бути розглянуті, як люди, котрі вчинили смертні гріхи (магапатака).
236. Для цих чотирьох навіть, якщо вони не здійснюють покути, нехай він застосовує тілесні покарання та штрафи відповідно до закону.
237. За опоганення ліжка Гуру – (позначка) жіночого органу повинна бути (вдавлена на чоло гарячим залізом); за пиття (хмільного напою названого) Сура – знак таверни; за крадіжку (золота Брахмана) – собачої ноги; за вбивство Брахмана – безголового трупа.
238. Виключені з будь-якого спілкування за трапезою, видалені з усіх жертвопринесень, виключені з навчання та шлюбних союзів, негідні та позбавлені усіх релігійних обов'язків, нехай блукають по (цій) землі.
239. Такі (особи), які були тавровані (незмивними) знаками, мусять бути відкинуті від їх батьківських та материнських стосунків і не мати ні співчуття, ні привітання; це вчення Ману.
240. Але (людей з) усіх каст, які виконують встановлені покути, король не повинен таврувати на чолі, але повинен змусити їх платити найбільші штрафи.
241. За (такі) правопорушення найнижче покарання наноситься Брахману, або він може бути вигнаний з королівства, зберігаючи свої гроші та своє рухоме майно.
242. Але (людей) інших (каст), які ненавмисно вчинили такі злочини, слід позбавити всього майна; якщо (вони їх вчинили) навмисно, вони будуть вигнані.
243. Доброчесний король не повинен брати собі майно людини, винної у смертному гріху; бо, якщо він приймає це з жадоби, він плямується тією провиною (злочинця).
244. Кинувши такий штраф у воду, нехай запропонує його Варуні, або нехай подарує його вченому і доброчесному Брахману.
245. Варуна – володар покарання, бо він тримає скіпетр навіть над королями; Брахман же, який вивчив усю Веду, є володарем усього світу.
246. У тій (країні), де король уникає заволодіння майном (смертельних) грішників, люди народжуються в (належний) час (і є) довгожителлями,
247. а врожаї землеробів виростають, кожен, як його було посіяно, і діти не вмирають, і не народжується калічене (потомство).

248. Але король призначить низконародженому (Шудрі), який навмисно завдає болю Брахманам, різні (види) фізичних покарань, що викликають жах.
249. Коли король карає невинну (людину), його провина вважається такою ж великою, як і коли він звільняє винну; але (він набуває) заслуг, коли карає (справедливо).
250. Тож, (спосіб) вирішення позовів, (які підпадають) під вісімнадцять відділів, між двома сторонами в суді, було оголошено детально.
251. Король, який таким належним чином виконує свої обов'язки, по-справедливості, може прагнути здобути країни, яких він ще не здобув, і належно захищатиме їх, коли їх здобуде.
252. Влаштувавши належно свою країну та побудувавши форти відповідно до Приписів, він докладе всіх зусиль, щоб видалити (тих людей, які є шкідливими, мов) колючки.
253. Захистом тих, хто живе як (стають) аріями, і усуваючи колючки, королі, зосереджені лише на захисті своїх підданих, досягають небес.
254. Королівство ж того короля, який бере свою частку, хоча він і не карає злодіїв, (буде) зруйноване, і він (втратить) небеса.
255. Але якщо його королівство буде в безпеці, захищене силою його руки, воно буде постійно процвітати, як (добре) полите дерево.
256. Нехай король, який бачить (усе) через своїх шпигунів, виявить два види злодіїв, які позбавляють інших майна, як тих, хто (проявляє себе) відкрито, так і тих, які (брешучи) приховує.
257. Серед них, відкриті шахраї (це ті), які існують, обманюючи (при продажу) різних товарів, а приховані шахраї – це злодії, грабіжники в лісах тощо.
258. Тих, хто бере хабарі, ошуканців та шахраїв, азартних гравців, тих, хто живе навчанням (виконанням) сприятливих обрядів, лицемірних святенників та ворожок,
259. чиновників високого рангу та лікарів, які діють недоречно, людей, які живуть показом своєї майстерності у мистецтві, та кмітливих блудниць,
260. цих та подібних, які відкрито проявляють себе, а також інших, які ходять маскуючись, (наприклад) неарії, які носять знаки аріїв, він повинен знати колючками (в боці свого народу).
261. Виявивши їх за допомогою довірених осіб, які, маскуючись, (роблячи вигляд), що займаються одними і тими ж професіями, та за допомогою шпигунів, які вдягають різні маскування, він повинен змусити їх підбурювати (вчиняти правопорушення) і притягувати їх під свою владу.
262. Потім, зробивши так, щоб злочини, які вони вчинили своїми кількома діями, були оголошені відповідно до фактів, король повинен належним чином покарати їх, відповідно до їх сили та їх злочинів.
263. Бо злість злісних злодіїв, які таємно проносяться над цією землею, не може бути стримана, окрім як покаранням.
264. Будинки зборів, будинки, де роздають воду або продають коржі, борделі, таверни та лотки харчів, перехрестя, добре відомі дерева, святкові збори, ігрові та зали угод,
265. старі сади, ліси, крамниці ремісників, порожні житла, природні та штучні гаї,
266. ці та подібні місця, король охоронятиме сторожею воїнів, як постійних, так і дозорних, а також шпигунів, щоб утримати злодіїв.
267. За допомогою розумних виправлених злодіїв, які спілкуються з такими ж (шахраями), слідує за ними і знають їхні різні обладки, він повинен їх виявити та знищити.

268. Під приводом (пропонування їм) різноманітних ласощів, ознайомлення їх із Брахманами та під вдаваним (показом їм) майстерної сили, (шпигуни) повинні змусити їх зустріти (судових посадовців).
269. Тих з них, хто не приходить, і тих, хто підозрює старих (зłodіїв, найнятих королем), король повинен атакувати силою і вбити разом з їх друзями, кривними родичами та поплічниками.
270. Справедливий король не повинен страчувати на смерть зłodія, (якщо його не взяли) разом із вкраденим (при ньому); того, кого (взяли) із викраденими речами та знаряддями (злочину), він може, не вагаючись, вбити.
271. Всіх, хто також по селах дає їжу зłodіям або надає їм місце, (приховуючи їх знаряддя), він повинен забити.
272. Тих, призначених оберігати провінції та його васалів, яким було наказано (допомогти), він швидко каратиме, як і зłodіїв, (якщо вони були) бездіяльними на напади (грабіжників).
273. Більше того, якщо (людина), яка існує (виконанням) закону, відходить від встановленої норми закону, (король) суворо карає її штрафом, (оскільки вона) порушила свій обов'язок.
274. Ті, хто не надає допомоги відповідно до своїх можливостей, коли грабують село, знищують греблю або чинять пограбування на дорозі, будуть вигнані з їх речами та рухомим майном.
275. На тих, хто грабує королівську скарбницю та тих, хто наполегливо чинить спротив (його наказам), він застосовує різні види смертної кари, як і тим, хто змовляється з його ворогами.
276. Але король відріже руки тим розбійникам, які, вриваючись у будинки вночі, чинять крадіжки і насадить їх на палю.
277. За першим обвинувальним вирокom нехай він відітне два пальці кишеньковому зłodію; за другим – одну руку й одну ногу; за третім – він зазнає смерті.
278. Тих, хто дає (зłodіям) вогонь, їжу, зброю чи притулок та скупників вкрадених речей, правитель карає, як зłodіїв.
279. Того, хто зламає (греблю) ставка, він повинен вбити (потопивши його) у воді або (якимось іншим) (способом) смертної кари; або правопорушник може виправити (шкоду), але змушений буде заплатити найвищу пеню.
280. Тих, хто вривається у (королівський) склад, збройову кімнату чи храм, і тих, хто краде слонів, коней або колісницю, він повинен без вагань убити.
281. Але той, хто забере воду зі ставка зробленого в давнину, або перекриє подачу води, повинен бути змушений заплатити перший (або найнижчий) штраф.
282. Але той, хто, крім випадків крайньої необхідності, кидає бруд на королівську дорогу, заплатить дві каршапани і негайно прибере (цей) бруд.
283. Але особі, яка терміново потребує для літньої людини, вагітної жінки чи дитини, потрібно зробити догану та прибрати (місце); це усталене правило.
284. Усі лікарі, які лікують (своїх пацієнтів) неправильно, (сплачують) штраф; у випадку з тваринами – перший (або найнижчий); у випадку з людьми – середній (штраф).
285. Той, хто зруйнує міст, прапор (храму чи королівського палацу), стовп чи зображення, повинен відремонтувати все (пошкоджене) і заплатити п'ятсот (пана).
286. За фальсифікацію незамінних товарів, а також за розбиття дорогоцінного каміння або за неправильну обробку (їх), штраф є першим (або найнижчим) штрафом.

287. Але той, хто поводитьсь нечесно з чесними (клієнтами) або обманює його цінами, буде оштрафований на перший або середній розмір.
288. Нехай розмістить усі в'язниці біля дороги, де видно страждаючих та зневірених правопорушників.
289. Того, хто руйнує стіну (міста), або засипає рів (навколо міста), або ламає (міські) ворота, він негайно вижене.
290. За всі заклики до нищення життя, за магичні обряди з корінням (практиковані особами) не пов'язаними (з тим, проти кого вони спрямовані), і за різні види чаклунства, накладається штраф у двісті (пана).
291. Той, хто продає (за насіннєве зерно те, що є) не насіннєвим, той, хто бере насіння (вже посіяне), і той, хто руйнує межову (позначку), – караються каліченням.
292. Але король дозволить золотаря, який поводитьсь нечесно, найбільш шкідливого з усіх колючок, розрізати на шматочки бритвою.
293. За крадіжку сільськогосподарських знарядь, зброї та ліків, нехай король призначить покарання, беручи до уваги час (правопорушення) та використання (предмета).
294. Король і його радник, його столиця, його королівство, його скарбниця, його військо і його союзник – це сім складових частин (королівства); (отже) королівство, кажуть, має сім кінцівок (анга).
295. Але нехай він знає (що) серед цих семи складових частин королівства, (які були перераховані) у належному порядку, кожна раніше (названа), важливіша, а (її знищення) більша біда.
296. Однак у королівстві, що містить сім складових частин, яке підтримується, як і потрійний посох (подвижника), немає жодної (одної частини) важливішої (ніж інші), через важливість якостей кожної для інших.
297. Бо кожна частина є осібно призначена для (виконання) певних справ, (і, отже,) кожна з них визнана найважливішою для тієї відповідної мети, яка здійснюється її засобами.
298. Шпигунами, (удававши) проявом сили та виконанням (різних) починань, нехай король постійно з'ясовує власні сили та сили свого ворога;
299. більше того, усі лиха і пороки; згодом же, коли він повністю розгляне їх відносну важливість, нехай починає свої задуми.
300. (Яким би він не був) утомленим (через неодноразові невдачі), нехай починає свої операції знову і знову; бо удача вельми сприяє людині, яка (напружено) докладає зусиль до своїх починань.
301. Різні способи поведінки короля (нагадують) епохи Кріта, Трета, Двапара та Калі; отже, король ототожнюється з епохами (світу).
302. Уві сні він представляє Калі (або залізний вік), прокинувшись – Двапару (або мідний) вік, готовий до дій – Трету (або срібний вік), але рухаючись (завзято) – Кріту (або золотий) вік.
303. Нехай король наслідує енергійну дію Індри, Сонця, Вітру, Ями, Варуни, Місяця, Вогню та Землі.
304. Оскільки Індра надсилає рясний дощ протягом чотирьох місяців сезону дощів, нехай король, беручи на себе посаду Індри, приймає переваги для свого королівства.
305. Оскільки Сонце протягом восьми місяців (непомітно) забирає воду своїми променями, так само нехай він поступово бере свої податки зі свого королівства; бо то обов'язок, в якому він нагадує Сонце.
306. Коли Вітер рухається (скрізь), входячи (у формі життєво важливого повітря) до всіх створених істот, так само нехай він проникає (скрізь) через своїх шпигунів; то обов'язок, в якому він нагадує Вітер.

307. Оскільки Яма в призначений час підпорядковує своєму правилу як друзів, так і ворогів, так само всі піддані повинні контролюватися королем; то обов'язок, в якому він нагадує Яму.
308. Як (грішника) бачимо зв'язаного мотузками Варуни, так само нехай карає нечестивих; то його обов'язок, в якому він нагадує Варуну.
309. Він є королем, приймаючи на себе посаду Місяця, чий (вигляд) його піддані (вітають із такою ж великою радістю), як і люди відчуваючи повню.
310. (Якщо) він палкий у гніві на злочинців і наділений блискучою енергією, і знищує злих васалів, тоді його характер, кажуть, нагадує Вогонь.
311. Як Земля однаково підтримує всіх створених істот, так (король), який підтримує всіх своїх підданих, (бере на себе) обов'язок Землі.
312. Застосовуючи ці та інші засоби, король, завжди невтомний, буде стримувати злодіїв, як у своїх власних володіннях, так і в (інших).
313. Нехай він, хоч і впав у найглибшу біду, не викликає гнів Брахманів; бо вони, розлютившись, можуть миттєво знищити його, разом з його військом та його обозом.
314. Хто ж може уникнути знищення, коли він викликає гнів тих (чоловіків), чий вогонь пожер усі речі, хто (воду океану) зробив непридатною для пиття і котрі Місяць змусили зменшитись і знову збільшитись?
315. Хто може процвітати, в той час як він завдавав шкоди тим (чоловікам), які спровоковані гнівом, змогли створити інші світи та інших охоронців світу, і позбавити богів їхньої божественної посади?
316. Яка людина, бажаючи життя, завдасть їм шкоди, чий підтримці (три) світи і боги колись зобов'язані своїм існуванням, і чие багатство – Веда?
317. Брахман, будь він невігласом чи вченим, є великим божеством, подібно тому, як вогонь, рознесений (для здійснення спаленого узливання) чи не рознесений, є великим божеством.
318. Блискучий вогонь не забруднюється навіть у місцях поховань, і, коли підносять узливання (маслом) при жертвопринесенні, він знову дуже посилюється.
319. Таким чином, навіть якщо Брахмани наймаються в усіх (різновидах) посередніх занять, вони повинні всіляко шануватись; бо (кожен з них) дуже велике божество.
320. Коли Кшатрії якимось чином стають владними до Брахманів, самі Брахмани повинні належно стримувати їх; бо Кшатрії походять від Брахманів.
321. Вогонь виник з води, Кшатрії від Брахманів, залізо від каменю; всепроникна сила цих (трьох) не впливає на те, звідки вони були створені.
322. Кшатрії не процвітають без Брахманів, Брахмани не процвітають без Кшатріїв; Брахмани та Кшатрії ж, будучи тісно об'єднаними, процвітають у цьому (світі) та в наступному.
323. Але (король, який відчуває наближення свого кінця), віддасть все своє багатство, накопичене від штрафів, Брахману, передасть королівство своєму синові, а далі шукатиме смерті в бою.
324. Так поводячись сам (і) завжди зосереджений на (виконанні) своїх королівських обов'язків, король наказує всім своїм слугам (працювати) на благо свого народу.
325. Отже, вічний закон щодо обов'язків короля був повністю проголошений; знайте, що наступні правила застосовуються, в (належному) порядку, до обов'язків Вайш'ів та Шудр.
326. Після того, як Вайш'я прийняв таїнства і взяв собі дружину, він завжди повинен бути уважним до справи, завдяки якій він може існувати, і до (того) догляду за худобою.

327. Бо коли Володар істот (Праджапаті) створив худобу, він передав її Вайш'ї; Брахману і королю ж він довірив усіх створених істот.

328. Вайш'я ніколи не повинен (здумувати такого) бажання: «Я не буду берегти худобу»; і якщо Вайш'я бажає (берегти її), ніколи не повинні берегти її (люди) з інших (каст).

329. (Вайш'я) повинен знати відповідну цінність самоцвітів, перлів, коралів, металів, (тканини) з ниток, парфумів та приправ.

330. Він повинен бути ознайомлений зі (способом) посіву насіння, а також з добрими та поганими якими полями, і він повинен досконало знати всі міри та ваги.

331. Більше того, переваги та вади товарів, переваги та вади (різних) країн, (ймовірний) прибуток та збитки від товарів, та засоби правильного вирощування худоби.

332. Він повинен бути знайомий з (належною) заробітною платою слуг, різними мовами людей, способом зберігання товарів та (правилами) купівлі-продажу.

333. Нехай він докладася максимум зусиль, щоб праведно збільшити своє майно, і хай ретельно дає їжу всім створеним істотам.

334. Але служіння Брахманам, (котрі) обізнані на Ведах, домогосподарям та відомим (за чеснотами), є найвищим обов'язком Шудри, який веде до блаженства.

335. (Шудра), який є чистим, служить його кращим, лагідний у слові, вільний від гордості, і завжди шукає притулку у Брахманів, досягає (у своєму наступному житті) вищої касті.

336. Таким чином, оприлюднений чудовий закон щодо поведінки (чотирьох) каст (варна), (коли вони) не зазнають лиха; тепер вислухайте, по-порядку, їх (декілька обов'язків) під час лиха.

РОЗДІЛ X

1. Нехай три касті (варни) двічінароджених, виконуючи їх (встановлені) обов'язки, вивчають (Веду); але серед них, Брахман (лише) навчатиме цього, а не дві інші; це встановлене правило.

2. Брахман мусить знати засоби існування (передбачені законом) для всіх, навчати інших, і сам жити відповідно до (закону).

3. Зважаючи на свою першість, через переваги свого походження, через дотримання (особливих) обмежувальних правил та через особливе освячення, Брахман є володарем (усіх) каст (варна).

4. Касті Брахмана, Кшатрія і Вайшья (варна) – це двічінароджені, але четверта, Шудра, має лише одне народження; п'ятої (касти) немає.

5. В усіх кастах (варнах) ті (діти) лише, котрі народжені в прямому порядку від заміжніх дружин, рівних (у касті та одружених) незайманими, повинні вважатися такими, що належать до однієї касті, (як їх батьки).

6. Сини, народжені двічінародженими чоловіками від дружин наступних нижчих каст, вони проголошені однаковими (їх батькам, але) винні через провину (властиву) їх матерям.

7. Такий вічний закон стосовно (дітей) народжених від дружин на один ступінь нижче (ніж їхні чоловіки); знайте, (що) наступне правило (застосовується) для народжених від жінок на два-три ступеня нижче.

8. Від Брахмана з дочкою Вайш'ї народжений (син), називається Амбаштха, а з дочкою Шудри – Нішада, якого також називають Парасава.

9. Від Кшатрія та дочки Шудри народжується особа названа Угра, схожа і на Кшатрія, і на Шудру, люта в своїй поведінці і захоплена жорстокістю.

10. Діти Брахмана від (жінок) трьох (нижчих) каст, Кшатрія від (дружин) двох (нижчих) каст, і Вайш'ї (від дружини) однієї касті (нижче нього), всі шість називаються низьконародженими (апасада).
11. Від Кшатрія з дочкою Брахмана народжується (син названий) за його кастою (гаті) Сута; від Вайш'ї-жінки у королівської та брахманської (касти) народжується Магадха та Вайдеха.
12. Від Шудри народжуються Айогава, Кшаттрі та Чандала, найнижчий серед людей; від жінки Вайш'ї, Кшатрійки та Брахманки, (сини, котрі винні своїм походженням) у змішанні каст.
13. Як Амбаштха та Угра, (народжені) у прямому порядку від (жінки) на один ступінь нижче (ніж їхні чоловіки), оголошені (такими), так само Кшаттрі та Вайдехака, хоча вони народилися в зворотному порядку каст (від матерів на один ступінь вище батьків).
14. Тих синів двічінароджених, народжених від дружин наступних нижчих каст, яких було перераховано у належному порядку, вони кличуть іменем Анантарас, (що належать до наступної нижчої касті), через недолік (властивий) їх матерям.
15. Брахман породжує від дочки Угри – Авриту, від дочки Амбаштха – Абхіру, але жінка Айогава (касти) – Дхігвану.
16. Від Шудри, народжені у зворотному порядку (жінками вищих каст), троє низьконароджених (синів, апасада), Айогава, Кшаттрі та Чандала, найнижчий серед людей;
17. Від Вайш'ї народжуються у зворотному порядку каст, Магадха і Вайдеха, але від Кшатрія – лише Сута; ці є троє інших низьконароджених (апасада).
18. Син Нішади від жінки-Шудри стає Пуккаша касті (гаті), але син Шудри від жінки-Нішади оголошується Куккутакою.
19. Більше того, сина Кшаттрі від жінки-Угра називають Свапака; а того, народженого Вайдехакою від жінки-Амбаштха, називають Вена.
20. Тих (синів), котрі двічінароджені породжують від дружин рівної касті, але які, не виконуючи своїх священних обов'язків, виключаються з Савітрі, слід зазначити найменуванням Врат'ї.
21. Але від Врат'ї з (кастою) Брахмана народжуються нечестиві Бхріггакантака, Авантья, Ватадхана, Пушпадха і Сайкха.
22. Від Врат'я (з) (кастою) Кшатрія, – Гхалла, Малла, Ліккхиві, Ната, Карана, Кхаса та Дравіда.
23. Від Врат'я (з) (кастою) Вайш'я народжуються Судханван, Акарья, Каруша, Віганман, Майтра і Сатвата.
24. Перелюбом (вчиненим особами) з (різних) каст, шлюбами з жінками, які не повинні бути заміжні, та нехтуванням обов'язками і справами (передбаченими) для кожної з них, породжуються (сини, які винні їх походженням) у змішуванні каст.
25. Я (зараз) повністю перелічу тих (синів) змішаного походження, які народилися від Анулом та Пратілом, і (відтак), взаємопов'язані.
26. Сута, Вайдехака, Чандала, найнижчий зі смертних, Магадха, той, із касті (гаті) Кшаттрі та Айогава,
27. ці шість (Пратіломи) породжують подібні племена (варни) від жінок їх власної (касти), вони (також) породжують (подібні) з жінками каст (гаті) їхньої матері та з жінками вищих каст.
28. Як (Брахман) породжує від (жінок) двох із трьох (двічінароджених каст, сина, подібного до нього), (але нижчого) через нижчий ступінь (матері) і (одного рівного собі) від жінки власного походження, саме такий порядок у випадку виключених (родів, вахья).
29. Ті (шість згаданих вище) також породжують, один від жінок інших, дуже багато (видів) жалюгідних (синів), ще більш грішних, ніж їх (батьки), і виключених (з арійської громади, вахья).

30. Так само, як Шудра породжує від брахманки істоту, виключену (з арійської спільноти), так і (особа, сама) виключена, породжує з (жінками) чотирьох каст (варна, синів) ще більш (гідних бути) виключеними (ніж вона сама).
31. Але люди виключені (з аріїв, вахья), які наближаються до жінок вищого щабля, породжують роди (варни) ще гідніші бути виключеними, низькі люди (хіна) ще нижчі роди, а саме, п'ятнадцять (за кількістю).
32. Дасью народжує від Айогава-(жінки) Сайрандхру, який уміє прикрашати та обслуговувати (його господаря), який (хоч і не є рабом) живе, як раб, (або) живе ловами (тварин).
33. Вайдеха породжує (з тією самою), солодкоголосого Майтреяку, який, дзвонячи на світанку, постійно калатає у дзвоник, хвалячи (великих) людей.
34. Нішада породжує, (так само), Маргаву (або) Дасу, який живе, працюючи човнярем-перевізником, (і) якого мешканці Арьяварти називають Кайварта.
35. Ці троє низьконароджених є окремо народжені від жінок Айогани, які носять одяг померлих, нечестиві та їдять осудну їжу.
36. Від Нішади, потомство з (жінкою із каст Вайдеха) – Каравара, який працює шкуродером; а від Вайдехаки (з жінками каст Каравара та Нішада) – Андхра та Меда, які мешкають за межами села.
37. Від Чандала з жінкою Вайдеха народжується Пандусопака, який займається тростиною; від Нішади (з тією ж) – Ахіндіка.
39. Жінка Нішада народжує Чандалу сина (названого) Антьявасаїн, зайнятого могильниками і зневаженого навіть тими, хто був виключений (із арійської громади).
40. Ці роди, (які походять) зі змішування (каст і) були описані відповідно до їх батьків та матерів, можуть бути відомі за їхніми заняттями, незалежно від того, приховують вони себе чи відкрито показують себе.
41. Шість синів, народжених (Аріями) від жінок рівних та наступних нижчих каст (Анантара), мають обов'язки двічінароджених; але всі, хто народився внаслідок порушення (закону), що стосується своїх обов'язків, рівні Шудрам.
42. Силою аскези та сімені (з якого вони походять) ці (роди) отримують тут, серед людей, більш піднесений або нижчий щабель при наступних народженнях.
43. Але внаслідок нездійснення священних обрядів і неприйняття Брахманів, наступні племена Кшатріїв поступово потонули в цьому світі до стану Шудр;
44. (А саме), Паундраки, Коди, Дравіди, Камбоджи, Явани, Шаки, Паради, Пахлави, Кіни, Кірати і Даради.
45. Усі ті племена в цьому світі, які виключені зі (спільноти) тих, хто народився з уст, рук, стегон і ніг (Брахми), називаються Дасью, незалежно від того, говорять вони мовою Млеччхів (варварів) чи аріїв.
46. Ті, хто був згаданий як низьконароджене (потомство, апасада) аріїв або як посталий внаслідок порушення (закону, ападхвасага), повинні існувати за рахунок занять, які осуджують двічінароджені.
47. Сутасу (належить) управління конями та колісницями; Амбаштхам, мистецтво зцілення; Вайдехакам, служіння жінкам; Магадхам – торгівля;
48. Вбивство риби Нішадам; робота теслярів – Айогаві; Медам, Андхрам, Кунку та Медгу – вбивство диких тварин;
49. Кшаттрі, Уграм і Пуккашам, лов та вбивство (тварин), що живуть у норах; Дхігванам, праця зі шкірою; Венам, гра на барабанах.
50. Біля відомих дерев та могильників, на горах та в гаях, нехай живуть ці (племена), відомі (за певними ознаками), та існують за своїми особливими заняттями.

51. А оселі Чандалів та Свапаків повинні знаходитись за межами села, їх потрібно зробити Апапатрами, а їхнім багатством (бути) собакам та ослам.
52. Їхній одяг (повинен бути) одягом мертвих, (вони їстимуть) їжу з розбитого посуду, чорне залізо (буде) прикрасою, і вони завжди повинні блукати з місця на місце.
53. Людина, яка виконує релігійний обов'язок, не повинна шукати з ними стосунків; їхні справи (повинні бути) між собою, а їхні шлюби з рівними їм.
54. Їжу їм даватимуть інші, (не арійський дарувальник), у розбитому посуді; вночі вони не повинні ходити по селах та містах.
55. Вдень вони можуть ходити з метою своєї роботи, відзначаючись знаками за наказом короля, і доглядати трупи (осіб), які не мають родичів; це усталене правило.
56. За наказом короля вони завжди страчують злочинців, згідно із законом, і беруть собі одяг, ліжка та прикраси (таких) злочинців.
57. Людину нечистого походження, яка не належить до жодної касті (варна, але характер якої невідомий), яка (хоча) й не Арій, але має вигляд Арія, можна виявити за її діями.
58. Негідна Арія поведінка, брутальність, жорстокість та звичне нехтування встановленими обов'язками, виказують у цьому світі на людину нечистого походження.
59. Низьконароджена людина за своїм характером нагадує свого батька, або матір, або обох; вона ніколи не може приховати своєї справжньої природи.
60. Навіть якщо людина, народжена у великій родині, походить від злочинних стосунків, вона, безумовно, матиме вади свого (батька), чи то малі, чи великі.
61. Але те королівство, в якому такі неправонароджені (чистих) каст, народжуються, гине швидко, разом із його мешканцями.
62. Помираючи, без очікування винагороди, заради Брахманів та корів, або при захисті жінок та дітей, забезпечується блаженство тим, кого виключено (із арійської громади, вахья).
63. Утримання від заподіяння шкоди (істотам), правдивість, утримання від незаконного привласнення (речей інших), чистоту та приборкання органів, Ману оголосив коротким викладом закону для чотирьох каст.
64. Якщо (жінка касті), породжена від Брахмана і жінки Шудри, виношує (дітей) одному з вищої касті, нижчий (рід) досягає вищої касті у сьомому поколінні.
65. (Так) Шудра досягає щабля Брахмана, і (аналогічним чином) Брахман опускається до рівня Шудри; але знайте, що це так само з нащадками Кшатрія або Вайш'ї.
66. Якщо (виникає сумнів) у кого перевага (є, чи) у того, кого Арій випадково породив від жінки не-Арійки, або (син) Брахманки з не-Арієм,
67. рішення таке: «Той, кого Арій породив від не-Арійки, може стати (подібним) до Арія своїми чеснотами; той, кого Арійка-(мати) народила батькові не-Арію, (є і залишається) не подібним до Арія.
68. Закон передбачає, що жоден з них не повинен приймати таїнства, перший (будучи виключений) через низький рівень його походження, другий, (оскільки союз його батьків був) проти порядку каст.
69. Оскільки гарне насіння, яке проростає на доброму ґрунті, виходить прекрасним, саме так син Арія від не-Арійки гідний усіх таїнств.
70. Деякі мудрі оголошують насіння важливішим, а інші поле; знов таки, деякі (стверджують, що) насіння та поле (однаково важливі); але законне рішення цього питання таке:

71. Насіння, посіяне на неплодний ґрунт, у ньому гине; також (родюче) поле, на якому не(добре) насіння (посіяне), залишиться безплідним.
72. Та оскільки завдяки силі насіння, (сини), народжені тваринами, стали мудрецьми, яких шанують і славлять, отже, насіння оголошено більш важливим.
73. Розглянувши (випадок) не-Арія, який діє як Арій, та (того) Арія, який діє як не-Арій, творець заявив: «Ці двоє не є ні рівними, ні нерівними».
74. Брахмани, які націлені на засоби (набуття союзу з) Брахмо і тверді (у виконанні) їх обов'язків, житимуть належним чином виконуючи наступні шість діянь, (які перераховані) у їх (належному) порядку.
75. Навчати, вивчати, жертвопринесення для себе, жертвопринесення заради інших, робити подарунки та отримувати їх – це шість дій (передбачених) для Брахмана.
76. Але серед шести вчинків (призначених) для нього, три є його засоби існування, (а саме), жертвопринесення для інших, навчання та прийняття дарів від чистих людей.
77. (Переходячи) від Брахмана до Кшатрія, три дії заборонені, які (покладені на першого), (а саме) навчання, жертвоприношення для інших і, по-третє, прийняття дарунків.
78. Те ж саме заборонено Вайш'ям, це тверде правило; бо Ману, володар істот (Праджапаті), не прописав їх (людям) цих двох (каст).
79. Носити зброю для ударів та метання (передбачено) для Кшатрія, як засіб існування; торгувати, (виращувати) худобу та землеробство для Вайш'їв; але їх обов'язками є щедрість, вивчення Веди і здійснення жертвоприношень.
80. Серед кількох занять, найбільш похвальними є навчання Веди для Брахмана, захист (людей) для Кшатрія та торгівля для Вайш'ї.
81. Але Брахман, який не може існувати своїм щойно згаданим заняттям, може жити відповідно до закону застосованому до Кшатрія; бо останній знаходиться поруч із ним у ранзі.
82. Якщо його запитують: «Як це буде, якщо він не може утримувати себе жодним (з цих занять?)», відповідь є), – він може прийняти спосіб життя Вайш'ї, працюючи сам по господарству та виращуючи худобу.
83. Але Брахман або Кшатрій, живучи способом існування Вайш'ї, повинен обережно уникати (заняття) землеробством, (що завдає) шкоди багатьом істотам і залежить від інших.
84. (Деякі) заявляють, що землеробство є чимось чудовим, (але) такі засоби існування гудять добродесні; (бо) дерев'яне (знаряддя) з залізним наконечником ранило землю та (істот), які живуть у землі.
85. Але той, хто через брак засобів до існування відмовляється від суворості стосовно своїх обов'язків, може продати, щоб збільшити своє багатство, товари, що продаються Вайш'єю, роблячи (проте) (наступні) винятки.
86. Він повинен уникати (продавати) всілякі приправи, варену їжу та сезам, каміння, сіль, худобу та людських (істот),
87. весь фарбований одяг, а також одяг з конопель, льону чи вовни, навіть якщо вони не фарбовані, фрукти, коріння та (лікувальні) трави,
88. воду, зброю, отруту, м'ясо, Сому та пахощі всіх видів, свіже молоко, мед, кисле молоко, очищене масло, олію, віск, цукор, Куша-траву;
89. всіх лісових звірів, тварин з іклами або бивнями, птахів, хмільні напої, індиго, лак та всіх однокопитних звірів.

90. Але той, хто живе землеробством, може із задоволенням продавати незмішані зерна сезаму для священних цілей, за умови, що він сам їх вирощував і довго не зберігав.
91. Якщо він застосовує сезам на будь-які інші цілі, крім їжі, помазань та благодійних дарів, він народиться (знову) черв'яком і разом зі своїми предками буде занурений у собачий послід.
92. Продаючи м'ясо, сіль і лак, Брахман відразу стає ізгоєм; продаючи молоко, він стає (рівним) Шудрі за три дні.
93. Але, охоче продаючи в цьому світі інші (заборонені) товари, Брахман приймає через сім ночей вдачу Вайш'ї.
94. Приправи можуть бути обмінені на приправи, але ні в якому разі не сіль на (інші) приправи; варена їжа (може обмінюватися) на (інші види) вареної їжі, а насіння сезаму на зерно в однакових кількостях.
95. Кшатрій, який потрапив у лихо, може існувати всіма цими засобами; але він ніколи не повинен пихато приймати спосіб життя (передбачений за нього) кращим (брахманам).
96. Людину низької касті, яка через жадібність живе заняттями вищої, король позбавляє її майна і виганяє.
97. Краще (виконувати) власний (призначений) обов'язок неповно, ніж виконувати повноваження іншого; бо той, хто живе за законом іншої (касті), миттєво виключається зі своєї.
98. Вайш'я, який не в змозі існувати за рахунок власних обов'язків, може навіть підтримувати себе способом життя Шудри, уникаючи (однак) дій, заборонених для нього, і він повинен відмовитись від цього, коли він зможе (не робити так).
99. Але Шудра, не маючи можливості знайти службу для двічінароджених і під загрозою втрати своїх синів та дружини (через голод), може утримувати себе ремеслом.
100. (Нехай він слідує) тим ремісничим заняттям і тим різноманітним практичним мистецтвам, слідуючи яким, (найкраще) служити двічінародженим.
101. Брахман, який має брак засобів до існування та марніє (від голоду), але (не) бажаючи прийняти спосіб життя Вайш'ї і вирішивши йти своїм (передбаченим) шляхом, може діяти наступним чином.
102. Брахман, який потрапив у лихо, може приймати (подарунки) від кого завгодно; адже згідно із законом, не можна (стверджувати), що щось чисте може бути забруднено.
103. Навчаючи, жертвуючи і приймаючи дари від нищих (людей), Брахмани (у біді) не чинять гріха; бо вони (такі ж чисті), як вогонь і вода.
104. Той, хто в небезпеці втратити життя приймає їжу від будь-якої людини, не більше заплямований гріхом, ніж небо брудом.
105. Агігарта, який зазнав голоду, підійшов, щоб убити (власного) сина, і гріх не заплямував його, оскільки він (лише) шукав засіб проти голоду.
106. Вамадева, який добре знав правду і кривду, не заплямувався, коли, мучачись (голодом), він бажав з'їсти м'яса собаки, щоб врятувати своє життя.
107. Бградвага, виконавець великих аскез, прийняв багатьох корів від теслі Брібу, коли він голодував разом із синами в самотньому лісі.
108. Вішвамित्रа, який добре знав, що правильно чи неправильно, наблизився, коли його мучив голод, (щоб з'їсти) стегно собаки, прийнявши його з рук Чандала.
109. При (порівнянні) прийняття (дарунків від низьких людей), жертвоприношень (заради них) та навчання (їх), прийняття дарунків є мерзенним (із цих дій) і (найбільш) осудне для Брахмана (за наслідками) у наступному житті.

110. (Бо) допомога в жертвоприношеннях і навчання є (дві дії) завжди виконані для людей, які прийняли таїнства; але прийняття дарунків має місце навіть (якщо дарувальником є) Шудра з найнижчого стану.
111. Провина, понесена жертвоприношеннями і навчанням (негідних людей), знімається шепотінням (священних текстів) та спаленням узливань, але та, понесена прийняттям дарунків (від них), – відмовою від (дарунків) та аскезою.
112. Брахман, який не в змозі утримувати себе, хай (ліпше) збирає колоски або зерна з (поля) якоїсь (людини); підбирати колоски краще, ніж приймати дарунки, збирання одинарних зерен оголошується ще більш похвальним.
113. Якщо Брахмани, які є Снатаками, мучаться голодом, або через брак (посуду зі) звичайних металів чи іншого майна, вони можуть попросити короля про це; якщо він не налаштований поблажливо, його слід покинути.
114. (Збирання на прибраному полі менша провина, ніж (те саме з) обробленого; (стосовно) корів, кіз, овець, золота, зерна та приготованої їжі, (прийняття) кожної вищеназваної з речей – (річ є менш осудна, ніж наступна).
115. Існує сім законних способів придбання майна (а саме), успадкування, знаходження або дружня пожертва, придбання, завоювання, позика під відсотки, виконання роботи та прийняття дарунків від добродішних людей.
116. Навчання, ремесло, робота за плату, обслуговування, вирощування худоби, дорожній рух, землеробство, вдовolenня (меншим), милостиня та отримання відсотків на гроші – це десять способів існування (дозволених усім людям у час лиха).
117. Ні Брахман, ні Кшатрій не повинні позичати (гроші під) відсотки; але на його приємність (будь-який з них) може, під час лиха, коли йому потрібні гроші, для священних цілей позичити дуже грішній людині під невеликі відсотки.
118. Кшатрій (король), який під час лиха приймає навіть четверту частину (посівів), вільний від провини, якщо захищає своїх підданих як може.
119. Його особливим обов'язком є завоювання, і він не повинен повертатися назад при небезпеці; захистивши Вайш'ів своєю зброєю, він може стягнути законний податок;
120. (а саме), з Вайш'ів одну восьму як податок на зерно, одну двадцяту (на прибуток від золота та худоби), яка становить принаймні одну Каршапану; Шудри ж, ремісники та механіки (будуть) корисні (королю), виконуючи (роботу) для нього.
121. Якщо Шудра (не в змозі існувати служачи Брахманам), шукати засобів для існування він може службою Кшатрія, або також може утримувати себе служачи багатому Вайш'ї.
122. Але нехай (Шудра) служить Брахманам або заради небес, або з огляду на обидва, (це життя й майбутнє); бо той, кого називають слугою Брахмана, тим самим виконує всі свої цілі.
123. Тільки служіння Брахманам оголошено (чудовим) заняттям для Шудри; бо все, крім цього, що він може робити, не дасть йому плоду.
124. Вони повинні виділити йому з власної родинної (власності) належне утримання, врахувавши його здібності, його старанність та кількість тих, кого він зобов'язаний утримувати.
125. Залишки їжі повинні бути передані йому, а також старий одяг, залишки зерна та старі побутові меблі.
126. Шудра не може вчинити злочину, який спричиняє втрату касты (патака), і він не гідний прийняти таїнства; він не має права (виконувати) священний закон (Аріїв, поки) немає заборони проти (виконання ним певних частин) закону.

127. (Шудри), які бажають здобути заслуги і знають (свій) обов'язок, не чинять гріха, але отримують похвалу, якщо вони наслідують практику добродесних людей, не читаючи священних текстів.

128. Чим більше (Шудра), утримуючись від заздрості, наслідують поведінку добродесних, тим більше він здобуває, не зазнаючи осуду, (піднесення в) цьому і майбутньому світі.

129. Шудра не повинен збирати багатства, навіть якщо й може (зробити це); бо Шудра, який придбав багатство, завдає болю Брахманам (*припиняє служіння їм тощо*).

130. Таким чином, були оголошені обов'язки чотирьох каст (варна) під час лиха, і якщо вони будуть їх добре виконувати, вони досягнуть найблагодословеннішого стану.

131. Отже, були проголошені всі правові норми для чотирьох каст; далі я оголошу сприятливі правила покаєння.

РОЗДІЛ ХІ

1. Той, хто бажає (одружитися заради того, щоб мати) потомство, той, хто хоче зробити жертвопринесення, мандрівник, той, хто віддав все своє майно, той, хто просить заради свого вчителя, свого батька або його матері, учень Веди, і хвора людина,

2. – ці дев'ять Брахманів слід розглядати як Снатак, жебраків з метою виконання священного закону; таким бідним чоловікам дарунки слід давати сурозміро їхньому знанню.

3. Цим найвидатнішим серед двічінароджених треба дарувати їжу та подарунки (грошей); проголошено, що їжа повинна даватися іншим людям поза жертвопринесенням.

4. Але король даруватиме, як належить, всілякі коштовності та подарунки заради жертв Брахманам, обізнаним на Ведах.

5. Якщо чоловік, який має дружину, одружується на другій дружині, випросивши гроші (щоб покрити витрати на шлюб, він не отримує) заслуг, крім чуттєвого задоволення; а нащадок (з його другого шлюбу, належить) давцеві грошей.

6. Потрібно дарувати багатство Брахманам, які вивчали Веду, і живуть на самоті; (таким чином) людина здобуває після смерті небесне блаженство.

7. Той, хто може мати (запас) їжі, достатній для утримання залежних від нього, протягом трьох років або більше, гідний випити соку Сома.

8. Але двічінароджений, який, хоч і володіє власністю менше цієї кількості, проте п'є сік Сома, не отримує ніякої користі від цього (вчинку), хоча раніше він, можливо, пив сік Сома.

9. (Якщо) заможна людина (є) щедрою до незнайомих, коли її сім'я живе в біді, ця фальшива чеснота спочатку змусить її скуштувати солодощів (слави, але згодом) змусить її проковтнути отруту (покарання у пеклі).

10. Якщо (людина) робить щось заради свого щастя в іншому світі на шкоду тим, кого вона зобов'язана утримувати, це призводить до лихих наслідків для неї, як під час життя, так і по смерті.

11. Якщо жертва, (принесена) (будь-яким двічінародженим) жертводавцем, (а) особливо Брахманом, змушена залишатися неповною через (нестачу) однієї речі, під час правління праведного короля,

12. ця річ, (необхідна) для завершення жертвопринесення, може бути винесена (примусово) з дому будь-якого Вайш'ї, який має велику кількість худоби, (але) не виконує (незначних) жертв, не п'є сік Сома;

13. (Або) (жертводавець) може взяти на своє задоволення дві-три (речі, необхідні для жертви) з дому Шудри; бо Шудра не має справи з жертвами.

14. Якщо (людина), що має сто корів, не розпалює священний вогонь, або той, хто має тисячу корів, не п'є соку Сома, (жертводавець) може без вагань забрати (те, що йому потрібно) з будинків цих двох, навіть (якщо це Брахмани або Кшатрії);
15. (Або) він може взяти (це силою чи обманом) у того, хто завжди бере і ніколи не дає, і хто відмовляється це дати; таким чином, слава (того, хто приймає) пошириться, а його заслуги збільшаться.
16. Так само той, хто не їв (на час) шести прийомів їжі, може прийняти на (час) сьомої, (їжу) від людини, яка нехтує своїми священними обов'язками, не роблячи, (однак), запасу на завтра,
17. або з толоки, або з поля, або з хати, або де б він не знайшов її; але якщо (власник) запитує його, він повинен визнати йому цей (вчинок та його причину).
18. (У таких випадках) Кшатрій ніколи не повинен заволодівати майном (добродесного Брахмана; але той, хто голодує, може привласнити власність Дасью або того, хто нехтує своїми священними обов'язками.
19. Той, хто забирає майно у нечестивого і дарує його добродесним, перетворюється на човен і перевозить обидвох (через море нещастя).
20. Власність тих, хто ревно приносить жертви, мудрі називають власністю Богів; але багатство тих, хто не приносить жертв, називається власністю Асурів.
21. Праведний король, того, (хто, із зазначених причин, привласнить чужі речі), не повинен карати; бо (в такому випадку) Брахман голодує через брак піклування Кшатрія.
22. Визначивши кількість залежних від такої людини, і повністю обміркувавши його вченість та поведінку, король дозволить йому утримання з власного майна, на якому він може жити згідно із законом;
23. і призначивши йому утримання, король повинен усіляко захищати його; бо він отримує від такої (людини), яку захищає, частину її духовних заслуг.
24. Брахман ніколи не буде просити майна у Шудри для жертви; бо жертводавець, випросивши (це у такої людини), після смерті народжується (знову) як Чандал.
25. Брахман, котрий, випросивши будь-яке майно для жертви, не використовує всього (для цього), стає на сто років (стерв'ятником такого виду, який називається) Бгаса або вороною.
26. Той грішний чоловік, котрий через жадібність захоплює майно богів або майно Брахмана, харчується в іншому світі залишками стерв'ятників.
27. У випадку, якщо неможливо здійснити передбачених жертвоприношень тварин і Соми, нехай він завжди приносить, при зміні року, Вайшванарі Ішті як покаяння (за пропуск).
28. Але двічінароджений, який, не зазнаючи страждань, виконує свої обов'язки згідно із законом у часи лиха, не отримує за них винагороду в тому світі; така думка (мудреців).
29. Вішве-девами, Садх'ями і великими мудрецами (касти) Брахман, які боялися загинути в лихоліття, було зроблено заміну для (головного) правила.
30. Той злий розум, який, маючи можливість (виконати) первісний закон, живе за другорядним правилом, не збирає за це винагороду після смерті.
31. Брахману, який знає закон, не потрібно повідомляти короля про якусь (провину); він власною силою може покарати тих людей, які його ранять.
32. Його власна сила більша за владу короля; отже, Брахман може покарати своїх ворогів і лише власною силою.
33. Нехай він без вагань використовує священні тексти розкриті Атхарваном та Ангїрасом; мова, справді, є зброєю Брахмана, завдяки чому він може вбивати своїх ворогів.

34. Кшатрій пройде через нещастя, які спіткали його силою його рук, Вайш'я і Шудра через їх багатство, головний з двічінароджених шепотінням молитов та узливанням у вогонь.
35. Брахмана оголошено (бути) творцем (світу), карателем, учителем (і, отже,) благодійником (усіх створених істот); йому нехай ніхто не говорить нічого негідного і не вживає жодних різких слів.
36. Ані дівчина, ані (одружена) молода жінка, ані малознаючий чоловік, ані дурень, ані чоловік у великих стражданнях, ані хтось непосвячений – не повинні пропонувати Агніхотру.
37. Бо такі (особи), які пропонують узливання на вогонь, занурюються в пекло, а також ті, кому (Агніхотра) належить; отже, людина, яка жертвує (заради іншої), повинна бути обізнана на (виконанні) (обрядів) Вайтана і знати всю Веду.
38. Брахман, який хоч і багатий, але не дає, як винагороду за виконання Агн'ядхеї, жертви священного коня для Праджапаті, стає (рівним тому), хто не розпалив священних вогнів.
39. Нехай той, хто має віру та керує своїми почуттями, виконує інші гідні дії, але нехай він ні в якому разі не приносить жертв, за які він дає менші винагороди (ніж передбачені).
40. Органи (почуттів та дії), честь, (блаженство на) небесах, довголіття, слава, потомство та худоба знищуються жертвою за яку даються (занадто) малі жертвовні винагороди; отже, людина з невеликими коштами, не повинна приносити жертви (Шраута).
41. Брахман, який, будучи Агніхотрином, добровільно нехтує священними вогнями, повинен здійснювати Місячне покаяння протягом місяця; бо це (правопорушення) дорівнює вбивству сина.
42. Ті, хто, отримуючи багатство від Шудр (та використовуючи це) в приношенні Агніхотри, є жерцями-слугами Шудр (і, отже) осуджені серед тих, хто читає Веду.
43. Ставлячи його ногу на голови тих дурнів, які поклоняються вогню (розпаленому за рахунок) Шудри, дарувальник (багатства) завжди переходить через свої страждання (у тому світі).
44. Людина, яка нехтує призначеною справою, або виконує осудний вчинок чи вдається до чуттєвих насолод, повинна виконати покуту.
45. (Всі) мудреці прописують покуту за ненавмисно скоєний гріх; деякі заявляють, на основі доказів розкритих текстів, (що це може бути виконано) навіть за навмисне (правопорушення).
46. Ненавмисно скоєний гріх спокутується читанням ведичних текстів, але ті, що (люди) у своїх безумствах здійснюють навмисно, різними (особливими) покутами.
47. Двічінароджений, змушений робити покуту, чи то за (велінням) долі, чи за (вчинок) скоєний у колишньому житті, не повинен, до здійснення покути, спілкуватися з добродішними людьми.
48. Деякі лиходії страждають від зміни зовнішнього (природного) вигляду внаслідок злочинів скоєних у цьому житті, а деякі – внаслідок скоєних у минулому (існуванні).
49. Хто вкраде золото (у Брахмана), має хворі нігті; питущий (хмільне назване) Сура, – чорні зуби; вбивця Брахмана, – сухоти; ганьбителі ліжка Гуру, – хвору шкіру;
50. донощик, – смердючий ніс; наклепник, – смердючий подих; крадій зерна, – брак кінцівок; той, хто підмішує (зерно), – зайві кінцівки;
51. викрадач (вареної) їжі, – нетравлення; крадій слів (Веди), – німоту; крадій одягу, – білу проказу; викрадач коней, – кульгавість.
52. Крадій лампи, – сліпоту; той, хто її гасить, – стане однооким; травмування (живих істот) карається загальною хворобливістю; перелюбець (матиме) набряки (на кінцівках).

53. Отже, внаслідок залишку (колишньої провини) за злочини, народжуються ідіоти, німі, сліпі, глухі та спотворені люди, (усі) зневажені добродіями.
54. Отже, покаєння завжди слід виконувати заради очищення, бо ті, чий гріх не був покаяний, народжуються (знову), з ганебними ознаками.
55. Вбивство Брахмана, пиття (хмільного названого) Сура, викрадення (золота Брахмана), перелюб з дружиною Гуру і спілкування з такими (кривдниками), вони оголошують (смертними гріхами) (магпатака).
56. Обман у приписуванні собі високого народження, дача брехливих свідчень цареві (щодо злочину) і неправдиве звинувачуючи свого вчителя – (злочини) рівні вбивству Брахмана.
57. Забування Вед, зневаження Вед, брехливі свідчення, вбивство друга, вживання забороненої їжі або (ковтання речовин) непридатних для їжі, – це шість (злочинів) рівних питтю Сури.
58. Викрадення вкладу, або людей, коня та срібла, землі, діамантів та (інших) дорогоцінних каменів, оголошується рівним викраденню золота (Брахмана).
59. Плотський зв'язок з єдиноутробними сестрами, з (незаміжними) дівчатами, з жінками найнижчої касты, з дружинами друга чи сина, вони оголошують рівними ганьбі ліжка Гуру.
60. Вбивство корів, жертвоприношення для не гідних жертвоприношень, перелюб, продаж себе, залишення вчителя, матері, батька чи сина, відмова від (щоденного) вивчення Веди і нехтування (священним домашнім) вогнем,
61. дозвіл молодшому братові одружитися першим, одруження перед старшим братом, дарування дочки або жертвування для (будь-якого брата),
62. осквернення дівчини, лихварство, порушення обітниць, продаж ставка, саду, дружини чи дитини,
63. проживання як Врат'я, вигнання родича, навчання (Веді) за плату, вивчення (Веди) у платного вчителя і продаж товарів, які не можна продавати,
64. керування рудниками (або фабриками) будь-якого виду, виконання великих механічних робіт, шкода (живим) рослинам, існування на (платню) своєї дружини, чаклунство (за допомогою жертвоприношень) та робота (за допомогою магії) коріння (і так далі),
65. рубання зелених дерев на дрова, вчинення дій лише для власної вигоди, споживання забороненої їжі,
66. нехтування розпалюванням священних вогнів, крадіжки, несплата (трьох) боргів, вивчення поганих книг та практика (мистецтва) танців та співів,
67. Крадіжка зерна, недорогоцінних металів або худоби, статеві зносини з жінками, які вживають хмільне, вбивство жінок, Шудри, Вайш'ї або Кшатріїв, та атеїзм – (є всі середніми злочинами, що спричиняє втрату касты (Упапатака).
68. Нанесення шкоди Брахману (ударом), нюхання речей, які не слід нюхати, або хмільного, обман і неприродний злочин з чоловіком, оголошуються причиною втрати касты (Гатібграмса).
69. Вбивство осла, коня, верблюда, оленя, слона, кози, вівці, риби, змії або буйвола призводить до виродження (злочинця) до змішаної касты (Самкарікарана).
70. Приймання дарунків від проклятих людей, торгівля, прислужування Шудрам і вимовляння брехні, роблять (злочинця) негідним отримувати дарунки (Апатра).
71. Вбивання комах, малих чи великих, або птахів, вживання в їжу будь-чого, що знаходиться поруч із хмільним, крадіжка плодів, дров або квітів – (є злочин), що спричинює нечистоту (Малаваха).
72. Вивчіть (тепер) повністю ті покаєння, за допомогою яких усі різні згадані порушення можуть бути знищені.

73. Для свого очищення вбивця Брахмана зробить хатину в лісі і перебуватиме (в ній) протягом дванадцяти років, харчуючись милостинею і роблячи череп мертвого своїм прапором.
74. Або нехай він із власної волі стане (у бою) ціллю стрільців, які знають (його мету); або він може тричі кинутися з головою у палаючий вогонь;
75. або він може зробити жертвопринесення коня, Сваргіт, Госава, Абгіджит, Вішваджит, Тривріт або Агніштут;
76. чи, щоб зняти (провину) вбивства Брахмана, він може обійти сто йогинів, читаючи одну з Вед, їдячи мало і приборкуючи свої органи;
77. або він може подарувати Брахману, обізнаному на Ведах, все майно, стільки багатства, скільки вистачає на утримання (одержувача), або будинок разом з меблями;
78. Або, харчуючись милостинею, він може пройти проти течії вздовж (усього протягу річки) Сарасваті; або, обмежуючи їжу (дуже сильно), він може тричі шепотіти Самхіту з Веди.
79. Поголивши (все волосся), він може жити на околиці села, або в корівнику, чи у скиті, або біля кореня дерева, радіючи робити добро коровам і Брахманам.
80. Той, хто без вагань відмовляється від життя заради Брахмана або корів, звільняється від (провини) вбивства Брахмана і (так само той), хто рятує (життя) корови або Брахмана.
81. Якщо він, або бореться, принаймні три рази, (проти грабіжників на захист) власності Брахмана (чи майна), або відвойовує все майно Брахмана, або, якщо він втрачає життя з такої причини, він звільняється (від своєї провини).
82. Той, хто таким чином (залишається) завжди твердий у своїй обітниці, цнотливий і зосереджений розумом, усуває через дванадцять років (провину) вбивства Брахмана.
83. Або той, хто, зізнавшись у своєму злочині на зборах богів землі (Брахманів) та богів людей (Кшатріїв), омиється (з жерцями) у кінці жертвоприношення коня, (також) звільнений (від провини).
84. Брахман оголошений (бути) коренем священного закону, а Кшатрій – його вершиною; отже, той, хто визнав свій гріх перед зборами таких людей, стає чистим.
85. За своїм походженням сам Брахман є божеством навіть для богів, і (його вчення є) впливовим для людей, оскільки Веда є основою для цього.
86. (Якщо) лише троє з них, які обізнані на Веді, проголошують спокуту, те очистить (грішників); бо слова вчених людей є засобом очищення.
87. Брахман, котрий із зосередженим розумом дотримується будь-якого з (вищезазначених) правил, усуває гріх скоєний вбивством Брахмана, шляхом свого самоприборкання.
88. За знищення зародка (Брахмана, стать якого була) невідома, за вбивство Кшатрія або Вайш'ї, які (здіяні або) принесли (ведичну) жертву, чи (Брахманки), яка купалася після тимчасової нечистоти (Атреї), він повинен виконати ту саму покуту,
89. так само за дачу неправдивих свідчень (у важливій справі), за пристрасну ганьбу вчителя, за викрадення вкладу та за вбивство (його) дружини чи його друга;
90. ця спокута призначена для ненавмисного вбивства Брахмана; але за навмисне вбивство Брахмана не проводиться спокута.
91. Двічінароджений, який (навмисно) випив через оману розуму (хмільний напій) Сура, повинен пити це хмільне киплячим; коли його тіло повністю ошпарене ним, він звільняється від своєї провини;

92. або він може пити коров'ячу сечу, воду, молоко, очищене масло або (рідкий) коров'як, киплячим, поки він не помре;
93. Або, щоб зняти (провину) пиття Сури, він може їсти протягом року один раз (на день), вночі, зерна (рису) або макуху, одягаючи одяг з коров'ячого волосся, і носячи власне волосся у косах, а (чашку вина як) прапор.
94. Сура, справді, є брудним сміттям зерна (мала), гріх також називається бруд (мала); отже, Брахман, Кшатрій і Вайш'я не повинні пити Суру.
95. Сура, слід знати, буває трьох видів, що переганяється з м'яса (гауді), що переганяється з меленого рису і, що переганяється з квітів Мадхука (мадхві); як одна (названа вище), так і всі (три різновиди), заборонена головному з двічінароджених.
96. Сура, (усі інші) хмільні напої та відвари, і плоть – це їжа Якшів, Ракшасів та Пішачив; Брахман, який їсть (залишки) підношень освячених богам, не повинен приймати таких (речовин).
97. Брахман, одурманений пияцтвом, може впасти на щось нечисте, або (неправильно) вимовити ведичні (тексти), або скоїти якесь інше діяння, яке не повинно бути скоєно.
98. Коли Брахман (Веда), яка мешкає в його тілі, (навіть) одного разу (лише) залита хмільним напоєм, його Брахманство покидає його, і він стає Шудрою.
99. Таким чином, були пояснені різні види пиття (хмільних напоїв названих) Сура; далі я проголошу спокуту за крадіжку золота (Брахмана).
100. Брахман, який вкрав золото (Брахмана), піде до короля і зізнавшись у своєму вчинку, скаже: «Володарю, покарай мене!».
101. Взявши (у нього) палицю, (яку він повинен носити), сам король вдарить його один раз, бо своєю смертю злодій стає чистим, а Брахман (може очиститися) за допомогою аскези.
102. Той, хто хоче за допомогою аскези усунути провину крадіжки золота (Брахмана), повинен виконати покуту (передбачену) для вбивці Брахмана, (живучи) в лісі та одягнений у (одяг) з кори.
103. Цими покутами, двічінароджений може зняти провину спричинену крадіжкою (золота); а спокутувати зв'язок із дружиною Гуру він може наступними покутами.
104. Той, хто зганьбив ліжко свого Гуру, повинен, зізнавшись у своєму злочині, лягти на розпечене залізне ліжко або обійняти розпечену статую (жінки); вмираючи, він стає чистим;
105. або, відрізавши собі орган і яєчка, та взявши їх у складені руки, він може йти прямо до краю Нірріті (південний захід), поки не впаде (мертвим);
106. або, несучи ніжку ліжка, одягнений в (одяг) з кори і дозволяючи бороді рости, він може, із зосередженим розумом, виконувати протягом усього року Кріккхру (або жорстку покуту), розкрити Праджапаті, у самотньому лісі;
107. або, приборкуючи почуття, він може протягом трьох місяців безперервно здійснювати Місячну покуту, (живлячись) милостинею або ячмінною кашею, щоб зняти (провину) за зганьблене ложе Гуру.
108. За допомогою цих покут люди, які вчинили смертні гріхи (Магапатака), можуть зняти свою провину, але ті, хто вчинив незначні провини, спричинивши втрату касти (Упапатака, може це зробити) різними наступними покутами.
109. Той, хто вчинив незначне правопорушення, вбивши корову (або бика), повинен випити протягом (першого) місяця, (відвар) ячмінних зерен; поголивши все волосся і прикрившись шкірою (вбитої корови), він повинен жити в корівнику.

110. Протягом двох (наступних) місяців він повинен їсти невелику кількість їжі без будь-якої штучної солі, на кожен четвертий прийом їжі і купатись у сечі корів, тримаючи свої почуття приборканими.
111. Протягом дня він слідкуватиме за коровами і, стоячи рівно, вдихатиме пил (піднятий їх копитами); вночі, після служіння та поклоніння їм, він залишатиметься у (позі названій) вірасана.
112. Приборкуючи себе і звільнившись від гніву, він повинен стояти, коли вони стоять, слідувати за ними, коли вони йдуть, і сідати, коли вони лягають.
113. (Коли корова) хвора, або їй загрожує небезпека від злодіїв, тигрів тощо, або вона падає, або застрягла в болоті, він повинен допомогти їй усіма можливими способами.
114. Під час спеки, дощу чи холоду або коли вітер сильно дме, він не повинен прагнути прихистку, не сховавши (спочатку) корів, відповідно до своїх можливостей.
115. Нехай він не вимовить (слова), якщо корова їсть (що-небудь) у своєму чи чужому домі, чи на полі, або на гумні, або коли теля п'є (молоко).
116. Вбивця корови, який доглядає корів таким чином, знімає через три місяці провину, якої він зазнав убивством корови.
117. Але після того, як він повністю здійснить покуту, він повинен дати (Брахманам), обізнаним на Веді, десять корів і бика (або), якщо він не володіє (таким майном), він повинен запропонувати їм все, що має.
118. Двічінароджені, які вчинили (інші) незначні злочини (Упапатака), за винятком учня, який порушив обітницю (Авакірнін), можуть виконати, щоб очистити себе, ту саму покуту або також Місячну покуту.
119. Але учень, який порушив обітницю, запропонує вночі на перехресті до Нірріті одноокого віслюка, згідно правила Пакаягнів.
120. Запропонувавши, згідно з правилом, приношення у вогонь, він нарешті запропонує (чотири) приношення очищеного масла Ваті, Індірі, вчителю (богів Бріхаспаті) та Агні, промовляючи вірш Рік «Можливо Марути дарують мені» тощо.
121. Ті, хто знають Веду заявляють, що добровільне виверження сімені двічінародженим (юнаком), який виконує обітницю (учнівства), є порушенням цієї обітниці.
122. Божественне світло, яке Веда дарує учневі, відходить, якщо він порушує обітницю, Марутам, Пурухуті (Індірі), вчителю (богів, Бріхаспаті) і Паваці (Вогню).
123. Коли цей гріх буде вчинено, він піде просити до сімох будинків, одягнений у шкуру (жертвовного) осла, проголошуючи свій вчинок.
124. Харчуючись одним (щоденним прийомом їжі, що складається) з милостині отриманої там, і купаючись у (час) трьох саван (вранці, опівдні та ввечері), він стає чистим після (проходження) одного року.
125. За вчинення з умислом будь-якого вчинку, що спричиняє втрату касти (Гатібграмсакара), (злочинець) повинен виконати Самтапана Кріккхру; (за те ж, що це зробив) ненавмисно, (Кріккхру), вказану Праджапаті.
126. Як спокуту за вчинки, які ведуть до змішання касти (Самкара), і за ті, що роблять людину негідною приймати дарунки (Апатра), (він повинен здійснити) Місячну (покуту) протягом місяця; за (дії), що спричиняють нечистоту (Малінікаранія), він повинен ошпарюватися протягом трьох днів (гарячою) ячмінною кашею.
127. Четверта частина (від покути) за вбивство Брахмана прописана (як закінчення терміну дії) для (навмисного) вбивства Кшатрія, одна восьма – за вбивство Вайш'ї; знайте, що вона одна шістнадцята за вбивство добродесного Шудри.
128. Але якщо Брахман ненавмисно вб'є Кшатрія, він дасть, щоб очиститися, тисячу корів і бика;

129. або він може виконувати покуту, призначену вбивці Брахмана, протягом трьох років, приборкуючи себе, заплітаючи волосся в коси, тримаючись подалі від села і мешкаючи біля кореня дерева.
130. Брахман, який вбив добродушного Вайш'ю, повинен виконувати ту саму покуту протягом одного року, або він може дати сто корів і одного (бика).
131. Той, хто вбив Шудру, повинен здійснити усю покуту протягом шести місяців, або він також може дати десять білих корів і одного бика Брахману.
132. Убивши kota, мангуста, блакитну сойку, жабу, собаку, ігуану, сову чи ворону, він повинен виконати покуту за вбивство Шудри;
133. Або він може пити молоко протягом трьох днів, або пройти сотню йоджан, або омитися в річці, або шепотіти гімн адресований Водам.
134. За вбивство змії Брахман дасть лопату з чорного заліза, а євнуха – вантаж соломи та маша свинцю;
135. За кабана – горщик очищеного масла, за куріпку – дзону зерен сезаму, за папугу – теля дворічного віку, за журавля – (теля) трирічного віку.
136. Якщо він убив Хамсу, Балаку, чаплю, павича, мавпу, сокола або Бгасу, він подарує корову Брахману.
137. За вбивство коня він дасть одяг, за (вбивство) слона – п'ять чорних биків, за (вбивство) козла або вівці – тяглового вола, за вбивство осла – однорічне (теля);
138. Але за вбивство хижих диких звірів він віддасть молочну корову, за (вбивство) диких звірів, які не є хижими – телицю, за вбивство верблюда – одну крішналу.
139. За вбивство жінок-перелюбниць із чотирьох каст, він повинен дати, щоб очиститись, відповідно, шкіряний мішок, лук, козу чи вівцю.
140. Двічінароджений, який не може спокутувати подарунками за забій змії та інших (згаданих істот), повинен виконати для кожної з них (покуту) Кріккхру, щоб зняти свою провину.
141. Але за знищення однієї тисячі (дрібних) тварин, у яких є кістки, або цілого вантажу безкісткових (тварин), він повинен виконати покуту (передбачену) за вбивство Шудри.
142. Але при вбивстві (малих) тварин, у яких є кістки, він повинен також дати трохи дрібниць Брахману; якщо він поранить безкісткових (тварин), він стає чистим, пригнічуючи дихання (пранаяма).
143. За зрізання плодівих дерев, чагарників, повзучих рослин, ліан або квітучих рослин – сотню Рік слід прошепотіти.
144. (За знищення) будь-яких істот, вирощених у їжі, у приправах, у фруктах чи у квітах, спокутою є з'їсти очищене масло.
145. Якщо людина знищує безцільно рослини, створені вирощуванням, або такі, що самі виростають у лісі, вона повинна слідувати за коровою протягом одного дня, харчуючись лише молоком.
146. Провина, понесена навмисною або ненавмисною шкодою (створеним істотам), може бути знята за допомогою цих покаянь; почувте (нині, як) усі (гріхи), скоєні вживанням забороненої їжі (або питтям, можна видалити).
147. Той, хто ненавмисно п'є (хмільний напій названий) Варуні, стає чистим, коли його посвячують (знову); (навіть за пиття його) навмисно, (покуту), що позбавляє життя, не можна накладати; це усталене правило.
148. Той, хто випив води, що стояла в посудині для зберігання (хмільного названого) Сура, або інших хмільних напоїв, не повинен пити протягом п'яти (днів і) ночей (нічого, крім) молока в якому (рослина) Санкхапушпі була зварена.

149. Той, хто торкнувся хмільного напою, віддав його або отримав згідно з правилом, або випив води залишеної Шудрою, повинен пити воду протягом трьох днів, у якій варилася трава Куша.
150. Але коли Брахман, який прийняв сік Сома, відчув запах, що видає питущий Суру, він стає чистим, тричі пригнічуючи дихання у воді і вживаючи очищене масло.
151. (Люди) трьох двічінароджених каст, які ненавмисно проковтнули гній або сечу, або всього, що торкнулося Сури, мусять бути знову посвячені.
152. Голення, (носіння) священного поясу, (носіння) посоху, збирання милостині та обітниці (покладені на учня), опускаються під час другого посвячення двічінароджених.
153. Але той, хто їв їжу людей, їжу яких не можна їсти, а також залишки від жінок і Шудр, або заборонену плоть, повинен пити ячмінну (кашку) протягом семи (днів і) ночей.
154. Двічінароджений, який випив (рідини, що перетворилися) на кислі або в'яжучі відвари, стає, хоча (ці речовини) можуть (не спеціально) заборонятися, нечистим, поки вони не перетравляться.
155. Двічінароджений, який проковтнув сечу або гній сільської свині, осла, верблюда, шакала, мавпи чи ворони, повинен здійснити Місячну покуту.
156. Той, хто з'їв в'ялене м'ясо, гриби, що ростуть на землі, або (м'ясо, природа якого) невідома (або), яке зберігалось на бійні, повинен виконати ту саму покуту.
157. Спокутою за приймання (м'яса) м'ясоїдних тварин, свиней, верблюдів, півнів, ворон, ослів та людської плоті є Тапта Кріккхра (покута).
158. Якщо двічінароджений, який не повернувся (додому з дому свого вчителя), їсть їжу, яку дають щомісяця (Шраддха), він постує протягом трьох днів і пропускає один день, (стоячи) у воді.
159. Але учень, який з будь-якої нагоди їсть мед або м'ясо, повинен виконати звичайну Кріккхра (покуту), а потім виконати свою обітницю (учнівства).
160. Той, хто їсть те, що залишилося від кота, ворони, миші (або щура), собаки або мангуста, чи (їжу), в яку впала шерсть або комаха, повинен випити (відвар) (рослини) Брахмасуваркала.
161. Той, хто бажає бути чистим, не повинен їсти заборонену їжу і повинен зригувати те, що з'їв ненавмисно, або швидко спокутувати це (різними) засобами очищення.
162. Таким чином, було проголошено різні правила покаяння за вживання забороненої їжі; почуйте тепер закон тих покут, які знімають провину крадіжки.
163. Головний з двічінароджених, добровільно вкравши (цінне) майно, зерно або приготовлену їжу з дому рівної касті, очищається виконуючи Кріккхра (покаяння) протягом цілого року.
164. Місячне покаяння оголошено виправою за крадіжку чоловіків і жінок, та (за неправомірне привласнення) поля, будинку чи води колодязів та ставків.
165. Той, хто викрав речі незначної вартості з будинку іншої людини, після відновлення (викраденого виробу) здійснить Самтапана Кріккхра для свого очищення.
166. (Проквітнути) п'ять продуктів корови (панкагав'я) – це спокута за викрадення різних видів їжі, транспортного засобу, ліжка, сидіння, квітів, коріння чи фруктів.
167. Голодування протягом трьох (днів і) ночей повинно бути (покутою за крадіжку) трави, деревини, дерев, сухої їжі, патоки, одягу, шкіри та м'яса.
168. Проживання протягом дванадцяти днів на (сирих) зернах (є покутою за крадіжку) дорогоцінних каменів, перлів, коралів, міді, срібла, заліза, латуні або каменю.

169. (За крадіжку) бавовни, шовку, вовни, тварини з парними копитами або з непарними копитами, птиці, пахощів, лікарських трав або мотузки – (покутою є існування) протягом трьох днів (на) молоці.
170. За допомогою цих покут двічінароджений, може зняти провину крадіжки; але провину за наближенні до жінок, до яких не слід звертатися (агам'я), він може загладити (наступними) покутами.
171. Той, хто злягався з єдиноутробними сестрами, з дружинами друга або сина, з незаміжніми дівчатами та з жінками нижчої касті, повинен виконати покуту призначену за ганьбу ліжка Гуру.
172. Той, хто звернувся до дочки сестри свого батька, (яка майже дорівнює) сестрі, (дочки) сестри своєї матері або рідного брата матері, повинен здійснити Місячну покуту.
173. Мудра людина не повинна приймати за дружину жодну з цих трьох; на них не можна одружуватися, бо вони (Сапінда-)родичі, той, хто одружується на (одній із них), глибоко тоне.
174. Чоловік, який скоїв безсоромний злочин або неприродний злочин із жінкою, або злягався у воді, чи з жінкою, яка менструє, повинен виконати Самтапана Кріккхра.
175. Двічінароджений, який вчинив неприродний злочин з чоловіком або злягався з жінкою на возі запряженому волами, у воді або вдень, повинен омитися одягненим у свій одяг.
176. Брахман, який ненавмисно підходить до жінки Чандалки або (будь-якої іншої) дуже низької касті, який їсть (їжу таких людей) і приймає (дарунки від них), стає ізгоем; але (якщо він це робить) навмисно, він стає їм рівним.
177. Надзвичайно зіпсовану дружину нехай її чоловік тримає в одиночній кімнаті та змусить її виконати покуту передбачену для чоловіків у випадках перелюбу.
178. Якщо, будучи попрошеною чоловіком (рівної) (касті), вона (згодом) знову стає невірною, тоді, як засіб очищення, їй прописують Кріккхра і Місячну покуту.
179. Гріх, який чинить двічінароджений, розважаючись одну ніч з Врішалі, він усуває за три роки, харчуючись милостинею та щоденним шепотінням (священних текстів).
180. Таким чином, проголошено спокуту, (яку мають здійснити) навіть грішники чотирьох (видів); почуйте зараз покаяння для тих, хто злягається з ізгоями.
181. Той, хто спілкується з ізгоем, сам стає ізгоем через рік, не лише жертвуючи для нього, навчаючи його або укладаючи з ним шлюб, а й використовуючи той самий віз чи сидіння, чи їдючи з ним.
182. Той, хто спілкується з будь-яким із цих ізгоїв, повинен здійснити таку спокуту за (такий) зв'язок, який призначено за гріх цього (грішника).
183. Сапінди та Саманодаки ізгоя мусять пропонувати (піднесення) води (йому, ніби він мертвий), за межами (села), в невдалий день, увечері та в присутності родичів, жерців і вчителів.
184. Жінка-рабиня перекине своєю ногою горщик, наповнений водою, ніби за померлою людиною; (його Сапінди), а також Саманодаки будуть нечисті протягом дня і ночі;
185. але відтоді забороняється спілкуватися з ним, сидіти з ним, давати йому частку спадщини і проводити з ним такі стосунки, як це зазвичай серед людей;
186. І (якщо він буде старшим), йому в праві первородства буде відмовлено та у додатковій частці, що належить старшому синові; а замість нього молодший брат, який відзначився добродієністю, отримає частку старшого.
187. Але коли він виконає свою покуту, вони омиються з ним у святому ставку і перекинуть новий горщик, наповнений водою.

188. І він кине цей горщик у воду, увійде до свого будинку і виконає, як і раніше, всі обов'язки покладені на родича.
189. Нехай він дотримується того самого правила у випадку з ізгоями жінками; але їм дадуть одяг, їжу та питво, і вони будуть жити поруч із (сімейним) будинком.
190. Нехай він не веде жодної справи з неочищеними грішниками; але нехай він жодним чином не дорікає тим, хто здійснив покуту.
191. Нехай він не мешкає разом з убивцями дітей, з тими, хто повернув зло на добро, і з убивцями прохачів захисту чи жінок, хоча вони, можливо, були очищені згідно зі священним законом.
192. Ті двічінароджені, які, можливо, не були навчені Савітрі (на той час), передбачених правилом, він змусить виконати три Кріккхра (покаяння), а потім посвятить їх згідно з законом.
193. Нехай він прописує ту саму (спокуту), якщо двічінароджені, які дотримувалися заборонених занять або нехтували (вивченням) Веди, бажають здійснити покуту.
194. Якщо Брахмани набувають власність за допомогою осудного способу, вони стають чистими відмовляючись від неї, шепочучи молитви та (виконуючи) аскезу.
195. Шепотінням, із зосередженим розумом, Савітрі три тисячі разів, (мешкаючи) протягом місяця в корівнику (і) харчуючись молоком, (чоловік) звільняється від (провини) прийому дарунків від нечестивої людини.
196. Але коли він повернеться з корівника, змарнілий своїм постом і благоговійно вітаючись, (Брахмани) запитають його: «Друже, ти хочеш стати нам рівним?».
197. Якщо він відповість Брахманам: «Воістину, (я більше не ображу)», він розкидає (трохи) трави для корів; якщо корови освячують це місце (поїдаючи траву), (Брахман) знову приймає його (до їх громади).
198. Той, хто жертвував за Брат'їв, або виконував похорон незнайомих, або магічну жертву (призначену знищити життя), або жертву Ахіна, знімає (свою провину) трьома Кріккхра (покаяннями).
199. Двічінароджений, який відмовив прохачеві захисту або (неналежним чином) оголосив Веду, спокутує свою провину, якщо протягом року житиме на ячмені.
200. Той, кого вкусив собака, шакал чи віслюк, приручена хижа тварина, людина, кінь, верблюд чи (свійська) свиня, стає чистим пригнічуючи дихання (Пранаяма).
201. Їсти протягом місяця під час кожного шостого прийому їжі (лише), читати Самхіту (Веди) і (виконувати) щодня узливання Сакала – це засіб очищення тих, кого виключили з громади під час трапези (Апанкт'я).
202. Брахман, який добровільно їхав у возі, запряжений верблюдами або ослами, і той, хто купався голим, стає чистим пригнічуючи дихання (Пранаяма).
203. Той, хто полегшив природну потребу, зазнаючи сильного тиску, без використання води або у воді, стає чистим, купаючись поза (селом) у своєму одязі та торкаючись корови.
204. Піст – це покута за пропуск щоденних обрядів, передбачених Ведою, і за нехтування особливими обов'язками Снатаки.
205. Той, хто сказав Брамхану «Хум» або звернувся до одного з його поважних на «Ти», повинен купатись, постувати протягом решти частини дня і заспокоювати (ображену особу) благоговійним привітанням.
206. Той, хто вдарив (Брахмана) навіть травинкою, пов'язав його шию тканиною або переміг його у суперечці, заспокоїть його поклоном.

207. Але той, хто, маючи намір нашкодити Брахману, погрожував (йому палицею тощо), залишиться в пеклі протягом ста років; той, хто (насправді) вдарив його – протягом тисячі років.
208. Скільки пилинок омие кров Брахмана, стільки тисяч років той хто (кров) пролив залишатиметься у пеклі.
209. За погрозу Брахману (правопорушник) повинен виконати Кріккхра, за нанесення йому удару Атікріккхра, за пролиття крові – Кріккхра та Атікріккхра.
210. Що стосується припинення правопорушень, для яких не передбачено спокути, нехай він встановлює покуту, розглянувши силу (злочинця) та (характер) злочину.
211. Я (зараз) опишу вам ті засоби, прийняті богами, мудрецами та духами, за допомогою яких людина може усунути свої гріхи.
212. Двічінароджений, який виконує (покаяння Кріккхра), виявлене Праджапаті, повинен їсти протягом трьох днів уранці (лише), протягом (наступних) трьох днів увечері (лише), протягом (наступних) трьох днів (їжу дану) без прохання, і постує протягом іншого періоду в три дні.
213. (Харчуючись) сечею корів, коров'яком, молоком, кислим молоком, очищеним маслом та відваром трави Куша, і постуючи протягом одного (дня та) ночі, (це) називається Самтапана Кріккхра.
214. Двічінароджений, який виконує Атікріккхра (покаяння), повинен приймати їжу протягом трьох періодів у три дні, способом описаним вище, (але) лише один повний рот під час кожного прийому їжі, і постувати протягом інших трьох днів.
215. Брахман, який виконує Таптакріккхра (покаяння), повинен пити гарячу воду, гаряче молоко, гаряче очищене масло та (вдихати) гаряче повітря, всі протягом трьох днів, і один раз вимитись, із зосередженим розумом.
216. Піст протягом дванадцяти днів людиною, яка приборкує себе і не робить помилок, називається Парака Кріккхра, що знімає всю провину.
217. Якщо хтось зменшує (свою їжу щодня) на один повний рот у час темної (половини місяця) і збільшує (таким же чином) протягом світлої половини, і омивається (щодня) під час трьох узливань, (вранці, опівдні та ввечері), те називається Місячною покутою (Кандраяна).
218. Нехай він дотримується того самого правила на (Кандраяну, названу) явамадх'яма, (у вигляді ячмінного зерна), (але) нехай (у такому випадку) розпочне Місячну покуту (з) приборканим (розумом) у перший день світлої половини (місяця).
219. Той, хто здійснює Місячну покуту подвижників, повинен їсти (протягом місяця) щодня опівдні по вісім повних ротів, приборкуючи себе та споживаючи жертвну їжу (лише).
220. Якщо Брахман, із зосередженим розумом з'їдає (протягом місяця щодня) чотири повних рота вранці та чотири після заходу сонця, (те називається) Місячною покутою дитини.
221. Той, хто, зосереджуючи свій розум, їсть протягом місяця в будь-який спосіб тричі по вісімдесят ротів жертвної їжі, живе (після смерті) у світі місяця.
222. Рудри, так само Адіті, Васу і Марути, разом з великими мудрецами практикували цей (обряд), щоб усунути все зло.
223. Спалення узливань, що супроводжуються (читанням) Магав'яхріт, сам повинен щодня робити (покутою), і він повинен утримуватися від шкоди (розумним істотам), говорити правду і не допускати гніву та брехні.
224. Нехай він омивається тричі на день і тричі на ніч, одягнений у свій одяг; нехай він ні в якому разі не розмовляє з жінками, Шудрами та ізгоями.

225. Нехай він витрачає час стоячи (вдень) і сидючи (вночі), або якщо він не в змозі (зробити це), нехай лежить на (голій) землі; нехай буде цнотливим і виконує обітниці (учня) та поклоняється своїм Гуру, богам і Брахманам.
226. Нехай він постійно шепоче Савітрі та (інші) очисні тексти відповідно до своїх можливостей; (нехай) обережно (діє так) з (нагоди) всіх (інших) обітниць (виконаних) при покуті.
227. Цими покутами двічінароджені мусять очиститися, чії гріхи відомі, але нехай очистить тих, чії гріхи не відомі (читанням) священних текстів і (виконанням) спалення узливань.
228. Визнанням, покаєнням, суворістю та читанням (Веди) грішник звільняється від провини, а якщо інший шлях неможливий, – щедрістю.
229. Подібно тому, як людина, яка вчинила зло, сама визнає це, так само він звільняється від провини, як змія з її шкіри.
230. В якій мірі його серце засуджує його злий вчинок, так само далеко його тіло звільняється від цієї провини.
231. Той, хто вчинив гріх і покався, звільняється від цього гріха, але очищається лише (непохитністю) припинення (грішити і думкою): «Я більше цього не робитиму!».
232. Подумавши так у своїй свідомості, які наслідки зростуть від його вчинків після смерті, нехай він завжди буде добрим у думках, слові та вчинках.
233. Той, хто ненавмисно або навмисно вчинив осудний вчинок, бажає звільнення (провини в цьому), не повинен вчиняти його вдруге.
234. Якщо його розум занепокоєний будь-яким вчинком, нехай повторює аскези (прописані як покуту), поки вони не задовольнять повністю (його совість).
235. Вся милість богів та людей, проголошена мудрецьями, яким була відкрита Веда, має аскезу своїм коренем, аскезу своєю серединою та аскезу своїм кінцем.
236. (Прагнення до священного) знання – це суворість Брахмана, захист (людей) – це суворість Кшатрія, (заняття) його повсякденною справою є суворість Вайш'ї, а служіння – суворість Шудри.
237. Мудреці, які приборкують себе і живуть за рахунок фруктів, коренеплодів та повітря, оглядають три світи, разом з їх рухомими та нерухомими (істотами), лише завдяки їх аскезі.
238. Ліки, міцне здоров'я, навчання та різні божественні стани досягаються лише аскезою; бо аскеза – це засіб їх здобуття.
239. Чого б важко не було обійти, чого важко досягти, що важко дістати, що важко виконати, все (це) може бути здійснено за допомогою аскези; бо аскеза (має силу), яку важко перевершити.
240. Як ті, хто вчинив смертний гріх (Магапатака), так і всі інші правопорушники, звільнені від своєї провини за допомогою добре виконаної аскези.
241. Комахи, змії, міль, бджоли, птахи та істоти позбавлені руху, досягають небес силою аскези.
242. Який би гріх люди не вчиняли думками, словами чи вчинками, вони швидко спалюються покутою, якщо вони зберігають покуту як своє єдине багатство.
243. Боги приймають жертви того самого Брахмана, який очистився аскезою, і дарують йому все, чого він бажає.
244. Володар, Праджапаті, створив ці Приписи (священного закону) лише завдяки його аскезі; мудреці також отримали (одкровення) Вед через свою аскезу.

245. Боги, розуміючи, що святе походження всього цього (світу) йде від аскези, проголосили, відтак, незрівнянну силу аскези.
246. Щоденне вивчення Веди, здійснення великих жертвопринесень згідно своїх можливостей, (і) терпіння (у стражданні), швидко знищують усю провину, навіть провину спричинену смертними гріхами.
247. Як пожежа в одну мить поглинає своїм яскравим полум'ям паливо, яке на неї було покладено, так само той, хто знає Веду, знищує всю провину вогнем знань.
248. Покути за гріхи (оприлюднені) були таким чином, оголошені відповідно до закону; вивчіть далі покаяння за таємні (гріхи).
249. Шістнадцять пригнічень дихання (Пранаяма), у супроводі (читання) В'яхріт та складу Ом, очищають, якщо вони повторюються щодня, за місяць навіть убивцю вченого Брахмана.
250. Навіть той, хто п'є (хмільне назване) Сура стає чистим, якщо він шепоче гімн (знаний як) Кутса, «Усунь своїм блиском нашу провину, о Агні» і т.д.; (той, побачений) Васіштхоу: «Своїми гімнами Васіштха пробудив Світанок», і т.д.; Махітра (гімн) та (вірші названі) Суддхавати.
251. Навіть той, хто вкрав золото, миттєво звільняється від провини, якщо якимось прошепоче (гімн, що починається словами) «Середній брат цього прекрасного, древнього Хотрі-жерця» і Сівасамкалпа.
252. Ганьбителю ліжка Гуру звільняється (від гріха), якщо він неодноразово читає Хавішпантія (гімн), (що починається) – «Ні тривоги, ні нещастя» (і такого початку) – «Так, воістину, так» і шепоче гімн адресований Пуруші.
253. Той, хто бажає спокутувати великі чи малі гріхи, мусить шепотіти протягом року Ріт-вірш «Чи можемо ми позбутися твого гніву, о Варуно» та ін., або «Якою б не була провина тут, о Варуно» тощо.
254. Той чоловік, який, прийнявши подарунки, що не слід приймати, або з'ївши заборонену їжу, шепоче Таратсамандія (Ріки), стає чистим через три дні.
255. Але той, хто вчинив багато гріхів, стає чистим, якщо протягом місяця читає (чотири вірші), адресовані Сомі та Рудрі, і три вірші (починаючи) «Ар'яман, Варуна й Мітра», доки він купається в річці.
256. Тяжкий злочинець півроку шепоче сім віршів (починаючи з) «Індра»; але той, хто вчинив у воді будь-яке осудне діяння, протягом місяця житиме їжею отриманою жебрацтвом.
257. Двічінароджений знімає навіть дуже велику провину пропонуючи очищене масло зі священними текстами, що належать Сакала-хома, або шепочучи Рік, (починаючи) «Поклоніння...».
258. Той, хто заплямований смертним гріхом, стає чистим, якщо із зосередженим розумом, він рік піклується про корів, читаючи Павамані (гімни) і живучи милостинею.
259. Або якщо, чистий (розумом і тілом), він тричі повторює Самхіту з Веди в лісі, освячений трьома Парака (покутами), він звільняється від усіх злочинів, що спричиняють втрату касти (патака).
260. Але, якщо (людина) постує протягом трьох днів, омиваючись тричі на день і шепочучи (у воді гімн бачений) Агхамаршаною, він (так само) звільняється від усіх гріхів, що спричиняє втрату касти.
261. Як жертвопринесення коня, королівське жертвопринесення, усуває всі гріхи, так і гімн Агхамаршани позбавляє всякої провини.
262. Брахман, який зберігає у своїй пам'яті Ріг-веду, не забруднюється провиною, хоча він, можливо, й зруйнував ці три світи, хоча можливо і їв їжу будь-кого.
263. Той, хто із зосередженим розумом тричі читає Ріksamхіту, або (те з) Яджур-веди; або (те з) Сама-веди разом із таємними (текстами, Упанішади), повністю звільнений від усіх гріхів.

264. Як грудка землі, падаючи у велике озеро, швидко розчиняється, так само кожен грішний вчинок поглинається потрійною Ведою.

265. Ріки-, Яджу(-догмати), які відрізняються (від попередніх), різноманітні Саман(-пісні), повинні бути відомі (щоб утворити) потрійну Веду; той, хто їх знає, (називається) обізнаним на Веді.

266. Початковий трибуквений Брахман, на якому заснована потрійна (священна наука), – це ще одна потрійна Веда, яку потрібно тримати в таємниці; той, хто це знає, (називається) обізнаним на Веді.

РОЗДІЛ XII

1. «О безгрішний, ти проголосив цілий священний закон (застосовний) до чотирьох каст; повідом нам (зараз), по правді, остаточне покарання за їхні вчинки».

2. Великим мудрецьям, (які звернулися до нього так), праведний Бхрігу, який походить від Ману, відповів: «Послухайте рішення, яке стосується всього цього, пов'язаного з діяннями».

3. Дія, яка впливає з розуму, слова та тіла, дає або добрі, або погані наслідки; внаслідок діянь спричинені (різні) стани людей, найвищий, середній та найнижчий.

4. Знайте, що розум є збудником тут, нижче, навіть до тієї (дії), яка пов'язана з тілом (і), яка буває трьох видів, має три місця знаходження і потрапляє під десять ознак.

5. Жадання власності інших, думка в глибині серця небажаного та дотримання облудних (вчень) – це три види (гріховної) розумової дії.

6. Лаяти (інших, говорячи) неправду, приниження чеснот усіх людей і марні балачки – це чотири види (злих) словесних дій.

7. Привласнення того, що не було дано, поранення (істот) без законного затвердження та вчинення злочинних зносин з дружиною іншого чоловіка, оголошуються трьома видами (злих) тілесних дій.

8. (Людина) отримує (результат) доброго чи злого розумового (вчинку) у своєму розумі, (того) словесного (вчинку), у своїй промові, (того) тілесного (вчинку), у своєму тілі.

9. Внаслідок (багатьох) гріховних вчинків, скоєних його тілом, людина стає (при наступному народженні) чимось неживим, внаслідок (гріхів), вчинених словом, птахом або звіром, і як наслідок розумових (гріхів, вона перероджується) у низькій касті.

10. Ту людину називають (справжнім) тридандином, у чиему розумі ці три: приборкання своїх промов (вагданда), приборкання своїх думок (маноданда) і приборкання свого тіла, – міцно встановлені.

11. Той, хто тримає це потрійне приборкання (себе) по відношенню до всіх створених істот і повністю приборкує бажання та гнів, тим самим впевнено досягає повного успіху.

12. Того, хто спонукає це (тілесне) Я до дії, вони називають Кшетрагна (знавець поля); але того, хто робить вчинки, мудрий називає Бгутатман (Я, складене з елементів).

13. Ще одне внутрішнє Я, яке породжується з усіма втіленими (Кшетрагнами), називається Джива, завдяки якій (Кшетрагна) стає чутливим до всього задоволення та болю при (послідовних) народженнях.

14. Ці двоє, Великий і Кшетрагна, тісно поєднані зі стихіями, пронизують того, хто мешкає в різноманітних створених істотах.

15. З його тіла виходять незліченні форми, які постійно спонукають до дії різноманітних істот.

16. Ще одне міцне тіло, утворене з частинок (із) п'яти (елементів і) призначених терпіти муки (у пеклі), утворюється після смерті, (у випадку) злостивих людей.

17. Коли (злочинці), за допомогою цього тіла, зазнають там муки накладені Ямою, (складові частини) об'єднуються, кожна відповідно до свого класу, з тими самими елементами (з яких вони були взяті).
18. Він, страждаючи за свої провини, що виникають внаслідок прив'язаності до чуттєвих речей і призводять до нещастя, наближається, вільний від плям, до цих двох могутніх.
19. Ці двоє, разом розглядають невтомно заслуги і провини тієї (індивідуальної душі), поєднуючись з якими вона отримує блаженство або нещастя, як у цьому, так і в тому світі.
20. Якщо (душа), в основному, практикує добродетель, а пороки в незначній мірі, вона отримує блаженство на небесах, одягнена саме тими стихіями.
21. Але якщо вона, в основному, прихиляється до пороку, а чеснота в малому ступені, вона страждає, покинувши елементами, муками завданими Ямою.
22. Індивідуальна душа, витримавши ці муки Ями, знову входить, вільна від пороків, в ті самі п'ять стихій, кожна у належній пропорції.
23. Нехай (людина), визнавши навіть за допомогою свого розуму ці переходи індивідуальної душі, (які залежать) від заслуг і недоліків, завжди спрямовує своє серце на (придбання) заслуг.
24. Знайте Добродетель (саттва), Діяльність (раджа) і Морок (тамас) є трьома якостями Я, за допомогою яких Великий завжди повністю пронизує всі існування.
25. Коли одна з цих якостей повністю переважає в тілі, це робить втілену (душу) надзвичайно відмінною за цією якістю.
26. Добродетель, оголошено, (має форму) знання, Морок – незнання, Діяльність – любов і ненависть; така природа цих (трьох), які (все) пронизують і приєднуються до всього створеного.
27. Коли (людина) відчуває в її душі (почуття) сповнене блаженства, глибокого спокою ніби, і чистого світла, то нехай знає, (що це) серед тих трьох (якостей називається) Добродетель.
28. Те, що змішується з болем і не приносить задоволення душі, можна знати (якістю) Діяльності, яку важко здолати і яка завжди тягне втілені (душі до чуттєвих речей).
29. Що ж поєднується з оманою, що має характер невизначеної маси, що неможливо зрозуміти міркуваннями, що неможливо до кінця пізнати, треба розглядати (якістю) Мороку.
30. Крім того, я повністю опишу наслідки, які впливають із цих трьох якостей – відмінні, середні та найнижчі.
31. Вивчення Вед, аскетизм, (прагнення) до знань, чистота, приборкання органів, здійснення гідних вчинків та медитація на Душі, (є) ознаками якості Добродетельності.
32. Захоплення починаннями, відсутність твердості, вчинення гріховних вчинків та постійне потурання чуттєвим насолодам, (є) ознаками якості Діяльності.
33. Жадібність, сонливість, розгубленість, жорстокість, атеїзм, ведення розпусного життя, звичка вимагати милостей та неухважність – ознаки якості Мороку.
34. Крім того знайте, що нижче наводиться короткий опис трьох якостей, кожна у своєму порядку, як вони з'являються у трьох (періодах – сьогоднішні, минулому та майбутньому).
35. Коли (людина) зробила, робить або збираючись зробити якусь дію, відчуває сором, вчений може знати, що всі (такі вчинки носять) знак якості Мороку.
36. Але, коли (людина) бажає (здобути) вчинком велику славу в цьому світі і не відчуває печалі через невдачу, знайте, що це (має знак якості) Діяльності.

37. Але, те (несе) знак якості Доброчесності, котре усім (серцем) він бажає пізнати, чого він не соромиться виконувати, та чому радіє його душа.
38. Потяг до чуттєвих насолод оголошений знаком Мороку, (прагнення) багатства – (знаком) Діяльності, (бажання здобути) духовну заслугу – знаком Доброчесності; кожна, пізніше) названа якість) краща за попередню.
39. Я коротко оголошу, в належному порядку, які переселення в цьому усьому (світі людина) отримує завдяки кожній із цих якостей.
40. Ті, хто наділений Доброчесністю, досягають стану богів, ті, хто наділений Діяльністю – стану людей, а ті, хто наділений Мороком, постійно опускаються до стану звірів; це потрійний напрям переселення.
41. Але знайте, цей потрійний напрям переселення, який залежить від (трьох) якостей, (знову ж) потрійний – низький, середній і високий, відповідно до конкретного характеру вчинків та знань (кожної людини).
42. Нерухомі (істоти), комахи, як малі, так і великі, риби, змії та черепахи, худоба та дикі тварини – це найнижчі умови, до яких якість) Мороку веде.
43. Слони, коні, Шудри та мерзенні варвари, леви, тигри та кабани, (є) середніми станами, спричиненими (якістю) Мороку.
44. Карани, Супарни та лицеміри, Ракшаси та Пішачи (належать) до найвищого (рівня) умов серед тих, що створюються Мороком.
45. Гхалли, Малли, Нати, люди, які живуть мерзенними заняттями, й ті, хто пристрастився до азартних ігор та хмільного, (утворюють) найнижчий (порядок) умови, спричиненої Діяльністю.
46. Королі та Кшатрії, домашні жерці королів та ті, хто захоплюється війною суперечок, (становлять) середні (ступені) станів, спричинених Діяльністю.
47. Гандхарви, Гух'яки та слуги богів, так само як і Апсари, (належать до всіх) найвищих (ступенів) умов, що створюються Діяльністю.
48. Відлюдники, подвижники, Брахмани, юрми божеств Вайманіка, місячні оселі та Дайтії (утворюють) перший (і найнижчий ступінь) існування спричинений Доброчесністю.
49. Жертводавці, мудреці, боги, Веди, небесні вогні, роки, духи та Садх'ї (становлять) другий порядок існування спричинений Доброчесністю.
50. Мудреці оголошують Брахму, творців Всесвіту, закон, Великого, і Непізнаваного, (становити) найвищий ступінь істот створених Доброчесністю.
51. Такий (наслідок) потрійної дії, ціла система переселення, котра (складається) з трьох класів, (кожна) з трьома підрозділами і, яка включає всіх створених істот.
52. Як наслідок прив'язаності до (об'єктів) почуттів і, як наслідок невиконання своїх обов'язків, нерозумні, найнижчі серед людей, досягають низьких народжень.
53. В яку утробу ця індивідуальна душа входить у цьому світі, і внаслідок яких дій, дізнайтеся подробиці цього докладно та в належному порядку.
54. Ті, хто вчинив смертні гріхи (магাপатака), пройшовши протягом великої кількості років через жадливі пекла, отримують, після закінчення (цього терміну покарання), наступні народження:
55. Вбивця Брахмана потрапляє в утробу собаки, свині, віслюка, верблюда, корови, кози, вівці, оленя, птаха, Чандала та Пуккаші.
56. Брахман, який п'є (хмільне назване) Сура, потрапить у (тіла) малих і великих комах, молі, птахів, гноєдів, і шкідливих звірів.

57. Брахман, який краде (золото Брахмана, пройде) тисячу разів (через тіла) павуків, змії та ящірок, водних тварин та шкідливих Пішачів.
58. Ганьбителі ліжка Гуру (входить) сто разів у (форми) трав, чагарників та повзучих рослин, так само як і хижих (тварин) та (звірів) з іклами, й тих, хто чинить жорстокі вчинки.
59. Люди, яким подобається робити боляче, (стають) хижими (тваринами); ті, хто вживає заборонену їжу – хробаками; злодії – істотами, що споживають собі подібних; ті, хто має статеві стосунки з жінками найнижчих каст – Претами.
60. Той, хто спілкується з ізгоями, той, хто наближався до дружин інших чоловіків, і той, хто викрав майно Брахмана, стає Брахмаракшасами.
61. Людина, яка з жадібності вкрала дорогоцінні камені, перли або корали, або будь-яку з багатьох інших видів дорогоцінних речей, народжується серед золотарів.
62. За крадіжку зерна (людина) стає щуром, за крадіжку жовтого металу – Хансою, за крадіжку води – Плавою, за крадіжку меду – жалючою комахою, за крадіжку молока – вороною, за крадіжку приправ – собакою, за крадіжку очищеного масла – мангустою;
63. за крадіжку м'яса – стерв'ятником, за крадіжку жиру – бакланом, за крадіжку олії – крилатою твариною, (що називається) Тайлапака, за крадіжку солі – цвіркуном, за крадіжку кислого молока – птахом (названим) Балака;
64. за крадіжку шовку – куріпкою, за крадіжку білизни – жабою, за крадіжку бавовняної тканини – журавлем, за крадіжку корови – ігуаною, за крадіжку патоки – літаючою лисицею;
65. за крадіжку вишуканих парфумів – мускусним щуром, за крадіжку листяних овочів – павичем, за крадіжку різного виду приготовленої їжі – дикобразом, за крадіжку неготових харчів – їжаком;
66. За крадіжку вогню він стає чаплею, за крадіжку домашнього начиння – осою-мулярем, за крадіжку фарбованого одягу – сірим франколіном (або сіра куріпка);
67. за крадіжку оленя чи слона – вовком, за крадіжку коня – тигром, за крадіжку фруктів та коренів – мавпою, за крадіжку жінки – ведмедем, за крадіжку води – чорно-білою зозулею, за крадіжку візків – верблюдом, з викрадення худоби – цапом.
68. Той, хто силою забрав будь-яке майно, що належить іншому, або хто з'їв жертвну їжу, яку (не пропонували), неминуче стає твариною.
69. Жінки, які також вчинили крадіжку, зазнають провини; вони стануть самицями тих самих істот, (які були перераховані вище).
70. Але (люди чотирьох) каст, які відмовились, без потреби, від своїх належних занять, стануть слугами Дас'ю, після переселення у мерзенні тіла.
71. Брахман, який відійшов від свого обов'язку, (стає) Улкамукха Прета, який харчується тим, що було виригано; а Кшатрій – Катапутана (Прета), який їсть нечисті речовини та трупи.
72. Вайш'я, який відступив від свого обов'язку, стає Майтракшаг'йотика Прета, який харчується гноєм; а Шудра – Кайласака (Прета, який харчується міллю).
73. В якій мірі чуттєві люди віддаються плотським насолодам, у тій самій пропорції зростає їхній потяг до них.
74. Повторюючи свої гріховні вчинки, ті люди з малим розумінням, терплять біль тут (унизу) під час різних народжень;

75. (тортурами) будучи гнані в жакливіх пеклах, Тамісри та решти, (того) Лісу з деревами-лисятми з мечів, і тому подібне, й там будучи зв'язаними та спотвореними;
76. і різними муками, (болями), будучи з'їдені воронами й совами, жаром палючого піску та (катуваннями), варенням у джбанах, що важко стерпіти;
77. й народженням в утробах (мерзенних) істот, які спричиняють постійну біду, і страждання від холоду та спеки, й жахами різного виду,
78. (біллю) від неодноразового лежання в різних утробах і стражданнями народження, ув'язненням у путах, що важко терпіти, і стражданнями від поневолення іншими,
79. і розлуками зі своїми родичами та дорогими людьми, і (біллю) проживання разом із нечестивими, (працями для) здобуття багатства та його втратою, (неприємностями у) завоюванні друзів та (поява) ворогів,
80. старістю, проти якої немає ліків, муками хвороб, різноманітними напастями та, (нарешті), непереможною смертю.
81. Але, з будь-якою вдачею розуму, (людина) творить якийсь вчинок, вона пожинає його наслідок у (майбутньому) тілі, наділеному такою ж якістю.
82. Таким чином, було зазначено всі наслідки, виходячи з дій; вивчіть (далі) ті вчинки, які забезпечують найвище блаженство Брахману.
83. Вивчення Веди, (практика) аскези, (набуття справжніх) знань, підкорення органів, утримання від заподіяння шкоди та служіння Гуру, є найкращими засобами досягнення вищого блаженства.
84. (Якщо ви запитаете), чи серед усіх цих добродесних дій, (здійснених) тут нижче, (є) така, яка була визнана більш дієвою (ніж інші) для забезпечення вищого щастя людині,
85. (відповідь така, що) пізнання Душі визнано найвищою серед усіх; бо це перша з усіх наук, бо завдяки цьому здобувається безсмертя.
86. Серед цих шести (видів) дій, (перерахованих) вище, вчинення) дій викладених у Веді, будь-коли слід вважати найбільш дієвим для забезпечення щастя у цьому та майбутньому світі.
87. Адже при виконанні вчинків, передбачених Ведою, усі (інші) повністю охоплені, (кожен), у свою чергу, кількома правилами обрядів.
88. Дії, прописані Ведою, бувають двох видів, такі які примножують щастя та ведуть до продовження (земного існування, праврітта), і такі, що забезпечують найвище блаженство та ведуть до припинення (земного існування, ніврітта).
89. Дії, що забезпечують (виконання) бажань у цьому чи в тому світі, називаються праврітта, (такими, що ведуть до продовження земного існування); але дії, вчинені без будь-якого бажання (винагороди), яким передуює (набуття) (справжніх) знань, оголошуються як ніврітта, (такі, що ведуть до припинення земного існування).
90. Той, хто затято виконує дії, що ведуть до майбутніх народжень (праврітта), стає рівним богам; але той, хто націлений на виконання тих, які ведуть до припинення (існування, ніврітта), справді переходить за межі (досяжності) п'яти елементів.
91. Той, хто жертвує до Я (лише), однаково впізнаючи Я в усіх створених істотах і всіх створених істот у Я, стає (незалежним, подібним) до самодержця і самосійного.
92. Відмовившись навіть від згаданих жертвоприношень, Брахман повинен докласти зусиль (здобути) знання Душі, загасити свої пристрасті та вивчити Веду.

93. Бо це забезпечує досягнення об'єкта існування, особливо у випадку з Брахманом, бо, досягнувши цього, а не інакше, двічінароджений виконав усі свої цілі.
94. Веда – це вічне око прашчурів, богів і людей; обряд Веди (знаходиться) як поза сферою (людської) сили, так і поза сферою (людського) розуміння; це певний факт.
95. Усі ті традиції (сміті) і ті жалюгідні системи філософії, які не засновані на Веді, не приносять винагороди після смерті; бо вони оголошені заснованими на Мороці.
96. Усі ці (доктрини), що відрізняються від (Вед), які виникають і (незабаром) гинуть, нікчемні та хибні, оскільки вони є сучасними.
97. Чотири касти, три світи, чотири порядки, минуле, сьогоднішнє та майбутнє – усі відомі по-різному, за допомогою Веди.
98. Звук, дотик, колір, смак і, по-п'яте, запах, відомі лише одній Веді, (їх) утворення (відбувається) через (ведичні обряди, які в цьому відношенні є) вторинними діями.
99. Вічне знання Веди підтримує всіх створених істот; отже, я вважаю, що це найвище, що є засобом (забезпечення щастя) цих істот.
100. Командування військами, королівська влада, посада судді та володіння усім світом, на який він (лише) заслуговує – тому, хто знає науку Вед.
101. Як вогонь, що набрався сили, поглинає навіть дерева наповнені соком, так само той, хто знає Веду, випалює нечистоти його душі, що виникають внаслідок (злих) вчинків.
102. В якому б порядку (людина) не пізнала справжнього значення науки Веди, вона стає, навіть перебуваючи в цьому світі, придатною для союзу з Брахмо.
103. (Навіть забудькуваті) учні (священних) книг більш видатні, ніж невігласи; ті, хто їх пам'ятає, перевершують (забудькуватих) учнів; ті ж, хто володіє знаннями (про значення), відрізняються більше, ніж ті, хто (лише) пам'ятає (слова), люди ж, які слідуєть (викладеним текстам), перевершують тих, хто (просто) знає (їх значення).
104. Суворість і священне навчання – найкращий засіб, за допомогою якого Брахман забезпечує найвище блаженство; аскезою він знищує провину, святим навчанням досягає припинення (народження та) смерті.
105. Три (види доказів): сприйняття, умовивід та (священні) Приписи, котрі складають традицію багатьох (шкіл), повинні бути повністю зрозумілі тому, хто бажає досконалої точності стосовно священного закону.
106. Він лише, і жодна інша людина, не знає священного закону, який досліджує (висловлювання) мудреців і сукупність законів, (способами) міркувань, не огидних Веда-знанням.
107. Таким чином, дії, які забезпечують найвище блаженство, були точно і повністю описані; (зараз) викладу таємну частину цих Приписів, проголошених Ману.
108. Якщо запитати, як має бути стосовно (пунктів) закону, які не були (осібно) згадані, (відповідь є) – «те, що пропонують Брахмани, (які є) Сіштами, безсумнівно, має законну (силу)».
109. Тих Брахманів слід розглядати як Сішта, які, відповідно до священного закону, вивчали Веду разом з її додатками, і здатні наводити докази, що сприймаються почуттями, з розкритих текстів.
110. Будь-які збори, що складаються щонайменше з десяти або хоча б з трьох осіб, які виконують їх визначені заняття, оголошуються законом, законну (силу) яких не можуть оскаржити.
111. Три особи, котрі знають одну з трьох головних Вед, логік, Мімамсака, обізнаний на Нірукті, той, хто читає (Приписи) священного закону і троє чоловіків, які належать до перших трьох станів, – становлять (законні) збори складені щонайменше з десяти членів.

112. Той, хто знає Ріг-веду, той, хто знає Яджур-веду, і той, хто знає Сама-веду, знайте, (складають) збори, що складаються щонайменше з трьох членів (і обізнаних) для вирішення сумнівних питань права.
113. Навіть те, що один Брахман, знайомий з Ведою, оголошує законом, слід вважати (має) вищу законну (силу, але) не ту, яку проголошують незліченні неосвічені люди.
114. Навіть якщо тисячі Брахманів, які не виконали своїх священних обов'язків, не знайомі з Ведою і існують лише від імені своєї касты, можуть зібратися, вони не можуть (скласти) зборів (для встановлення священного закону).
115. Гріх того, котрий дурень, втілення Мороку і не знайомий із законом, наставляє (у своєму обов'язку), падає, збільшившись у сто разів на тих, хто представляє це.
116. Таким чином, вам оголошено все, що є найбільш дієвим для забезпечення вищого блаженства; Брахман, який не відходить від цього, отримує найкраще положення.
117. Так це високоповажне божество відкрило мені, бажаючи принести користь людству, всю цю найвидатнішу таємницю священного закону.
118. Нехай (кожен Брахман), зосередивши свій розум, повністю розпізнає в Я всі речі, і справжнє, і несправжнє, бо той, хто пізнає всесвіт в Я, не віддає свого серця неправедності.
119. Лише Я – це безліч богів, Всесвіт спирається на Я; бо Я створює зв'язок цих втілених (духів) з діями.
120. Нехай він розмірковує про ефір, ідентичний порожнинам (тіла); про вітер, який ідентичний органам рухів і дотику; про найкраще світло, як і про його органи травлення та зір; про воду, таку саму, як (тілесні) рідини; про землю таку саму, як і тверді частини (його тіла);
121. про Місяць, як один із внутрішніх органів; про сторони обр'ю, як про одне з його почуттів слуху; про Вішну, як про одну з його (сил) руху; про Харі, як про його могутність; про Агні (Вогонь), як такого самого з його промовою; про Митру, як такого самого з його виділеннями; і про Праджапаті, як його орган природження.
122. Нехай він знає верховного Чоловіка (Пурушу) владним правителем усіх їх, меншого навіть за маленьке, яскравого наче золото, і сприйнятого розумом (лише, коли) у (стані) сну(-подібної абстракції).
123. Одні називають його Агні (Вогонь), інші – Ману, Володарем істот, декотрі – Індрую, інші – життєдайним повітрям, а хтось – вічним Брахмо.
124. Він пронизує всі створені істоти в п'яти формах і постійно змушує їх, за допомогою народження, зростання та занепаду обертатися, ніби колеса (колісниці).
125. Той, хто таким чином розпізнає Я через Я в усіх створених істотах, стає рівним (розумом) по відношенню до всіх і вступає у вищий стан, Брахмо.
126. Двічінароджений, який читає ці Приписи, розкриті Ману, завжди буде добродішним у поведінці і досягне будь-якого стану, якого забажає.

ЦИМ ЗАКОНИ МАНУ ЗАКІНЧЕНІ